

ספר שמות

Exodus

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA). This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
21	פרשת וארא
40	פרשת בא
59	פרשת בשלח
82	פרשת יתרו
96	פרשת משפטים
119	פרשת תרומה
136	פרשת תצוה
154	פרשת כי תשא
179	פרשת ויקהל
194	פרשת פקודי
207	פרשת ויקרא
209	שירת הים ועשרת הדברות
209	שירת הים
210	עשרת הדברות בטעם עליון
211	הפטרות
211	הפטרת שמות
213	הפטרת וארא
215	הפטרת בא
217	הפטרת בשלח
222	הפטרת יתרו
224	הפטרת משפטים

226	הפטרת תרומה
228	הפטרת תצוה
230	הפטרת כי תשא
234	הפטרת ויקהל
236	הפטרת פקודי
239	מפטיר לשבת ראש חודש
239	הפטרת שבת ראש חודש
242	הפטרת שבת מחר חודש
244	הפטרת פרשת שקלים
246	פרשת זכור
246	הפטרת פרשת זכור
250	פרשת פרה
252	הפטרת פרשת פרה
254	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

I hope this text will be helpful to those who use it.

1	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֵּין שְׁמֹהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:	
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָּל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יֶרֶד-יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף דְּהֵנָּה בְּמִצְרַיִם:	
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:	
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם וַיִּקָּם מֶלֶךְ אֲחֵד עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף:	וי
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצִים מְאֹד:	
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסְף גַּם-הוּא עַל-שָׂנְאֵינוּ וְנִלָּחֲמוּ בָנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	10

(1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במקסר קצאס לקלס קצאס (ישעי"מ, כו. שמו"ר א,1):

(5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא וצניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך נדקתו של יוסף, הוא יוסף הכרועה את לאן אציו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו:

(7) וישרצו. שהיו יולדות ששה זכרם אחד:

(8) ויקם מלך חדש. רצ ושואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עמנו כאלו לא ידע:

<p>Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.</p>	<p>וַיִּשְׂמוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ בַּסִּבֻּלָּתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־ פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>	<p>11</p>
<p>But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.</p>	<p>וְכָמָא דְמַעֲנִין לְהוֹן כֵּן סָגוּ וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹו מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>12</p>
<p>And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.</p>	<p>וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְיָה:</p>	<p>ישראל</p>
<p>And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.</p>	<p>וַיַּמְרֹרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קִשָּׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עֲבָדוּ בָּהֶם בְּפִרְיָה:</p>	<p>14</p>
<p>And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדֹת הָעִבְרִיָּת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:</p>	<p>15</p>
<p>and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כֹּד תַּחְזִיין מִלְּדֹן יֶת יְהוּדִיָּתָא וְתַחְזִיין עַל־ מִתְבָּרָא אִם בָּרָא הוּא וְתַקְטִילֵן יְתוּבָה וְאִם בָּרָתָא הִיא תִקְיָמְנָה:</p>	<p>16</p>

(10) הבה נתחכמה לו. כל הנה לשון הכנה והזמנה לְדָבָר הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך: נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיעין של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יציא מבול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אצל הוא מביא על אומה אחת. ברש"י יסן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ וְהָיָה יִירָשׁוּהָ:

(11) עליה. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לך זא אֵל הַסִּבֻּלָּה הִיא (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכך, ועשאו חזקת וצורות לאזכר:

(12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנים לצלעות, כן לצ הקצ"ה להרצות ולהפריץ. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה: ויקצו. קצו צחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעני עזמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוים היו צענייהם:

(13) בפרך. צעזעה קשה המפרכת את הגוף ומשצרתו:
(15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכבד, על שם שִׁמְשֻׁפָּרַת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שְׁפֹפָעָה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות חינוך הנוכח (סוטה יא:): פועה. לשון נעקה, כמו פִּיזְלָה אֶפְעָה (ישעי' מז, יד):

17	But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.	וַתִּירָאן הַמִּילְדֹת אֶת־ הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלָּדִים׃ וַדְחִילָא חִיתָא מִן קֶדֶם יי וְלֹא עֲבָדָא כְּמָא דְמֶלֶךְ עֲמֵהוּן מֶלְכָּא דְמִצְרַיִם וְקִיִּמָּא יֵת בְּנֵיָא׃	17
18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מָדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלָּדִים׃ וַיִּקְרָא מֶלְכָּא דְמִצְרַיִם לַחִיתָא וַאֲמַר לָהֶן דִּין עֲבַדְתִּין פְּתַגְמָא הָדִין וְקִיִּמְתִּין יֵת בְּנֵיָא׃	18
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרֶנָּה הַמִּילְדֹת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְּשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית כִּי־חַיֹּת הֵנָּה בְּטֶרֶם תָּבוֹא אֵלֵיהֶן הַמִּילְדֹת וַיִּלְדּוּ׃ וַאֲמַרָא חִיתָא לְפַרְעֹה אַרִי לֹא כַנְּשִׁיא מִצְרַיִתָא יְהוּדִיתָא אַרִי חַיִּימָן אֲנִין עַד לֹא עָלָת לְוַתְּהוֹן חִיתָא יִלְדִין׃	19
20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַיֵּטֶב אֱלֹהִים לַמִּילְדֹת וַיִּרְבֶּה הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד׃ וַאֲוִשִׁיב יי לַחִיתָא וּסְגִי עָמָא וַתְּקִיפוּ לַחֲדָא׃	20
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּילְדֹת אֶת־ הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים׃ וַהֲוָה כִּד דְּחִילָא חִיתָא מִן קֶדֶם יי וַעֲבַד לָהֶן בֵּיתִין׃	21

(16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עֶשֶׂה מְלָאכָה על הַאֲבָנִים (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֶלְטָגְנִיָּו שעתיד להולד בן המושע אותם: ודחיה. ותחיה: (17) ותחייין את הילדים. מִסְפָּקוֹת להם מים ומזון. (סוטה יא:) תרגום הראשון וְקִיִּמָּא, והשני וְקִיִּמְתּוּן, לפי שלשון עברית לנצבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מזרי, (שמות ב, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְאֶדְבָּרָהָּ צָפִיקָם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְתַסְלֵלְנָה אֶתִּי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים: (19) כי חיות הבה. בקיאות כמילדות, תרגום מילדות חִיָּתָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטרף, זכור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכחוז כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מֶה אִמְדָּ לְבָא (יחזקאל יט, ב): (20) ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו ד' צראה, כשהיא צאה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צירי"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, וַיִּבֶר צָצַח יְהוָה (איכה ב, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגַּל הָאֲרִית (דברי הימים ב לו, כ), נצוראדן הגלה את השאריה, וַיִּסָּן וַיִּבֶר אֶל וַיִּבֶר (שופטים טו, ה), הפנה הונצות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צחיר"ק, כגון וַיִּטַּב צָעִיָּו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרצה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, ויזא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד צה, ירד, יזא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישיית צו: ויישב אלהים למילדת. מהו הטובה: (21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויצן את צית ה' ואת צית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (יא:):

<p>22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ וּפָקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּהָ לֵאמֹר כָּל־בֶּן־הַיֵּלֹד הַיֵּאֲרָה תִשְׁלֹכֻהוּ וְכָל־הַבֵּת תַּחְיוּן: (פ)</p>	<p>22 וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־בֶּן־הַיֵּלֹד הַיֵּאֲרָה תִשְׁלֹכֻהוּ וְכָל־הַבֵּת תַּחְיוּן: (פ)</p>
<p>II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת־בֵּת־לֵוִי: וַאֲזַל גּוֹבְרָא מִדְּבִית לֵוִי וַנְּסִיב יָת בֵּת לֵוִי:</p>	<p>II וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת־בֵּת־לֵוִי:</p>
<p>2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.</p>	<p>וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים: וְעַד־יָאֵת אֶתְהָא וַיֵּלֶדֶת בֶּר נְחֻזָּת וַתִּיּוֹה אַרְי טָב הוּא וַאֲטַמְרַתִּיהָ תֵּלְתָא יָרְחִין:</p>	<p>2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:</p>
<p>3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.</p>	<p>וְלֹא־יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינָהּ וַתִּקַּח־לָהּ תִּבְת גָּמָא וַתַּחֲמֹרָהּ לִיָּה תִּיבְתָא דְּגוּמָא וַחֲפֵתָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׁם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶׁם בְּסוּף עַל־שֹׁפֶת הַיָּאֵר: וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינָהּ וַתִּקַּח־לָהּ תִּבְת גָּמָא וַתַּחֲמֹרָהּ לִיָּה תִּיבְתָא דְּגוּמָא וַחֲפֵתָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׁם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶׁם בְּסוּף עַל־שֹׁפֶת הַיָּאֵר:</p>	<p>3 וְלֹא־יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינָהּ וַתִּקַּח־לָהּ תִּבְת גָּמָא וַתַּחֲמֹרָהּ לִיָּה תִּיבְתָא דְּגוּמָא וַחֲפֵתָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׁם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶׁם בְּסוּף עַל־שֹׁפֶת הַיָּאֵר:</p>
<p>4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.</p>	<p>וַתִּתְּצַב אַחֲתָיו מֵרָחֵק לִדְעָה מַה־יַּעֲשֶׂה לּוֹ: וַאֲתַעֲתַדַּת אַחֲתִיָּה מֵרָחִיק לְמַדַּע מָא וַתַּעֲבִיד לִיָּה:</p>	<p>4 וַתִּתְּצַב אַחֲתָיו מֵרָחֵק לִדְעָה מַה־יַּעֲשֶׂה לּוֹ:</p>
<p>5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.</p>	<p>וַתֵּרָד בַּת־פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל־הַיָּאֵר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל־יַד הַיָּאֵר וַתֵּרָא אֶת־הַתִּבְיָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אֲמָתָהּ וַתִּקְחָהּ: וַנַּחֲתַת בַּת פַּרְעֹה לְמַסְחִי עַל נַהֲרָא וְעוֹלִימַתְהָ מְהֻלְכִין עַל בִּיף נַהֲרָא וַנְּחֻזָּת יָת תִּיבְתָא בְּגוּ יַעֲרָא וְאוֹשִׁישֵׁת יָת אֲמָתָהּ וַנְּסִיבַתָּהּ:</p>	<p>5 וַתֵּרָד בַּת־פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל־הַיָּאֵר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל־יַד הַיָּאֵר וַתֵּרָא אֶת־הַתִּבְיָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אֲמָתָהּ וַתִּקְחָהּ:</p>

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה אמרו לו אֶלְטָנְגִּינִי, היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעזרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריצה:

(1) ויקח את בת לוי. פְּרוֹשׁ הִיָּה מִמֶּנֶּה מִפְּנֵי גְזִירַת פַּרְעֹה, (וּחֹזֵר וְלִקְחָהּ, וְזֶה וַיֵּלֶךְ, שֶׁהֵלֵךְ צִעֲצַת צֹחַ שֶׁאִמְרָה לֹא גִזְרָתָהּ קֶשֶׁה מִשֶּׁל פַּרְעֹה, אִם פַּרְעֹה גִזַּר עַל הַזְכָּרִים וְאִתָּהּ גַּם כֵּן עַל הַנְּקִיבוֹת. צִרְס"י יִשָּׁן) וְהַחֲזִירָה וַעֲשֶׂה זֶה לְקוֹחִין שְׂנִיִּים, וְאִף הִיא נִהְפָּכָה לְהִיּוֹת נִעְרָה. וְצִת"ק לִשְׁנֵה הִיָּתָה, שֶׁנּוֹלְדָה בְּצוּאָה לְמִזְרִים בֵּין הַחֻמוֹת, וּמֵאִתָּהּ וַעֲשֶׂה נִשְׁתָּהוּ שֶׁם, וְכַשִּׁינָא הִיָּה מִשֶּׁה בֵּין שְׁמוֹנִים שָׁנָה, אִם כֵּן כִּשְׁנַתְּעַבְרָה מִמֶּנּוּ הִיָּתָה צֹחַ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, וְקוּרָא אוֹתָהּ צֹחַ לֵוִי:

(2) כי טוב הוא. כִּשְׁנוֹלֵד נִתְמַלֵּא הַבֵּית בְּלֹא אוֹרָה (סוֹטָה יב):

(3) ולא יכלה עוד הצפינה. שִׁמְנוּ לֵהּ הַמִּזְרִיִּים מִיּוֹם שֶׁהַחֲזִירָה, וְהִיא יֹלְדָתוֹ לִשְׁשֶׁה חֳדָשִׁים וְיוֹם א', שֶׁהִיּוֹלְדָת לִשְׁעֵה יוֹלְדָת לְמִקְוֵטֵינָה, וְהִם דִּדְקוּ אַחֲרֶיהָ לְסוּף ט'. גִּמָּא. גִּמִּי בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה וּבִלְשׁוֹן יוֹנִיָּקוּ, וְדָבָר רַךְ הוּא, וְעוֹמֵד צִפְנֵי רַךְ וּצִפְנֵי קֶשֶׁה: בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת. זֹפֶת מִצְחוֹן וְטִיט מִצְפֵּנִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְיַח אוֹתוֹ צְדִיק רִיחַ רַע שֶׁל זֹפֶת: וַתִּשֶׁם בְּסוּף. הוּא לְשׁוֹן אֲגַם רוֹשִׁי"ל בִּלְשׁוֹן צִלְע"ז, וְדוּמָה לֹא קָנָה וְסוּף קָמְלוֹ (יִשְׁעִי יט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סָרַם הַמִּקְרָא וּפִרְשֵׁהוּ, וַתֵּרָד צֹחַ פַּרְעֹה עַל הַיָּאֹר לְרַחוּץ צוּ: עַל יַד הַיָּאֹר. אֲזַל הַיָּאֹר, כִּמוּ רָחוּ קְלָקֶת יוֹאֵב אֶל יָדִי (שְׁמוֹנֶה־עֶבְרִית יד, ל), וְהוּא לְשׁוֹן יָד מִמֶּנּוּ, שֶׁיָּד הָאֵדָם סְמוּכָה לוֹ. וְרִצְוִיתוֹ דִּרְשׁוּ (סוֹטָה יב): הוֹלְכוֹת לְשׁוֹן מִיָּתָהּ, כִּמוּ הִנֵּה אֶלְכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת (צִרְסָאִית כה, לב), הוֹלְכוֹת לְמוֹת לְפִי שְׁמִיחוּ זֶה, וְהַכְּמוּב מִסִּיעֵנָה, כִּי לִמָּה לֹא לְכַחֵב וְנִעְרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת: אֶת אֲמָתָהּ. אֶת שְׁפָחָתָהּ. וְרִצְוִיתוֹ דִּרְשׁוּ לְשׁוֹן יָד, אֲזַל לְפִי דִקְדוּק

<p>6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'</p>	<p>וּפִתְּחָהּ וַחֲזָתָהּ יֵת רִבְיָא וְהָא עוֹלִימָא בְּכִי וַחֲסַת עֲלוּהִי וַאֲמַרְתָּ מִבְּנֵי יְהוּדָאִי הוּא דִּין:</p>	<p>6 וַתִּפְתַּח וַתֵּרְאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וַהֲנִיחָהּ גֵּעֵר בִּכָּה וַתַּחֲמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיִּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה:</p>
<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וַאֲמַרְתָּ אַחֲתֶיהָ לְבַת פֶּרְעָה הָאִיזִיל וְאֶקְרִי לָיִךְ אַתְתָּא מִיִּנְקָתָא מִן יְהוּדִיתָא וְתִנִּיק לָיִךְ יֵת רִבְיָא:</p>	<p>7 וַתֹּאמֶר אַחֲתוֹ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הָאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעִבְרִית וְתִנִּיק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>
<p>8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.</p>	<p>וַאֲמַרְתָּ לָּהּ בֶּת פֶּרְעָה אִיזִילִי וְאֶזְלַת עוֹלִימָתָא וְקִרְתָּ יֵת אִמִּיהָ דְּרִבְיָא:</p>	<p>8 וַתֹּאמֶר־לָּהּ בֶּת־פַּרְעֹה לָכִי וְתֵלֶךְ הֵעֲלָמָה וַתִּקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:</p>
<p>9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.</p>	<p>וַאֲמַרְתָּ לָּהּ בֶּת פֶּרְעָה הֵלִיכִי יֵת רִבְיָא הֲדִין וְאוֹנִיקֶיהוּ לִי וְאֶנָּה אֶתֵּין יֵת אֶגְרִיךְ וְנִסִּיבַת אַתְתָּא רִבְיָא וְאוֹנִיקֶתִיהָ:</p>	<p>9 וַתֹּאמֶר לָּהּ בֶּת־פַּרְעֹה הֵלִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנִּקְהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֵּן אֶת־שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתִּנִּיקֶהוּ:</p>
<p>10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'</p>	<p>וַרְבָּא רִבְיָא וְאִיתִיתִיהָ לְבַת פֶּרְעָה וַהֲוִהּ לָּהּ לְבָר וַקִּרְאת שְׁמִיהָ מֹשֶׁה וַאֲמַרְתָּ אֲרִי מִן מֵיָּא שְׁחֻלְתִּיהָ:</p>	<p>10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבֹאֵהוּ לְבַת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָּהּ לְבָן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>
<p>11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.</p>	<p>וַהֲוִהּ בְּיוֹמֵיָא הָאֵנוּן וַרְבָּא מֹשֶׁה וַנִּפְק לְנֹת אַחֵוּהִי וַחֲזָא בְּפוֹלְחָנְהוֹן וַחֲזָא גְבַר מִצְרִי מַחִי לְגַבַּר יְהוּדִי מֵאַחֵוּהִי:</p>	<p>שלישי וַיְהִיו בְּיָמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֲחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאֲחָיו:</p>

לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ס דגושה, והס דרשו את אמתה, את ידה וגשתרצצה אמתה אמות הרצה (סוטה שם):

(6) ותפתח ותראה. את מי ראתה, הילד, זה פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמו"ר א, כח): והנה גער בכנה. קולו כנער:

(7) מן העבריות. שהזכירנו על מזכירות הרצה לנכח ולא ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, לו. סוטה שם):

(8) ותלך העלמה. הלכה צוריות ועלמות כעלם:

(9) היליכי. נתנבזה ולא ידעה מה נתנבזה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה שם):

(10) משיחהו. כהרגומו שסלפיה, והוא לשון הוצאה כלשון ארמי, פמשל צניקא מלגא, וכלשון עברי משיחהו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחצרת מש, וימוש, אלא מגורת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשני ממניס רצים (שמואל-ב כב, יז), שאלו היה ממחצרת מש, לא יתכן לומר משיחהו אלא המישיחהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן צא הביאותי, או משיחהו, כמו ומש, פי אף עון הארץ (זכריה ג, ט), אבל משיחי, אינו אלא מגורת מיצה שפעל שלה מיוסד צה"א צסוק המיחה, כגון משה, צנה, עשה, לוא, פנה, כשיצא לומר צהם פעלתי, חצא היו"ד צמקום ה"א, כמו עשיחי, צניחי, פניחי, לויתי:

- 12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.
- 13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'
- 14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'
- 15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.
- 16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.
- 12 וַיִּפֶּן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי וַאֲחַפְּנִי לָכָא וּלְכָא וַחֲזָא
אִין אִישׁ וַיִּנְדֹּף אֶת־הַמִּצְרִי אֶרֶץ לִית אָנֶשׁ וּמִחָא יֵת
וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:
- 13 וַיֵּצֵא בְיּוֹם הַשְּׁנִי וַהֲגֵה שְׁנֵי
אֲנָשִׁים עֹבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר
לְרִשָּׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי:
וַיַּכּוּ בְיוֹמָא תַנִּינָא וְהָא
תְּרִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נִצִּין
וַאֲמַר לְחִיבָא לָמָּה אַתָּה מַחִי
לְחִבְרִי:
- 14 וַיֹּאמֶר מִי שְׁמִי לְאִישׁ שֶׁר
וְשִׁפְטִי עָלַיִנוּ תִלְהַרְגֵנִי אַתָּה
אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגֵּיתָ אֶת־
הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר:
- 15 וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגוֹ אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה
וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב
עַל־הַבְּאֵר:
- 16 וַיֵּלְכֶתִּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת
וַתִּבְאֲנֶה וַתִּדְּלֶנָּה וַתַּמְלִאנָהּ
אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן
אֲבִיהֶן:
- וַיִּלְכֹּץ מֹשֶׁה אֶת־בָּנוֹת מִדְיָן
וַיִּבְרָא דְּמִדְיָן שִׁבְעָא בָנִין
וַתִּבְאֲנֶה וַתִּדְּלֶנָּה וַתַּמְלִאנָהּ
אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן
אֲבִיהֶן:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקוה ורודוה. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו זה, וזלילה העמידו והולילו מציתו, והוא חזר ונכנס לבית וזא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש דצד, וכשראה אותו מזרי שהרגיש דצד, היה מכהו ורודוה כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צית ומה עשה לו צעדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עתיד לזאת ממנו שיתגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהומירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעך. רשע כמוחק:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צם המפורש: ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בשראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמא אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אזל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטניגר להרגו ולא שלטה צו החרב, הוא שאמר משה, ויילני ממחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעבז שם, כמו ויש צעקצ): וישב על הבאר. למד מיעקב שזדווג לו זוווג על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רב שצוקן, ופירשו למעבודת אלילים ונידוהו מאללם: את הרהטים. את צריכות מרוות

<p>17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּפְרֹקֵנִין וַאֲשָׁקִי יָת עֲנָהוֹן:</p>	<p>17 וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּשְׁעֶן וַיִּשָּׂק אֶת־צֹאנָם:</p>
<p>18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'</p>	<p>וַתִּבְּאֵנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְּיוֹעַ מִהֶרְתָּן בָּא הַיּוֹם:</p>	<p>18 וַתִּבְּאֵנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְּיוֹעַ מִהֶרְתָּן בָּא הַיּוֹם:</p>
<p>19 And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'</p>	<p>וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרַיִ הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׂק אֶת־הַצֹּאן:</p>	<p>19 וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרַיִ הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׂק אֶת־הַצֹּאן:</p>
<p>20 And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאַיּוֹ לָמָּה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאַיּוֹ לָמָּה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:</p>
<p>21 And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.</p>	<p>וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה:</p>	<p>21 וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה:</p>
<p>22 And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'</p>	<p>וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה: (פ)</p>	<p>22 וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה: (פ)</p>
<p>23 And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.</p>	<p>וַיָּהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:</p>	<p>23 וַיָּהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:</p>
<p>24 And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:</p>	<p>24 וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:</p>

המים העשויות בארץ:

(17) ויגרשום. מפני הגידוי:

(20) למה זה עזבתו. הכיר זו שהוא מורעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמה שא

אחת מכס, כמה דאם אמר כי אם הלחם הוא אוכל:

(21) ויזאל. כתרוממו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הולך נא ולין (שופטים יט, ו), ולו הוללנו, הוללתי לדבר.

ומדרשו לשון אלה, נשבע לו שלא יזון ממדין כי אם בדרסותו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר במדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה

רועה וגו' וזאת תשועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שחט

תניקות ישראל ורוחן צדמס (שמו"ר א, לד):

<p>25 And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִמְרִיהָ לְמַפְרָקֵהוֹן יִי:</p>	<p>25 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)</p>
<p>III Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וּבְרַב יֵת עֲנָא לְאַחַר שְׂפֵר רֹעֵי לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּתֵי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב:</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנֹו כְּהֵן מִדְיָן וַיִּנְהֲגֵהוּ אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָהָא הַר הָעֹלִים חֲרֵבָה:</p>
<p>2 And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וַאֲתְגְּלִי מְלָאכָא דִּי לֵיהּ בְּשִׁלְהוּבִית אִישְׁתָּא מְגוֹ אֲסָנָא וַחֲזָא וְהָא אֲסָנָא בְּעַר בְּאִישְׁתָּא וְאֲסָנָא לִיתוּתֵיהּ מִתְאַכִּיל:</p>	<p>2 וַיֵּרָא מְלָאכֵי יְהוָה אֵלָיו בְּלִבְת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בֹעֵר בְּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינֶנּוּ אֶכְל:</p>
<p>3 And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כַּעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזוֹנָא רַבָּא הָדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֲסָנָא:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּר־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמִּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֵּה:</p>
<p>4 And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַחֲזָא יִי אֲרִי אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי וַיִּקְרָא לֵיהּ יִי מְגוֹ אֲסָנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הָאֲנִי:</p>	<p>4 וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לְרֹאשׁוֹ וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:</p>
<p>5 And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַאֲמַר לֹא תִקְרַב הֶלְכָא שְׂרִי סִינֵךְ מַעַל רִגְלֵךְ אֲרִי אֶתְרָא דְּאַתָּה קָאִים עֲלוּתֵיהּ אֶתְרֵי קֳדִישׁ הוּא:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הָלֵם שְׁל־נַעְלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדָמַת־קֹדֶשׁ הוּא:</p>
<p>6 Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַאֲמַר אֲנִי אֱלֹהֵי דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵי דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵי דִּיצְחָק וְאֱלֹהֵי דִיעֲקֹב וּכְבִּשְׁנוֹן מֹשֶׁה לְאַפּוּתֵי אֲרִי דְחִיל מְלֵאסְתִּפְלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבִרְתֶּם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִזֶּהֱבִיט אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>

(24) נאקחם. וכן מעיר מֵתִים יִנְאָקוּ (אִיוֹז כד, יז): את בריתו את אברהם. עס אֲנִיהֶם:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לזולת העלִים עֵינָיו:

(1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו צִדוֹת אֲחֵרִים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבית אש. צִלְהִיט אֵשׁ לְזוֹ שֶׁל אֵשׁ, כְּמוֹ לְזֶה הַשָּׁמַיִם, צִלְזֶה הָאֵלֶּה, (שְׁמוֹ אֶל־צִי, יד) וְאֵל תַּחֲמִה עַל הַתִּיּוֹ, שִׁישׁ

לְזוֹ כִּיּוֹאֵל צו, מֶה הָמְלָה לְצִקָּה (יחזקאל טו, ל): מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה. וְלֹא אִילָן אֲחֵר, מִשּׁוּם עֲמֹו אֲנֹכִי צִקָּה: אֲכָל.

נֹאכָל, כְּמוֹ לֹא עֲבַד צֶה, אֲשֶׁר לִקַּח מִשָּׁם:

(3) אסורה גא. אסורה מִכָּאֵן לְהַמְקַרֵּב שָׁם:

(5) שֶׁל. שְׁלוֹף וְהוֹאֵל, כְּמוֹ וְנִשְׁלַח הַצִּקָּל (דְּבָרִים יט, ה), כִּי יִשַׁל זִיתָךְ: אֲדָמַת קוֹדֶשׁ הוּא. הַמָּקוֹם:

<p>7 And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלִי קִדְמִי שֶׁעָבֹד עָמִי דְבַמְצָרִים וְיָת קְבִילְתֶּהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְם מִפְּלִחִיהוֹן אֲרִי גִלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:</p>	<p>7 וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאֵה רָאֵה אֶת־עָנִי עָמִי אֲשֶׁר בַּמִּצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכָּאֲבֵיו:</p>
<p>8 and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאִתְּגַלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּלְאַסְקִיבֹתָהוֹן מִן אֶרֶעָא הָהִיא לְאַרְעַ עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ לְאַחַר כְּנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וְאַמֹּרִי וּפְרִזְזָאִי וְחִוִּי וְיִבְוֹסָאִי:</p>	<p>8 וְאֵלֶּךְ לְהַצִּילֹוּ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתֹו מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמִרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>
<p>9 And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְכַעַן הֵא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלַת לְקִדְמִי וְאַף גִּלִי קִדְמִי דְּחִקָא דְּמִצְרָאִי דְּחִקִּין לֵהוֹן:</p>	<p>9 וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלָּחֹץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>
<p>10 Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיתָא וְאַשְׁלַחְנָךְ לְוַת פְּרָעָה וְאַפִּיק יָת עָמִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>10 וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרָעָה וְהוֹצֵא אֶת־עָמִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>11 And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְם יְיָ מִן אֲנָא אֲרִי אֵיזִיל לְוַת פְּרָעָה וְאַרְי אַפִּיק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶּךְ אֶל־פְּרָעָה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>12 And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִימָרִי בְּסַעֲדָךְ וְגִדִּין לָךְ אֶתָּא אֲרִי אֲנָא שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקִיחָךְ יָת עָמָא מִמִּצְרַיִם תְּפַלְחוֹן קִדְם יְיָ עַל טוֹרָא הַרְדִּין:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנִכִּי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע קללהם, כלומר כי שמתי לב להתצונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אטוס את אזני מעקתם:

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוא את עמי, יועילו דצריך ותוציאם משם:

(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדצר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם נס ואוציאם ממצרים:

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרתי מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותצליח בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיניו אפל, כך תלך בשליחותי ואיניך ניזוק, ושאלת מה זכות יש לישראל

<p>And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the 13 children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בָא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה־שְּׁמוֹ מַה אֶמַּר אֲלֵהֶם:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בָא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה־שְּׁמוֹ מַה אֶמַּר אֲלֵהֶם:</p>
<p>And God said unto Moses: 'I AM 14 THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱלֹהִים אֲשֶׁר אֱלֹהִים נֹאמַר בְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים שְׁלַחְנִי לְוֹתְכֶן:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֱלֹהִים אֲשֶׁר אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:</p>
<p>And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto 15 the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה בְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְ�רָאֵל יְיָ אֱלֹהִים דַּאֲבָהֲתְכֶן אֱלֹהִים דַּאֲבָרָהֶם אֱלֹהִים דִּי־צִחְקָא וְאֱלֹהִים דִּי־עֻקְבָא שְׁלַחְנִי לְוֹתְכֶן דִּין שְׁמִי לְעַלְמָא וְדִין דִּי־כְרִי לְכָל דְּרָ וְדָר:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעַלְמָא וְזֶה זְכָרִי לְדָר וְדָר:</p>
<p>Go, and gather the elders of Israel together, and say unto 16 them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>אֵיזִיל וְתַכְנוּשׁ יְתָ סְבִי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן יְיָ אֱלֹהִים דַּאֲבָהֲתְכֶן אֲתַגְלִי לִי אֱלֹהִים דַּאֲבָרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימַר מְדַכָּר דְּכִירָנָא יְתָכֶן וְיָתָ דַּאֲתַעֲבִיד לְכוֹן בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>לָךְ וְאִסְפַּתְּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פָּקֵד פְּקֻדֹתַי אֶתְכֶם וְאֶת־ הָעָשׂוּי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>

שינאו ממזרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לטוב שלשה חדשים שינאו מזרים. דבר אחר כי אלהים עמך, וזה שתלתי בשליחותך, כך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתוציאם ממזרים תעזבון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליי, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מנינו, וזה לך האות הכולל השקפה ספית וגו' (ישעי' לו, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארצכם חריבה מפירות ואני אצרך הספיתים:

(14) אהיה אשר אהיה. אלהים עמם צברה זאת, אשר אלהים עמם בשעבוד שאר מלכויות, אמר לפניו רצש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים צברה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (צרכות ט: שמו"ר ג, ו) (לא שהשכיל חלילה משה ציומר, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כך היתה דעתו צאומרו יתצרך אלהים אשר אלהים, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לבני ישראל אלהים פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכר. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לשיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

<p>And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt 17 unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֲנִי מִצָּרִים אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>17 וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֲנִי מִצָּרִים אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>
<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, 18 unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְיִקְבְּלוּן מִנְּךָ וְתִתִּי אֶת וְסָבִי יִשְׂרָאֵל לִנְת מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם וְתִימְרוּן לֵיהּ יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֶתְקַרֵּי עֲלֵנָּא וְכַעַן גִּיזִיל כְּעַן מַהֲלֵךְ תִּלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְנִזְבְּחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָּא:</p>	<p>18 וְיִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבֹאֲתָ אִתָּהּ וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמְרָתֶם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וַעֲתָה נֵלְכֶה־נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>And I know that the king of 19 Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְקִדְמִי גְלִי אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק יִתְּכּוֹן מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לְמִיזִל וְלֹא מִן קָדָם דְּחִילִיהּ תִּקְרִיף:</p>	<p>19 וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְּיָד חֲזָקָה:</p>
<p>And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My 20 wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְאֶשְׁלַח יָת מַחַת גְּבוּרָתִי וְאֶמְחִי יָת מִצְרָאִי בְּכָל פְּרִישְׁתִּי דְּאֶעֱבִיד בִּינְיְהוֹן וּבְתֵר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכּוֹן:</p>	<p>20 וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־ כֵּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>
<p>And I will give this people favour 21 in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְאֶתִּין יָת עֲמָא תְּרִין לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וְיְהִי אֲרִי תִתְּכּוֹן לֹא תִתְּכּוֹן רִיקָנִין:</p>	<p>21 וְנִתַּתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקָם:</p>

(18) ושמעו לקולך. מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אחכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלהים אתכם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר אלהים (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז לי מכות. דרש"י ישן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אחכם להלך: לא יתן. לא יצווק, כמו על פן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסנו אלהים להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחילה פקיק. משמו של רבי יעקב דרבי מנחם נאמר לו:

<p>but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׁאַלְהָ אִשָּׁה מִשְׁכֵּנֶתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ מִנִּין דָּכָסָף וּמִנִּין דָּהָב וּלְבוּשִׁין וְתִשְׁוֹן עַל בְּנִיכֹן וְעַל בָּתְרִיכֹן וְתִרְוֹקָנֹן יֵת מִצְרַיִם:</p>	<p>וְשָׁאַלְהָ אִשָּׁה מִשְׁכֵּנֶתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כֶּלִי-כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל-בְּנֵיכֶם וְעַל-בָּתְרֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת-מִצְרַיִם:</p>
<p>IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:</p>	<p>וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:</p>
<p>2 And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְיְהוָה יְיָ מַה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר חֹטֶבֶת:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ') מַזֶּה [מִה-זֶּה] בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטָּה:</p>
<p>3 And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>וַיֹּאמֶר רְמוּהִי לָאֲרֶעָא וּרְמוּהִי לָאֲרֶעָא וְהָיָה לְחִוִּיָּא וַעֲרַק מֹשֶׁה מִן קֶדְמוּהִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הִשְׁלִיכֵהוּ אֲרָצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֲרָצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>
<p>4 And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִשְׁיֵט יָדְךָ וְאֶחָד בְּדַנְבִּיָּה וְאִשְׁיֵט יָדְךָ וְאֶחָד בְּדַנְבִּיָּה וְהָיָה לְחֹטֶבֶת:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזֵ בְזָנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחָזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:</p>
<p>5 that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'</p>	<p>כְּדִיל דִּיהִימְנוּן אַרִי אֲתַגְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהָא דְאַבְרָהָמָה וְאַלְהִיָּה דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵי דִיעֲחָק וְאַלְהִיָּה דִיעֲחָק:</p>	<p>לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי-נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבָרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאַלְהֵי יַעֲקֹב:</p>

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אֶתֶּסֶפ צבית: ונצלתם. כמרגומו ותרזקנו, וכן וינצלוֹ אֶתֶּסֶפ מִצְרַיִם (שמות יב, לו), וינצלוֹ צִנִּי יִשְׂרָאֵל אֶתֶּסֶפ עֲדָיִם (שם לג, ו), והנו"ן זו יסוד. ומנחם חזרו במדברת נד"י, עס וינצלוֹ אֶתֶּסֶפ מִצְרַיִם (בראשית לא, ט), אשר הציל אלהים מאצו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת כלשון ופעלתם, אלא כלשון ופעלתם, כמו וְנִסְחָסְסָם מִעַל הָאֲדָמָה (דברים כח, סג), ונתחם ציד אויב, וְנִסְחָסְסָם לְפָנֵי אֲבִיבָיִם (ויקרא כו, יז), וְנִסְחָסְסָם בְּחֹקֶה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נון"ש היא צאה בציצה לפרקים, ונופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נוחן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בשו"א צחטף, כגון וְנִסְחָסְסָם אֶתֶּסֶפ מִצְרַיִם (בראשית מה, יט), וְנִסְחָסְסָם לְהָס אֶתֶּסֶפ אֶתֶּסֶפ הַגֶּלְעָד (במדבר לב, כט), ונמלתם את אשר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נזול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, כפור, למוד, כשידבר כלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו וְדִצְרָסְסָם אֶתֶּסֶפ הַסֶּלַע (שם כ, ח), וְנִסְחָסְסָם אֶתֶּסֶפ הַצִּי (יחזקאל מה, כ), וְנִסְחָסְסָם אֶתֶּסֶפ מִצְרַיִם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכתב תיבה אחת לדרוש, מִיָּה שְׂבִידֶךָ אתה חייב ללקות, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחבירו, מודה אתה שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עך: (3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפס אומנתו של נחש: (4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, ויחזקו הַאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ (בראשית יט, טז) וְהִצִּיקָה בְּמִלְשֵׁי (דברים כה, יא), וְהִצִּיקָה בְּמִלְשֵׁי (שמואל"א יז, לה), כל לשון חזק הדחוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:

<p>And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְיוֹדָה עוֹד אֶעֱלֶה בְּעֵינֶיךָ בְּעֵטְפִיָּה וְאֶעֱלֶה בְּעֵטְפִיָּה וְהָאֵלֶּה יָדֶיךָ חֲרוּדָה כְּתֹלָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּאתָ יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֻרֶת כַּשָּׁלֵג:</p>
<p>And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶתִּיב יָדְךָ לְעֵטְפִי וְאֶתִּיב יָדִי לְעֵטְפִיָּה וְהָאֵתָּה תִּבְּת כְּבִשְׂרִיה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֻׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׁבָה כְּבִשְׂרוֹ:</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	<p>וַיְהִי אִם לֹא יִהְיֶינּוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהִיאֲמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהִיאֲמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וַיְהִי אִם לֹא יִהְיֶינּוּ אִף לַתְּרִין אֶתִּיא הָאֵלֶּין וְלֹא יִשְׁמְעוּ מִנְּךָ וְתִסַּב מִמֶּנִּי דְבִנְהָרָא וְתִישׁוּד לִיבִשְׂתָּא וַיְהִי מִיָּא דְתִסַּב מִן נְהָרָא וַיְהִי לְדָמָא בִּיבִשְׂתָּא:</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וְלִקְחָתָהּ מִמִּימֵי הַנָּהָר וּשְׂפָכְתָּהּ תִּיבֶשֶׁת וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַנָּהָר וְהָיוּ לְדָם בִּיבִשֶׁת:</p>
<p>And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ בְּעָבוּר יִי לֹא גִבֹּר דְּמַלּוּל אֲנָא אִף מֵאֲתָמְלִי אִף מִדְּקַמּוּהִי אִף מֵעַד דְּמַלִּילְתָּא עִם עַבְדְּךָ אֲרִי יָקִיר מְמַלָּל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה כִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאִז דְּבַרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְּבַד־פָּה וּכְבֹד לְשׁוֹן אֲנֹכִי:</p>

(6) מצורעת כשלג. דרך זרעת להיות לזנה, אם זהרת לזנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע סיפור באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו זרעם, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
 (7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות, שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):
 (8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם ששילכס לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו כזך שהמודווגין להרע להם לוקים כנגעים, כגון פרעה ואצמלך ששזיל שרה:
 (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שזמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לגילוס הממחיה אותם, והפכס לדס. כרש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה עניני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ביצשת, שומע אני שזידו הס נהפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו כהוייתן, אבל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ביצשת:
 (10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפחה את משה בסנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום ה' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה בו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגְּלָה נְגִלְתִּי אֵל צִית אֲבִיךָ צְהִיּוּתָם צְמָרִים (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן ואודע להם צֶאֱרָן מִזְרִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאֶמַר אֶלְיָהם אִישׁ שְׁקוּלִי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ,

<p>And the LORD said unto him: ¹¹ 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה ¹¹ לָאָדָם אוֹ מִי־יָשׁוּם אֱלֹם אוֹ חֵרֶשׁ אוֹ פֶקֶח אוֹ עוֹר הָלֹא אֲנִי יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שְׁנֵי פִמָּא לְאִנְשָׁא אוֹ מִן שְׁנֵי אֱלִימָא אוֹ חֵרֶשׁ אוֹ פִתִּיחָא אוֹ עוֹרָא הָלֹא אֲנָא יְיָ:</p>
<p>Now therefore go, and I will be ¹² with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'</p>	<p>¹² וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־ פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר: וְכָעַן אֵיזִיל וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמָּךְ וְאֶלְפִנְךָ דִּתְמַלִּיל:</p>
<p>And he said: 'Oh Lord, send, I ¹³ pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'</p>	<p>¹³ וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְּיַד מִן דְּכָשֶׁר לְמִשְׁלַח: וַיֹּאמֶר בָּבְעוּ יְיָ שְׁלַח כָּעַן בְּיַד־תְּשֻׁלַּח:</p>
<p>And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He ¹⁴ said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.'</p>	<p>¹⁴ וַיַּחֲרֹאֶף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הָלֹא אֶהְרֶן אֶחָיוֹ הַלֵּוִי יִדְעָתִי כִּי־דַבֵּר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הֵנָּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשִׂמְחָה בְּלִבּוֹ: וַתִּקְרַף רוּגְזָא דִּינִי בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הָלֹא אֶהְרֶן אֶחָיוֹ לֵוִי־אֶהְיֶה גַלִּי קָדְמִי אֲרִי מְלָלָא יְמַלִּיל הוּא וְאַף הָא הוּא נָפִיק לְקִדְמוּתְךָ וַיַּחְזִיקְךָ וַיְחַדֵּי בְּלִבִּיה:</p>
<p>And thou shalt speak unto him, ¹⁵ and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>¹⁵ וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשִׁמַּתָּ אֶת־ הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וְתַמְלִיל עֲמִיָּה וְתִשְׁנֵי יָת פִתְגָמֵיָא בְּפִמִּיה וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמָּךְ וְעִם פִּמִּיה וְאֶלֶיךָ יִתְכּוֹן יָת דִּתְעַבְדּוּן:</p>
<p>And he shall be thy spokesman ¹⁶ unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.</p>	<p>¹⁶ וְדִבֶּר־הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־הָלָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֱלֹהִים: וַיְמַלִּיל הוּא לָךְ עִם עַמָּא וַיְהִי הוּא יְהִי לָךְ לְמַתְוִרְגָּמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לִי לְרֹב:</p>

ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבוד פה. כנצידות אני מדבר, ובלשון לע"ז צלצ"ו (11) מי שם פה וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אדם. מי עשה פרעה אדם שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צוותו עילך, וְאֶלְסִפְקִלְמוֹרִין (שבת קח). ההורגים מי עשאו עוקרים, שלא ראו כשצרכת מן הצמימה וגמלטה (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ציד מישאמה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (וצחים קב). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצחורה נאמר בו רשע, וזה לא נאמר בו רשע, ולא מנינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף בזה נאמר בו רשע, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לו ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאח ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואחיה הלוי, שנאמר ומשה איש האלהים צָנִיו יִקְרָאוּ על שָׁצֵט הַלֵּוִי (דברי הימים-א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשחלך למצרים: וראך ושמוח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדו החשן הנחמן על הלז:

(16) ודבר הוא לך. כשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון עלהם: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כבוד פה: לאלהים. לרבו ולשר:

<p>17 And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.⁷</p>	<p>וְאֶת־הַמִּטֶּה תִּהְיֶה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֵתָת: (פ)¹⁷</p> <p>וַיֵּת חוֹטָא הַדִּין תִּסֵּב בְּיָדְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתִיָּא:</p>
<p>18 And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֶל־יֵתֵר חֲתָנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֶלְכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל־אֲחֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאָרְאָה הָעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם: שז</p> <p>וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לָוֶת יֵתֵר חֲמוּהֵי וַאֲמַר לֵיהּ אִיזִיל כָּעַן וְאֶתוֹב לָוֶת אַחֵי דְּבְמִצְרַיִם וְאַחֲזִי הָעַד כָּעַן קִימִין וַאֲמַר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה אִיזִיל לְשָׁלָם:</p>
<p>19 And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'</p>	<p>19 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ: נפשיך</p> <p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אִיזִיל תוֹב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל גּוֹבְרִיא דְּבָעוּ לְמַקְטִלְךָ:</p>
<p>20 And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.</p>	<p>20 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְכַּב־ם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֶּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: נפשיך</p> <p>וַדְּבַר מֹשֶׁה יֵת אֶתְתִּיהּ וְיֵת בְּנוֹהֵי וְאֶרְכִּיבֵנוּן עַל חֲמֹרָא וְתָב לְאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַנְּסִיב מֹשֶׁה יֵת חוֹטָא דְּאֶתְעִבִידוֹ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יי בִּידִיהּ:</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.'</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִם רְאֵה כָּל־הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־שָׂמַתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אַחֲזִק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם: נפשיך</p> <p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה בְּמַחְקְךָ לְמָתָב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל מוֹפְתִיָּא דְּשׁוּיִתִּי בְּיָדְךָ וְתַעֲבִידֵנוּן קָדָם פַּרְעֹה וְאֲנֵא אֶתְקִיף יֵת לְבִיהּ וְלֹא יִשְׁלַח יֵת עַמָּא:</p>
<p>22 And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.</p>	<p>22 וְאָמַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל: נפשיך</p> <p>וְתִימַר לְפַרְעֹה כְּדָן אָמַר יי בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזירס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוד כמת (גדרים 7:7):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחנש אצרהם לעקידת יצחק, והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עָנִי וְלִכְבֹּשׁ עַל חֲמֹר (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן חלק, ששהא גבור צליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שראשו שישאם לפניו, אלא מופתים שאני עמיד לשום בידך צמרים, כמו כי יִדְבַּר אֱלֹהִים פִּרְעֹה וגו' (שמות ז, ט), ואל תתמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כזר שמתים בידך:

<p>And I have said unto thee: Let 23 My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וְאָמַר אֵלַיךְ שְׁלַח אֶת-בְּנִי וַיִּפְלַח קַדְמִי וּמִסְרִיב אֶת לְשַׁלְּחֹתִיָּהּ הָאָ אֲנָא קָטִיל יָת בְּרֶךְ בּוֹכְרֶךְ:</p>	<p>23 וְאָמַר אֵלַיךְ שְׁלַח אֶת-בְּנִי וַיִּפְלַח קַדְמִי וּמִסְרִיב אֶת לְשַׁלְּחֹתִיָּהּ הָאָ אֲנָא קָטִיל יָת בְּרֶךְ בּוֹכְרֶךְ:</p>
<p>And it came to pass on the way at 24 the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַיְהִי בַּדֶּרֶךְ בְּמַלְּוֹן וַיִּפְגְּשֶׁהוּ וַיִּהְיֶה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ: וַיָּבֶעַ אֶל-מִקְטָלֶיהָ:</p>	<p>24 וַיְהִי בַּדֶּרֶךְ בְּמַלְּוֹן וַיִּפְגְּשֶׁהוּ וַיִּהְיֶה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ: וַיָּבֶעַ אֶל-מִקְטָלֶיהָ:</p>
<p>Then Zipporah took a flint, and 25 cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַנִּסִּיבַת צִפּוֹרָה טָנָא וַגִּזְרַת יָת עָרְלַת בְּרָהּ וַקְרִיבַת לְקַדְמוֹתֶיהָ וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְּמַהוּלְתָּא דְּדִין אֲתִיְהִיב חֲתָנָא לָנָא:</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צָר וַתִּקְרַחַת אֶת-עָרְלַת בְּנֶהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן-דָּמִים אַתָּה לִי:</p>
<p>So He let him alone. Then she 26 said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'</p>	<p>וַנְּחַ מַּנְיָה בְּכֵן אֲמַרְתָּ אֵלַי דְּמָא דְּמַהוּלְתָּא דְּדִין אֲתִחַיִּיב חֲתָנָא קָטוּל:</p>	<p>26 וַיִּרְךָ מִמֶּנּוּ אִזְ אֲמַרְתָּ חֲתַן דְּדָמִים לְמוּלַת: (פ)</p>
<p>And the LORD said to Aaron: 27 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וַאֲזִיל וַעֲרַעֲיָה בְּטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוֹהֵי יִקְרָא דִּי וַנִּשָּׁק לִיהָ:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵךְ לְקִרְאָת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֶׁהוּ בְּהַר הַיְיָלִים וַיִּשָּׁק-לוֹ:</p>

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלצו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָנִי צָבוֹר אֶתְנָהוּ (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסם הקב"ה על מכירת הזכורה שלקח יעקב מעשו: (23) ואומר אליך. צלילתו של מקום: שלח את בני וגו'. הגה אנכי הדרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרחו מחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שגאמר באיוב ה' אֵל יִשְׁגִּי צָלְחוֹ, לפיכך, מי קמהו מוֹרָה (איוב לו, כב), בשר ודם המצקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יצקש הצלה, אבל הקב"ה ישגיב בכתו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשזו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשון: (24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי לא נחשל, אלא אמר, אמול ואזל לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשעה שלשה ימים, הקב"ה לוני לך שוב מנרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשק במלון מחלה (במסכת נדרים לא:). והיה המלאך נעשה כמין נחש, וצולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וצולעו מרגליו ועד אוחו מקום, הצינה נפורה שצביל המילה הוא: (25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי: (26) וירך. המלאך ממנו. אז, בינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשונו, לעיל כתב אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גס לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירך לגמרי, אז הצינה דעל דבר המילה לצד צא, ובזה מתורץ גס כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, וד"ק כנ"ל): למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פקעה לִצְנִי יִשְׁקָל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

<p>28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל פִּתְגָמֵי יְיָ דִּשְׁלַחִיהּ וְיָת כָּל אֲתִיָּא דְּפִקְדִיָּה:</p>	<p>28 וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל-הָאֲתָת אֲשֶׁר צִוְּהוּ:</p>
<p>29 And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּכְנָשׁוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>29 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת-כָּל-זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>30 And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.</p>	<p>וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל וּמִלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמֵי דְּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֲתִיָּא לְעֵינֵי עַמָּא:</p>	<p>30 וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֲתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>
<p>31 And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.</p>	<p>וַיֵּאֱמֹן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקֵד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>	<p>31 וַיֵּאֱמֹן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקֵד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>
<p>V And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'</p>	<p>וּבְתֵר כֵּן עָאֵלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְפָרְעָה כְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דְּיִשְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּיחַגּוּן קִדְמֵי בְּמִדְבָּרָא:</p>	<p>וְאַחֲרַי בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל-פַּרְעֹה כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיִּיחַגּוּ לִי בְּמִדְבָּר:</p>
<p>2 And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַאֲמַר פַּרְעֹה שָׁמָּא דִּי לֹא אֲתַגְּלִי לִי דְּאֶקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ לְשַׁלַּח יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתַגְּלִי לִי שָׁמָּא דִּי וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת-יְהוָה וְגַם אֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>
<p>3 And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֲתַגְּלִי עֲלֵנָּא נִיזִיל כְּעַן מִדְּלֶךְ תִּלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וַיִּדְּבַח קִדְּם יְיָ אֱלֹהֵנָּא דְּלִמָּא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹת אוּ בְּקִשּׁוּל:</p>	<p>3 וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ גִלְכָּה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּן-יִפְגְּעֵנוּ בְּדֶבֶר אוּ בַּחֲרֵב:</p>

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אצל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלמטין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, וגגש משה לצדו והם לא יגשו, החזירים לאחריהם:

(3) פן יפגענו. פן יפגעו היו זריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:

- 4 And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.' וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂי לָבוֹד לְסַבֵּל־תִּיכֶם: וְאָמַר לַהּוֹן מֶלֶךְ אֶמְצָרִים לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂי לָבוֹד לְסַבֵּל־תִּיכֶם:
- 5 And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?' וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן־רַבִּים עַתָּה עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵא מִדְּסִגְיָאִין כַּעַן עָמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן יְתָהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:
- 6 And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying: וַיִּצְוֶה פַרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵי לְאֹמֶר: וּפְקִיד פַּרְעֹה בִּיּוֹמָא הַהוּא יְתָ שְׁלֹטְנֵי עָמָא וְיְתָ סָרְכֹוְהִי לְמִימֶר:
- 7 'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.' לֹא תֹאסֹפִין לָתֵת תִּבְנִין לָעָם לְלֶבֶן הַלְבָנִים כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנִין: לֹא תִיסְפֹון לְמַתָּן תִּבְנָא לְעָמָא לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמִאתְמָלי וּמִדְקֻמֹּזֵי אֲנֹן יִיזְלוּן וַיִּגְבְּבוּן לַהּוֹן תִּבְנָא:
- 8 And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God. וְאֶת־מִתְכַּנֶּת הַלְבָנִים אֲשֶׁר הֵם עָשִׂים תָּמוֹל שְׁלֹשָׁם תִּשְׂמִימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעֲקִים לְאֹמֶר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לְאַלֹהֵינוּ: וְיְתָ סְכּוּם לְבָנִיא דְאַנּוֹן עֲבָדִין מִאתְמָלי וּמִדְקֻמֹּזֵי תִמְנֹן עֲלֵיהוֹן לֹא תִמְנַעוּן מִנִּיה אֲרִי בְטָלְנִין אֲנֹן עַל־כֵּן אֲנֹן מִצְוָחוֹן לְמִימֶר נִיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:
- 9 Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.' תִּכְבֵּד הָעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שָׁקֶר: וַתִּקַּף פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרִיא וַיַּתְעִסְקוּן בָּהּ וְלֹא יַתְעִסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּשִׁילִין:

(4) תפריעו את העם ממעשי. תצילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסצורים לנוח מן המלאכה, וכן פִּרְעֹהוֹ אֶל פִּעֶצֶר צו (משלי 7, טו), רחקהו, וכן וּפְקִידוֹ פִּקְדוֹ קָל עֲלֵתִי (שם א, כה), כִּי פִקְדֵה הוּא (שמות לב, כה), נרחק ונמעצ: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צבתיכם, אבל מלאכת שעבוד מנרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יואלים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחם משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מנריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשטר ממונה לְקָדוֹת צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"בלא, היו גוצלין אותם עם המיט: לבנים. מייו"לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיבשין אותם צחמה, ויש ששורפין אותם כצבן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לצנים, ולו נכתנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה צידם ועוזבה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד דצברי רות, לאמר נלכה נזחצה, ודומה לו ואשעה בחקיך

10	And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.	וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵי וַנְּפָקוּ שְׁלֹטְנֵי עַמָּא וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה נָתַן לָכֶם תִּבְנֶן:	10
11	Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'	אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבְנֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דְּבָר:	11
12	So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.	וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתִּבְנֶן:	12
13	And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'	וַהֲנִגְשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתִּבְנֶן:	13
14	And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'	וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֶכֶם לְלִבֶּן כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם גַּם-תָּמוֹל גַּם-הַיּוֹם:	14

חמיד, למשל ולשנייה מתרגמינן וּלְשׁוּעִין, וְסִפְרָא וְאֶשְׁתָּעִי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון ישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, ש"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלס, יִשְׁעָה הָקֵדֶם על עֲשֵׂהוּ (ישעיה יז, ז), ולא שְׁעוּ על קדוש יִשְׂרָאֵל (שם לא, ח), ולא יִשְׁעָה אֵל הַמְנַצְּחִים (שם יז, ח), ולא מנאחי שמוש של צי"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר דבדר, נופל לשון שמוש צי"ת, כגון הַנְּדָבָרִים בָּךְ (יחזקאל לג, ל), וְהַדָּבָר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה (במדבר יב, א), הַמִּלֶּכֶךְ הַדָּבָר צִי (זכריה ד, א), לְדָבָר בָּם (דברים יא, יט), וְהַדָּבָר בְּעִדּוּסִיף (תהלים קיט, מה), אף כאן אל ישעו דבדרי שקר, אל יהיו נדברים דבדרי שוא והצאי:

(11) אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבְנֶן. וצריכים אֲתֶם לִילֵךְ צוריות, כי אין נגרע דבר מכל סכום לְצִנִּים שהייתם עושים ליום זהיוֹת הַחֲבָן נָפֶן לַכֶּס מְזוּמָן מִצִּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתִּבְנֶן. לאסוף אסופה, ללקוט לקט לזורך תבן הטיט: קש. לשון לקוט, על שם שדבר המתפור הוא וצריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות:

(13) אֲצִים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום ביום, כאשר עשיתם זהיוֹת הַחֲבָן מוכן:

(14) וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על הצריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הַלְצִנִּים לנוגשים שהם מנצרים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאלצו מן הרוח אשר על משה והוושם עליהם, שנאמר אִסְפֶה לִי שְׂבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, מאותן שידעת הטובה שעשו צמצרים, כי הם זקני העם ושוטרי: ויכו שטרי בני ישראל. אשר שָׂמוּ נֹגְשֵׁי פַרְעֹה אֲתֶם לְשׁוּטְרִים עֲלֵיהֶם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום, חק הקצוב עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני תמול, והוא היה זהיוֹת הַחֲבָן נתן להם: ויכו. לשון

15	Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?	וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:	15
16	There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'	תָּבֵן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וְלַבָּנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשֹׂה וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מְכִים וְחַטָּאת עִמָּךְ:	16
17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:	17
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וְעַתָּה לָכוּ עֲבֹדוּ וְתָבֵן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם וְתָכֵן לַבָּנִים תַּחֲנוּ:	18
19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲתָם בִּרְעָה לֹא־תִגְרְעוּ מִלְּבָנִיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:	19
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְאָתָם בְּצֵאתָם מֵאֶת פַּרְעֹה:	20
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְרֵא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאתֶם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לָתֵת חֶרֶב בְּיָדָם לְהָרְגֵנוּ:	21

וַיִּפְגְּעוּ, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לָגִים כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירושו, ודבר זה מביא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו דְּבֹאֲנָה צִית לָקֵם (רות א, יט), שהוא כמו לזית לחם, וכן הרצה:

(18) ותכן לבנים. חשזון הַלָּגִים, וכן אֶת הַקֶּסֶף הַמִּקָּץ (מלכים-ב ז, יז), המנוי, כמו שאמר צענין וַיִּגְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַקֶּסֶף (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חזריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וצרה המוצאת אותם, צהצחים העזודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

(20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נזים ונצצים דתן ואזירים היו, שנאמר זהם ילאו נצצים:

<p>And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר יְיָ אֲדֹנָי לָמָּה הֲרַעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הֲרַעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>
<p>For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'</p>	<p>וּמַעַדָּן דַּעֲלִית לְנֹת פִּרְעָה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אֲבֹאִישׁ לְעַמָּא הַדִּין וְשִׁיבָא לָא שִׁיבִיבְתָא יְת עַמְךָ:</p>	<p>וּמַאֲז בְּאִתִּי אֶל־פִּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הֲרַעַתָּה לְעַם הַזֶּה וְהַצַּל לֹא־הֲצַלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֵּעַן תַּחֲזִי דְאַעֲבִיד לְפִרְעָה אֲרִי בִיד תִּקִּיפָא וְשִׁלְחֲנֹן וּבִיד תִּקִּיפָא וְתִרְכַּנֹּן מֵאַרְעֵיהֶּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפִרְעָה כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחֻם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרֹשֻׁם מֵאַרְצוֹ: (ס)</p>
<p>The Haftarah is Isaiah 27:6 - 28:13 & 29:22 - 29:23 on page 211. Sepharadim read Jeremiah 1:1 - 2:3.</p>		
<p>And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD; and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name ETERNAL ONE I made Me not known to them.</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לִיה אֲנִי יְיָ: וְאֶתְגַּלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְיָ לֹא הוֹדַעִית לְהוֹן:</p>	<p>וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֲנִי יְהוָה: וְאֲנִי אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:</p>
<p>And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.</p>	<p>וְאִךְ אֲקִימֹת יְת קִימִי עֲמִהוֹן לְמִתֵּן לְהוֹן יְת אֲרֻעָא דְכִנְעָן יְת אֲרֻעָא תוֹתְבוֹתְהוֹן דְּאִתּוֹתְבוּ בָּהּ:</p>	<p>וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לְתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:</p>

(22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כז):

(23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, ותרגומו אֲבִיִּישׁ:

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). ההרתת על מדותי, לא כהצרה שחמרתני לו כי בִּינְיָקָה יִקְרָא לָךְ זָרַע (בראשית כא, יז), ואחר כך חמרתני לו העלוהו לעולה, ולא הרצה אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שצעה חומות כשאזיזם לדרך: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שחזק עלי, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם זדה, וכן הוא אומר ותחזק מזרים על העם למהר לשלחם וגו':

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבַר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בזמנה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלז עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלז קיום מצות, כגון ושמתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האצות: באל שדי. הצטחתיים הצטחות, וזכולן חמרתני להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אינ כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְרָתִי להם בזמנת חמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לִאֲמַת דברי, שהרי הצטחתיים ולא קיימתי:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם צאל שדי, הצצתי והעמדתי צריתי ציני וצינייהם: לתת להם את ארץ כנען. לאצרהם צפרשת מילה נאמר, חֲזִי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִסְתִּי לָךְ וְלִנְיָקָה אֲסַכִּיךָ אֵת אֶרֶץ מִגְרִיךָ (בראשית יז, אח). לינחם, פי לָךְ וְלִנְיָקָה אֲסַח אֵת כָּל הַחֲרָצֹת הָאֵל וְהַקִּימֹתִי אֵת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם (שם כו,

- 5 וגם אני שמעתי את־נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את־בריתי: ואף קדמי שמיע ית קבילת בני ישראל דמצראי מעבדים אתם ואזכר את־קדמי: קימי:
- 6 Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments; לכן אמר לבני־ישראל~ אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַּת מִצְרַיִם וְהַצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדָתָם וְגֹאֲלֹתִי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ גְּמוּלָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים: בְּכֵן אֵימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ וְאֶפְיָק יִתְכּוֹן מִגּוֹ דְחֹק פּוֹלְחֵן מִצְרָאִי וְאֶשְׁיִיב יִתְכּוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן וְאֶפְרוֹק יִתְכּוֹן בְּדֶרֶעַ מְרִמָּה וּבְדִינֵין רַב־רַבִּין:
- 7 and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians. וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם: וְאֶקְרִיב יִתְכּוֹן קְדָמִי לְעָם וְאֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים וְיָדַעְוּ אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דְּאֶפְיָק יִתְכּוֹן מִגּוֹ דְחֹק פּוֹלְחֵן מִצְרָאִי:
- 8 And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD. וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיֶּשֶׁקֶב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְהוָה: וְאֵעִיל יִתְכּוֹן לְאָרֶעַ דְּקִנְיָמִית בְּמִימְרֵי לְמַתָּן יִתָּה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיֶּשֶׁקֶב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם וְיָוֵתָא אֲנִי יְיָ:
- 9 And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֵר רוּחַ וּמֵעֲבָדָה קָשָׁה: (פ) וּמִלִּיל מֹשֶׁה בֶּן עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה מֵעֵיק רוּחַ וּמִפּוֹלְחָנָא דְּהָהּ קָשִׁי עֲלֵיהוֹן:

(ג), ואותה שזועה שנשבעתי לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב לפני אל שדי פרה ורבה וגוי' (שם לה, יא), ואת הארץ אשר וגוי' (שם יב), הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:

(5) וגם אני. כמו שהנצתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבדים אתם ואזכור. אותו הצרית, כי צרית צין הצתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעזבו דן לפני (בראשית טו, יד):

(6) לכן. על פי אותה השזועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצטחתי (שם), ולפני כן ילאו צרקש גדול: סבלות מצרים. טורח משא מנרים:

(8) נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסא:

(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי צפרשה זו מרבי צרוך צרי אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' (ירמי' טו, כא), למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעקת (שמות ה, כב), אמר לו הקב"ה חזל על דאצדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואחרי אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי

10 And the LORD spoke unto Moses, saying: **וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:**

II 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'

12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?' 12

13 And the LORD spoke unto Moses
and unto Aaron, and gave them
a charge unto the children of
Israel, and unto Pharaoh king of
Egypt, to bring the children of
Israel out of the land of Egypt.

14 These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.

וגו'. וכשצקש אברהם לקבור את שרה, לא מנא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעק צדיקוֹן אֶת חֶלְקֶת הַעֲדָה לנטות אלהו (צראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצתרים נאמר הֲנִי ה' הַפֶּחֶר הַיְאֻלְתִּיךָ מֵאִרְיָ פְּעָדִים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בצדדים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דָּבָר דָּבָר עַל אִפְּקָיו (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הֲלוֹא כֹה דָּבָר קָאֵשׁ גָּאֵם ה' וּבִפְטִישׁ יַפְלֹךְ סֵלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה ניווּוֹת:

(12) עַרְל שְׁפָתַיִם. אָנוֹס שְׁפָתַיִם, וְכֵן כָּל לָשׁוֹן עֵרְלָה אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא אָנוֹס. עַרְלָה אֶזְנָס (שס ו, י), אָנוֹס מִשְׁמוֹעַ. עַרְלִי לֵב (שס ט, כה), אָנוֹסִים מִהֲבִין. שָׁתָה בַּס אֶתָּה וְהָעַרְל (חֲבָרוֹן ב, ז), וְהָאָנוֹס מִשְׁכָּרוֹת כּוֹס הַקֵּלֶלָה (נ"א הַתְּעֵרְלָה). וְעַרְל דָּפָר (יִחְזָקָאל מִד, ט) שֶׁהִיד אָנוֹס וּמִכּוּסָה בָּהּ. וְעַרְלָס עַרְלָמוֹ (וִיקְרָא יט, כג), עֲשׂוּ לוֹ אוֹנוֹס וּבִסְיוֹ, אִסּוֹר שִׁיבִיל בְּפָנֵי אֲכִילָתוֹ. שָׁלַם שָׁנִים יִהְיֶה לָּס עַרְלִים (שס), אָנוֹס וּמִכּוּסָה וּמוֹבִדֵל מִלֵּאכְלוֹ: וְאִךְ יִשְׁמְעֵנִי פִּרְעָה. זֶה אֶחָד מִעֲשֵׂרֵי ק"ו שְׁחִוְרָה (ב"ר זכ, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לִפֶּה וּלְמַלְאִיךְ: ויצום אל בני ישראל. כֹּה עָלֵיהֶם לִהְיוֹתֵיגִם בְּנִחָם וּלְסָבֹל אוֹתָם (שמו"ר, ג): ואל פרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. כֹּס עָלָיו לְחַלּוֹק לוֹ כְּכֹד דְּצַרְיָהֶם, זֶה מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ, כֹּס עַל דְּצַר יִשְׂרָאֵל וְעַל שְׁלִיחוֹתוֹ אֶל פְּרָעָה. ודַּבַּר הַזֶּה מֵהוּ, מְפֹרָשׁ בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה לְאַחַר סֵדֶר הַיּוֹסֵף, אֲלֵא מִתּוֹךְ שֶׁהִזְכִּיר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הַפְסִיק הָעֵינָן בְּאַלְהָה רִאשֵׁי בְּיַם אֲבוֹתָם, לְלַמְּדֵנוּ הֵיכָּל נִוְלְדוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וּבְמִי נִתְיַסְסוּ:

(14) אלה ראשי בית אבותם. ממון שהוּקק ליהם שצטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליהסס דרך חולדותם מראובן. (וצפסיקתא גדולה ראינו, לפי שהקטרס יעבד אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת

- 15 And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon. 15 וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיָּמִין וְאֶחָד וַיַּכִּין וְצֹחַר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת שִׁמְעוֹן:
- 16 And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years. 16 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהוּן גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מֵאָה וְתַלְתִּין וְשֶׁבַע שָׁנָה:
- 17 The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families. 17 בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:
- 18 And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years. 18 וּבְנֵי קָהָת עֲמֶרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעִזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת שְׁלֹשׁ וְשָׁלֹשִׁים וּמֵאָה וְשָׁנָה:
- 19 And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations. 19 וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת תְּלֹוֹי לְתוֹלְדֹתָם:
- 20 And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years. 20 וַיִּקַּח עֲמֶרָם אֶת־יֹוכֶבֶד דָּתָתָו לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמֶרָם שֶׁבַע וְשָׁלֹשִׁים וּמֵאָה וְשָׁנָה:
- 21 And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri. 21 וּבְנֵי יִצְחָר קֹרַח וְנִפְגַּז וְזִיכְרִי:
- 22 And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri. 22 וּבְנֵי עִזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:

ומות, חזר הכתוב ויחסם כאן לזדם, לומר שחשודים הם): (16) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וימת יוסף וכל אֶסְיוֹ (שמות א, 1), ואח"כ ויָקָם מֶלֶךְ עָדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם: (18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבותן זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בצרך מנצרים לזדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מנצרים היה, חסוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמלאם ד' מאות שנה, והרבה שנים נבלעים לזנים בשני האבות: (20) יוכבד דדתו. אחת אצוהי, בת לוי אחות קהת:

<p>23 And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתְּעַמִּינָדָב אֶחָת נַחֲשֹׁן לִו לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹו אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:</p>	<p>23</p>
<p>24 And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.</p>	<p>וּבְנֵי קֹרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקֹּרֶחִי:</p>	<p>24</p>
<p>25 And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן נָסִיב לִיה מִבָּנוֹת פּוּטִיאל לִיה לְאִתּוֹ וַיֵּלֶד לִיה יֵת פִּינְחָס אֵלֶּין רִישֵׁי אֲבֹתָם לְיוֹנָי לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>	<p>25</p>
<p>26 These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה דְּאָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל חֵילֵיהֶן:</p>	<p>26</p>
<p>27 These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	<p>27</p>
<p>28 And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)</p>	<p>28</p>
<p>29 that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מִלֶּךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיךְ:</p>	<p>שלישי</p>

(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק באסיה (צ"צ קי. שמו"ר ז, ד):

(25) מבנות פוטיאל. מוזר יתרו שפוטס עגלים לעבודת אלילים, ומוזר יוסף שפוטס צינרו (צ"צ קט):

(26) הוא אהרן ומושה. אלו שהזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומושה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למושה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. צבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סרצף תקיה (בראשית כז, מ), כמו בחרבך. עמדתם על סרצף (יחזקאל לג, כו), כמו בחרבכם:

(27) הם המדברים וגו'. הם שנלטו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:

(28) ויהי ביום דבר וגו'. מוזר למקרא שלאחריו:

<p>And Moses said before the LORD: 30 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֲאֵאָנָה יִקְרַע מִמֶּלֶל וַיִּכְדִּין יִקְבִּיל מִנִּי פִרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פִּרְעֹה: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: VII 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְמִנִּיתֶךָ רַב לְפִרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי מִתּוֹךְגִּמְנֶךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפִרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ:</p>
<p>Thou shalt speak all that I 2 command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אֵת תְּמַלִּיל יְת כָּל דְּאִפְקִדְנֶךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְמַלִּיל עִם פִּרְעֹה וַיִּשְׁלַח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצָה:</p>	<p>אֵתָּה תְּדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פִּרְעֹה וְשִׁלַּח אֶת־בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:</p>
<p>And I will harden Pharaoh's 3 heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה יְת לִבָּא דְּפִרְעֹה וְאֶסְגִּי יְת אֶתְנִיתִי וְיְת מוֹפְתֵי בְּאֶרְצָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לִב פִּרְעֹה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֹתֹתַי וְאֶת־ מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>But Pharaoh will not hearken 4 unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>וְלֹא יִקְבִּיל מִנְכּוֹן פִּרְעֹה וְאַתִּין יְת מַחַת גְּבוּרָתִי בְּמִצְרַיִם וְאַפִּיק יְת חִילִי יְת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצָא דְּמִצְרַיִם בְּדִינִין רַב־בִּין:</p>	<p>וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פִּרְעֹה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאֹתַי אֶת־ עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>And the Egyptians shall know 5 that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ כִּד אֲרִים יְת מַחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאַפִּיק יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבִּינְיָהוּן:</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִתְּתִי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכֶם:</p>

(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מחוץ שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:

(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁמִיעָה, כאדם האומר נחזור על הראשונות:

(1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרוממו יְהִי מִתּוֹךְגִּמְנֶךָ, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גִּבְשִׁפְטִים (ישעי' נו, יט), יְנוּב קִקְמָה (משלי י, לא), וְכָל מִהְסָנֻת דְּשִׁמוּאֵל (שמואל-א י, יג), ובלע"ז קוראין לו פרידי"גר

(2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפיו, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

(3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם לשונו, טוב לי שיתקשה לכו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הִכְרַתִּי גוֹיִם קְשָׁמוּ פְנוּסִים וגו' (לפניה ג, ו), אֶמְרָתִי אֶף תִּקְרָא אֹתִי תִקְרָא מוֹסֵר (שם ז), ואף על פי כן צחמם מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשונו עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשונו ע"ש):

(4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

6 And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ: וַעֲבָד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמַא דְּפִקֵּיד יְיָ יְתְהוֹן כֵּן עָבְדוּ:	6 וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:
7 And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בֶּן-תְּמַנָּן שָׁנִין וְאַהֲרֹן בֶּן-תְּמַנָּן וּשְׁלֹשׁ שָׁנִין בְּמַלְלוֹתָהוֹן עִם פַּרְעֹה:	7 וּמֹשֶׁה בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן-שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבָּרָם אֶל-פַּרְעֹה: (פ)
8 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמִימָר:	8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:
'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	אֲרִי וּמִלִּיל עֲמֻכּוֹן פַּרְעֹה לְמִימָר חֲבֹו לְכוֹן אֲתָא וְתִימָר לְאַהֲרֹן סֹב יֵת חוּטְרִיךְ וְרָמִי קֶדֶם פַּרְעֹה יְהִי לְתַנִּינָא:	9 כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר תֵּנוּ לָכֶם מוֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מִטְּעֶךָ וְהִשְׁלֵךְ לִפְנֵי-פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:
10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיַּעַשׂוּ כֵן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלֹךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּעָהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנָי עָבְדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	10 וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיַּעַשׂוּ כֵן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלֹךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּעָהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנָי עָבְדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:
11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא אַף פַּרְעֹה לְחַכִּימָא וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעַשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהוֹן כֵּן:	11 וַיִּקְרָא גַם-פַּרְעֹה לְחַכְמָיִם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעַשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן:
12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַרְמֹז גִּבֹר חוּטְרִיהּ וַחֲוֹו לְתַנִּינִין וּבִלַע חוּטְרֵא דְאַהֲרֹן יֵת חוּטְרֵיהוֹן:	12 וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּעָהוּ וַיְהִיו לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע מִטְּעָה-אַהֲרֹן אֶת-מִטְּעָתָם:
13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַאֲתַקַּף לִבָּא דְּפַרְעֹה וּלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמַא דְּמִלִּיל יְיָ:	13 וַיַּחֲזֹק לֵב פַּרְעֹה וּלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתִיקֵר לִבָּא דְּפַרְעֹה סָרִיב לְשַׁלְחָא עַמָּא:	14 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּכָב לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:

(9) מופת. אות, להודיע שיש לורכ (לרדך) צמי ששולח אתכם:

(10) לחנין. נחש:

(11) בלהטיהם בלחשיהו, ואין לו דמיון צמקרא, ויש לדמות לו להט הקרב המטהפכת (בראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת 15):

- 15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.
- 16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;
- 17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.
- 18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.
- 19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'
- 15 לַךְ אֶל־פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הַזֶּה יֵצֵא הַמִּיָּמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֵׁפַת הַיָּאֵר וְהִמַּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:
- 16 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה:
- 17 כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵלֵךְ אֲנֹכִי מִכָּה בַּמַּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:
- 18 וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרִים לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)
- 19 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּנְךָ וּנְטֵה־יָדְךָ עַל־מִימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־יְאֻרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וְיִהְיֶה־דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲבָרֵם וּבְאֲבָנִים:

- (14) כבוד. תרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי קצד מנקה הדבר (שמות יח, יח):
- (15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויואל לנילוס ועושה שם נרכיו (שמו"ר ט, ז):
- (16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד ששמע ממני מכת כבורות, שאפתח זה צבה פה קמר ה' פחצת הלילה:
- (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:
- (18) ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:
- (19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלק לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צנפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצות מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטניק: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות וצמחצמחאות שצנתיים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

<p>And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he 20 lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ וְאֲרִים בְּהִיטָרָא וּמָחָא יְת מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעָה וּלְעֵינֵי עֲבָדָהּ וְאֵתְּהִיבּוּ כָּל מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְדָמָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּרָם בַּמַּטֶּה וַיַּךְ אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פֶרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לְדָם:</p>
<p>And the fish that were in the 21 river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וְנִמְוֵי דְּבִנְהָרָא מִיתּוּ וּסְרִי נִהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהָרָא וְהָיָה דָּמָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַתָּדָגָה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר מוֹתָהּ וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכִלוּ מִצְרָיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן- הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>And the magicians of Egypt did 22 in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בֶן חֲרָשֵׁי מִצְרָיִם בְּלַחְשִׁיהוֹן וְאִתְקַף לִבָּא דְּפִרְעָה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כַּמָּא דְּמַלְיָל יְיָ:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרָיִם בְּלַטִּיָּהֶם וַיִּחְזֹק לִב-פֶּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>And Pharaoh turned and went 23 into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וְאַתְפְּנֵי פִרְעָה וַעָאֵל לְבִיתִיהּ וְלֹא שׁוּי לְבִיה אֶף לְדָא:</p>	<p>וַיִּפֶן פֶּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:</p>
<p>And all the Egyptians digged 24 round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַחֲפְרוּ כָּל מִצְרָאִי סַחְרָנוֹת נִהָרָא מִיָּא לְמִשְׁתֵּי אֲרִי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמִּיָּא דְּבִנְהָרָא:</p>	<p>וַיַּחֲפְרוּ כָּל-מִצְרָיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִלוּ לִשְׁתּוֹת מִמִּיָּי הַיָּאֵר:</p>
<p>And seven days were fulfilled, 25 after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וּשְׁלִימוּ שְׁבַעַת יוֹמִין בְּתַר דְּמָחָא יְיָ יְת נִהָרָא:</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת-יְהוָה אֶת-הַיָּאֵר: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses: 26 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וְאַמֵּר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוֹת פִּרְעָה וְתִימַר לִיה בְּדִנְן אָמַר יְיָ שְׁלַח יְת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קֳדָמִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פֶּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>

(22) בלשיהם. לחש שאומרין אותו בלש וצחשאי. ורבותינו אמרו, בלטיהם מעשה שדים, בלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסין לַעֲקָרִיִּים (מנחות פה). עיר שכולה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למזרים שכולה כשפים: (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם: (25) וימלא. מנין שזעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בזה (שמו"ר ט, יב):

<p>27 And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.</p>	<p>וְאִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּגֶף אֲנִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בַּצִּפְרָדִּים: וְאִם מִסְרִיב אַתָּה לְשַׁלַּח הָאֲנָפִי מִחִי יָת כָּל תְּחוּמְךָ בְּעוֹרֵד־עֲנִיָּא:</p>	<p>27 וְאִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּגֶף אֲנִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בַּצִּפְרָדִּים: וְאִם מִסְרִיב אַתָּה לְשַׁלַּח הָאֲנָפִי מִחִי יָת כָּל תְּחוּמְךָ בְּעוֹרֵד־עֲנִיָּא:</p>
<p>28 And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וְיִרְבִּי נְהָרָא עוֹרֵד־עֲנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיֵּיָעֵלוּ בְּבֵיתְךָ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל עַרְסְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֻלְךָ וּבַתְּנוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ: וְיִרְבִּי נְהָרָא עוֹרֵד־עֲנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיֵּיָעֵלוּ בְּבֵיתְךָ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל עַרְסְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֻלְךָ וּבַתְּנוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	<p>28 וְיִרְבִּי נְהָרָא עוֹרֵד־עֲנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיֵּיָעֵלוּ בְּבֵיתְךָ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֻלְךָ וּבַתְּנוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>
<p>29 And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וּבְכָה וּבַעֲמֻלְךָ וּבְכָל־עַבְדֶּיךָ וַיִּסְקוּן עוֹרֵד־עֲנִיָּא:</p>	<p>29 וּבְכָה וּבַעֲמֻלְךָ וּבְכָל־עַבְדֶּיךָ וַיִּסְקוּן עוֹרֵד־עֲנִיָּא:</p>
<p>VIII And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחַוְטְךָ עַל נְהָרֵיָא עַל אֲרֻתֵיָא וְעַל אֲגֻמֵיָא וְאֵסִיק יָת עוֹרֵד־עֲנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>VIII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֵמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בַּמִּטָּף עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הָאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרָדִּים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>2 And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּטֵּשׂ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרָדִּעַ וַתִּכָּסֶּה אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>2 וַיִּטֵּשׂ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרָדִּעַ וַתִּכָּסֶּה אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>3 And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֹרְטָמִים וַיַּעֲבֹדוּ בְּחֵשֶׁב־לֵב וַיִּבְרְאוּ עוֹרֵד־עֲנִיָּא עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>3 וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֹרְטָמִים וַיַּעֲבֹדוּ בְּחֵשֶׁב־לֵב וַיִּבְרְאוּ עוֹרֵד־עֲנִיָּא עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

(27) ואם מאן אתה. ואם סרצן אחס. מאן כמו ממאן, מסרצ, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו פִּלּו (איוז טז, יז) וְשִׁקְטוּ (ירמיה מח, יא), סר וְשִׁקְטוּ (מלכים א' כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְפּוּ אֶתְּךָ (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וַיִּבְרְאוּ יִתְגַּבְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמ' יג, טז), פִּן סָגַף בְּאֶזְנוֹ רִגְלָךְ (תהלים לא, יז), וְלֹאֲכֵן גָּנַף (ישע' ח, ד): (28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צבתי עבדיך, הוא התחיל צענה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד): (29) ובכה ובעמך. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין: (2) ותעל הצפרדע. נפרדע אחת היטה, והיו מְפִינ' אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחשה גדול"א בלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינו"ל"א בלע"ז

<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרֶן וַיֹּאמֶר צֵלּוּ קִדְּם יְיָ וְיִעַדִי עֹרְדֵּעֲנִיא מִנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְבָּחוּן קִדְּם יְיָ:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרֶן וַיֹּאמֶר הִעֲתִירוּ אֵלַי יְהוָה וְיִסֹּר הַצִּפְרָדִּים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>
<p>And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שְׂאֵל לָךְ וְגִבּוֹרָא הֵב לָךְ זָמַן לְאִמְתִּי אֲצַלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמְּךָ לְשִׁיבָאָה עֹרְדֵּעֲנִיא מִנִּי וּמִבְּתֵיךָ לְחוּד דְּבִנְהֵרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הֲתִפָּאֵר עָלַי לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמֶּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדִּים מִמֶּנִּי וּמִבְּתֵיךָ כִּקְ בִּיאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כִּפְתֻּגְמָךְ בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית כִּי אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי-אֵין כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'</p>	<p>וַיַּעֲדוּן עֹרְדֵּעֲנִיא מִנִּי וּמִבְּתֵיךָ וּמֵעַבְדְּךָ וּמֵעַמְּךָ לְחוּד דְּבִנְהֵרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וַיִּסְרוּ הַצִּפְרָדִּים מִמֶּנִּי וּמִבְּתֵיךָ וּמֵעַבְדְּךָ וּמֵעַמְּךָ כִּקְ בִּיאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.</p>	<p>וַנִּפֹּק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּוְת פַּרְעֹה וַצִּלִּי מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ עַל עֵיֶסֶק עֹרְדֵּעֲנִיא דְּשׁוּי לְפַרְעֹה:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעֲקוּ מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה עַל-דְּבַר הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר-שָׁם לְפַרְעֹה:</p>
<p>And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְּגָמָא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עֹרְדֵּעֲנִיא מִן בְּתִיאָ מִן דִּרְתָּא וּמִן חֻקְלָתָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן-הַבָּתִּים מִן-הַחֲצֵרֹת וּמִן-הַשָּׂדֶה:</p>
<p>And they gathered them together in heaps; and the land stank.</p>	<p>וַכְנִשׁוּ יְתֵהוּן דְּגֹרִינִין דְּגֹרִינִין וַסְרִיאוּ עַל אַרְעָא:</p>	<p>וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאָרֶץ:</p>

(5) התפאר עלי. כמו היספאָר הג'קון על האַלֶּבֶט (ישעי' י, טו), משחצח לומר אני גדול ממך ונטי"ר בלע"ז, וכן התפאר עלי, השחצח להחזקתו ולשאול דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתם הנפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותרצה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הנפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אעתר עתרו ועתרתי, מפני שכל לשון עתר הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרצו ארצה והרציתי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והעפָּקָם עלי דְּצִיָּקָם (יחזקאל לה, יג), הרציחם: (6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר: (8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

- But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.
- And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'
- And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.
- And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.
- Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.
- And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.'
- וַיֵּרָא פֶּרְעֹה כִּי הָיְתָה נִחָא פֶּרְעֹה אֲרֵי הָיָה הָרִוּחָה וְהַכְבֵּד אֶת-לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ט)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֲמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת-מִטְבֶּיךָ וְהָדָא אֶת-עֲפָר הָאָרֶץ וְהָיָה לִכְנָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיַּעֲשׂוּ-כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ בְּמִטְבֵּהוּ וַיִּדֹּ אֶת-עֲפָר הָאָרֶץ וְהָיָה תִכְנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עֲפָר הָאָרֶץ הָיָה כְנָיִם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֹרְטָמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת-הַכְּנָיִם וְלֹא יָכְלוּ וְהָיָה הַכְּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
- וַיֹּאמְרוּ הַחֹרְטָמִים אֶל-פֶּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִוא וַיַּחֲזֹק לִב-פֶּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִשָּׁב בְּבֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פֶּרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא תַמְיָמָה וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבֹדְנִי:
- וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲמַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת חוֹטְרֶךָ וּמַחִי יָת עֲפָרָא דְאֶרְעָא וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- וַעֲבָדוּ כֵן וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדִיהָ בְּחוֹטְרִיהָ וּמַחָא יָת עֲפָרָא דְאֶרְעָא וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבַבְּעִירָא כָּל עֲפָרָא דְאֶרְעָא הָיָה קִלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- וַעֲבָדוּ כֵן חֹרְטָא בְּלִחְשִׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קִלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבַבְּעִירָא:
- וַאֲמַרְוּ חֹרְטָא לְפֶרְעֹה מַחָא מִן קָדָם יְיָ הִיא וַאֲתַקֵּף לָבָא דְּפֶרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמִלְּלִי יְיָ:
- וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקֻדִּים בְּצַפְרָא וַאֲתַעֲתֵד קָדָם פֶּרְעֹה הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיהָ כְּדָנָן אָמַר יְיָ שְׁלַח עָמִי וַיִּפְלְחוּן קָדְמִי:

- (10) חמרם חמרם. צבורים צבורים, כמרגמו דגורין, גלין;
- (11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו קלוד ונאוש (צראשית יב, ט), וכן והפזת את מואב (מלכים-ב, ג, כד), ושאלו לו באלהים (שמואל-א, כב, יג), הָפֵז ופָּזַע (מלכים-א, כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה;
- (12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו צחול, ולקה על ידי אהרן;
- (13) ותהי הכנם. הקמישה, פדוליר"א צלע"ז;
- (14) להוציא את הכננים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה;
- (15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

<p>Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send 17 swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>כִּי אִם־אֵינֶנּוּ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי אֲרִי אִם לִיתֶנּוּ מְשַׁלַּח 17 הַנִּנִּי מְשַׁלֵּיחַ בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלֶיךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעָרֶב וּמִלֹּאֵי בִתֵּי מִצְרַיִם אֶת־הָעָרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>
<p>And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וְהַפְּלִיתִי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־ 18 אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עָרֶב לִמְעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>
<p>And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.’</p>	<p>וְשִׁמַּתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין שט עַמְּךָ לְמַחֲרֵי יְהוָה הָאֵת תִּהְיֶה:</p>
<p>And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants’ houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עָרֶב 20 כָּבֵד בֵּיתָה פֶּרֶעַה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרֶב:</p>
<p>And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: ‘Go ye, sacrifice to your God in the land.’</p>	<p>וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּקְרָא 21 וְאֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:</p>

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן צְהֵמַת וְשַׁלַּח צָס (דברים לז, כד), לשון שסוי אינטימ"ר צלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים צערצוציא, והיו משחיתים צהס. ויש טעם צדצר צאגדה ככל מכה ומכה למה זו ולמה זו, צטכסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך חוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' צמדרש רצי תנחומא (צא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן וְהַפְּלִיתִי ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוצלח ומופרשט היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ שציניתי צשמים, גורתי מתקיימת צתחמוסי:

(19) ושמתי פדות. שיציל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחטה הארץ, אֶתְשַׁחַת אֶרְעָא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא חלכו צמדצר:

<p>And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תַעֲשׂוּ לְמַעַבְדֵי כֵן אֲדֹרִי בַעֲרִיא דְּמִצְרָאִי דְחֻלִּין לִיָּה מִנִּיָּה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדַבְּחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְבַח יֵת בַּעֲרִיא דְּמִצְרָאִי דְחֻלִּין לִיָּה וְאֲנֹנִי יִהְיוּ חֲזֹן הָלֹא יִימְרוּן לְמַרְגָּמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֲבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיָּהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־ תוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ:</p>
<p>We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'</p>	<p>מִהֶלֶד תִּלְתָּא יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּר וְנִדְבַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דִּימַר לְנָא:</p>	<p>דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נֵלֶךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחנּוּ לִיָּהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֵינוּ:</p>
<p>And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יָתְכוֹן וְיִתְדַבְּחוּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר לְחוּד אֲרַחֶקָא לֹא תִרְחֲקוּן לְמִיזַל צִלוּ עָלַי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְיִזְבַּחְתֶּם לִיָּהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק תִּרְחַק לֹא־תִרְחֲקוּן לְלֶכֶת הַעֲתִירוּ בַּעֲדַי:</p>
<p>And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הָא אֲנִי נִפִּיק מִעֲמֶךָ וְאֲצַלִּי קֳדָם יְיָ וְיַעֲדִי עֲרוּכָא מִפַּרְעָה מִעַבְדֵּיהִי וּמַעֲמִיָּה מִחַר לְחוּד לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלַּח יֵת עֲמָא לְדַבְּחָא קֳדָם יְיָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעֲמֶךָ וְהַעֲתַרְתִּי אֶל־יָהוָה וְיִסַּר הָעָרֹב מִפַּרְעָה מִעַבְדָּיו וּמַעֲמֹו מִחַר רַק אֶל־יִסַּף פַּרְעֹה הַתֵּל לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם לִזְבַּח לִיָּהוָה:</p>
<p>And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְתֵּי פַרְעֹה וַיִּצְלֵי קֳדָם יְיָ:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל־יָהוָה:</p>
<p>And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כְּכַתְּבֵי מֹשֶׁה וַיִּצְלֵי עֲרוּכָא מִפַּרְעָה מִעַבְדֵּיהִי וּמַעֲמִיָּה לֹא אֲשַׁתָּאֵר חַד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסַּר הָעָרֹב מִפַּרְעָה מִעַבְדָּיו וּמַעֲמֹו לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:</p>

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלכס פועצת צגי עמון (מלכים-ב כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם חועצה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וציחה שאנו וזבחים, שהרי יראתם אנו וזבחים: ולא יסקלנו. צתמיה: (25) התל. כמו להתל: (26) ויעתר אל ה'. נחמץ בתפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה בתפלה, עכשיו כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל: (27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הנפדרעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

<p>28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת־לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)</p>	<p>28 וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת־לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)</p>
<p>IX Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֵת פַּרְעֹה וּתְמַלִּיל עִמּוֹה כִּדְבַר יְיָ אֱלֹהֵי דִּי־הִיּוֹדָאֵי שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי:</p>	<p>IX וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְיָ הֵנִי אֵל־הֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>2 For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>אֲדִי אִם מִסְרִיב אֶת לְשַׁלְחָא וְעַד כֶּעַן אֶת מַתְקִיף בְּחוּץ:</p>	<p>2 כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מַחְזִיק בָּם:</p>
<p>behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הֵנָּה יַד־יְיָ הִנֵּה בְּמִקְנֶךָ הִנֵּה בַּבְּעִירָךְ דְּבַחֲקִלָא בַּסּוֹטָא בַּחֲמֹרֵי בְּגִמְלֵי בַּתּוֹרֵי וּבַעֲנָא מוֹתָא סְגִי לְחֻדָּא:</p>	<p>הֵנָּה יַד־יְיָ הִנֵּה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוֹסִים בַּחֲמֹרִים בְּגִמְלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דְּבַר כָּבֵד מָאָד:</p>
<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'</p>	<p>וַיַּפְרִישׁ יְיָ בֵּין בְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכֹּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדֶּעַם:</p>	<p>וַהֲפִלָּה יְיָ הֵנָּה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכֹּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר:</p>
<p>And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וַשּׁוּי יְיָ זְמַנָּא לְמִימַר מָחָר יַעֲבִיד יְיָ פִּתְגָמָא הַדִּין בְּאַרְעָא:</p>	<p>5 וַיֵּשֶׁם יְיָ הֵנָּה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְיָ הֵנָּה הַדְּבָר הַזֶּה בְּאַרְצָךְ:</p>
<p>And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ ית פִּתְגָמָא הַדִּין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהֵי וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ יְיָ הֵנָּה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה בַּיּוֹמָא הַהוּא וְכָל מִקְנֶה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֶה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:</p>
<p>And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וַשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִבְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל עַד חַד וְאַתִּיקַר לְבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא שְׁלַח יְת עַמָּא:</p>	<p>7 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֶה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֵּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)</p>

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטחתי:

(2) מחזיק בם. אחוז צס, כמו וְהַחֲזִיקָה צְמִצְקִי (דברים כה, יא):

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקבה, על שעצר הימה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רואה, רועה:

(4) והפלה. והצדיל:

8 And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרֶן סִבּוּ לָכֹון מְלֵי חֹפְנֵיכֹון פִּית דָּאתוֹנָא וַיִּזְרְקֵנִיה מִשָּׁה לְצִית שְׁמַיָא לְעֵינֵי פֶרְעָה:	8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֹפְנֵיכֶם פִּית כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מִשָּׁה הַשְּׁמַיִמָה לְעֵינֵי פֶרְעָה:
9 And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'	וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיְהִי עַל אַנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא לְשַׁחִין סָגִי אַבְעֻבּוּעִין בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	9 וַתִּהְיֶה לְאַבְקָא עַל כָּל־ אֶרֶץ מִצְרַיִם וַתִּהְיֶה עַל־ הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פֶּרַח אַבְעֻבֶּעֶת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.	וַנְּסִיבוּ יָת פִּית דָּאתוֹנָא וְקִמּוּ קָדָם פֶּרְעָה וַיִּזְרַק יְתִיה מִשָּׁה לְצִית שְׁמַיָא וַתִּהְיֶה שַׁחִין אַבְעֻבּוּעִין סָגִי בְּאַנְשָׁא וּבְבְּהֵמָה:	10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּית הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֻדוּ לִפְנֵי פֶרְעָה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מִשָּׁה הַשְּׁמַיִמָה וַיְהִי שַׁחִין אַבְעֻבֶּעֶת פֶּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.	וְלֹא יָכִילוּ חֲרָשִׁיא לְמָקָם קָדָם מִשָּׁה מִן קָדָם שַׁחֲנָא אַרִי הִנֵּה שַׁחֲנָא בְּחֲרָשִׁיא וּבְכָל מִצְרָאִי:	11 וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָשִׁימִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מִשָּׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֲרָשִׁמָם וּבְכָל־מִצְרַיִם:
12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.	וַתְּקִיף יְיָ יָת לְבָא דְּפֶרְעָה וְלֹא קִבִּיל מְנַחוּן כְּמָא דְּמִלִּיל יְיָ עִם מִשָּׁה:	12 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פֶּרְעָה וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)
13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶקְדִּים בִּצְפֹּרָא וְאֶתְעַתֵּד קָדָם פֶּרְעָה וְתִימַר לִיה כִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי:	13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם בִּבְקָר וַתִּתְנִיב לִפְנֵי פֶרְעָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים שְׁלַח אֶת־ עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש בלע"ז פיד כבשן. דבר הנפסח מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן, ובלע"ז אולג"ש. פיד לשון הפסה, שהרוח מפיתן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קוממו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כתרגמו לשחין סגי, אֲבַעְבּוּעִין שעל ידו נומחין בהן בועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש בלשון משה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיָּקֶם פֶּל מִקְנֶה מִצְרַיִם, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר וַתִּמְקַדְּ אֶשֶׁר בַּשָּׂדֶה, והיִרְאָה אֶת דְּבַר ה' הָיִים אֶת מִקְנֶהוּ אֶל הַבָּתִּים. וכן שויה במכילתא אלל וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת קָכָב צָחור (שמות יד, ז):

<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>אֲרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנִי שְׁלַח יֵת כָּל מַחְתִּי בְּלִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בְּדִיל דְּתַדְעַ אֲרִי לֵית דְּכֹנְתִי בְּכָל אֶרֶץ:</p>	<p>כִּיּוּ בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת-כָּל-מִגַּפְתִּי אֵל-לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל- הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>אֲרִי כְּעַן קָרִיב קִדְמִי דְּשְׁלַחִית פּוֹן יֵת מַחַת גְּבוּרָתִי וּמַחִית יִתְּךָ וְיֵת עַמְּךָ בְּמוֹתָא וְאַשְׁתִּיצִיתָ מִן אֶרֶץ:</p>	<p>כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת-יָדִי וְאַף אוֹתְךָ וְאֶת-עַמְּךָ בְּדָבָר וּתִכָּחֵד מִן-הָאָרֶץ:</p>
<p>16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.</p>	<p>וּבְרַם בְּדִיל דָּא גְּיַמְתְּךָ בְּדִיל לְאַחֲזִייתְךָ יֵת חִילִי וּבְדִיל דִּיהוֹן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֶרֶץ:</p>	<p>וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמִידְתִּיךָ בַּעֲבוּר תְּרַאֲתְךָ אֶת-כְּחוֹתִי וּלְמַעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל-הָאָרֶץ:</p>
<p>17 As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?</p>	<p>עַד כְּעַן כְּבִישְׁתָּ לִּיהּ בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחוּתְהוֹן:</p>	<p>עוֹדְךָ מְסַתְּוִלָּל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי שְׁלַחֵם:</p>
<p>18 Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.</p>	<p>הָאֲנִי מַחִית בְּעֲדָנָא הַדִּין מִחַר בְּרָדָא תִּקְרִי לְחֻדָּא דְּלֹא הָיָה דְּכֹנְתִיהּ בְּמִצְרַיִם לְמַן יוֹמָא דְּאַשְׁתַּכְּלִלַת וְעַד כְּעַן:</p>	<p>הֲנִי מִמְטִיר כַּעַת מִחַר בְּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כָּמוֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמַן-הָיָה הַיּוֹסֵדָה וְעַד-עַתָּה:</p>
<p>19 Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'</p>	<p>וּכְעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יֵת בְּעִירְךָ וְיֵת כָּל דְּלִיךְ בַּחֲקֵלָא כָּל אִנְשָׁא וּבְעִירָא דִּישְׁתַּכַּח בַּחֲקֵלָא וְלֹא יִתְּכַנִּישׁ לְבֵיתָא וְיִיחֹת עֲלֵיהוֹן בְּרָדָא וְיָמוּתוּן:</p>	<p>וְעַתָּה שְׁלַח הֵעוּ אֶת-מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל-הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר- יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וְיָרֵד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וְיָמָתוּ:</p>

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת זכורות שקולה כנגד כל המכות:
(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רלימי, כשהיתה ידי במקנך שהכיתים בדבר, שלחתי והכיתי אותך
ואת עמך עם הזהמות: ותכחד מן הארץ. אבל בעבור זאת העמדתיך וגו':
(17) עודך מסתולל בעמי. כתרומתו פגישת ציה צעמי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמין אורח צבופשא, ובלע"ז
קלקי"ר וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל חיצה שחלת יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, ונתן ה"י של
שמוס באמצע אותיות של עיקר, כגון וז, וכגון וינספל דסגב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תפסרר עלינו (דניאל ז,
ח), מגזרת שר וגיד. וכן משפל הוית (דניאל ז, ח):
(18) בעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה זכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה.
שגתסדה. וכל חיצה שחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הו"י במקום היו"ד, כמו
הוסדה, הולדה (הושע ב, ה), ויודע (אסתר ב, כב), ויולד ליוסף (בראשית מו, כ), צדקרים לא יוסר עָד (משלי כט,
י):

<p>He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;</p>	<p>וַיִּפְתָּחֵם מִפְתָּנֵימָא דִּי מַעֲבָדֵי פִרְעָה כְּנֹשׁ יֵת עֲבָדֵיהּ וְיֵת בְּעִירֵיהּ לְבִתֵּיהּ:</p>	<p>הִירָא אֶת־דְּבֵר יְהוָה מִעֲבָדֵי פִרְעָה הִנֵּס אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:</p>
<p>and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.</p>	<p>וְדָלָא שְׂוֵי לְבִיתָא לְפִתְנָמָא דִּי שְׂבָק יֵת עֲבָדֵיהּ וְיֵת בְּעִירָהּ בְּחֻקְלָא:</p>	<p>וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבוֹ אֶל־דְּבֵר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אָרִים יֵת יָדְךָ עַל צִית שְׁמַיָא וְיִהְיֶה בְּרָדָא בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם עַל אָנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֲסָבָא דְּחֻקְלָא בְּאֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיִהְיֶה בְּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַיֹּארִים מֹשֶׁה יֵת חֹטְרֵיהּ עַל צִית שְׁמַיָא וַיֵּרָב קִלְיֹן וּבָרָד וּמַתְלִיקָא אִישְׁתָּא עַל אֲרֻעָא וַאֲמָטָר יי בְּרָדָא עַל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וּתְחִלָּךְ אֵשׁ אֲרֻעָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בְּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַיְהִי בְּרָדָא וְאִישְׁתָּא מִשְׁתַּלְחָבָא בְּגוֹ בְּרָדָא תַקִּיף לְחֻדָא דְּלֹא הָיָה דְּכֻנְתִּיהּ בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם מֵעַדָן דְּתָנֹת לָעָם:</p>	<p>וַיְהִי בְּרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוּךְ הַבָּרָד כְּבַד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי:</p>
<p>And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וַיִּמְחָא בְּרָדָא בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם יֵת כָּל דְּבַחְקָלָא מֵאָנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וְיֵת כָּל עֲסָבָא דְּחֻקְלָא מִחָא בְּרָדָא וְיֵת כָּל אֵילָנֵי חֻקְלָא תִבֵּר:</p>	<p>וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת־כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר:</p>
<p>Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לְחֻד בְּאֲרֻעָא דְּגֹשֶׁן דְּתַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרָדָא:</p>	<p>רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרָד:</p>

- (19) שלח העז. כמרגמו שלם פִּנּוּשׁ, וכן יִשְׁכְּזִי הַגְּזִים העיזו (ישעיה י, לא), קַעִיזו צִנִּי בְּנִימֵן (ירמיה ו, ח): ולא יאספֵּה הביתה. לשון הכנסה היא:
 (20) הניס. הצריח, לשון וינס:
 (22) על השמים. לִזְדֵּשׁ השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:
 (24) מתלקחת בתוך הברד. גם צמוך נס, האש והצמד מעורבין, והצמד מים הוא, ולעשות רִצּוֹן קונס עשו שלום צנייהם (שמו"ר יב, ו):

<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֵרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפֶּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֵרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפֶּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>
<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunders and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צַלּוּ קָדָם יְיָ וְסָגִי קִדְמוֹתַי רוּחַ דָּלָא יְהוָה עֲלֵנָּא קִלְיִן דְּלִיט כְּאֵלִין מִן קָדָם יְיָ וּבִרְדּוּ וְאִשְׁלַח יִתְכוּן וְלֹא תִסָּפּוּן לְאַתְעֲבָכָא:</p>	<p>28 הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵנָּה קִלְת אֱלֹהִים וּבִרְדּוּ וְאִשְׁלַח אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפּוּן לַעֲמֹד:</p>
<p>29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיָּה מֹשֶׁה כַּמִּפְקִי יְת קִרְתָּא אֶפְרוֹס יְת יָדַי בְּצַלּוּ קָדָם יְיָ קִלְיִא יִתְמַנְעוּן וּבִרְדָּא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אַרְי דִּי אֶרְעָא:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כַּצֵּאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה הַקִּלְוֹת יִחְדָּלוּן וְהַבֶּרֶד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:</p>
<p>30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'</p>	<p>וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרִם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:</p>	<p>30 וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרִם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:</p>
<p>31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.</p>	<p>וּכְתָנָא וְסַעְרֵי לָקוּ אַרְי וְכַתָּנָא סַעְרֵיָא אָבִיב וְכַתָּנָא גִבְעוּלִין:</p>	<p>31 וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִבְעוּל:</p>
<p>32 But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—</p>	<p>וְחִטִּיָּא וְכִנְתָּנָא לֹא לְקָאָה אַרְי אֶפְלָתָא אַנְיִן:</p>	<p>32 וְהַחֲטָה וְהַכִּסְמֶת לֹא נִכְּוּ כִּי אֶפְלָת הֵנָּה:</p>

(28) ורב. די לו צמה שהוריד כזר:
(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צמוך העיר לא החפלה, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):
(30) טרם תיראו. עדיין לא תיראו. וכן כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁכְּבוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיבו. טרם יִלָּמְדוּ (שם ז, ה), עד לא למדו. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשמחה הרומה מעמדו בקולוכם:
(31) והפשתה והשערה נכתה. נשברה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נ"ן צמקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכתה, נכו כמו הכו, אלא הנ"ן שורש בתיבה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפְטוּ (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר זיכרה ועומדת בְּקִשְׁיָה, ונשתצרו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כזר והוקשה לעמוד בגבעוליה: השעורה אביב. עמדה באביב, לשון בְּאֵפֶי הַקֶּסֶל (שיר השירים ו, יא):
(32) כי אפילת הנגה. מאחורות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד צפני קשה, ואע"פ שאמר ואת כל עשב השדה הכה הצמד, יש לפרש פשוטו של מקרא בעצבים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרבתינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

33 And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.

34 And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.

35 And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְתֵּי הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ יָדָיו בְּעַד הָאֱלֹהִים וַיִּסָּפֶה הָרָעָד וְהַחֹל וְהַחֶלֶד וְהַמָּטָר לֹא-יָרָד עוֹד עַל-הָאָרֶץ:

וַיַּרְא פַּרְעֹה כִּי-חָלָה הַמָּטָר וְהַחֹל וְהַחֶלֶד וַיִּסָּפֶה לִּחְטֹא וַיִּכְבַּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו:

וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה: (פ)

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִמֶּעַם פַּרְעֹה אֶת-הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל-יְהוָה וַיִּסָּפֶה הָרָעָד וְהַחֹל וְהַחֶלֶד וְהַמָּטָר לֹא-יָרָד עוֹד עַל-הָאָרֶץ:

וַיַּרְא פַּרְעֹה כִּי-חָלָה הַמָּטָר וְהַחֹל וְהַחֶלֶד וַיִּסָּפֶה לִּחְטֹא וַיִּכְבַּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו:

וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה: (פ)

מפטייר

34

קכא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 213. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 239.

X And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;

2 and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'

3 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פַּרְעֹה אֲרִי אֲנִי וְיִרְרִית יֵת לִבִּיה וְיֵת לִבָּא דְעַבְדֵּיהּ בְּדִיל לְשׁוּאָה אֶתִּי אֵלַיִן בִּינִיהוֹן:

וַיִּבְדִּיל דִּתְשִׁתֵּי קֳדָם בְּרַךְ וּבֵר בְּרַךְ יֵת נִסִּין דְעַבְדֵּי בְּמִצְרַיִם וְיֵת אֶתְנֹתֵי דְשׁוּיֵי בְּהוֹן וְתִדְעוֹן אֲרִי אֲנִי יְיָ:

וַיֵּאָל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹת פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹא אֶל-פַּרְעֹה כִּי-אֲנִי הַכְבַּדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לִבַּי עַבְדָּיו לִמְעַן שֶׁתִּי אֶתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ:

וְלִמְעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבְנֵי-בְנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְנֵי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם וַיִּדְעֻם כִּי-אֲנִי יְהוָה:

וַיֵּאָב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

נא

2

3

(33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאיר לא הגיעו לארץ, ודומה לו ותפסד עלינו האלה והשפעה (דניאל ט, יא) דעורא, ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק פהסוך פסוק (יחזקאל כב, כב), לשון יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגומו וילך, ופסיד. לנחם, לנחם. אף זה לא נתך לארץ, לא הונק לארץ: (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שמי, שאשית אני: (2) התעללתי. שחקתי, כמו פי הקעללף צי (במדבר כב, כט), הלא פאשאר הקעלל פהם (שמואל-א ו, י) האמור במזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשאר עוללל לי (איכה א, כב), פאשאר עולל לי (שם יב):

<p>4 Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אָרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלַּח יְת עַמִּי הֲאֵנָּה מִיְּתִי מִחֶר גּוֹבֵא בְּתַחֲוִמֶיךָ:</p>	<p>נִי כִּי אִם־מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח אֶת־ עַמִּי הֲנִנִי מִבֵּיא מִחֶר אֶרְבֶּה בְּגִבְלֶיךָ:</p>
<p>5 and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which growth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפִּי יְת עֵין שְׂמֶשָׁא דְאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחֲוִי יְת אֶרְעָא וַיִּכּוֹל יְת שְׂאֵר שְׂיֻבְתָּא דְאַשְׁתְּאַדְת לְכוּן מִן בְּרָדָא וַיִּכּוֹל יְת כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:</p>	<p>5 וְכֶסֶה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוֹל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יֹתֵר הַפֶּלְטָה הַנִּשְׁאַרְת לָכֶם מִן־הַבָּרָד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשִּׂדָּה:</p>
<p>6 and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמָלוּן בְּתֵד וּבְתֵי כָל עֲבָדָי וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי דְלֹא חִזּוּ אֲבֹתָהֶם וְאֲבֹתָת אֲבֹתָהֶם מִיּוֹם מִהְיָהוּן עַל אֶרְעָא עַד יּוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק מִלִּנְת פִּרְעֹה:</p>	<p>6 וּמָלְאוּ בְּתֵי וּבְתֵי כָל־ עֲבָדָי וּבְתֵי כָל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֵיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֵיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל־ הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֹּן וַיֵּצֵא מֵעַם פִּרְעֹה:</p>
<p>7 And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פִּרְעֹה לִיָּה עַד אִמְתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יְת גּוֹבְרִיָּא וַיַּפְלְחוּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵהוּן הָעַד כְּעַן לֹא יָדַעְתָּא אָרִי אֲבֹת מִצְרָיִם:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פִּרְעֹה אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע כִּי אֲבֹדָה מִצְרָיִם:</p>
<p>8 And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וַאֲתַתְּב יְת מֹשֶׁה וַיְת אַהֲרֹן לִנְת פִּרְעֹה וַיֹּאמֶר לְהוּן אֵיזִילוּ פְּלַחוּ קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵכֶן מִן וּמִן אֲזַלִּין:</p>	<p>8 וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פִּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבָדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי תִּהְיוּ לְכִיָּם:</p>
<p>9 And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבְנִמְנֵינוּ גִלְדָּא בְּכַנִּינֵנוּ וּבְכַנּוֹתָנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּא כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבְנִמְנֵינוּ גִלְדָּא בְּכַנִּינֵנוּ וּבְכַנּוֹתָנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּא כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:</p>

- (3) לענות. כתרמומו לֹאֲתַקְנָעָא, והוא מגזרת עני, מִאֲנָקָא להיות עני ושפל מפני:
 (5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קִנְרָה דְּזָרָה:
 (7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אֲבֹדָה מִצְרָיִם:
 (8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיצום אל פרעה:

<p>10 And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְהוֹן יְהִי כֵן מִיִּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָכּוֹן כִּד אֲשַׁלַּח יִתְכּוֹן וְיִת טַפְלָכּוֹן חֲזוּ אֲדִי בִישָׁא אֲתוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לִית קָבִיל אֲפִיכּוֹן לְאַסְתָּחֲרָא:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִי רָעָה נֹגֵד בְּנֵיכֶם:</p>
<p>11 Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.</p>	<p>לֹא כֵן אִיזִילוּ כַעַן גּוֹבְרִיָא וּפְלַחוּ קֳדָם יְיָ אֲרִי יִתְה אֲתוֹן בְּעֵן וְתִרְיָד יְהוֹן מִן קֳדָם פִּרְעָה:</p>	<p>11 לֹא כֵן לְכוּנָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֵתָּה אַתֶּם מִבְקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מִמֶּלֶךְ פִּרְעָה: (ס)</p>
<p>12 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם וַיִּתִּי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם וַיִּכּוֹל יֵת כָּל עֲסָבָא דְּאֶרֶצָא יֵת כָּל דְּאֲשָׁא בְּרִדָא:</p>	<p>שני 12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִשְׂטֵה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֵת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:</p>
<p>13 And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּשְׂטֵף מֹשֶׁה יֵת חוּטְרִיהָ עַל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם וַיִּי דִּבֵּר רוּחַ קִדּוּמָא בְּאַרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַילִיא צִפְרָא הָיָה וְרוּחַ קִדּוּמָא נִשְׁטֵף יֵת גּוֹבָא:</p>	<p>13 וַיִּשְׂטֵף מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי הַיּוֹם וְרוּחַ־קִדְמִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־לַיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקִּדְמִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:</p>
<p>14 And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיִּסְלִיק גּוֹבָא עַל כָּל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁרָא בְּכָל תְּחוּם מִצְרַיִם תְּקִיף לְחִדָא קִדְמוּתִי לֹא הָיָה כֵן גּוֹבָא דְּכִנְתִּיהָ וּבְתִירוּתִי לֹא יְהִי כֵן:</p>	<p>14 וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְדּ מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה כֵן אַרְבֶּה כָּמוֹהוּ וַאֲחֵרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵן:</p>

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרגמו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיִטְגִינִיּוֹת שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגלו ובקש הקב"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מִצְרַיִם לֹא־מִרְעָה הוֹיָאִס (שמות לז, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וַיִּנָּקֶם ה' עַל דְּרָעָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר הַיּוֹם גְּלוּתִי אֶת חֲקֻשַׁת מִצְרַיִם מִעַלְיָכֶם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועזדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עבודה) צקשתם עד הנה, מזכה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

(12) בארבה. צעזיל מכת הארבה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שצא כנגדו, שמזרים צדומית מערבית היתה, כמו שפורש במקום אחר:

<p>15 For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכָּס אֶת-עֵין כָּל-הָאָרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הִותִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֶרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>15 וַיִּכָּס אֶת-עֵין כָּל-הָאָרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הִותִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֶרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>16 Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּמָּתֵר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֵאהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>	<p>16 וַיִּמָּתֵר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֵאהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>
<p>17 Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי הַקָּ אֶת-הַמָּוֶת הַזֶּה:</p>	<p>17 וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי הַקָּ אֶת-הַמָּוֶת הַזֶּה:</p>
<p>18 And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֵל-יְהוָה:</p>	<p>18 וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֵל-יְהוָה:</p>
<p>19 And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.</p>	<p>וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַ-יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הַתְּאֲרָבָה וַיִּתְּקַעְהָ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:</p>	<p>19 וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַ-יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הַתְּאֲרָבָה וַיִּתְּקַעְהָ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:</p>
<p>20 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.</p>	<p>וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>20 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:</p>

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל 3, ז), למדנו שהיה כצד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גזס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. ע"ל ירוק, וירדור"א צלע"ו:

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, ש"ס סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארבה צימה סוף כנגדו, וכן מצאו לענין תחומין שהוא פונה לזד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלאשתיים יפגי קבל הים גוי קרתיים (פנסי 3, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

- 22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;
- 23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.
- 24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'
- 25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.
- 26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'
- 27 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.
- וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים׃
- וְלֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּוֹתָיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם׃
- וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבְקָרְכֶם יֵצֵא גַם־טַפְּכֶם יַלְךְ עִמָּכֶם׃
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֶּן בִּידֵינוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׁינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
- וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂא רַפְסָה בִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה׃
- וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַתִּקְרַח יִי יֵת לְבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם׃

(21) וימשך חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימשך. כמו ויאמש. יש לנו תיבות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הזרת האלף נכרת כל כך אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון ולא יהלך עַם עַרְבִי (ישע"י ג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהל. וכן וַסַּחֲרֵי חֵיל (שמואל"ב כב, מ), כמו וַסַּחֲרֵי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש קָסֶר דִּי עַרְבֵי קָבֵל לִילָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל /אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון מַמְשֵׁשׁ צִנְהָרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל בואתו הדור רשעים, ולא היו רוצים לזאת, ומתו בשלש ימי אפלה, כדי שלא יראו מזרים במפלגתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צדיק וצדיקו וצדיקו וצדיקו הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרַיִי"נא בלע"ז, וכן ו' ימים בכל מקום, שטַיִי"נא של ימים:

(24) יצג. יהא מוצג במקומו:

(25) גם אתה תתן. לא דיין שמקנו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

(26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א בלע"ז לא נדע מה נעבד. כמה תכבד העבודה, שמה ישאל יותר ממה שיש צדינו:

<p>And Pharaoh said unto him: 28 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר־לּוֹ פַּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי 28 הִשְׁמַר לְךָ אֶל־תִּסְקֶה רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רְאוֹתָהּ פָּנַי תָּמוּת: וַיֹּאמֶר לִיה פַּרְעֹה אֵינִי</p>
<p>And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא־ 29 אֶסְקֶה עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ) לֹא אוֹסִיף עוֹד לִמְחֹזֵי אַפִּי:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: XI 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד XI נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פְּרָעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה פְּשֻׁלְחוֹ כָּל־הָיָרֵשׁ יִגְרֹשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתֹּשׁ חָד אֵינִי עַל פְּרָעֹה וְעַל מִצְרַיִם בְּתֵר כֵּן יִשְׁלַח יְתָכֹן מִכָּא פְּשֻׁלְחוֹתֶיהָ גְמִירָא תִרְכָּא יִתְרִיד יְתָכֹן מִכָּא:</p>
<p>Speak now in the ears of the 2 people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'</p>	<p>דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ 2 אִישׁ מֵאִתּוֹ רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאִתּוֹ רֵעוּתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב: מַלְּיִל כְּעַן קָדָם עָמָא וַיִּשְׁאַלּוּ גֹבֵר מִן חֲבֵרִיהּ וְאִתְחָא מִן חֲבֵרְתָּהּ מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּזָהָב:</p>
<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the 3 Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעָם בְּעֵינֵי 3 מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס) וַיְהִי יְיָ יֵת עָמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם:</p>
<p>And Moses said: 'Thus saith the 4 LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה רצעי פִּתְחַת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְיָ כְּפִלְגוֹת לַיְלָא אָנָּא מִתְּגַלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:</p>
<p>and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the 5 first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וּמִת כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ 5 מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרַיִם וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: וַיָּמוּת כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוּרְסֵי מַלְכוּתִיהּ עַד בּוֹכְרָא דְּאִמָּתָא דְּבִבְתָּר רַחֲיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִעֲרָא:</p>

(29) כן דברת. יפה דברת וזמנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

(1) כלח. גמירא, כלה כליל, כולכם ישלח:

(2) דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו זדיק אברהם, ועבדו וענו

אותם קיים זהם, ואחרי כן ילאו זכוש גדול לא קיים זהם (זכרות ט):

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמר לו נצואה זו, שהרי משיאל מלפניו לא הוסיף ראות

פניו: כחצות הלילה. כחצות כמו פְּעוּלֹת (שופטים יג, כ), פְּעוּלֹת חָסֶם פְּנֵי (תהלים קכד, ג),

זהו פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה

כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחוריו, ולא אמר כחצות, שמא יטעו אלטגניני פרעה ויאמרו, משה קְדָא הוא

(זכרות ד), אבל הקב"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:

- 6 And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more. וַתִּהְיֶה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:
- 7 But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel. וְלִכְלֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנּוּק כָּלֵב לְשׁוֹן לְמֵאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:
- 8 And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger. וַיִּרְדּוּ כָל-עֲבָדָיו אֵלָה אֵלַי וַהֲשַׁתְחוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאֶחָדֵינוּ אֶצָּא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרֹעַה בַּחֲרִי-אָף: (ס)
- 9 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא יִשְׁמַע אֵלֵיכֶם פְּרֹעַה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: דְּמִצְרַיִם:
- 10 And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land. וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פְרֹעַה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרֹעַה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)
- XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

(5) עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, והציאה פורענות על מצרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים צהם ושמחים צורחם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצי"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):

(7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנן. וכן לא קרץ לגני ישרא"ל לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שני. אף תתקן (שמואל-ב, כד), תשתכן. למורג קרוץ (ישעי"א, טו), שנון. מקשצות קרוץ (משלי כא, ה), אדם חריף ושנון. ונד קרוצים תעשיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שוטים: אשר יפלה. יצדיל:

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זכחים קב), שהרי צסוף ירד פרעה בעצמו אליו צלילה ואמר קומו קאו מתוך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אליו והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עטמך והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דצריז ילא מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו אל תסוף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת זכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כזר כחז לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא צצדיל לסמכה לפרשה של אחריה:

<p>2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ יִרְחָא הִדִּין לְכוֹן רִישׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם יִרְחֵא קִדְמָאִי הוּא לְכוֹן לַחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: לִירְחֵי שְׁתָּא:</p>
<p>3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>3 דִּבְרוּ אֶל-כָּל-עֵדֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבֹת שֶׁה לְבֵית: מִלִּילָו עִם כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּעֶסְרָא לִירְחָא הִדִּין וְיִסְבוּן לְהוֹן גְּבַר אֶמַר לְבֵית אָבָא אֶמַרָא לְבֵיתָא:</p>
<p>4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>4 וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהֵנֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת נַפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אָכְלוֹ תִכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה: וְאִם זָעִיר בֵּיתָא מִלְּאִתְמַנָּא עַל אֶמַרָא וְיִסְבּ הוּא וְשִׁיבְבִיה דְקָרִיב לְבֵיתִיה בְּמִנְיָן נַפְשָׁתָא גְבַר לְפִיָּם מִיכְלִיה תַתְּמִנּוּן עַל אֶמַרָא:</p>
<p>5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;</p>	<p>5 שֶׁה תְּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ: אֶמַר שְׁלִים דְּכָר בֶּר שְׁתִּיה יְהִי לְכוֹן מִן אֶמַרְיָא וּמִן בְּנֵי עֲזִיָּא תִסְבּוּן: עֲזִיָּא תִסְבּוּן:</p>

(1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה בצמזוה ראשונה, שכללו עם משה דדבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלף בתוך הכרך, תלמוד לומר כלאמי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א):

(2) החדש הזה. הראהו לצנה צמדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם): הזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, צאיזו שעור תראה ותהיה ראוי לקדש, והראה לו באצבע את הלצנה צרקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכינז הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום, שנאמר ויהי ציוס דצ'ר ה' (לעיל ז, כח), ציוס צוהו (ויקרא ז, לח), מן היום אשר צוה ה' וְהָלָאָה (צמדצר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:

(3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אתה מדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מבין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דצרו היום בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחודש (שם): הזה. פסח מצרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו). ש'ה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג):

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש צו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד הש'ה קיים, צהיות צחיים ולא משנשחט (פסחים פט). במכסת. חשבון, וכן מקסת העקבן (ויקרא כו, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תכסו. תתמננון:

(5) תמים. צלא מוס: בן שנה. כל שנמנו קרוי בן שנה, כלומר שנולד צשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה ש'ה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, ז):

- 6 and ye shall keep it unto the
fourteenth day of the same
month; and the whole assembly
of the congregation of Israel
shall kill it at dusk.
- 7 And they shall take of the blood,
and put it on the two side-posts
and on the lintel, upon the
houses wherein they shall eat it.
- 8 And they shall eat the flesh in
that night, roast with fire, and
unleavened bread; with bitter
herbs they shall eat it.
- 9 Eat not of it raw, nor sodden at
all with water, but roast with
fire; its head with its legs and
with the inwards thereof.
- וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד
אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קֵהַל
עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:
- וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל־
שְׁתֵּי תְּמוּזוֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוֹף
עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אוֹתוֹ
בָּהֶם:
- וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה
הַזֶּה צֹלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־
מָרִים יֹאכְלֶהוּ:
- אֶל־הַתֹּאכְלוֹ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׂל
מִבָּשָׂל בְּמִים כִּי אִם־צֹלִי־אֵשׁ
רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעֵיו וְעַל־קַרְבּוֹ:
- וַיְהִי לָכֹון לְמִשְׁרָא עַד
אַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא
הַדִּין וַיִּסְנוּ יְתִיה כָּל
קְהָלָא בְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בֵּין
שְׁמַשְׁיָא:
- וַיִּסְבוּ מִן דָּמָא וַיִּתְּנוּ עַל
תְּרִין סְפִיָא וְעַל שְׁקָפָא עַל
בִּתְיָא דִּיִּיכְלוּ יְתִיה בְּהוּן:
- לָא תִיכְלוּ מִנֵּיהּ כִּד חַי וְאַף
לָא כִּד בִּשְׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיָּא
אַלְהִין טְוִי נֹר רִישִׁיה עַל
כַּרְעֵיהּ וְעַל גְּוִיהּ:

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶחָדָךְ וְהָיָה עִפְשָׁךְ עַת לְדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מזאת להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶפֶס עָרֶם וְעָרִיָּה (שם ו), ונתן להם שתי מזות, דם פסח ודם מילה שזמלו באותו הלילה, שנאמר מִתְּצוּסָתָךְ צִדְמֶיךָ (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֶפֶס צִדְמֶיךָ שְׁלָקְתִּי לְאִסְרֶיךָ מִצֹּר אֵין מִים צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים בצלילים, אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם זאן של מזוה: ושחטו אותו וגו'. וכן כולן שוחטין, אלא מכאן ששלומו של אדם כמומו (מכילתא פ"ה קידושין מא:). קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כחות זו אחר זו, נכנסת כח ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד). בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי צין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצואו לערוץ, ולשון צין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו עֲקָרָה קָל שְׁמָקָה (ישעיה כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר בסף: המזוורת. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל צלע"ו ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֶלָה נָדָף (ויקרא כו, לו), טַרְפָּא דְשָׁקִיף. סְבִירָה, מִשְׁקוֹפִי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוורת שצבית התבן וצבית הַבָּקָר, שאין דרין בתוכו: (8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, וזיוס לאכול מרור זכר לוימררו את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו נא. שאינו צלוי כל צרכו קוראו נא צלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:). במים. מניין לשאר משקין, תלמוד לומר וצול מבושל מכל מקום (פסחים מא:). כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צמזמות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. צולו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרצו, וצני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתן (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרצו, כלשון על צִבְאָתָם (שמות ו, כו), כמו בצבאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל בשרו משלם:

<p>10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.</p>	<p>10 וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: וְלֹא תִשְׂאֲרוּן מִנֶּה עַד צֹפָא וְדִישָׁתָאֵר מִנֶּה עַד צֹפָא בְּנוֹרָא תִּקְדּוּן:</p>
<p>11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.</p>	<p>11 וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָלִים גַּעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזִין פֶּסַח הוּא לַיהוָה: וְכִדְיִן תִּיכְלוּן יְתִיָּה חֲרָצִיכֹן יְהוֹן אֲסִירִין מִסְּנִיכֹן בְּרִגְלֵיכֹן וְחוֹטְרִיכֹן בְּיָדְכֹן וְתִיכְלוּן יְתִיָּה בְּבִהִילוֹ פֶּסַחָא הוּא קִדְּם יי:</p>
<p>12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.</p>	<p>12 וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מָאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: וְאֶתְגְּלִי בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם בַּלַּיְלָא הַדִּין וְאֶקְטוּל כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם מֵאִנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעֲוֹת מִצְרָאִי אֲעִבִיד דִּינִין אֲנָא יי:</p>
<p>13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>13 וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וּרְאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בַּחֲבֹתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְיְהִי דְּמָא לְכוּן לְאֹת עַל בֵּתֵיָא דְּאַתּוֹן תִּמְן וְאַחֲזִי יָת דְּמָא וְאַחֹס עֲלֵיכוּן וְלֹא יְהִי בְּכוּן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמַקְטְלֵי בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:</p>

(10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן בקר על זקן, שהזקן משמעו משעת הנץ החמה, וזא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, וזה לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף בזי"ע אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו בזקן ראשון, עד בקר שני תעמוד ותשרפנו: (11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדרך: בחפזון. לשון זהלה ומהירות, כמו וַיְהִי דָּוִד נִקְפָּז לָלֶכֶת (שמואל"א כג, כו), הָאֵשׁ הִשְׁלִיכוּ הָרֹס בְּקִפְּסָם (מלכים"ב ז, טו): פסח הוא לה. הקרצן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואח"כ עשו כל עצודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דילוג וקפיצה, וזכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה: (12) ועברתי. כמלך העוזר ממקום למקום (מכילתא פ"ו), וזה העברה אחת וצרגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף בזכרות אחרים והם במצרים, ומנין אף בזכרי מצרים שבמקומות אחרים, תלמוד לומר לְמִקְדָּשׁ מִצְרַיִם בְּכוֹרֵיהֶם (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהסתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונחכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתו את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקצ"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי, ופוסח אני עליכם: ופסחתו. וחמלתי, ודומה לו פסוח והקליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתו, מדלג היה מצטי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרויים זה בתוך זה, וכן פסחים על שפי הספעים (מלכים"א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי בזיתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הווה במצרי

- 14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.
- 15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.
- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.
- 17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.
- וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּהוּ:
- שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶדְ בֵּינֵם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׁאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֶמֶץ וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵד אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵד אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֹרְתֶם אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-עֲבָאֲדֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֹרְתֶם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- וְתִטְּרוּן יֵת פִּטְיָא אַרִי בְכֹרֵן יוֹמָא הָדִין אִפִּיקִית יֵת חִילִּיכֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְּרוּן יֵת יוֹמָא הָדִין לְדֹרִיכֹן קָם עָלֵם:

שבתמיס. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה צכס נגף (מכילתא פ"ו): (14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שס), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום הציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר מִמִּצְרַיִם הִצֵּאתִי אֶת-יִשְׂרָאֵל (במדבר לג, ג), הרי אומר יום ט"ו צניסן הוא של י"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שס): לדתיםכם וגר. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם חגגו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטיינא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר שש ימים תאכל מִצּוֹת (דברים טז, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חובה לאכול מנה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מנין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויאל מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יאל אלא ללמד על הכלל כלו יאל, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכחז קצבו חובה (פסחים קכ). אך ביום הראשון תשבייתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומנינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אָדָם (איוז טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על קמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הגפש ההוא. כשהיא צנפשה וצדעמה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעבוד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעבוד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו צהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אף) (צינה כח):

18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.	בְּיָסֵן בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרִמְשָׁא תִיכְלוּן פְּטִירָא עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרִמְשָׁא:	18 בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:
19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.	שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁחַכַּח בְּבִתְיֹכֹן אֲרִי כָּל דְּיִיכּוֹל מִחֲמֵא וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא תְּהוּא מִכְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּגִיּוּרִיא וּבִנְיֻכְיָא דְאַרְעָא:	19 שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֹכֶם כִּיּוֹ כָּל-אֹכֵל מִחֲמֵצָה וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ תְּהוֹא מַעֲדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ:
20 Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.	כָּל מִחֲמֵא לֹא תִיכְלוּן כָּל מוֹתְבְּנִיכּוֹן תִּיכְלוּן פְּטִירָא:	20 כָּל-מִחֲמֵצָה לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: (פ)
21 Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.	וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֲתַנְגִּידוּ וְסִבּוּ לְכוֹן מִן בְּנֵי עַנָּא לְזִרְעֵיתְכוֹן וְכוֹסוּ פְסָחָא:	חֲמִישִׁי וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח:
22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.	וְתִסְבּוּן אֶסְרַת אִיזוּבָא וְתִטְבְּלוּן בְּדָמָא דְבִמְנָא וְתִדּוּן לְשִׁקְפָא וְלַתְרִין סִפִּיא מִן דְּמָא דְבִמְנָא וְאַתּוֹן לֹא תִפְקוּן אִנְשׁ מִתְּרַע בֵּיתִיהָ עַד צַפְרָא:	22 וְלִקְחֵתֶם אֲגִנֶּת אִזּוֹב וְיִטְבַּלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהַגַּעֲתֶם אֶל-הַמִּשְׁקוּף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:

(17) ושמרתם את המצות. שלא יצאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספס, פלגטוש צלון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדרתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתים. מניין לגבולין, תלמוד לומר ככל גבולך. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ציתך צרשותך אף גבולך צרשותך, יצא חמוץ של נכרי שהוא אכל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמץ. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

(20) מחמץ לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחמץ. להציא את תערוצתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראוי לאכל כל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות חודה (מכילתא פ"ע ע"ש) (שאינה ראוייה להאכל כל מושבות אלא צירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו נאן ימשוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לבית אבות:

<p>For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and 23 when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.</p>	<p>וְעָבַר יְהוָה לַלְנָף אֶת־מִצְרָיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבָא אֶל־בְּתִיכֶם לַלְנָף: וְיַחְזִי יְת דָּמָא עַל שְׁקָפָא וְעַל תְּרִין סְפִיָּא וַיַּחֲוֹס יְיָ עַל תַּרְעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק מִחֻבְלָא לְמִיעַל לְבִתִּיכֹן לְמַמְחִי:</p>	<p>23 וְעָבַר יְהוָה לַלְנָף אֶת־מִצְרָיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבָא אֶל־בְּתִיכֶם לַלְנָף: 24 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָהּ וּלְבְנֶיהָ עַד־עוֹלָם: וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>
<p>And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.</p>	<p>וְתִשְׁרֹנוּ יְת פִּתְגָמָא הָדִין לְקִים לָהּ וּלְבְנֶיהָ עַד עָלְמָא:</p>	<p>24 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָהּ וּלְבְנֶיהָ עַד־עוֹלָם: 25 וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>
<p>And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.</p>	<p>וְיְהִי אֲרִי תִיעֲלוֹן לְאַרְעָא דִּיתִין יְיָ לְכוֹן כְּמָא דְמַלְלִיל וְתִשְׁרֹנוּ יְת פּוֹלְחָנָא הָדִין:</p>	<p>25 וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>
<p>And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?</p>	<p>וְיְהִי אֲרִי יִימְרוֹן לְכוֹן בְּנִיכֹן מָא פּוֹלְחָנָא הָדִין לְכוֹן:</p>	<p>26 וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם:</p>
<p>that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that 27 He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.</p>	<p>וְתִימְרוּן דִּיבַח חֲסִיס הוּא קֳדָם יְיָ דָּחַס עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כְּד מַחֲא יְת מִצְרָאִי וְיְת פִּתְחָא שְׂיִיב וְכָרַע עֻמָּא וּסְגִידוּ:</p>	<p>27 וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנֹגֶפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>
<p>And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְפִקֵּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עֲבָדוּ:</p>	<p>28 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)</p>

(22) אזוב. מִין יִרְק שִׁישׁ לוֹגְזוֹלִין: אִגְדַּת אִזּוֹב. ג' קלחין קרויין אגודה: אֲשֶׁר בַּסֶּף. כְּלִי, כְּמוֹ סִפּוֹת כֶּסֶף: מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף. לְמַעַן חֹזֵר וּשְׂנֹאוֹ, שֶׁלֹּא תִּאֲמַר טְבִילָה אַחַת לְשָׁלֹשׁ הַמַּתָּנוֹת, לִכְךָ נֹאמַר עוֹד אֲשֶׁר בַּסֶּף, שֶׁמֶה אֶל כָּל נִתְיָנָה וְנִתְיָנָה מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף, עַל כָּל הַגֵּעָה טְבִילָה: וְאַחֵם לֹא תִצָּאוּ וְגו'. מְגִיד, שֶׁמֶה אַחֵר שְׁנִתְנָה רְשׁוֹת לְמַשְׁחִית לְחַזֵּל, אִינוּ מִצְוִין צִין צִדִּיק לְרַשָּׁע, וְלִילָה רְשׁוֹת לְמַחֲזִלִּים הֵיא, שֶׁנֹּאמַר צוֹ תִּרְמָשׁ כָּל חֵילוֹ יָעַר (תְּהִלִּים קד, כ):

(23) וּפָסַח. וְחַמֵּל וַיִּלְדֵּל: וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית. וְלֹא יִתֵּן לוֹ יְכוּלַת לְבָא, כְּמוֹ וְלֹא נִתְּנוּ לְלֹהִים לְהָרַע עֲמָדִי (צִרְאִשִּׁית לא, ז):

(25) וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ. תִּלָּה הַכְּמוּצָה מִזֶּה וְצִירְאִתָּם לְאַרְץ, וְלֹא נִתְחַיִּיצוּ צִמְדָּר אֶלָּא פִּסַּח אֶחָד שְׁעָשׂוּ צִנְהָה הַשְּׁנִית עַל פִּי הַדְּצוֹר: כֹּאשֶׁר דִּבֶּר. וְהִיכֵן דְּצִר, וְהִצָּאֵתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ וְגו' (שְׁמוֹת ו, ח):

(27) וַיִּקַּד הָעָם. עַל צִשׁוֹרַת הַגְּאוּלָּה, וְצִיֵּאת הָאָרֶץ, וְצִשׁוֹרַת הַצְּנִים שִׁיֵּהוּ לָהֶם:

(28) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִי צִבֵּר עָשׂוּ, וְהֵלָא מִרְאֵשׁ חוֹדֶשׁ נֹאמַר לָהֶם, אֶלָּא מִכִּיּוֹן שִׁקְצוּ עֲלֵיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּמוּצָה כֹּאֵל עָשׂוּ (מִכִּלְמַת פִּי"ז): וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ. אֶף הֵלִיכָה מִנֵּה הַכְּמוּצָה, לִיתֵּן שִׁכָּר לְהִלִּיכָה וְשִׁכָּר לְעִשְׂיָה: כֹּאשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. לְהַגִּיד שִׁנְתֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִפִּילוּ דְּצִר מִכָּל מְזוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְמִהוּ כֵן עָשׂוּ, אֶף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ:

<p>And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג אֱלֹהִים כָּל־בְּכֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסֵּאוֹ עַד בְּכֹר הַשִּׁבְיָ אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכֹר בְּהֶמְתָּה׃</p>
<p>And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.</p>	<p>וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרָיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרָיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מָת׃</p>
<p>And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם׃</p>
<p>Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בְּקָרְכֶם אִף עֲנֹכֹן אִף תּוֹרִיכֹן דְּבַרְוּ כְּמָא דְּמַלְלִיתוֹן וְאַיִזְלוּ וְצִלוּ אִף עָלַי׃</p>
<p>And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וַתַּחֲזֹק מִצְרָיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלָנוּ מֵתִים׃</p>

(29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא מצררים: מבכור פרעה. אף פרעה זכור היה ונשתייר מן הזכורים, ועליו הוא אומר פֶּעֶזְבוֹר זֹאת הָעֶמְדָּה (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. וזכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שזכנן עד הפחות, וזכור השפחה חשוב מזכור השני:

(30) ויקם פרעה. ממטו: לילה. ולא כדרך המלכים בשלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמיד: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם זכור, מת, אין שם זכור, גדול שזצית קרוי זכור, שנאמר אף אֶנִי זָכוֹר אֶתְּנָהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מזריות מזונות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם זכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד זכור לאציו:

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא אשלח, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם ובקרכם יג:

(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֶתֶּה סָפֵן בְּיָדֵינוּ אֶתְּנָה (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג):

(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צצית אחד (שם):

- 34 And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders. וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בִּצָּקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צָרְרָת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם: וַיִּטֹּל עָמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חֲמַע מוֹתֵר אֲצוֹתֵהוֹן צָרִיר בְּלְבוּשֵׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:
- 35 And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment. וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַדְבָּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כָּל־כֶּסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׂמָלֹת: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כַּפְתָּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאִילוּ מִמִּצְרַיִם מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:
- 36 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians. וַיְהִי־נָתַן אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּם וַיִּנְצְלוּ אֹתָם מִצְרַיִם: (פ) וַיִּי יְהִי יֵת עָמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַאֲשִׁאֲלוּנֹן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:
- 37 And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children. וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס סִכְתָּה כְּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף: וַיִּטֹּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס לְסִכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רַגְלָאָה בַר מִטְפְּלָא:
- 38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle. וְגַם־עָרֹב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקְנֶה כְּבֵד מְאֹד: וְאִף נֹכְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֻנָּא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לַחֲדָא:
- 39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual. וַיֵּאֲפוּ אֶת־הַבִּצָּק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֹץ כִּי־גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לְהִתְמַהֲמֵה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם: וַאֲפוּ יֵת לִישָׂא דְּאִפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצָן פְּטִירָן אֲרִי לֹא חֲמַע אֲרִי אֶתְרַכּוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לֶאֱתַעֲקָבָא וְאִף זִנְדִין לֹא עֲבָדוּ לָהֹן:
- 40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years. וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין: וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

(34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מזה ומרור (שס): על שכם. אע"פ שזהמות הרצה הולכו עמהם, מחצצים היו את המזות (שס): (35) כדבר משה. שאמר להם צמאים, וישאלו איש מאת רעהו (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חסודות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק חסוד (מכילתא שס): (36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקינו: (37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר וְאִשָּׁא אֶתְקַס על פְּנֵי נָפְרִים (שמות יט, ד): הגברים: מן עשרים שנה ומעלה: (38) ערב רב. תערובות אומות של גרים: (39) עגות מצות. חררה של מזה. צק של חמץ קרוי מזה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצקן של ישראל, שלא אמרו האין נאל למדבר צל צדה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בצלה וְכָתְּבָ לָךְ קָסָד גְּעוּרִין אֶהְיֶה כְּלוּלִיךָ לְכַסֵּף אֶתְרִי צִמְצִר צִמְצִר לֹא זְרוּעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קָסָד יִשְׂרָאֵל לְהַוִּי:

41	<p>And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.</p> <p>It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.</p>	<p>וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בֶעָצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל-צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p> <p>לַיֵּל שֹׁמְרִים הוּא לִיהְיוֹת לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא-הַלַּיְלָה הַזֶּה לִיהְיוֹת שֹׁמְרִים לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)</p>	41	
43	<p>And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;</p> <p>but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.</p> <p>A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּא גְזִירַת פֶּסַח כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד לֹא יִיכּוֹל בֵּית:</p> <p>וְכָל עֶבֶד גִּבֹּר זָבִין כֶּסֶף וְתַנְזֵר יְתִיב בְּכִין יִיכּוֹל בֵּית:</p> <p>תּוֹתֵבָא וְאִגִּירָא לֹא יִיכּוֹל בֵּית:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֹכֶר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:</p> <p>וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת-כֶּסֶף וּמִלֵּתָהּ אֹתוֹ אִם יֹאכַל בּוֹ:</p> <p>תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:</p>	43
45			45	

(40) אשר ישוב במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. בין הכל, משגולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משגורה גזירת בין הבחורים עד שגולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותרו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמלאם כל כך, ועל כרחק הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נבלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמלא ארבע מאות לבית מצרים, והזקקת לומר על כרחק שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר **אֶשֶׁר גַּר עָם אֲרָרְהֶם וְיִצְחָק (בראשית לה, כז)**, ואומר **את אֶרֶץ מִצְרָיִם אֶשֶׁר גָּרוּ בָּהּ (שמות ו, ד)**, לפיכך אחת צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משגולד יצחק, תמלא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכבן המקום כהרף עין, בט"ו בניסן באו מלאכי השרת אלל אברהם לבשרו, בט"ו בניסן נולד יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזירת בין הבחורים (מכילתא פי"ד):

(42) ליל שמורים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטווה להושיאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם צליה הוא אני גואל את צניך: שמורים לכל בני ישראל לדרתם. מִשְׁמֶר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִפְּן הַמַּשְׁחִית וּגּוֹ':

(43) זאת חקת הפסח. צ"ל צניקן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנאמרו מעשיו לאציו שצשמים (פסחים לו), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעבדתו מלאכול צפסח (יצמות ע:), דצרי רצי יהושע. רצי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעבדתו מלאכול צפסח, אי"מ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָא לֹא יֵאָכֵל בּוֹ, אלא כגון ערבי מהול וגבועני מהול והוא תושב או שכיר:

<p>46 In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.</p>	<p>בבית אחד לא תוציא תפקין מן ביתא מן בשרא לברא וגרמא לא תתפרין ביה:</p>	<p>46 בבית אחד לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו:</p>
<p>47 All the congregation of Israel shall keep it.</p>	<p>כל כנשתא דישראל יעבדון יתיה:</p>	<p>47 כל עדת ישראל יעשו אתו:</p>
<p>48 And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.</p>	<p>וארי יתגנייר עמכון גיורא ויעביד פסחא קדם יי מגזר ליה כל דכונרא ובכון יקרב למעבדיה ויהי כנציבי ארעא וכל ערלא לא ייכול ביה:</p>	<p>48 וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו:</p>
<p>49 One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.</p>	<p>אורייתא חדא תהי לנציביא ולגיריא דיתגניירון ביניכון:</p>	<p>49 תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם:</p>
<p>50 Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>ועבדו כל בני ישראל כמא דפקיד יי ית משה וית אהרן כן עבדו:</p>	<p>50 ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה יהוה את משה ואת אהרן כן עשו: (ס)</p>
<p>51 And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.</p>	<p>ותהי בכרן יומא תדין אפיק יי ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:</p>	<p>51 ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם: (פ)</p>
<p>XIII And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>ומליל יי עם משה למימר:</p>	<p>שניעי וידבר יהוה אל משה לאמר:</p>
<p>2 'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'</p>	<p>אקדיש קדמי כל בוכרא פתח כל ולדא בבני ישראל באנשא ובבעירא דילי הוא:</p>	<p>2 קדשלי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:</p>

(46) בבית אחד יאכל. צחצוח אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי צחצוחות ויחלקוהו, אחת אומר צחצוח אחת או אינו אלא צחצוח אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחצור וירדו גשמים שלא יכנסו לצית, תלמוד לומר על הצחצוח אשר יאכלו אותו זהם, מכאן שהאוכל, אוכל צחצוח מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן הצחצוח: ועצם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צחצוח שיש בו משום שצירת עטם, אין עליו כזית צחצוח או מות, אין בו משום שצירת עטם:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צפסח מצרים שה לצית צחצוח, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגיייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח צארצעה עשר אף גר צארצעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מצד נכר לא יאכל בו:

(49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מנות שצחצורה (מכילתא שם):

<p>And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:</p>
<p>This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>יּוֹמָא דִּין אַתּוּן נִפְקִין בִּנְרְחָא דְּאַבִּיבָא:</p>	<p>הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאַבִּיב:</p>
<p>And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יַעֲלִנְךָ יְיָ לְאַרְעַ כְּנַעֲנָאִי וְחִתִּי וְחִתִּי וְחִתִּי וְחִתִּי וְחִתִּי וְחִתִּי וְחִתִּי לְאַבְרָהָם לְמַתָּן לְךָ אֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבַשׁ וְתַפְלַח יְת פּוֹלְחָנָא הָדָא בִּנְרְחָא הַדִּין:</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל- אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת- הָעֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>
<p>Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֻגָא קֳדָם יְיָ:</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכֹל מִצַּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חֹג לַיהוָה:</p>
<p>Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>פִּטִּירָא וְתֹאכִיל יְת שִׁבְעָא יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזֵּי לְךָ חֻמֶּץ וְלֹא יִתְחַזֵּי לְךָ חֻמֶּץ בְּכָל- תְּחוּמֶךָ:</p>	<p>מִצּוֹת יֹאכֹל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאֶה לְךָ חֻמֶּץ וְלֹא-יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל- גְּבֻלְךָ:</p>
<p>And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>וְתַחֲזִי לְבָרְךָ בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּדִיל דָּא עֲבַד יְיָ לִי בְּמִפְקִי מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p>

- (2) פשר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פוטיר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפוטירו צִפְּסָה (תהלים כז, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לעזמי קניות, ע"י שהכיתי בכורי מנרים:
- (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מנרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיוה חדש ילאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא קִשְׁר ללאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוֹצִיא חֲסִירִים צְפוֹשָׁרוֹת (תהלים סח, ז), חֲדָשׁ שהוא כשר ללאת:
- (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע (תנחומא בא יז), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגו'. בצארהם הוא אומר, צִיּוֹם הוּאֹה קֶרֶת ה' אֵת אֲבָרָם וגו' (בראשית עו, יח), וציחק הוא אומר גור צֶאֱרָךְ הוּאֹה וגו' (שם כו, ג), וציעקב הוא אומר הֶאֱרָךְ הֶאֱרָךְ אֶסֶה שְׂכָר עֲלִיָּה וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב זמן העזים, והדבש זמן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו.). את העבודה הזאת. של פסח (פסחים יז.), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחמדש זה, בפרשה ראשונה נאמר וְיָהִי כִּי יֵאֱמָרוּ אֲלֵיכֶם צִיּוֹק מָה הָעֲצִידָה הַזֹּאת לָכֶם (שמות יז, כו), צִיּוֹק רשע הכחוש מדבר שהוא את עצמו מן הכלל, וכאן והגדת לבנך צִיּוֹן שִׁאֲנוּ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, והכחוש מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלז:

<p>And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֶּה בְּמוֹעֲדָה מִיָּמִים בְּזִמְנָהּ מִזְמָן לְזִמְן:</p>
<p>And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי־יָבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבוֹתֶיךָ וְנָתַנָּה לָךְ:</p>
<p>that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.</p>	<p>וְהַעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזִּכְרִים לַיהוָה:</p>
<p>And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדָּה בִּשְׂהָ וְאִם־לֹא תַפְדָּה וַעֲרַפְתּוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָה תַפְדָּה:</p>

(8) בעבור זה. צעור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ז):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שחמזו פרשיות הללו ותקשרם בראש וצורע: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מרצותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו זכורות הנולדים במדבר, והאומר קדשו מפרש זיאה זו, אם תקיימם במדבר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימם שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושלם אבות (מכילתא פי"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעברתם את נחלתו לזמנו (במדבר כז, ח): שגר בהמה. גפיל, שגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש צבורה לפטור את הצאן אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר אלפיך, אזל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כזר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף זכור זהמה טמאה צמשמע, צא ופירש במקום אחר צבך וצבך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בצכור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר זהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו זכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל צייתות ממצרים, (שארין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהבם של מצרים: תפדה בשדה. נותן שם לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו צקופיז מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קצוב במקום אחר:

14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;

15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.

16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'

17 And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'

וַיְהִי כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְנֶךָ מָחָר וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

מפטיר

וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגֵם כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹכֵר לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רְחֵם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְרַיִם:

15

וַיְהִי לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)

קו פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 46:13 - 46:28 on page 215.

וַיְהִי בְשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־יָנַחם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הָיָה כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחם הָעָם בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה:

בשלח

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקור לאמרו צניקים לצנינו (יהושע כב, כז), דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה העלם והתקשים והמשפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת צן חכם. דברה חורה כנגד ארבעה דברים, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה: (16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה בתי קרוין טטפת, טט בצתפי שמים, פת צאפריקי שמים (סנהדרין ד:). ומנחם חזרו עם והטף אל דלוס (יחזקאל כא, ז), אל פטיפו (מיכה ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה צפרה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו: (17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגס, כמו לך נחם את העם (שמות לז, לד), צהתה לקך פתקה אקף (משלי, כז): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ באותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (צמדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נקנה ראש ונשונה מלך ימה, אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס ובג"א צמ"י ישוב נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיאור, ויתנו לב לשוץ:

<p>18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם וַיִּסַּחֲרֵם יְיָ ית עמא אורח הַדֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף מִדְבָּרָא לִימָא דְסוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִצְרַיִם מִצְרַיִם מִצְרַיִם</p>	<p>18 וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם וַיִּסַּחֲרֵם יְיָ ית עמא אורח הַדֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף מִדְבָּרָא לִימָא דְסוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִצְרַיִם מִצְרַיִם מִצְרַיִם</p>
<p>19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם</p>	<p>19 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם</p>
<p>20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.</p>	<p>וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיִּחַנּוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיִּחַנּוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיִּחַנּוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר</p>	<p>20 וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיִּחַנּוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיִּחַנּוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר</p>
<p>21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיֵּלֶךְ יְיָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְהַדְרִיכָם וּלְלֵילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה וַיֵּלֶךְ יְיָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְהַדְרִיכָם וּלְלֵילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה</p>	<p>21 וַיֵּלֶךְ יְיָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְהַדְרִיכָם וּלְלֵילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה</p>
<p>22 the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.</p>	<p>לֹא יָמַיִשׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְלֵילָה לִפְנֵי הָעָם: (פ) לֹא עָדִי עַמּוּדָא דְעָנָן בְּיָמָא וְאַף לֹא עַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלֵילָא מִן קֳדָם עַמָּא</p>	<p>22 לֹא יָמַיִשׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְלֵילָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)</p>

(18) ויסב. הסיצס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וספס צסוף (שמות ב, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו): וחמשים. אין חמושים אלא מזוינים, (לפי שהסיצסן צמדצר גרס להם שעלו חמושים, שאילו היה דרך ישוב לא היו מחומשים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעוצר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדצר צריך לזמן כל הצורך. וכמו זה לא נכחז כי אם לשצר את האוזן, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זיין שהכו ישראל צחרצ. צרש"י ישן) וכן הוא אומר, וספס פסצרו פמשים (יהושע א, ד), וכן תרגס אונקלוס מן צין, כמו וצרק אַת פַּנִּיכִיו (צראשית יד, ד) וצריז. צצר אחר חמושים מחומשים, אחד מחמשה יצאו, וצרצעה חלקים מתו צצלשת ימי אפילה:

(19) השבע השביע. השציעס שישציעו לצניהס, למה לא השציע צניו שישאורה לארץ כנען מיד, כמו שהשציע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמזרים והיה ספוק צידי לעשות, אבל צני לא יניחוס מצרים לעשות, לכך השציעס לכשיגאלו ויצאו משס, שישאורה (מכילתא פי"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצטים העלו עמהס, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי צראשון צאו מרעמעס לסכות:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותס, כמו ללצקס צצרך אַצַר פלכו צה (צברים א, ג), שהוא כמו להצרותכס, אף כאל להנחותס ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה צכצודו מוליכו לפניהס, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותס על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הס הולכיס. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה: 1	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה: 1
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	2 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשׁוּבוּ וַיַּחְנוּ לִפְנֵי הַיַּחֲזִית בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל־צִפּוֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם: 2	2 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשׁוּבוּ וַיַּחְנוּ לִפְנֵי הַיַּחֲזִית בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל־צִפּוֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם: 2
3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	3 וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: 3	3 וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: 3
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	4 וַחֲזַקְתִּי וַיִּרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְּדָה בַּפַּרְעֹה וּבְכָל־חִילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן: 4	4 וַחֲזַקְתִּי וַיִּרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְּדָה בַּפַּרְעֹה וּבְכָל־חִילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן: 4
5	And it was told the king of Egypt that the people were fled; and his heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?	5 וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיַּחֲפֹד לִבָּב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־נָּתַת עֲשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ: 5	5 וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיַּחֲפֹד לִבָּב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־נָּתַת עֲשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ: 5

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחריהם, ללד מצרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נאשר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מַגְיֵא לְגוֹיִם וַיִּאֲבָדֻם (איוב יז, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עוזבים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' ילחם לָכֶם, עליכם. אִמְרֵי לִי אֲסִי הוּא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"ר כמו בַּעֲמֶק הַצָּדָא (תהלים פד, ז), מַגְזִי נְהִירוֹת (איוב כה, יא), נָצְקִי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאינן יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִפְסָטִי אֲחֹו וגו', ואחר כך והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו' (יחזקאל לח, ככב), ואומר שָׁמָּה שָׂצָר רָשָׁפִי קָשֶׁת, ואחר כך נודע צִהֲוָה אֱלֹהִים (תהלים עז, ד), ואומר נודע ה' מִשְׁפָּט עֲשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעזערה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

(5) ויוגד למלך מצרים. אִיקְטוּרִין שְׁלַח עֲמָה (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימיים שקצו לילך ולשוב, וראו שאינן חורצין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, וצממישי וצשירי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים,

6	And he made ready his chariots, and took his people with him.	וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכֶבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ וַיִּקַּח עִמּוֹ:	6
7	And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.	וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בְּחֹזֶר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁם וְגִבּוֹרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלָהוֹן:	7
8	And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה מִלֵּךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיַד רַמָּה:	8
9	And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיגּוּ אוֹתָם חֲנִימִים עַל־הַיָּם כָּל־סוּס רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַחֲיִילוֹ עַל־פִּי הַחֵירָת לִפְנֵי בַּעַל צִפּוֹן:	9
10	And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.	וּפַרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:	10

בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ציוס השביעי: ויהפך. נהפך מממה שהיה, שהרי אמר להם קמו ואלו עמי (שמות יב, לא), ונהפך לצב עצדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבוד אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מִקְּסָם דְּדַבְרִים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנו, בואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עצדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חילותיו, דרך שאר מלכים ליטול בזיה בראש כמו שיבחר, אני אשוע עמכם בחלק, שנאמר הִסְלֵק עָלָי:

(7) בחור. נבחרים, בחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וַיִּמָּחַת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וְגַם מִקְנֵהוּ יִלָּךְ עִמּוֹ (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרגו, טוב שבמצרים ריחו את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שריצאות כתרומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמם: נסע אחריהם. בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). באצרהם הוא אומר, אל המקום אשר עמד שם (בראשית יט, כז). ביחזק, לשון צדקה (שם כד, כג). ביעקב, ויפגע בַּמִּקְלוֹ (שם כה, יא):

<p>And they said unto Moses: ¹¹ 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמַּבְלִי וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה הַמַּדְלִית אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְמָמָת בְּמִדְבָּרָא מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא לְאַפְקוּתָנָא בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>¹¹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוּת בְּמִדְבַר מֵה־ זֹאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>Is not this the word that we ¹² spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימָר שְׂבוּק מִנָּא וְנִפְלַח יָת מִצְרָאִי אָרִי טָב לָנָא דְּנִפְלַח יָת מִצְרָאִי מִדְּנִמוּת בְּמִדְבָּרָא:</p>	<p>¹² הֲלֹא־זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אִלֶּיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְלִי מִמְּנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתוֹנוּ בְּמִדְבָּר:</p>
<p>And Moses said unto the people: ¹³ 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחָלוּן אֶתְעַתְדוּ וַחֲזוּ יָת פִּירְקָנָא דִּי דִּנְעִבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אָרִי דִּחְזִיתוּן יָת מִצְרָאִי יוֹמָא דִּין לֹא תִּסְפּוּן לְמַחְזִיתוּן עוֹד עַד עַלְמָא:</p>	<p>¹³ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ הַתִּנְצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:</p>
<p>The LORD will fight for you, and ¹⁴ ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְיָ יִגִּית לְכוּן קִרְבִּי וְאֵתוּן תִּשְׁתַּקּוּן:</p>	<p>¹⁴ יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: ¹⁵ 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־ תִּצַּעַק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל וִיטָעוּ:</p>

שלישי

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים צמנרים ליקצר שם, לקחתנו משם. שיפו"ר פליננס"א דינו"ן פוש"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, גר'ה' עליקס ויפוט (שמות ה, כא מכילתא פ"ב): ממונתו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לצעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו ברש"י פסוק פן יפרוץ) היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן מי יפן מושתנו, שנמות. וכן מי יפן מושת (שמואל"ב יט, יט) דאצשלוס, שאמות. כמו ל"ס קומי לעד (נפניה ג, ח), עד שובי בצלוס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקוס שאשזב:

(13) כי אשר ראייתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. כשצילנס, וכן פי ה' נלחם להם, וכן אם לאל פריצון (איוב יג, ח), וכן ואל אשר דבר לי (בראשית כד, ז), וכן האפס פריצון לצעל (שופטים ו, לא):

(15) מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישאל נחנין צרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צני ועל פעל ידי תפוני (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי וינאל, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

- 16 And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground. וְאֶת־הַיָּם אֶת־מִטְףְּךָ וְנִטְתָּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקַּעְתָּהּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה:
- 17 And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen. וְאֲנִי הִנְנִי מַחֲזֵק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בַּפָּרֹעַה וּבְכָל־חֵילוֹ בִּרְכָבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:
- 18 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen. וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכְבְּדִי בַּפָּרֹעַה בִּרְכָבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:
- 19 And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them; וַיֵּסַע מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים הַהוּלֵל לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עִמּוֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:
- 20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night. וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וַיַּחֲשֹׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:
- 21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided. וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוּלָךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשְׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרָבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:

(19) וילך מאחריהם. להדליל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים וכלי יסוקראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין בצווחה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים: (20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וצנו מהלך לפניו, צאו לסטים לשצותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, צא וצא מאחוריו, נתנו מלפניו, צאו לסטים לפניו וצאצא מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך וְאֶנְכִּי תְּקַבְּלִי לְאֶפְרַיִם קָסָם עַל זְרוּעִתִּי (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.

וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם
בִּיבֹשֶׁת וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה
מִימֵינָם וּמִשְׁמָאלָם:

וַעֲאֻלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא
בִּיבֹשֶׁתָא וּמַיָא לְהוֹן שׁוּרִין
מִמֵּימֵיהוֹן וּמִשְׁמָאלְהוֹן:

23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.

וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶחְרֵיהֶם כָּל־סוֹס פָּרְעֹה רַתְּבוּחֵהּ וּפָרְשָׁוְהִי לְגֹו יָמָא:

And it came to pass in the morning watch, that the LORD ²⁴ looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.

וַיְהִי כִּשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף
יְהוָה אֶל־מַחֲנֶה מִצְרַיִם
בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת
מַחֲנֶה מִצְרַיִם:

25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'

וַיִּסֶר אֶת אַפִּן מִרַכְבָּתוֹ
וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֹּדָתוֹ וַיֹּאמֶר
מַצְרִים אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כִּי יִהְיֶה גִלְתָּם לָהֶם
בַּמַּצְרִים: (פ)

26 And the LORD said unto Moses:
'Stretch out thy hand over the
sea, that the waters may come
back upon the Egyptians, upon
their chariots, and upon their
horsemen.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה
אֶת־יָדְךָ עַל־הָיָם וְיָשְׁבוּ
הַיָּמִים עַל־מַצְרַיִם עַל־רֶכְבּוֹ
וְעַל־פָּרָשָׁיו:

רביעי

(21) ברוח קדים עזה. צרות קדים שהיא עזה שצרותות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר קְרוֹחַ קָדִים יִרְמִי' יח, יז, יצא קָדִים רוּחַ ה' (הושע יג, טו), רוּחַ הַקָּדִים שֶׁנֶּכְדָּר בְּלִב יִמִּים (יחזקאל כז, כו), הִנֵּה צְרוּחַ הַקָּדִים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המיבים. כל מים שצבועים (מכילתא פ"ד):

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסובין לפני המקום אלא כסוס אחד:

(24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצקר קורא אשמורת הבוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס אונקלום מפרט: וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגמו וְאֶסְפְּנִי, אף הוא לשון הצטה, כמו שָׁדָה צָפִים (צמדצר כג, יד), לְתַקַּל כְּבוֹדָהּ: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרחיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"יטון בלע"זערבצם, נטל סְנִינִיּוֹת שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר זו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אב לכלל, וְיָרָעָם ה' בְּקוֹל גָּדוֹל וגו' על פלשטים וְיָהֲרֵם (שמואל א"ו, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכה האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגרות, והיושבים בהם נעים ואזריהו זהנהגה שהיא כדה וקשה להם, במדה שמדדו ויפקדו לכו הוא וַעֲדָיו (שמות מט, לד), אף כאל וינהגו ככזדות: גלחם להם במצרים. במצריים. דבר אחר במצרים, בארץ מצרים, ששם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו במצרים:

(26) וישובו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישובו למקומם ויכסו על מצרים:

<p>27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַיִּטֵּן מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשֹׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לֹאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיַּנְעֵר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>	<p>27 וַיִּשָּׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לֹאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיַּנְעֵר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַתָּבוּ מַיִם וַחֲפוּ יַת רֶתֶבַיָּא וַיִּת פֶּרֶשִׁיָּא לְכָל מִשְׁרִית פֶּרֶעָה דְּאַלַע בְּתַרְיָהוֹן בִּימָא לֹא אֶשְׁתָּאר בְּהוֹן עַד חַד:</p>	<p>28 וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל תֵּיל פֶּרֶעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאָר בָּהֶם עַד־אַחֵר:</p>
<p>29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּגוּ יַמָּא וּמַיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִסְמָאלְהוֹן:</p>	<p>29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לְהֵם חֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>
<p>30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיַּפְּרֵק יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא יַת יִשְׂרָאֵל מִיַּדָּא דְּמִצְרַיִי וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יַת מִצְרַיִי מִיַּתִּין עַל כִּיף יַמָּא:</p>	<p>30 וַיִּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שֹׁפֶת הַיָּם:</p>
<p>31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.</p>	<p>וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יַת גְּבוּרַת יְדָא רַבְתָּא דְּעַבְדֵּי יְיָ בְּמִצְרַיִי וַדְּחִילוּ עִמָּא מִן קֳדָם יְיָ וְהִימִינוּ בְּמִימְרָא דִּי וּבְנְבִיאוֹת מֹשֶׁה עַבְדֵּיהּ:</p>	<p>31 וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)</p>

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 209.

(27) לפנות בקר. לעת שהזוקר פונה לנצח: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאלם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והמתחמן למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתזרין צים, ונתן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וישניק, והוא לשון טרוף כלשון ארמי. והרצה יש צמדש אגדה:

(28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לְכָל כְּלָיו תַּעֲשֶׂה נְשָׁם (שמות כז, ג), וכן לְכָל כְּלָיו תַּעֲשֶׂה, וְכָל עֲבָדָיו (שם ט), וְיִשְׁלַחְם וּמִיִּתְרִיָּם לְכָל כְּלָיָם, ואינה אלא תקון לשון:

(30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן היס על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מלד זה, כך הם עולין מלד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

(31) את ה' הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקצ"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.

XV אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה כִּי גָאֵה גָאֵה סוֹס ורכבו רָמָה בָּיָם:
בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תוֹשִׁבְחָתָא הָדָא קָדָם יי ואמרו למימר נשבֹּחַ ונודִי קָדָם יי אֲדָרִי אֶתְגָּאִי עַל גִּיּוֹתֵנִיָּא וּגִיּאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסָא וּרְכָבִיהּ רָמָא בֵּימָא:

2 עֲזִי וּזְמִרְתִּי הִיא נִיהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֶנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמָמְנֵהוּ:
תוֹקִפִּי וְתוֹשִׁבְחָתִי דְחִילָא יי אֲמַר בְּמִימְרֵיהּ וְחַוָּה לִי לְפָדִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנִי לִיָּהּ מִקְדָּשׁ אֱלֹהָא דְאַבְתְּתִי וְאֶפְלַח קְדָמוֹהִי:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אָז יִדְבֹּר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וכן וצִיַּת יַעֲשֶׂה לְצֶמַח פְּרָעָה (מלכים א' ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הזכר, שפתח בה אָז יִשְׂרִי יִשְׂרָאֵל (במדבר כד, יז), פירש אחריו עֲלֵי דָאָר עֲנֵנָּה. אָז יִבְנֶה עֲלֵמָה צִמָּה (מלכים א' ז, ו), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לצנות ולא בנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, וזה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לצנות ולא בנה. ואין לומר ליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתיבים בלשון עמיד והן מיד, כגון קָכָה יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים (איוב א, ה), על פי ה' יִחַנו (במדבר ט, כג), וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעָנָן, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו צִין לשון עתיד וצִין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישוב בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרגומו. (דבר אחר, צא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורוכבו רמה צים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גִּאֲוֹת עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. דרש"י ישן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואין נפרדין: רמזה. השליך, וכן וְרָמָהוּ לְגֹאֵל אֶתְּחַן נִקְרָא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי יָרָה אֶפְסָן פְּקָסָה (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוֹקִפִּי וְתוֹשִׁבְחָתִי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עֲזִי וְעֲזִי (ירמיה טז, יט), עֲזִי אֶלְיָד אֶשְׁמָחָה (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עז, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הִישִׁיבִי צִבְיִים (שם כג, א), שִׁכְנִי צִבְיִים סָלַע (עובדיה א, ג), שִׁכְנִי סֵנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לחיבת ה', כמו לְעֶזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), צִבְיֹתֵיהּ ה' (ישעיה ט, יח), על דְּצִרְתָּ צִבְיִי הָאֶדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תזמור (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיקִים (ישעיה כה, ה), לשון כסוח וכרייתה, עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֶת קִירוֹת הַצִּיַּת צִבְיִי לְהִקָּל וְלִדְבִיר וַיַּעַשׂ לָעוֹת סָבִיב (מלכים א' ו, ה), היה לו לומר עשה ללעות סביב. וכן וְצִבְיִי יִשְׁכְּלֵל הַצִּבְיִים צִבְיִי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רָחֲבֵעַם (דברי הימים ב' י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מִבְּלָתִי יָכַלְתִּי ה' וְגו' וַיִּשְׁקָטוּ (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַפְּגָעִים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיָּמָתוּ (שם לו"ז), מתו היה לו לומר. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לָצוּ אֶל דָּבָר ה' וַיַּעֲזוּב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב: זה אלי. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנוהו. אונקלוס תרגם לשון ניה, נוה שִׁלְטָן

3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמֵוֹ יְיָ מַאֲרִי נִצָּחַן קָרְבָּא יְיָ שְׁמִיָּה:	3 יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמֵוֹ יְיָ מַאֲרִי נִצָּחַן קָרְבָּא יְיָ שְׁמִיָּה:
4 Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	מִרְכַּבֹּת פָּרְעֹה וַחֲיִלֹּו יָרָה שְׁדֵי בִּנְיָא וּמִבְחָר גְּבֻרֹהֵי בָיִם וּמִבְחָר שְׁלִשִׁי טָבְעוּ בָיִם-סוּף: רַתְּכֵי פָרְעָה וּמִשְׁרִיתֶיהָ שְׁדֵי בִּנְיָא וּמִבְחָר גְּבֻרֹהֵי אֲטָבְעוּ בִּנְיָא וְסוּף:	4 מִרְכַּבֹּת פָּרְעֹה וַחֲיִלֹּו יָרָה שְׁדֵי בִּנְיָא וּמִבְחָר גְּבֻרֹהֵי בָיִם וּמִבְחָר שְׁלִשִׁי טָבְעוּ בָיִם-סוּף: רַתְּכֵי פָרְעָה וּמִשְׁרִיתֶיהָ שְׁדֵי בִּנְיָא וּמִבְחָר גְּבֻרֹהֵי אֲטָבְעוּ בִּנְיָא וְסוּף:
5 The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	תַּהֲמֹת יְכַסִּימוּ יִרְדּוּ תַהֲוִימָא חֲפֹו עֲלֵיהֶן נָחֲתוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ-אָבֶן: תַּהֲוִימָא חֲפֹו עֲלֵיהֶן נָחֲתוּ לְעוֹמִקְיָא כְּאֲבָנָא:	5 תַּהֲמֹת יְכַסִּימוּ יִרְדּוּ תַהֲוִימָא חֲפֹו עֲלֵיהֶן נָחֲתוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ-אָבֶן: תַּהֲוִימָא חֲפֹו עֲלֵיהֶן נָחֲתוּ לְעוֹמִקְיָא כְּאֲבָנָא:
6 Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדָרִי בִפָּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: יְמִינְךָ יְיָ אֲדִירָא בְּחִילָא יְמִינְךָ יְיָ תִּבְרַת סָנְאָה:	6 יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדָרִי בִפָּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: יְמִינְךָ יְיָ אֲדִירָא בְּחִילָא יְמִינְךָ יְיָ תִּבְרַת סָנְאָה:
7 And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבִסְגִי תִּבְרַתְךָ תִּבְרַתְךָ לְדָקְמוּ עַל עֲמָךְ שְׁלַחַת רִוְיָךְ שִׁי־צִינֹן כְּנוֹרָא לְקָשָׂא: וּבִסְגִי תִּבְרַתְךָ תִּבְרַתְךָ לְדָקְמוּ עַל עֲמָךְ שְׁלַחַת רִוְיָךְ שִׁי־צִינֹן כְּנוֹרָא לְקָשָׂא:	7 וּבִסְגִי תִּבְרַתְךָ תִּבְרַתְךָ לְדָקְמוּ עַל עֲמָךְ שְׁלַחַת רִוְיָךְ שִׁי־צִינֹן כְּנוֹרָא לְקָשָׂא: וּבִסְגִי תִּבְרַתְךָ תִּבְרַתְךָ לְדָקְמוּ עַל עֲמָךְ שְׁלַחַת רִוְיָךְ שִׁי־צִינֹן כְּנוֹרָא לְקָשָׂא:

(ישעיה לג, כ), לְגֹה זֶאֶן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לזאי עולם, כגון מה לודך מדוד, לודי נח ואלדוס (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אביר. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אביר, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

(3) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נעמי (רות א, ג), וכל איש ואיש מתורגמין בעל, וכן וְחִזְקָסְוִיִּס לְאִישׁ (מלכים א-ב, ז), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנְכִּי צָא אֲלֵיךְ צָשָׁם ה' נְצָחוֹת (שמואל א-י, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל זאי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות זו וזו:

(4) ירה בים. שְׁדֵי בִּימָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר או ירה יִיָּה (שמות יט, יג), או אֲשַׁתְּצָהּ אִישְׁתְּצִי, והתיי' משתמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבְעָטִי צִיִּן מְזֹלָה (תהלים סט, ג), וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לו, ח). מכילתא פ"ד). מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(5) יכסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמנעית יתירה זו, ודרך מקראות בכך, כמו וַצִּקְרָךְ וְלֹאנֶךָ יִרְצֶנָּה (דברים ח, יד), וְרָאָה וְיִרְצֶנָּה (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשהו, טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסימו במל"א פ"ס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר כללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בבח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פִּי הָיָה אֲרִיזָה ה' פִּי הָיָה אֲרִיזָה (תהלים צב, י), עַד מַתִּי רָשָׁעִים ה' עַד מַתִּי רָשָׁעִים יַעֲלֹזוּ (שם נד, ג), נֶאֱחָזוּ נְהָרוֹת ה' נֶאֱחָזוּ נְהָרוֹת קוֹלֶם (שם נג, ג), לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ (שם קטו, א), אֲנִינָה נָאֵם ה' אֲנִינָה אֵת הַשָּׁמַיִם (הושע ז, כג), אֲנִיכִי לֹא אֲנִיכִי אֲשִׁיכָה (שופטים ה, ג), לֹלִי ה' וְגוֹ' לֹלִי ה' שְׁהָיָה לָנוּ צָקוֹם עָלֵינוּ אָדָם (תהלים קכד, אב), עוֹרִי עוֹרִי דְּבֹרָה עוֹרִי דְּבֹרִי שִׁיר (שופטים ה, יב), תִּרְמָסְנָה רָגְלִי עָנִי (ישעיה כו, ו), וְנָתַן אֶרְצָם לְנִתְלָה נִתְלָה לְיִשְׂרָאֵל עָבְדוּ (תהלים קלו, כאכב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רַבְּתִי עָם, שְׁכַרְתִּי צְמִדִּינֹת (איכה א, א), גִּנְזָתִי יוֹם (צדאשית לא, לט): תרעץ אויב. תמיד היא רועלת ומשברת האויב, ודומה לו וְיִקְעָזוּ וְיִרְצֶנָּה את צָנִי יִשְׂרָאֵל, בשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת בכח היא משברת ומלקה אויב):

<p>8 And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.</p>	<p>וּבְמִימְרָא פּוּמָךְ חִבְּמוּ מִיָּא קָמוּ כְּשׁוּר אֲזִלְיָא קָפוּ תְּהוּמֵי בִּלְבָא דִּימָא:</p>	<p>8 וּבִבְרוּחַ אֲפִיךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ-גֵד נְזִלִּים קָפְאוּ תְּהוֹמֹת בִּלְבָבָם:</p>
<p>9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'</p>	<p>דִּתְהוּ אָמַר סְנָאָה אֲרִדּוּף אֲדָבִיק אֲפִלִּיג בִּזְתָּא תִּסְבַּע מְנַהוֹן נַפְשִׁי אֲשַׁלּוּף חֲרָבִי תִשְׁחַדּוּן יָדִי:</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֲרִדּוּף אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלֹאמּוּ נַפְשִׁי אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי:</p>
<p>10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.</p>	<p>אֲמַרְתָּ בְּמִימְרָךְ חָפָא עֲלִיהוֹן יָמָא אֲשִׁתְּקַעוּ כְּאִבְרָא בְּמַיִן תִּקְיִפִּין:</p>	<p>10 נִשְׁפָּתָה בְּרוּיָךְ כִּסְּמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:</p>

(7) וברב גאוןך. אם היד צלצד רוענת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אהה הורס קמיה הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פי הגה אויביך יקמיון (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו עוד (שם שם, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(8) וברוח אפיך. היוא משני נחירים של אף, דער הכתוב כזיכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע און הבריות כפי ההוה, שיוכלו להבין דבר. כשאלם כועס יואל רוח מנחיריו, וכן עולה עשן צאפו (תהלים יח, ט), וכן ומרוח אפו יכלו (איוב ד, ט), וזהו שאמר למען עמי אלקריך אפי (ישעיה מה, ט), כשזעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהליטי חטטס לך (שם), ולמען תהלתי אשים חטטס צאפי, לסחוס נחירי בפני האף והרוח שלא יאלו. לך, בשבילך. אחטטס, כמו נאקה בחטטס, במסכת שבת (נא:), כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו ועממי חרה מני חרב (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים בעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רלון מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר ושמעו צערה צו (אסתר א, יג), וזנוח החמה אומר, נתקררה דעתו: נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו ערמת חטטס (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכיח: נערמו מים. ממוקד רוח שיאל מאפך יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד. כתרמומו כשור, כחומה: נד. לשון צבור וכנוס, כמו גד קציר ציוס נחלה (ישעיה יז, יא), פגס פגד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכניס כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף וצור הוא, וכן קמו גד אקד (יהושע ג, ג, טו), ויעמדו גד אקד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מנינו נאד נקוד אלא במלאפוס (חול"ס), כמו שימה דמעתה בנאדך (תהלים נו, ט), אף נאד הקלצ (שופטים ד, כ): קפאו. כמו וכבדינה שפתיאני (איוב י, ו), שהוקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המצרים על האבן בכה ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים. בחזקת הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לצ השמים (דברים ד, יא), צלצב הלה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

(9) אמר אויב. לעמו, קשפטס בדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם נפש. רוחי ורלוני, ואל תחמה על חיצה המדברת בשמים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, פי ארך הקנצב נחשני (שופטים א, טו), כמו נחת לי. ולא יכלו דצרו ללשם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. צני ילאני (ירמיה י, כ), כמו יאלו ממני. מספר קעדי אגידנו (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל צו לשון הרקה, כמו מריקים שקיקס (בראשית מז, לה), וכליו יריקו (ירמיה מה, יצ). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היואל, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיאל ממנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וירק חת חניציו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מנינו הלשון מוסב אף על היואל, שמן חורק (שיר השירים א, ג), ולא הורק מקלי קל פלי (ירמיה מה, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מנינו הלשון מוסב על היין, וכן והריקו סחצוסם על יפי קמקמך (יחזקאל כח, ז), דחירם: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוריש ומעשיר (שמואל-ב ז, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וגם נשף צקס (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מלוה: כעופרת. אבר, פלו"ס בלע"ו:

<p>Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?</p>	<p>לִית בַּר מִנֶּךָ אֵת הוּא אֱלֹהֵא יי לִית אֱלֹהֵא אֱלֹהֵא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְחִיל תוֹשְׁבְחֵן עֲבִיד פְּרִישָׁן:</p>	<p>מִי־כִמְכָּה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תַּחֲלֵת עֲשֵׂה פִלָּא: 11</p>
<p>Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.</p>	<p>אֲרִימָת וּמִינָךְ בִּלְעֲתֵנוּן אֲרָעָא:</p>	<p>נְשִׂית יְמִינָךְ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: 12</p>
<p>Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.</p>	<p>דְּבִרְהִי בְּטִבּוֹתָךְ לְעַמָּא דִּנָּן דְּפִרְקִתָּא דְּבִרְהִי בְּתוֹקְפָךְ לְדִירָא דְּקוֹדֶשְׁךָ:</p>	<p>נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם־נוּ גְּאֻלָּת נִתְּלָת בְּעֻזָּךְ אֶל־גְּוֹה קֹדֶשְׁךָ: 13</p>
<p>The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.</p>	<p>שְׁמַעוּ עַמְּמִיָּא וְזַעוּ דְּחִלָּא אֲחַדְתָּנוּן לְדִתּוּ יִתְבִּין בְּפִלְשֶׁת:</p>	<p>שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן תִּיל אֲחִיו יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת: 14</p>
<p>Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.</p>	<p>בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ רִבְרִבִּי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אֲחַדְתָּנוּן רְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָּל דִּתּוּ יִתְבִּין בְּכַנְעָן:</p>	<p>אֲז נִבְהִלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אִילֵי מוֹאָב יֶאֱחַזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: 15</p>
<p>Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהוֹן אִימָתָא וְדִחֲלָתָא בְּסִגֵּי תוֹקְפָךְ יִשְׁתַּקִּון כְּאַבְנָא עַד דִּיעְבֵּר עַמָּךְ יי יֵת אֶרְנוֹנָא עַד דִּיעְבֵּר עַמָּא דִּנָּן דְּפִרְקִתָּא יֵת יִרְדְּנָא:</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחַד בְּגִדְל זְרוּעָךְ יִדְּמוּ כְּאַבֵּן עַד־יַעְבֵּר עַמָּךְ יְהוָה עַד־ יַעְבֵּר עִם־נוּ קִנְיָתָּה: 16</p>
<p>Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.</p>	<p>תַּעֲלִינוּן וְתַשְׂרִינוּן בְּטוֹרָא דְּאַחְסִנְתָּךְ אֲתַר לְבֵית שְׁכִינְתָּךְ אֲתַקְּיִנְתָּא יי מִקְדָּשָׁא יי אֲתַקְּנִהּ יִדְךָ:</p>	<p>תַּבְּאֲמוּ וְתַטְעֲמוּ בְּתַר נַחֲלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנִי יִדְיָךְ: 17</p>

- (11) באלים. צחוקים, כמו וַאֲת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, יג), אֵילֵינוּ לְעִזְרָתִי חוֹשָׁה (תהלים כז, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פון ימעטו, כמ"ש לָךְ דְּמִיָּה תְהֵלָה (שם סה, ז):
- (12) נשית ימינך. כשהקב"ה נוטה ידו, הרשעים פְּלִיִּים ונופלים, לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וְהִיטָה יָדוֹ וְכָשַׁל עוֹרָו וְכָשַׁל עֶזְרָו (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכויות הנחומים בידי אדם, מטה ידו מעט וסן נופלין ומשחזרין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הנדיק:
- (13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:
- (14) ירגזון. מתרגזין: ישובי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וילאו צחוקה, כמפורש בצדרי הימים, והרגום אנשי גת:
- (15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צְרִיבִים פִּתְמִיגְגָה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם באים, לנלותינו ולירש את ארצנו:
- (16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פִּי שְׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹצִיֵשׁ וגו' (יהושע ז, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כתרגומו: קניית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקניי דממים יקרים שחצב על האדם:

18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יְיָ מְלֹכוֹתֵיהָ לְעֹלָם וָעֶד: וְלְעַלְמֵי עַלְמָיָא:	18
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָא סוּס פִּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)	19
20	And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחֹת אַהֲרֹן אֶת־תִּתְרָה בְּיָדָהּ וַתִּצְאֶנָּה כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתִפְסִים וּבְמַחֲלֹת:	20
21	And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וַתַּעֲזֹב מִרְיָם שִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֹה גָאֹה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)	21
22	And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:	22

(17) תביאמו. נתנבא משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו', והכי איתא זהדיא פרק יש נוחלין (צבא צהרא דף ק"ט:)) וצמכילתא (שם פ"י), הצניס יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניבא ולא ידע מה ניבא. מהרש"ל: מכוון לשבתך. מקדש של מטה מכיון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיו ה'. חביב בית המקדש, שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר אף ידי יסדה ארץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צשתי ידים, ואימתי יצנה צשתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעמיד לבא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אבל וְלֵאמֹר הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר בא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנבאה, כשהייתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בצומה (יב:). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנטרעה, נקראת על שמו: את התר. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו צדקניות שצדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מזרים את סוסיהם צמכשיטי זהב וכסף ואצנים טובות, והיו ישראל מואצין אותם צים, וגדולה הייתה ציזת הים מציות מזרים, שנאמר פורו יקב נעשה לך עם נקודות הקסף (שיר השירים א, יא. מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

- 23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah. וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכֹלוּ לִשְׁתֹּת מֵמֵי מִרְתָּה כִּי מָרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מִרְתָּה:
- 24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?' וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה: וַתִּרְעַמוּ עִמָּא עַל מֹשֶׁה לֵּמִימַר מָה נִשְׁתִּי:
- 25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them; וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיִּזְכְּרוּ יְהוָה יְיָ וַאֲלֵפִיָּהּ יְיָ עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׁם לוֹ חֻק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:
- 26 and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.' וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹלוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשְׁרָ בְעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִצַּנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקֵּי כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפֵאֶךָ: (ס)
- 27 And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters. וַיָּבֹאוּ אֵילִמָּה וְשָׁם שְׁתַּיִם עֵשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם: וַתָּבוֹאוּ אֵילִיִּם וְתַמָּרִים וְשָׁם שְׁתַּיִם עֵשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשָׁם עֵשְׂרֵה וְעֶשְׂרִים תְּמָרִים וַיִּשְׁכְּנוּ עַל מַיִם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א צסוף תיבה צמקוס למ"ד צחלחה, והתי"ו היא צמקוס ה"א הנשרשת צחצח מרה, וצממיתה כשהיא נדבכת לה"א שהוא מוסף צמקוס הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש צחצח תהפך לתי"ו צממיתה. כמו חמה חין לי (ישעיה כז, ד), וצמחו צערה זו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנמכת אל הו"ו הנוספת. וכן עזר ואמה, הנה חמתי צלחה (בראשית ל, ג). לנפש חיה (שם ב, ז), וצמחו חילו לנפש (איוב לג, כ). חין חמתי (שופטים ד, ה), ותשצחו חמתי (שמואל א, ז, יז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, ואתרעמו, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלווע דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו צאמרו ש"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:). ושם נסדהו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו צמשה בלשון יפה, צקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזניו לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לצשת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא בלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצוות, וכן הוא אומר קפאות תהי לשרך (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב צמטים נודמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים:

XVI And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.

2 And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;

3 and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'

4 Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.

5 And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'

וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילִם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִישֶׁת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרָיִם:

(כ' וילינו) (ק' וילינו) כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר:

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יָתֵן מוֹתֵנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל-סֵד הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשַׂבֵּעַ כִּי-הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעַב: (ס)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנְנִי מִמָּטֵיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דֹבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנִסְנוּ הֵילֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַיְהִינֵם אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וַיְהִי מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:

(1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חגיגה זו, לפי שזו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוא ציוס למנו, שאכלו משרי הצק (או משרי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צ"ז באייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז):

(2) וילנו. לפי שכלה הלחם:

(3) מי יתן מותנו. שמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו לני דמיתקא, לו מתנו, הלאי והיינו מתים:

(4) דבר יום ביומו. צורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לצורך מחר (מכילתא ויסע פ"ז): למוען אנחנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת לקטו:

(5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו לקטו לקט משנה, בלקיטתו היה נמלא לחם משנה, וזהו על פן הוא נתן לקט לקט משנה, ונתן לם ברכה (פויש"ן) בבית,

- 6 And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;
- 7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?'
- 8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'
- 9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֻתֶם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוְנוּ [ק' תִּלְוְנוּ] עָלֵינוּ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בֶּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשֹׁבַע בְּשָׁמְעַיְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִיגִים עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימָר לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קָדָם יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֵן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמָתְכוֹן:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֵימָר לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קָדָם יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֵן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמָתְכוֹן:

למלאות העומר פעמים ללחם יומים:
(6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, מדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו:
(7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה קצוד ה' נקפה צענן נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת צידו ליתן מאותכם, ובשר יתן, אך לא בפנים מאירות יתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לצורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה צבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמנוח בקופסא: תלנותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חסודין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את בניכם ונשיכם וצנותיכם וערב רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשיתו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וילן הקס על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין צו יו"ד ונקרא תלנו, הייתי מפרשו לשון תתלנונו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים, כמו במרגלים וילינו עלינו את כל העדה (במדבר יד, ז).
(8) בשר לאכול. ולא לשובע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע. ומה ראה להוריד לחם צבקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מליגים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:
(9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- 10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.
- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying:
- 12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'
- 13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.
- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a 'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.
- וַיְהִי כַּדְבָּר אֶהְרֹן אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נֹרָאָה בָּעַנָּן: (פ)
- וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:
- שָׁמָעִי קִדְמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּיל עֶמְהוֹן לַמִּימָר בֵּין שְׁמֵשָׁא תִּיכְלוּן בֶּסָרָא וּבִצְפָרָא תִסְבְּעוּן לַחֲמָא וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
- וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכָּס אֶת-הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטֹּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
- וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֹּל וְהִנֵּה עַל-פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֻסָּפֶס דָּק כַּפָּר עַל-הָאָרֶץ:
- וַיִּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מֶן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה-הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר ויִכְרַחַט הַטֹּל וגו' (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונה צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של בינה טל, ותסתום את פיה ותניחה צחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, ובעלות שכבת הטל נתגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו צמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפסיה ודלסקמא שצלשון משנה, כשנתגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס צחוכו בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א בלע"ז דעצק כגיר, כצני גיר, והוא מין צב שחור, כדאמרין גבי כסוי הדס, הגיר והצניף. דעצק כגיר כגלידא על ארץ, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירשו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינצ"ש בלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרסם אונקלוס, חוספת הוא על לשון העצרת, ואין לו חיצה צפוסק:

- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה דִּין פִּתְגָמָא דְּפָקִיד יִי לְקוּטוֹ לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לִפִּי אֹמֶר לְגִלְגָּלֶת מִסֵּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלֹ תִקְחוּ:
- 17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.
וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרֶבֶה וְהַמִּמְעִיט:
- 18 And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.
וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרֶבֶה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לִפִּי־אֹכְלוֹ לִקְטוֹ:
- 19 And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:
- 20 Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.
וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּזְתְּרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלְעִים וַיִּבָּאֶשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
- 21 And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.
וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כִּפִּי אֹכְלוֹ וְחֹם הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּנָּמֶס:
- 22 And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָּל־גִּזְיָאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן להם המלך (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו צשמו: (16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש צאהלו, תקחו עומר לכל גולגולת: (17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציאתם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר צאהלו, והמעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, והוא נס גדול שנעשה בו:

(20) ויזתרו אנשים. דתן ואזירס (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שצתלה הצאיש ולצסוף החליע, כענין שנאמר וְלֹא הָעֲדִיף וְרָמָה לֹא הָיָה צו, וכן דרך כל המתליעים: (21) וחם השמש ונמס. הנשאר צדה נמוח ונעשה נחלים, ושומין ממנו אילים וצאים, ואומות העולם זדין מהם וטועמים צהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה צחקן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס. דיטנ"פריר (לז גיין לו שמעלנען), ודוגמתו צכנהדרין צסוף ד' מיתות (ס:):

<p>And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה הוּא דְמַלִּיל יִי שְׂבָא שְׁבֻתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יִי מָחָר יֵת דְּאַתּוֹן עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוּ וְיֵת דְּאַתּוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בְשִׁילוּ וְיֵת כָּל מוֹתָרָא אֲצַנְעוּ לְכוֹן לְמַטָּרָא עַד צַפְרָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דְּבָר יְהוָה שְׁבֻתוֹן שְׁבֻת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בְשִׁלוּ וְאֵת כָּל-הַתֶּעֱדָף הַנִּיחֹ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:</p>
<p>And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.</p>	<p>וַאֲצַנְעוּ יְתִיה עַד צַפְרָא כְּמָא דְפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סְרִי וְרַחֲשָׁא לֹא הָיָה בִּיה:</p>	<p>וַיִּנְיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא תִבְאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p>
<p>And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֶכְלוּהִי יוֹמָא דִּין אֲרִי שְׁבֻתָא יוֹמָא דִּין קֳדָם יִי יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיה בְּחַקְלָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶכְלֶהוּ הַיּוֹם כִּי-שְׁבֻת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:</p>
<p>Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'</p>	<p>שֵׁשָׁא יוֹמִין תִּלְקַטְוִנִיה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻתָא לֹא יִהְיִי בִּיה:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֻת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p>
<p>And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.</p>	<p>וַחֲוָה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נִפְקִי מִן עַמָּא לְמַלְקֹט וְלֹא אִשְׁכַּחוּ:</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לְלָקֹט וְלֹא מִצְאוּ: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?</p>	<p>וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְר פִּקּוּדֵי וְאוֹרִיתִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנֶּה מֵאַנְתָּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:</p>

(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ב), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנטוה לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשָּׁשִׁי וְהָכִינוּ וגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנטויתי לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מֵאַנְתָּם, ולא הוציאו מן הכלל: (23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אָפוּ היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לזבל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון ציטול בתבשיל: למשמרת. לגיזה: (25) ויאמר משה אכלוהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין ללכת וללקוט, באו לשאול אם נלא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללכת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמה פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד): (26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה בו. ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא ס): (28) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צֶהְדִּי הוּאָא לְקִי פִרְצָא (צ"ק צב.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:

<p>See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.²⁹</p>	<p>רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בֵּינֹם הַשָּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יָצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>	<p>29 רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בֵּינֹם הַשָּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יָצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>
<p>So the people rested on the seventh day.³⁰</p>	<p>וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>	<p>30 וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>
<p>And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.³¹</p>	<p>וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּד' לֶחֶן וְשַׁעֲמֹ כְּצַפִּיחַת בִּדְבָשׁ:</p>	<p>31 וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּד' לֶחֶן וְשַׁעֲמֹ כְּצַפִּיחַת בִּדְבָשׁ:</p>
<p>And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'³²</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פְּתִילָה דְּפִקִּיד יִי מְלֵי עוֹמֶרָא מִנִּיהּ לְמִטְרָא לְדִרְיָכוֹן בְּדִיל דִּיחֲזוֹן יִתְּ לַחֲמָא דְּאִזְכִּילִית יִתְּכֹן בְּמִדְבָּרָא בְּאַפְקוּתֵי יִתְּכֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>32 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מֵלֵא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'³³</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן סֵב צִלְזַחֲתִית חֲדָא וְהֵב תִּמְן מְלֵי עוֹמֶרָא מִנָּהּ וְאַצְנֶנּה יְתִיהָ קִדָּם יִי לְמִטְרָא לְדִרְיָכוֹן:</p>	<p>33 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנָת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מֵלֵא הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>
<p>As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.³⁴</p>	<p>כְּמָא דְּפִקִּיד יִי לְמִטְרָא וְאַצְנֶנּה אַהֲרֹן קִדָּם סִדְּהִיתָא לְמִטְרָא:</p>	<p>34 כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֶהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת:</p>

(29) ראו. צעיניכם כי ה' צכזדו מזהיר אתכם על השבת, שהרי נק נעשה בכל ערש שבת, לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטיו המן נאמר:

(31) והוא בזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד'רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: בצפיהת. צק שמטוגנין אותו בדבש, וקורין לו אַסְקִרִיטוֹן בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. בימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בחורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בחורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צננת המן, אמר להם אַסְסָה קְרוֹ דְּבַר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, וזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזכר אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

<p>And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מִנָּה אַרְבָּעִין שָׁנִים עַד דָּעָלוּ לָאָרֶץ וַתִּיבָתָה יֵת מִנָּה אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ לְסִיפֵי אֶרֶץ כְּנָעַן:</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשְׁבֹת אֶת־הַמָּן אָכְלוּ עַד־בָּאָם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:</p>
<p>Now an omer is the tenth part of an ephah.</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה וְהוּמָרָא חֹד מִן עֲשָׂרָא בִתְלַת סָאִין הוּא:</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה הוּא: (פ)</p>
<p>And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל־עֵדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשָׁתֹת הָעָם:</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל־עֵדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשָׁתֹת הָעָם:</p>
<p>Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה־תִּרְיְבוּן עִמָּדִי מַה־תִּנְסֶנּוּ אֶת־יְהוָה:</p>	<p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה־תִּרְיְבוּן עִמָּדִי מַה־תִּנְסֶנּוּ אֶת־יְהוָה:</p>
<p>And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָהֳמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנִי בַצָּמָא:</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָהֳמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנִי בַצָּמָא:</p>
<p>And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַיִּצְלֵי מֹשֶׁה קָדָם יי לַמִּימָר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וְסָקְלֵנִי:</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וְסָקְלֵנִי:</p>

(35) ארבעים שנה. והלא חסר לי' יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁכְּחוּ הָמָן מִקְרָת (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו צהם טעם מן: אלא ארץ נושבת. לאחר שעזרו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאותה שבעזר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱצָה נָא וְאָרְצָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צָעַר הִירְדָן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יִתְצָקָה, ר"ל מיושבת. רש"י ישן): אלא קצה ארץ כנען. בתחלת הגזול, קודם שעזרו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' צאדר פסק המן מליד, ונסתפקו ממנו שלקטו צו' ציוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר צניסן, שנאמר וַיִּשְׁכְּחוּ הָמָן מִקְרָת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלם סאין, והסאה ו' קצין, והקצ' ד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש ציפה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:
(2) מזה תנסון. לומר היוכל לתת מים צאדן ציפה:
(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלונני:

- 5 And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.
- Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.
- 7 And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'
- 8 Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.
- 9 And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּה אֲשֶׁר הָכִיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:
- הֲנִנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם. וְעַל־הַצּוּר בְּחָרֵב וְהָכִיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָ�תָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
- וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמֵרִיבָה עַל־רִיבּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ אִם־אֵין: (פ)
- וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִזֶּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטֶּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:
- וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹר קִדְּםָּ עִמָּא וְסֹב עִמָּךְ מִסִּבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחוּטְרָךְ דְּמַחֲיָתָא בִּיהַ יֵת נְהִירָא סֹב בְּיָדְךָ וְתִיזִיל:
- הֲאֵנָּה קָאִים קִדְּמָךְ תִּמָּן עַל טִנְרָא בְּחוּרֵב וְתַמְחִי בְּטִנְרָא וַיִּפְקֹן מִנִּיהַ מַיָּא וַיִּשְׁתִּי עִמָּא וַעֲבַד בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי סִבֵּי יִשְׂרָאֵל:
- וְקָרָא שְׁמִיהַ דְּאִתְרָא נְסִיתָא וּמִצִּוִּתָּא עַל דְּנִצְּצוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנִסִּיאוּ קִדְּםָּ יְיָ לְמִימַר הָאִית שְׂכִינְתָּא דִּיִּי בִּינָנָא אִם לֹא:
- נֹאֲתָא עַמְלֵק וְאַגִּית קִרְבָּא עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ גִבּוֹרִין וּפּוֹק אַגִּית קִרְבָּא בְּעַמְלֵק מִזֶּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל רִישׁ רִמְתָּא וְחוּטְרָא דְּאִתְעִבִּידּוּ בִּיהַ נִסִּין מִן קִדְּםָּ יְיָ בְּיָדִי:

(5) עבדור לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראשעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימיקדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, בו לקה פרעה, ומארים כמה מכות, במארים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא בצור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו קנפירינן, והצור נצק מפניו.

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני זיניכם ומזומן לכל זרכיכם, ואחס אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב צא ונושך אחכם, ואחס זועקים לי ומדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויאלץ לדרך, היה אותו הנושך חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הנושך ראית את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב וגשכו:

(9) בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזקך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אלהי אל משה די אדני (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אדני משה קלאס (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייצין הס כלליה, המורדים כך כאלו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. לא מן הענן והלחם בו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. בעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהם זכותן מסייעתן. דבר אחר בחר לנו אנשים, שידעין לצטל כשפים,

<p>10 So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר לֹא מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר וְהִגְבֵּהָה:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר לֹא מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר וְהִגְבֵּהָה:</p>
<p>11 And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַהְיִי כַּד מָרִים מֹשֶׁה יְדוֹהִי מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מָנַח יְדוֹהִי מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:</p>	<p>11 וַהְיִי כַּד מָרִים מֹשֶׁה יְדוֹ וְגִבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגִבֵּר עַמְלֵק:</p>
<p>12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַנְּסִיבוּ אֲבָנָא וְשִׁוּיָא תַּחְתּוֹהִי וַיִּתֵּיב עָלֶה וְאַהֲרֹן וְחֹר סַעֲדִין בִּידוֹהִי מִפָּא חַד וּמִפָּא חַד וַתִּנָּאֶה יְדוֹהִי פְרִיסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>12 וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִּים וַיִּקְחוּ-אֶבֶן וַיִּשְׁמְנוּ תַּחְתּוֹ וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:</p>
<p>13 And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.</p>	<p>וַתַּבַּר יְהוֹשֻׁעַ ית עַמְלֵק וַיִּת עֲמִיָּה לַפְתָּגָם דְּחָרֵב:</p>	<p>13 וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לַפִּי-חָרֵב: (פ)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא דְּיִכְרְנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָא אֲמַחִי ית דְּיִכְרְנִיָּה דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֲמַחֶה אֶת-זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>15 And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.</p>	<p>וּבָנָא מֹשֶׁה מִזְבֵּחָא וּפָלַח עָלָיוהִי קְדָם יי דְּעַבְדָּ לִיה נִסִּין:</p>	<p>15 וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אֵלֵינוּ:</p>

מפטיר

לפי שזני עמלק מכשפים היו: (10) ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית שזריכים שלשה לעצור לפני הציצה, שזענית היו שרוים: חור. זנה של מרים היה, וכלל זעלה: (11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נזחות היו המלחמה וכו', כדאיתא ב"ר"ה (כט.). (12) וידיו משה כבדים. בשביל שנתעלל צמא ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא יסד לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין צעור, אף אני אהיה עמהם צעור: ויהי ידיו אמונה. והיה משה ידיו צאמונה, פרושות השמים צתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשבין את השעות באיטרו"לוגיא, באיו שעה הם נזחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות: (13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שזעם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה: (14) כתב זאת זכרון. שזע עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיצא את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ: כי מחה אמה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות: (15) ויקרא שמו. של מזבח: ד' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

16 And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'

וַיֹּאמֶר כִּי־יָד' עַל־כֶּסֶד מִן קֶדֶם דָּחִילָא דְשִׁכְנִיתִיהָ עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְעַתִּיד דִּיתְגַּח קֶרְבָּא קֶדֶם יְיָ בְּדִבִּית עֲמֶלֶק לְשִׁיצִייתָהוֹן מִדְּרֵי עֲלָמָא:

וְיֹאמֶר כִּי־יָד' עַל־כֶּסֶד (בכתר ארם צובה היה כתוב כֶּסֶדָה בתיבה אחת) מִלְחָמָה לִיהֲוָה בְּעֲמֶלֶק מִדְּרֵי: (פ)

קטו פסוקים

The Haftarah is Judges 4:4 – 5:31 on page 217. Sepharadim read Judges 5:1 – 5:31.

XVIII Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחֶר שְׁלוּחֶיהָ:

וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:

וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בַּעֲזָרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פָּרָעָה:

2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,

וַדְּבַר יִתְרוֹ חֲמוּתֵי דְמֹשֶׁה יֵת צִפּוֹרָה אִתָּת מֹשֶׁה בִּתְרָא דְשְׁלֹחָהּ:

3 and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';

וַיֵּת תְּרִין בְּנֵהָ דְשֵׁם חֵד גֵּרְשֹׁם אֲרִי אָמַר דִּיִּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרָאָה:

4 and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'

וְשֵׁם חֵד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהֵיהָ דְאַבָּא תְּוָה בְּסַעֲדִי וַשִּׁיבֵנִי מִחֶרֶב פָּרָעָה:

(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יה. ידו של הקד"ה הורמה לי שבע בכסא, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחז"ל, נשבע הקד"ה, שאין שמו שלם ואין כסא שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר הָאֱלֹהִים עָשָׂה לְעַמּוֹ תְּקֻצּוֹת לְגִלְגָל (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו וַעֲבָדְתוּ שְׁמֵרָה גִלְגָל (עמוס א, יא). וְעָרִים נִתְשָׁקָן אֶצֶד זִקְרָם הָמָּה (תהלים סט), מהו אומר אחריו, וְהָלְעוֹלָם יִשָּׁב, הרי השם שלם, פִּגּוֹן לַמִּשְׁפָּט פָּסָחוּ, הרי הכסא שלם:

(1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זכחים קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוּבֵב, חֶזֶר, קִינִי, פּוּטִיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר. ע"ש שִׁיבֵנִי אִתָּת פְּרָשָׁה אַחַת בְּתוֹרָה, ואִתָּת חֲחוּזָה. יתרו, לכשגיייר וקיים המזות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוּבֵב, שחבב את התורה, וחוּבֵב הוּא יִתְרוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִגְּנִי חֶזֶב חֲתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה, ומהו אומר וַתִּבְרָאָה לָל רַעוּאֵל לְאִיָּהֶן (שמות ג, יח), שהתינוקות קורין לאציו אציהן אבא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה חולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיִּשָּׁב אֶל יִתְרֵה חֲתָנוֹ (מכילתא סט): למשה ולישראל. שְׁקוֹל מֹשֶׁה כְּנֹגַד כָּל יִשְׂרָאֵל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן, ובזבאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא סט):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקד"ה במדין, לָךְ שָׂב מִמְּדִינָה, וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וְגו' (שמות ד, יטכ), וינא אהרן לקראתו ויפגשוהו בזהר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לבי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואבירם על דבר המצרי, ובקש להרוג את משה, נעשה לו ארו כעמוד של

<p>And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיָה חֹתֵן שָׁם הָר הָאֱלֹהִים:</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיָה חֹתֵן שָׁם הָר הָאֱלֹהִים: 5</p>
<p>and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה אָנָּה חֹמֶד יִתְרוֹ אֵתִי לְחֹתֶד וְאִתָּהּ וּבָנֶיהָ עִמָּהּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ: 6</p>
<p>And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁק-לּוֹ וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁק-לּוֹ וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה: 7</p>
<p>And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.</p>	<p>וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלֵם יְהוָה:</p>	<p>וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלֵם יְהוָה: 8</p>
<p>And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּנְחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֲצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּנְחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֲצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם: 9</p>

שש (שמו"ר א, לו):

(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דָּבָר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדדו לבו ללכת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:

(6) ויאמר אל משה. ע"י שליח: אני חתנד יתרו וגו'. אם אין אתה יוצא בגיני לא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך לא בגין שני בניה (מכילתא ס):

(7) ויצא משה. כבוד גדול נחכד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְהָאִישׁ מֹשֶׁה (מכילתא ס):

(8) ויספר משה לחותנו. לשון אהבה, נעשה בשרו חודין חודין, מיצר על אבדו מזכריו, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 74). על כל הטובה. טובת המן והצדק והתורה (מכילתא ס), ועל כולן אשר הנילו מיד מזכריו, עד עכשיו לא היה עבד יכול לצרור ממזכריו, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא ס):

<p>And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּנוֹךְ יִתְחָהּ וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרִיךְ יְיָ אֲשֶׁר הֲצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֲצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>	<p>10</p>
<p>Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>כֵּן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהֵי בְר מִנִּיה אֲרִי בִפְתָּגְמָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרַאִי לְמִדָּן יְתִי שְׂרָאֵל בֵּיה דְנִינּוּן:</p>	<p>11</p>
<p>And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֵא אַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>	<p>12</p>
<p>And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַיְהִי מָחָרֶת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>	<p>שני 13</p>

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כחגומו לשון רדיו ומרות, היד שהיו מכזידים עליהם, היא העבודה: (11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא סס): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עזדה (מכילתא סס): כי בדבר אשר זדו עליהם. כחגומו, צמים דמו לאצדס והס נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורצותיו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, כט), צקדרה אשר צשלו צה נחצשלו: (12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שכלמידי חכמים מסובין צה, כאילו נהנה מזיו השכינה (ברכות סד): (13) ויהי ממחרת. מואלי יום הכפורים היה, כך שנינו צספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא יסב משה לשפוט את העם, שהרי צי"ו צתמוז ירד ושצר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לצדי האומר יתרו קודם מתן תורה צא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו צמסע הדגלים שאמר לו משה נסעו ונצקו אל הפקוס וגו' אל גא פסעצ אסגו (צמד צר י, לא), ואס זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואס תאמר שס לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מציג אקצ חקן משה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל צכצודן של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אחת יושב לצדך וכלס נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק צתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה צראשית, שנאמר צו ויהי עקצ וגו' (שבת י):

14	<p>And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶ־הֱתִדְבַּר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עָרֶב:</p>	14
15	<p>And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹמּוּהִי אָרִי אַתָּן לֹתִי עָמָא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יי:</p>	15
16	<p>when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כִּד הֵנִי לְהוֹן דִּינָא אַתָּן לֹתִי וְדֹאִינָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמְחַוְדְעָנָא לְהוֹן יִת קִימָא דִּי וְיִת אוֹרִיָּתִיה:</p>	16
17	<p>And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה לִּיה לֹא תִשִּׁין פִּתְגָמָא דְּאַתָּ עֲבִיד:</p>	17
18	<p>Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.</p>	<p>נָכַל תִּפְּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבְדַּ מְמֹךְ הַדְּבָר לֹא־תִכָּל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:</p>	18
19	<p>Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p>	<p>עֲתִּיָּה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וִיְהִי אִלָּתִים עִמָּךְ הִיָּה אַתָּה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>	19
20	<p>And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.</p>	<p>וְהִזְהַרְתָּה אֹתָם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:</p>	20

(15) כי יבא. כי צא, לשון הווה: לדרש אלהים. כמרגומו למקצע אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר צא אליו:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכמוז חותנו של מלך:

(18) נבל תבול. כמרגומו. ולשונו לשון כמישה פלייש"מרא, כמו וְקַעֲלָה נָבַל (ירמיה ח, יג). קָבַל עָלָה מְקָפָן

וגו' (ישעיה לז, ד), שהוא כמוז ע"י חמה וע"י קרס, וכמוז חש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע' זקנים:

כי כבד ממך. כוצדו רצ יותר מכך:

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו לא המלך בגבורה (מכילתא פ"ג): היה אתה לעם מול

האלהים. שליח ומליץ ציוותם למקום, ושואל משפטים מאתו: הדברים. דבריריבותם:

<p>Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וְאֵת תַּחֲזֵי מִכָּל עַמָּא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלְיָא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשּׁוּט דְּסִנְן לְקַבְּלָא מְמוֹן וְתַמְנֵי עַלְיָהוֹן רַבְנֵי אֶלְפֵי רַבְנֵי מֵאוֹתָא רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְנֵי עֶשְׂרִייתָא:</p>	<p>21 וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל־הָעָם אֲנָשִׁי־חַיִּל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשֹׂמְתֵי עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:</p>
<p>And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וְיִדְיִנּוּ יָת עַמָּא בְּכָל עֵדָן וְיִהִי כָל פְּתָגָם רַב יִתְּיוֹן לְתֹתָךְ וְכָל פְּתָגָם זָעִיר יִדְיִנּוּ אֲנִין וְיִקְלֹן מִנְּךָ וְיִסְבְּרוּן עִמָּךְ:</p>	<p>22 וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׁאָו אִתָּךְ:</p>
<p>If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.</p>	<p>אִם יָת פְּתָגָמָא הָדִין תַּעֲבִיד וְיִפְקֹדְךָ יי וְתִכּוֹל לְמַקָּם וְאַף כָּל עַמָּא הָדִין עַל אֲתַרְיָה יְהֵךְ בְּשָׁלָם:</p>	<p>23 אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלֹתָ עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מַקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:</p>
<p>So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.</p>	<p>וּקְבִיל מִנְּשָׁה לְמִימַר חֲמוּנָהּ וְעַבַד כָּל דְּאָמַר:</p>	<p>שְׁלִישִׁי וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:</p>
<p>And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וּבִחַר מֹשֶׁה גּוֹבְרִין דְּחִילָא מִכָּל יִשְׂרָאֵל וּמְנֵי יִתְּהוֹן רִישִׁין עַל עַמָּא רַבְנֵי אֶלְפֵי רַבְנֵי מֵאוֹתָא רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְנֵי עֶשְׂרִייתָא:</p>	<p>25 וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשִׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:</p>

(21) ואתה תחזה. צרם הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו זעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שע"כ יהיו דבריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם דין, כהיה דאמרינן, כל דיינא דמפקין ממנוא מיניה דדינא, לאו דיינא הוא (בצא בנרא נח): שרי אלפים. הם היו שם מאות שרים לשם מאות אלף (סנהדרין יח): שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה באמת תיקן צוה ותיירך קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט כסום מנין השרים, לא וחשוב, וכשחזקדקק במנינם ולגבייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודוק):

(22) ושפטו. וידונן, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקלד את לכו (שמות ט, יא), והפוח את מואב (מלכים"ב ג, כד), לשון הווה:

(23) וצורך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגבורה, אם יאזה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכז על ירך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ב): וגם כל העם הזה. אהרן נדז ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא טז):

<p>26 And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם׃</p>	<p>26</p>
<p>27 And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצוֹ׃ (פ)</p> <p>וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה ית חמוהי ויאזל ליה לארציה׃</p>	<p>27</p>
<p>XIX In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.</p>	<p>בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַהוּא בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי׃</p> <p>בִּנְרְחָא תְּלִיתָאָה לְמַפְק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיוֹמָא דְּדִין אָתוּ לְמִדְבַּר דְּסִינַי׃</p>	<p>רביעי</p>
<p>2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנֶם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר׃</p> <p>וַנִּטְלוּ מִרְפִּידִים וַאֲתוּ לְמִדְבַּר דְּסִינַי וַשְּׂרוּ בַּמִּדְבָּרָא וַשְּׂרָא תַּמָּן יִשְׂרָאֵל לְקַבִּיל שׁוּרָא׃</p>	<p>2</p>
<p>3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p> <p>וּמֹשֶׁה סָלֵק לְקָדָם יי וַיִּקְרָא לִיה יי מִן שׁוּרָא לְמִימַר כְּדִין תִּימַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַחֲוִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>	<p>3</p>
<p>4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אֲתֵם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל־כְּנָפֵי נְשָׁרִים וָאָבֹא אֶתְכֶם אֵלַי׃</p> <p>אַתֶּן חֲזִיתֶן דְּעִבְדִּית לְמִצְרַאִי וַנִּטְלִית יְתִכּוֹן כְּד עַל גְּדַפֵּי נְשָׁרִין וְקָרִיבִית יְתִכּוֹן לְפִנְיָאִי׃</p>	<p>4</p>

(26) ושפטו. ודיינו את עמא: יביאו. מייטין: ישפטו הם. כמו ישפטו (צחולס) וכן לא תעצורי (רות ב, ח), כמו לא תעצרי. ותרגמו דיינין אינון. מקראות העליונים היו לשון זווי, לכך מתורגמין וידונון, ייתון, ידונון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ב):

(1) ביום הזה. צראש חדש (שצת פו). לא היה צריך לכתוב אלא ציום ההוא, מהו ציום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצרפידים היו חונים, צידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני צתשובה, אף נסיעתן מרפידים צתשובה (מכילתא צדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד צלצ אחד, אצל שאר כל הצניות צתעומות וצמחלות (מכילתא שס): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שס):

(3) ומשה עלה. ציום השני, וכל עליותיו צהשכמה היו, שנאמר וישקם משה צצקר (שמות לד, ד): כה תאמר. צלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם צלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שצת פו). מכילתא צדש פ"ב):

(4) אהם ראיחם. לא מסורת היא צידכם, ולא צדצרים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיחם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייצין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפורצין צכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולצאת,

<p>Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְעַתָּה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ וְכַעַן אִם קִבַּלְתָּ תִקְבְּלוּן בְּקִלִּי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהָיוּ לִי סֻגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ:</p>
<p>and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:</p>
<p>And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבַת הָעָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּךָ יֵאמְרוּ לְעוֹלָם וַיִּגֹּד מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>

נקצו כלם לרעמסם (מכילתא פ"צ). ואונקלוס תרגם ואשא, ואטלית יחזון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזלי על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצני, אף אני עשיתי כן, ויסע מלאך ה' אליהם וגו' ויצא בין מַמְה מַלְאָכִים וגו' (שמות יד, יט), והיו מזרים זורקים חצים ואצני בליסטראות, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כמרגומו:

(5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערז לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"צ): ושמר את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אוצר חזיב, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גוזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתאחזתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דאף אמר, וצני דוד פהנים קיו (שמואל-ב ז, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צה הכתוב ללמדך דרך ארץ ממה, שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעצה הענן, וזה ערפל: וגם כך. גם צנציאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס

<p>And the LORD said unto Moses: 10 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וּבִשְׁתוּם וְיָחִידוּ לְבוֹשֵׁיהֶן:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וּבִשְׁתוּם וְיָחִידוּ לְבוֹשֵׁיהֶן:</p>
<p>and be ready against the third 11 day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִי וַיְמַנִּין לַיּוֹמָא תְּלִיתָא אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָא וְתִגְלִי יְי לַעֲיִי כָל עָמָא עַל טוֹרָא דְּסִינִי:</p>	<p>11 וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:</p>
<p>And thou shalt set bounds unto 12 the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וְתַתְּחִים יָת עָמָא סְחוֹר סְחוֹר לְמִימַר אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן מִלְּמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפִיָּה כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל:</p>	<p>12 וְהִגַּבְלָתָ אֶת-הָעָם סָבִיב לְאֹמַר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקַצְהוּ כָּל-הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוֹמָת:</p>
<p>no hand shall touch him, but he 13 shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא תִקְרַב בְּיַד אַרְי אֶתְרַגְמָא יִתְרַגֵּם אוֹ אֶשְׁתַּדָּא יִשְׁתַּדֵּי אִם בְּעִירָא אִם אִנְשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנֹן מוֹרְשֵׁן לְמַסַּק בְּטוֹרָא:</p>	<p>13 לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ-יִרְה יִירָה אִם- בְּחֶמֶה אִם-אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁךְ הַיֵּבֶל הַמָּוֶה יַעֲלוּ בְּהָר:</p>
<p>And Moses went down from the 14 mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.</p>	<p>וַנְּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְוֹת עָמָא וַיְמַנִּין יָת עָמָא וַיַּחֲדוּ לְבוֹשֵׁיהֶן:</p>	<p>14 וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן-הַהָר אֶל- הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת-הָעָם וַיִּבְשְׁוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>
<p>And he said unto the people: 'Be 15 ready against the third day; come not near a woman.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְעָמָא הַיּוֹם וַיְמַנִּין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרַבּוּ לְצַד אִתְתָּא:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר אֶל-הָעָם הָיוּ נֹכְחִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל-תִּגְשׁוּ אֶל- אִשָּׁה:</p>

המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונו לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, לרצונו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לדגור עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוזדלים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתיים עשרה מצבה (מכילתא שס), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנמרפאו כולם (מכילתא שס):

(12) והגבילת. קצב להם תחומין לסימן, שלא יקרצו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

(13) יירה יירדה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (פנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות: יירדה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנחלק הם רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צעריא קורין לדקרא יוצלא. ושופר של אילו של יחזק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

- 16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.
- 17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.
- 18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.
- 19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲתִיף הַבֹּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבָרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל-הָהָר וְקוֹל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן-הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצֻבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר:
- וַיִּהְיֶה סִינַי עָשָׁן כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו וַיְהִי בָאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכֹּבֶשֶׂת וַיִּתְחַד כָּל-הָהָר מְאֹד:
- וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲתִיף הַבֹּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבָרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל-הָהָר וְקוֹל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן-הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצֻבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר:
- וַיִּהְיֶה סִינַי עָשָׁן כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו וַיְהִי בָאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכֹּבֶשֶׂת וַיִּתְחַד כָּל-הָהָר מְאֹד:
- וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
- וַיִּהְיֶה סִינַי עָשָׁן כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו וַיְהִי בָאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכֹּבֶשֶׂת וַיִּתְחַד כָּל-הָהָר מְאֹד:
- וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:

(15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעמו, כדברי רבי יוסי (שבת פז). ולדברי האומר בששה צדש נחתו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים מוצלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. תלמוד שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מצינו קים לא לל הבקעה וגו' (יחזקאל ג, כז), ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם צדוד ה' עמד (שם כג):

(17) לקראת האלהים. מניח שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג, ז. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כנגיט (שבת פח):

(18) עשן בלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו פָּנָה פָּלִיָה ולא תרגם פָּנָה, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דובר באש עד לג' השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשָׂרָה את האוֹזן מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לדבריות סימן הניכר להם. כיצא צו פָּלִיָה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח בצרי אלא הוא, והכחוז מושלו כאריה, אלא אנו מכניז ומדמין אותו לדבריותיו, כדי לְשָׂרָה את האוֹזן מה שיכולה לשמוע. כיצא צו וְקוֹלוֹ פָּקוֹל מִים רָצִים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדבריותיו כדי לְשָׂרָה את האוֹזן:

(19) הולך ודוחק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשָׂרָה אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת צו כח להיות קולו מגביר ושמעו: יענגו בקול. יענגו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲנֶה צֶאֱשׁ (מלכים"א יח, כד), על דבר האש להורידו:

20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:	ש'י
21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעַם פֶּן-יִהְרָסוּ אֶל- יְהוָה לְרֹאוֹת וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ רַב:	21
22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל- יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן-יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:	22
23	And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא יֻכַּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל-הָהָר סִינַי כִּי-אָמַרְתָּ הַעֲדָתָה בְּנֵי לְאֻמֹּת הַגִּבֹּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשׁתָּו:	23
24	And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לךְ-רֵד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל-יְהִירָסוּ לַעֲלֹת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ- בָּם:	24
25	So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל-הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)	25

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר כי מן השמים דצרכי עמקם (שמות כ, יט), למד שהקפין שמים עליונים ותחתונים, והגיעו על גבי ההר כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):
 (21) העד בעם. התרה זהם שלא לעלות זהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי ששאלוהם אל ה' לראות, ויקרצו לנד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוז לפני רב (מכילתא שם):
 יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:
 (22) וגם הכהנים. אף הצבורות שהעבודה זהם (וצחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריז קרצנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מוומנים להחיצ על עמדן: פן יפרץ. לשון פרעה, יהרוג זהם ויעשה זהם פרעה:
 (23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד זהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:
 (24) לך רד. והעד זהם שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, ומוזרזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית איתך ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמד, תלמוד לומר ועלית איתך, אמור מעתה, אתה מחינה לעמך, ואהרן מחינה לעמם, והכהנים מחינה לעמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל חיבה שנקודתה מלאפוס, כשהיא צאה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:
 (25) ויאמר אליהם. התראה זו:

XX וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת וּמִלִּיל יְיָ יְתָ כָּל פְּתֻמָּיָא
XX כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָאֵלֶּה הָאֵלֶּיךָ לְמִימְרָ:
לְאִמֹר: (ס)

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 210.

- 1 I am the LORD thy God, who
2 brought thee out of the land of
Egypt, out of the house of
bondage.
אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּאפִיקְתִּיךָ
הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים עֲבָדִים:
- 3 Thou shalt have no other gods
before Me.
לֹא-יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים בְּרִי
עַל-פָּנַי:
- 4 Thou shalt not make unto thee a
graven image, nor any manner
of likeness, of any thing that is
in heaven above, or that is in the
earth beneath, or that is in the
water under the earth;
לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִילִם וְכָל
וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דְּמוֹ דְּבִשְׁמַיָּא מְלַעֲלָא
מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְדְבִאֲרֵעָא מִלְרַע וְדְבִמַּיָּא
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ מִלְרַע לָאֲרֵעָ:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלו דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כז, כז) ותרומנו דייקא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפסד: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', ראונו לומר מה בא להודיענו צמה שפרט לשון ב' דברות אלו מה שאמר, מדהוא יאמר בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים דברים מפי הגבורה יאמר, והלא לפי זה כולם כמורה, הקב"ה כבדו ובעצמו דיברם. ותיירך שחזר ופירש וכו', וראינו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יאמר, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות בידור ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עונים על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שמהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזון מלא רחמים, שנאמר וחסד רגליו קמעשה לזנות הפסיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעצם השמים משגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יצאך אפך בעמך (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לבדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מניין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, לזעקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטוו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא שם):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

<p>thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לְהוֹן וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעַר חֹבֵי אָבִיהֶן עַל בְּנוֹן מְרַדִּין עַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רְבִיעֵאִי לְסִנְאִי כִּד מִשְׁלֵמִין בְּנִיא לְמַחֲטִי בְּתַר אֲבִיהֶהוֹן:</p>	<p>לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבִת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רְבָעִים לְשִׁנָּאִי:</p>
<p>and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.</p>	<p>וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וְעֹבֵד טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְקִטְרֵי פְקוּדֵי:</p>	<p>וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)</p>
<p>Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם יְהוָה לִמְגָנָא אֲרִי לֹא יִזְכֵּי יְיָ יֵת דִּימִי בְשִׁמְיָה לְשִׁקְרָא:</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת אִשְׁרֵי-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)</p>
<p>Remember the sabbath day, to keep it holy.</p>	<p>הָיִי דְכִיר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקִדְשׁוּתִיהָ:</p>	<p>זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְשׁוֹ:</p>
<p>Six days shalt thou labour, and do all thy work;</p>	<p>שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתֶּךָ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכְתֶּךָ:</p>
<p>but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;</p>	<p>וַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶת וּבְרִיךְ וּבְרִיךְ עֲבָדָא וְאִמְתָּךְ וּבְעִירְךָ וּגְיִירְךָ דְּבִקְרָךְ:</p>	<p>וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתֶּךָ וּבְהִמְתָּךְ וּגְרֶךָ אִשְׁרֵי בִשְׁעָרֶיךָ:</p>

- (5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט בלע"ז (אייפערנד) נותן לצ' ליפרע: לשנאי. כתרגומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כו:):
- (6) גוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):
- (7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרגומו) קמה דסימרא אי זהו שזועת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זה, (הראשון לשון מגן, כתרגומו) זה הנשבע לחנם ולהצל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שזועות כט.):
- (8) זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן מסלליה מות יומת (שמות לא, יד) וצ'וים השפעת קנאי קצאים (במדבר כה, ט), וכן לא תלצש שעטנז גדלים פשעה לך (דברים כב, יא), וכן עקרות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) יצמה יצא עליה (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דצ'ר אלהים שפטי זו שפטי (תהלים כג, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושלח (ישעיה כב, יג), הלוך וצ'כה (שמואל ב ג, טו), וכן פתרונו תנו לצ'זכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מומינו לשבת (צ'ינה טו):
- (9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעייך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"י):
- (10) אחת ובגן ובחך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מוזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שזימת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא.) קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני ששזימתו עליך:

<p>for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.</p>	<p>כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ו)</p>	<p>ii</p>
<p>Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכּוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ז)</p>	<p>12</p>
<p>Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.</p>	<p>לֹא תִרְצַח (ח) לֹא תִנָּאֵף (ט) לֹא תִגְנוֹב לֹא־תַעֲנֶה בִרְעֶךָ עַד שָׁקֵר: (י)</p>	<p>13</p>
<p>Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.</p>	<p>לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא־תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ רַעֲךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרֹוֹ וַחֲמֹרֹוֹ וְכָל־אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (יא)</p>	<p>14</p>
<p>And all the people perceived the thunders, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.</p>	<p>וְכָל־הָעָם רָאוּ אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֹשֵׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֹק:</p>	<p>שְׂעִיעִי</p>

(11) וינח ביום השביעי. כביכול הכתיב צעצמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא נוח בשבת: ברך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד בו: (12) למען יאריכון ימך. אם תכזב יאריכון ימך, ואם לאו יקצרון, שדברי תורה נועריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח): (13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הַנָּאֵף וְהַנָּאֶסֶת (ויקרא כ, ו), ואומר הַאִשָּׁה הַמְנָאֶסֶת פֶּסַח אִשָּׁה פֶּסַח אֶת זָרִים (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. בגונב נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר דדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עלינו מיתת בית דין (סנהדרין פו): (15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זהם אחד סומא, ומנין שלא היה זהם אדם, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מִלְכֵי יִצְחָאֵת יִלְדוּן יִלְדוּן (טהלים סח, יג). מכילתא (שם):

<p>16 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:</p>	<p>16 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:</p>
<p>17 And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעָמָא לֹא תִדְחִלּוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכּוֹן אֲתָגְלִי לְכוֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל דְּתִהִי דְחִלְתִּיהָ עַל אִפְיִכּוֹן בְּדִיל דְּלֹא תַחֲבוּבוּן:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֲלֵ-תִירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֲתֹכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ:</p>
<p>18 And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.</p>	<p>וְקָם עָמָא מֵרַחֵק וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצַד אֲמֻטָּתָא דְּתַמָּן יִקְרָא דִּי:</p>	<p>18 וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרַחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֵּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>
<p>19 And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּדָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן חֲזִיתוֹן אֲרִי מִן שָׁמַיָא מְלִילִית עִמָּכּוֹן:</p>	<p>מַפְטִיר וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רִאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:</p>
<p>20 Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן קֳדָמִי דְחִלּוֹן דְּכֶסֶף וְדְחִלּוֹן דְּזָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוֹן:</p>	<p>20 לֹא תַעֲשִׂיוּן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשִׂוּ לָכֶם:</p>

(17) לבעבור נסות אחכם. לגלל אתכם צעולם, שיאל לכם שם צאומות שהוא כצודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו נס (ישעיה סב, י), אקריס נסי (שם מט, כב). וכן על הגזעה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאוס, תדעו כי אין זולתו, ותיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפני משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וקהר צער צאש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אלכי צא אלכי צער צאש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אלכי צא אלכי צער צאש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אלכי צא אלכי צער צאש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ז, יא).

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכמוז אחר אומר, ויגד ה' על הר סיני, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעך את קלו ליסרך ועל הרצך הקאך את אשו הגדולה (דברים ז, לו), כצודו בשמים, ואשו וגבורתו על הרצך. דבר אחר, הרפין השמים ושמי השמים, והאיען על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויגד (תהלים יח, ו). מכילתא פ"ט:

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי המשמשים לפני צמרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניחם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסף על ז', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרובים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבית עולמים, לכן נאמר לא תעשו לכם:

<p>An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.</p>	<p>21 מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי מִדְּבַח אֲדָמָה תַעֲבִיד וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלֵמֶיךָ אֶת־זִאֲנֶךָ וְאֶת־בְּקָרְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֹּר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:</p>
<p>22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.</p>	<p>22 וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי לֹא־תִבְנֶה אֹתוֹן נָזִית כִּי חֲרַבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ:</p>
<p>23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.</p>	<p>עַה פסוקים וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עָלַי מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלֶה עֶרְוַתְךָ עָלָיו: (פ)</p>
<p>The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6 on page 222. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.</p>	
<p>XXI Now these are the ordinances which thou shalt set before them.</p>	<p>מִשְׁפָּטִים וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר וְאֵלֶּין דִּינֵינָא דְּתַסְדֵּר לְקַדְמֵיהוֹן: לְפָנֵיהֶם:</p>

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א בסיס) (מכילתא פי"א). צר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם): תעשה ל'. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אללו, כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר לומר הצָר והָדָם על מִזְבֵּחַ ה' אֵלֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פי"א זכאים נח): את עולתך ואת שלמך. אשר מלאך ומזכרך. את זאנך ואת בקרך. ירוש לאת עולתך ואת שלמך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וברכתך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצורך את העם:

(22) ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהו גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר חֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה (דברים כז, ו). וכן אם פָּסַף פְּלֹהָה (שמות כב, כד), חובה הוא, שנאמר וְהִעָבַט פְּעֻצָּמוֹ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן וְאֵם פִּקְרִיז מִקְּחָה זָפוּרִים (ויקרא ב, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פי"א), ועל כרחך אין אם הללו חלוקין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והצרול נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה דין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאזניהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאתה צונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסי בד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחיה נהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חצירך שהוא דמות יוצרך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

<p>2 If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.</p>	<p>2 כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי אִשָּׁה שְׁנָיִם יָעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא לְחֻפְשִׁי חָנֹם:</p>
<p>3 If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.</p>	<p>3 אִם-בְּגֹפוֹ יָבֹא בְּגֹפוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:</p>
<p>4 If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.</p>	<p>4 אִם-אֶדְנִי יִתֶּן-לּוֹ אִשָּׁה וַיֵּלְדֶּה-לּוֹ בָנִים אֹד בָּנוֹת הָאִשָּׁה וַיֵּלְדֶּיהָ תִּהְיֶיהָ לְאֶדְנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגֹפוֹ:</p>
<p>5 But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;</p>	<p>5 וְאִם-אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶהְבֹּתִי אֶת-אֶדְנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בָּנָי לֹא אֵצֵא חֻפְשִׁי:</p>

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שמשם סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ז' או ג' פעמים, עד שתהא קדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תציאם בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשחיתם (ס"א להשחיתם), שנאמר כי לא כזורו זורם ואויצו פלילים (דברים לב, לא), כשאויצו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים והתגלגלם אִתָּם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יא' בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בְּגִנְיָתוֹ (שמות כב, א), או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחק, אבל מכרוהו בית דין לא יא' בשש, כשהוא אומר וְכִי יִמְוֶךְ אֶחָיִךְ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרומתו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ:). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ז): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתאל, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כב:).

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אֶחָיִךְ הָעֶבְרִי או הָעֶבְרִיָּה (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש:

(5) את אשתו. השפחה:

- 6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever. וְהָגִישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהָגִישׁוּ אֶל-הַדֶּלֶת אוֹ אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוּ לְעֹלָם: (ס) וַיִּקְרַבְנִיהָ רַבּוֹנֶיהָ לְקָדֵם דִּיּוּנָא וַיִּקְרַבְנִיהָ לְדִלְתָא אוֹ דְּלֹת מְזוּזָתָא וַיִּרְצַע רַבּוֹנֶיהָ יָת אֲדֹנֶיהָ בַּמַּרְצֵעָ וַיְהִי לִיהּ עֶבֶד פְּלַח לְעֹלָם:
- 7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do. וְכִי-יִמְכֹּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כַצָּאָת הָעֲבָדִים: וְאִרִי יִזְבִּין גִּבֹּר יִת בִּרְתִּיהָ לְאִמָּהּ לֹא תִפּוֹק כַּמִּפְקָנֹת עֲבָדִי:
- 8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her. אִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אִם בִּישַׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ אֲשֶׁר-לָא (כ' לָא) קִ' לֹן יַעֲדָהּ דִּיבְרִימָה לִיהּ וַיִּפְרַקְנָהּ וְהִפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא-יִמְשָׁל לְמַכְרָהּ בַּבְּגָדוֹ-בָּהּ: וְאִם בִּישַׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּיבְרִימָה לִיהּ וַיִּפְרַקְנָהּ לְגִבֹּר אַחֲרָן לִית לִיהּ רִשׁוֹ לְיִבּוֹנָהּ בַּמִּשְׁלִיטָה בָּהּ:

(6) אל האלהים. לבית דין, נריך שימלך צמוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שחתה המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר ונקספה קאזנו וצדלת (דברים טו, יז), צדלת ולא צמוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כג:). ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אזן אזן לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במזורה פנון און המטהר הימנית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת שמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, און שמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר צרור מצושם שתולין צואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקצ"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמזרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע צפניהם: ועבדו לעולם. עד היוצל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר ואיש אל משפחתו פשצו (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוצל, בין סמוך בין מופלג:

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. צקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה צסימין, כמו שכתוב ויאלה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:). לא תצא כצאת העבדים. כיצא עבדים כנענים שיואלים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוצל, או עד שתצא סימנין, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וציוצל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו, מה עברי יואל בשש וציוצל, אף עבריה יואל בשש וציוצל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא צראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יואל צראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יואל צראשי איברים, אף הוא אינו יואל צראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן צעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שצוה ציעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע צפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה צמספר השנים שעשתה אצלו כאילו היא שכורה אצלו, כיצד, הרי שקנאה צמנה ועשתה אצלו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעתידיה לצאת לסקוף שש שנה, נמצא שקנית עבודת כל שנה ושנה צששית המנה, ועשתה אצלו צ' שנים, הרי שלישיית המנה, טול שני שלישיית המנה ותצא מאצלי: לעם גברי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד צה, שלא לקיים צה מצות

9 And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	9 וְאִם-לִבְנוֹ יִיעָדְנָהּ כַּמִּשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ: וְאִם לְבָרְיָהּ יִקְיִימֶנָה כְּהַלְכַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:
10 If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	10 אִם-אַחֲרֵית יִקַּח-לּוֹ שְׂאֵרָה אִם אוֹחֲרִנְתָּא יִסֵּב לִיהּ זֵינָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִמְנַע:
11 And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	11 וְאִם-שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה וְאִם תִּלֵּת אֵלִין לֹא יַעֲבִיד לָהּ וַיֵּצֵאָה חֲנָם אֵין לָהּ וְתַפּוּק מִזֶּן דְּלֹא כֶסֶף: כֶּסֶף: (ס)
12 He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	12 יִשְׂרָאֵל מִכָּה אִישׁ וְמוֹת מוֹת יוּמָת: דִּימְחִי לְאַנְשׁ וְיִקְטְלֵנִיהּ אַתְקַטְלָא וְתִקְטִיל:
13 And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	13 וְאִשֹּׁר לֹא צָדָהּ וְהָאֱלֹהִים וְדִלָּא כְמֵן לִיהּ וּמֵן קָדָם יי אָנֶה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָהּ מָקוֹם אַתְמָסֵר לִידֵיהּ וְאִשֹּׁר לָהּ אִשֹּׁר גֵּנוּס שָׁמָּה: (ס) אַתֵּר דִּי־עֲרוּק לְתַמּוֹן:

יעוד, וכן אציה, מאחר שנגד זה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים,

אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצין בדמיך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו כבר: שארה. מזונות (כתובות מז): כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותנא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתנא בסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתנא, שנאמר רעבתי או רעבתי וצדקה שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תנא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתנא אלא בצגרות (קידושין ד). תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת בגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויצאה חנם זו בגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומוֹת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רוצחין, ומה שצדי לפרש למה באו כולם, אפרש: מכה איש ומוֹת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומוֹת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדדה. לא ארצה לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצה, וכן הוא אומר וְאִתָּהּ צָדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַחְסָה (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר זה ציד, וזה שם דבר צו צדייה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתורנו כתרנו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרו בחלק על צד תנא (ישעיה סו, יב), צדה אורה (שמואל-א כ, כ), ומלין לַצֵּד עֲלָהּ יִמְלֵל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון ארצה הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּקְחֶנָּה וְלִיךָ קָשָׁה (תהלים נא, י), לא יִקְחֶנָּה לְצִדִּיק כָּל אֵוֶן (משלי יב, כא), מִקְאֵלָהּ הוּא לִי (מלכים-ב ה, ז), מזדמן למצוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תנא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פֶּאֶשֶׁר יֵאֱמָר מִשָּׁל הַקָּדְמָנִי מִקְשָׁעִים יֵלֵךְ קָשָׁה (שמואל-א כד,

14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְכִי־יֵיזֵד אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וְאָרִי יִרְשָׁע גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיָּה לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי לְמִקְטָלֶיהָ בְּנִכְיָלוֹ מִן מִזְבְּחִי וְתִדְבַּרְנִיָּה לְמִקְטָלֶהָ (ס)
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְיִמְחִי לְאֲבֹהֵי וּלְאִמּוֹתֵהוּ אֶתְקַטֵּל וְתִקְטֵל (ס)
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְגֵנֵב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ וְיִזְבְּנִיָּה וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֵיהָ אֶתְקַטֵּל וְתִקְטֵל (ס)
17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִלּוּשׁ לְאֲבֹהֵי וְאִמּוֹתֵהוּ אֶתְקַטֵּל וְתִקְטֵל (ס)
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרְיֹבֵן אָנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגֶרֶף בְּכוֹרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְבִיטְלָן לֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְמִשְׁכָּב (ס)

יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים ילא רשע, והאלהים אלה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקצ"ה מזמנו לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונפל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמלא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב):

(14) וכי ייזד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי ייזד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעצוד עבודה, תקחנו למוט (סנהדרין לה: יומא פה):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:). אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כי ימלא איש גנב נפש מאסיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנב מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמלא בידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה:). מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בחורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש תשטר יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו בן, בסקילה, ובין אב לכולם, בָּאֵן וְקָמָו אֶתְּסֵם דְּמִיָּהּ בְּסֵם (שם כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דְּמִיָּהּ בְּסֵם (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לבוטלן, לחולי שמבטלו ממלאכתו:

19	<p>if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.</p>	<p>אם יקום ויחליף בַּבָּרָא עַל בְּרִייתוֹ ויהי זָכָא מְחִיָּא לְחוּד בּוּטְלָנִיה יִתִּין וְאָגַר אִסְיָא יִשְׁלִים:</p>	<p>אִם-יָקוּם וַיְהִי-לֵךְ בַּחוּץ עַל-מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמֶּכֶה רֶגֶל שְׁבָתוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: (ס)</p>	19
20	<p>And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.</p>	<p>וְאִרִי יִמְחִי גִבְר יֵת עֲבָדִיה אוֹ יֵת אִמְתִּיה בְּשׁוּלְטָן וַיָּמוּת תַּחַת יָדֶיהָ אֶתְדַנָּא יִתְדָן:</p>	<p>וְכִי-יִכֶּה אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ אוֹ אֶת-אִמָּתוֹ בַּשֹּׁבֵט וַיָּמוּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:</p>	20
21	<p>Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.</p>	<p>בְּרֵם אִם יוֹמָא אוֹ תִרִין יוֹמִין יִתְקַיֵּים לֹא יִתְדָן אִרִי כַּסְפִּיהּ הוּא:</p>	<p>אֲךָ אִם-יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֵד לֹא יָקָם כִּי כַּסְפּוֹ הוּא: (ס)</p>	21
22	<p>And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.</p>	<p>וְאִרִי יִנְצוּן גּוֹבְרִין וַיִּמְחוּן אֶתְתָּא מְעַדִּיא וַיִּפְקוּן וְלִדְהָא וְלֹא יְהִי מוּתָא אֶתְגַּבָּא וְתִגְבִּי כְּמָא דִּישׁוּי עַלּוּהִי בַעֲלָהּ דְּאֶתְתָּא וַיִּתֵּן מִמּוּמַר דִּיִּינָא:</p>	<p>וְכִי-יִנְצוּ אַנְשִׁים וְיִגְבּוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יְהִיָּה אֶסּוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשְׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְלִים:</p>	22
23	<p>But if any harm follow, then thou shalt give life for life,</p>	<p>וְאִם מוּתָא יְהִי וְתִתֵּן נַפְשָׁא חַלְף נַפְשָׁא:</p>	<p>וְאִם-אֶסּוֹן יְהִי וְנָתַתָּה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ:</p>	23

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא ס): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אס יתפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. בטול מלאכתו מחמת החולי, אס קטע ידו או רגלו, רואין בטול מלאכתו מחמת החולי, כאלו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוין למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקן דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגומו, ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעצד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא עברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עצד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאנו הכלל, להיות נדון דדין יוס או יומים, שאס לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדילהמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין בו כדילהמית, תלמוד לומר בישראל, ואס צאצאן יד אשך ימות צה (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות בו. גירסת רא"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אס כן הכהו דבר שיש בו כדילהמית, ועל אצור שהוא כדילהמית, עצד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קצב לקמת נקם צרית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אס על יוס אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יוס שהוא כיומים, ואזיה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): וגבשו. אין גטיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן תגף צאצאן רגלך (תהלים לא, יב), וצטרק יתגפשו רגליכם (ירמיה יג, טו), וצאצאן נגף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון באשה: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בשביל הריונה: ענוש יענוש. יגבו ממון ממנו, כמו ופעשו אחרו מקה קסוף (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשיצטעו הבעל צבית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. באשה: ונתת נפש תחת נפש. רצותינו חולקין דבר (סנהדרין עט.), יש אומרים

24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל שֵׁן יָדָא חֶלֶף יָדָא חֶלֶף חֶלֶף רֶגְלָא חֶלֶף רֶגְלָא	24 עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל
25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס) כּוֹנָה חֶלֶף כּוֹנָה פָּדַע חֶלֶף פָּדַע מִשְׁקוּפֵי חֶלֶף מִשְׁקוּפֵי	25 כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)
26 And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְאִם אִישׁ יִכּוּת עֵינַי אֶת-עֵינַי עֲבָדוֹ אוֹ-אֶת-עֵינַי אֶת-עֲבֹדָתוֹ וְשָׁחַתָּהּ לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינָיו נְאֻרֵי יִמְחִי גִבֹר יֵת עֵינָא דְּעֲבָדִיָּה אוֹ יֵת עֵינָא דְּאֶמְתִּיה וְיַחְבְּלָנָה לְבָר חֹזְרִין וּפְטֹרֵיָה חֶלֶף עֵינִיָּה:	26 וְאִם אִישׁ יִכּוּת עֵינַי אֶת-עֵינַי עֲבָדוֹ אוֹ-אֶת-עֵינַי אֶת-עֲבֹדָתוֹ וְשָׁחַתָּהּ לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינָיו
27 And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם יִכּוּת שֵׁן עֲבָדוֹ אוֹ-שֵׁן יִפְּלֵי לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שָׁנָו: (פ) וְאִם שֵׁן דְּעֲבָדִיָּה אוֹ שֵׁן דְּאֶמְתִּיה יִפְּלֵי לְבָר חֹזְרִין וּפְטֹרֵיָה חֶלֶף שְׁנִיָּה:	27 וְאִם-שֵׁן עֲבָדוֹ אוֹ-שֵׁן אֶת-שֵׁן יִפְּלֵי לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שָׁנָו: (פ)
28 And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי-יִגַּח שׁוֹר אֶת-אִישׁ אוֹ אֶת-אִשָּׁה וָמָת סָקוּל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת-בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי נְאֻרֵי יִגַּח תּוֹרָא יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אֶתְחָא וְיָמוּת אֶתְרִגְמָא יִתְרָגִים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יֵת בְּסָרִיָּה וּמָרִיָּה דְּתּוֹרָא יְהִי זָכָא:	28 וְכִי-יִגַּח שׁוֹר אֶת-אִישׁ אוֹ אֶת-אִשָּׁה וָמָת סָקוּל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת-בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי

נפש ממש, ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה, ומשלים ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא נער, כגון כוואו בשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מנטער כך: פצע. היא מכה המוילאה דם, שפצע את בשרו, נפר"ד בלע"ז (אפגענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצטת וצער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחטאה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחטאה בסם שאינו מנטער כל כך, וזה חטאה בצדל וצער: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקקן) כמו וְנָמַר תְּבַרְצֵלְקִי (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חבטה, בטדור"א בלע"ז (שלג) וכן טְדָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חבטות ברוח. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אבל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תאכל העצבים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אברים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרה עמו אף כל שנצרה עמו, והרי שן לא נצרה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן חינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וסיה ועוף, אלא שדבר הכתוב צהויה (בבא קמא נד:): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז, ב) בבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעלי יומת, הוצרך לומר צתם ובעל השור נקי:

29	<p>But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.</p>	<p>וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמָל וּמִדְּקֻמּוֹהִי וְאִתְּסֵהָד בְּמִרְיָה וְלֹא נִטְרִיה וְנִקְטוּל גִּבֵּר אוֹ אִתָּא תוֹרָא יִתְּרָגִים וְאִף מִרְיָה יִתְּסֵהָל:</p>	<p>וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמָל שְׁלֹשִׁים וַהֲוֵעַד בְּבַעְלֵיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת:</p>	29
30	<p>If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.</p>	<p>אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עָלָוְהִי וַיִּתֵּן פְּדוּתָן נִפְשֵׁהּ כָּכֵל דִּישְׁוֹן עָלָוְהִי:</p>	<p>אִם-כֶּפֶר יוֹשַׁת עָלָיו וַנִּתֵּן פְּדוּתָן נִפְשׁוֹ כָּכֵל אֲשֶׁר-יוֹשַׁת עָלָיו:</p>	30
31	<p>Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.</p>	<p>אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הַדִּין יִתְּעִבִיד לִיה:</p>	<p>אוֹ-בֶן יִגַּח אוֹ-בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:</p>	31
32	<p>If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.</p>	<p>אִם לְעֶבֶדָא יִגַּח תוֹרָא אוֹ לְאֻמָּתָא כֶּסֶף תְּלָתִין סֻלְעִין יִתֵּן לְרַבּוּנֵיהּ וְתוֹרָא יִתְּרָגִים:</p>	<p>אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר אוֹ אֻמָּה כֶּסֶףן שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסָּקֵל: (ס)</p>	32
33	<p>And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְאִרִי יִפְתַּח גִּבֵּר גּוֹב אוֹ אִרִי יִכְרִי גִבֵּר גּוֹב וְלֹא יִכְסִינֶיהּ וַיִּפּוֹל תַּמָּן תוֹרָא אוֹ חֲמֹרָא:</p>	<p>וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֶנּוּ וַנִּפְּל-שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר:</p>	33
34	<p>the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מִרְיָה דְּגּוֹבָא יִשְׁלִים כֶּסֶף יִתִּיב לְמִרְוֵהּ וּמִיתָא יִהִי דִילִיה:</p>	<p>בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יִשְׁיב לְבַעְלָיו וְהָמִית יִהְיֶה-לוֹ: (ס)</p>	34

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו קעד קעד צנו קאיש (צראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנגיחה, המיתו צנגיכה, דחיפה, וצניטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המכה לנח הוא (צמדבר לה, טז), על רציחתו אחר הורגו, ואי אחר הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טז:):

(30) אם כופר יושנת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דצרי רצי ישמעאל. רצי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כז:): (31) או בן יגח. צן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שס): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, צין שהוא שוה אלק וזו, צין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' והצבים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגיא"א:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגללו: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (צבא קמא נא:). ולא יכסנו. הא אם כסו פטור, וצחופר צרשות הרצים דצר הכתוב (שס ג): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וסיה, שצכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אחר שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וסיה כשור, שהרי נאמר צמקום אחר וכל בהמתך, אף כן כל בהמה וסיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שס גג:):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב צעליו להחמיר עליו צנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שוה כסף ואפילו סובין (שס ז), (והא דכתיב מיטב שדוה וכתב

<p>And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְאִם יִגְרַם אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וַיָּמָת וַיִּמָּוֶת הָחַי וַחֲצֹו אֶת-כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת-הַמָּוֶת יַחְצִיזוּ:</p> <p>וְאִם יִגְרַם אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וַיָּמָת וַיִּמָּוֶת הָחַי וַחֲצֹו אֶת-כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת-הַמָּוֶת יַחְצִיזוּ:</p>	<p>35</p>
<p>Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אוֹתִידַע אֲרִי תֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמּוֹהִי וְלֹא נִטְרִיה מְרִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים תֹּרָא חֲלָף תֹּרָא וּמִיתָא יְהִי דִילֵיה:</p>	<p>36</p>
<p>If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אִם יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וַיִּמָּוֶת אוֹ יִבְנֶנְיָה חֲמִשָּׁא תֹרִין יִשְׁלִים חֲלָף תֹּרָא וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אֶמְרָא:</p>	<p>37</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אִם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וַיִּהְיֶה אֵין לוֹ דְּמַיִם:</p> <p>אִם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וַיִּהְיֶה אֵין לוֹ דְּמַיִם:</p>	<p>XXII</p>

רש"י שהניזקין מן העידית, חירץ בגמ' צפרק קמא דצבא קמא רב הונא בריה דרבי יהושע, דזהו אס בל לגבות קרקע, אצל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מודבן הכא מודבן (הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנבלה ונוטלה בדממים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פי"א צבא קמא י:):

(35) ובי יגור. ידחוף, בין צקרניו, בין בגופו, בין צרגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שזה מאתים שהמית שור שזה מאתים, בין שהנבלה שזה הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחזו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנבלה שזה לימכר לעודד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שהזיק דמי שור המזיק שזה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהמשלם חצי נזקו, שמין לו את הנבלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנבלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות וזו, אינו נוטל אלא את השור, שלא נחתייב התם לחייב את צעליו לשלם מן העליה (צבא קמא יז:):

(36) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו:

(37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של צריות, שור שהולך צרגליו, ולא נתצוה צו הגנב לנושא על כחפו, משלם חמשה, שה שנושא על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה צו. אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שבטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא בטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השוה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' זה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז:):

(1) אם במחאתרת. כשהיה חומר את הצית: אין לו דממים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך, על מנת כן בא, שאם יעמוד צעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב:):

<p>2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.</p>	<p>אם עֵינָא דְסִהְדִּיא נִפְלַת עֲלוּהִי דְמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אִם לִית לִיה וְיִזְדָּבֵן בְּגִנְבָתִיה:</p>	<p>2 אִם-זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְּמִים לֹא שָׁלֵם יִשְׁלֵם אִם-אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ:</p>
<p>3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.</p>	<p>אם אֲשַׁתְּכָא תִשְׁתַּכַּח בִּידֵיה גְּנִיבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אֲמֹר אֲנֹן חֵיין עַל חַד תַּרְיִן יִשְׁלִים:</p>	<p>3 אִם-הִמָּצָא תִמְצָא בִידּוֹ הַגֵּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד- שֶׂה חֵיִים שְׁנַיִם יִשְׁלֵם: (ס)</p>
<p>4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>אֲרִי יוֹכִיל גְּבֵר חֲסָל אוֹ כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח יֵת בְּעִירֵיהּ וַיִּיכֹל בַּחֲסָל אַחֲרֹן שְׂפָר חֲקֻלֵּיהּ וּשְׂפָר כֶּרְמִיהּ יִשְׁלִים:</p>	<p>שְׁנִי 4 כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהּ וּמִיֵּטֵב כֶּרְמָו יִשְׁלֵם: (ס)</p>
<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּק נֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּיכֹל גְּדִישִׁין אוֹ קִמָּא אוֹ חֲסָל שְׁלָמָא יִשְׁלִים דְּאֲדֹלִיק יֵת דְּלִיקָתָא:</p>	<p>5 כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקִּמָּה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֵם יִשְׁלֵם הַמִּבְעֵר אֶת-הַבִּעֻרָה: (ס)</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתֵּן גְּבֵר לְחֻבְרִיהּ כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמַטְר וַיִּתְּנֵבּוּן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָא יִשְׁלִים עַל חַד תַּרְיִן:</p>	<p>6 כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ-כֵלִים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם-יִמָּצָא הַגֵּנֵב יִשְׁלֵם שְׁנַיִם:</p>

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, צידוע שרממי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פי"ג, סנהדרין עב.). דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסהדיא נפלת עליוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מצאנוהו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשצא בעל הבית נגדו החרו צו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׂה על שְׁלָמָה על פֶּל אֲצִדָּה וגו' יִשְׁלֵם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולל לשון זהמה, כמו אֶנְקְנוּ וּבְעִירְנוּ (במדבר כ, ד): כי יבער. יוליך זהמותיו צדה וחרם של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ב:), ושלם הוא נזקי מדרכ כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. צדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שזה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעידית (שם ו:):

(5) כי תצא אש. אפילו מענמה: ומצאה קוצים. קרדו"ש בלע"ז: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו, ונריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בחור שלו, והיא יצאה מענמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תלך ותזיק:

7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.	אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם לא ישתכח ויחקרב מריה דביתא לקדם דייניא אם לא אושיט ידו במא דמסר ליה חבריה:	7 אם-לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו:
8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.	על כל פתגם דחוב על תור על חמור על אמר על פסו על כל אבידתא דיימר ארי הוא דין לקדם דייניא ייעול דין תרניהון דיחובון דייניא ישלים על חד תרין לחבריה:	8 על-כל-דבר-פשע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אבדה אשר יאמר כיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו: (ס)
9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;	ארי יתין גבר לחבריה חמור או תור או אמר וכל בעירא למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחזי:	9 כיהיתו איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמר ומת או-נשבר או-נשבה אין ראח:
10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	מומתא דיי תהי בין תרניהון אם לא אושיט ידו במא דמסר ליה חבריה ויקביל מריה מניה מומתא ולא ישלים:	10 שבעת יהיה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם:

(6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (סס סג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים:

(7) אם לא ימצא הגנב. וצא השומר הזה שהוא צעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשל:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען צפקדון לומר נגנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך צא עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב צעל הבית אל האלהים, קריבה זו שצועה היא, אחת אומר לשצועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב כפל אם צא עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שבעת ה' פהיה בין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שצועה אף כאן שצועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך, עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו וזוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שצועה אלא אם כן הודה במקלט, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני (סס קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגנב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית, לשבועה, למדת שפוטט עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שכתוב אם גנב וגנב מעמו ישלם, אבל על האונס. כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד צדצר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדבריו, והוא לא שלח זה יד להשתמש בה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השצועה: ולא ישלם. לו השומר כלום:

II	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם-גָּנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלַם לְבַעְלָיו: וְאִם אֶת־גָּנְבָא יִתְּנִיב מֵעַמִּיהָ יִשְׁלִים לְמֹרְהוּ:	II
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם-טָרַף יִטְרַף יְבֹאֵהוּ עֵד וְהִטְרִיפָה לֹא יִשְׁלֹם: (פ) אִם אֶת־בְּרֵא יִתְּבֵר יִיטִי סִמְדֵּינָא דִּתְבִּיר לֹא יִשְׁלִים:	12
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבֵּר אוֹ-מֵת בְּעַלְיוֹ אֵין עַמּוֹ יִשְׁלֹם: וְאִרִי יִשְׁאַל גָּבֵר מִן חֲבֵרִיהָ וְיִתְּבֵר אוֹ יָמוּת מְרִיהָ לִית עַמִּיהָ שְׁלֵמָא יִשְׁלִים:	13
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם-בְּעַלְיוֹ עַמּוֹ לֹא יִשְׁלֹם אִם מְרִיהָ עַמִּיהָ לֹא יִשְׁלִים: אִם-שֹׁכֵר הוּא אִם אֲגִירָא הוּא עָאֵל בָּא בְּשֹׁכְרוֹ: (ס)	14
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי-יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וְשָׁכַב עִמָּה מְהֵרָ יִמְהַרְנֶה לָּו לְאִשָּׁה: וְאִרִי יִשְׁדִּיל גָּבֵר בְּתוּלָתָא דְלֹא מְאָרְסָא וְיִשְׁכָּב עִמָּה קִימָא וְקִימְנָה לִיהָ לְאִתּוֹ:	15
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם-מָאֵן יִמָּאֵן אֲבִיהָ לְתִתָּהּ לָו כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמִהָרָה בְּתוּלָתָא: אִם מִצָּבָא לֹא יִצְבִּי אֲבִיהָ לְמִתְנָה לִיהָ כֶּסֶף וְתִקּוּל כְּמוֹתֶיהָ בְּתוּלָתָא:	16
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשְׁפָּה לֹא תַחֲיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיִי:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת כָּל דִּישְׁכָּב עִם בְּעִירָא אֶתְקַטְלָא וְתִקְטִיל: וְיוֹמָת: (ס)	18

(12) אִם טָרַף יִטְרַף. על ידי חיה רעה: יבאֵהוּ עֵד. יציא עדים שנטרפה צאונם ופטור: הִטְרִיפָה לֹא יִשְׁלֹם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חמור ושועל ונמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב וּמַת אוֹ נֶשֶׁבֶת, מה מיתה שאין יכול להליל, אף שזר ושציה שאין יכול להליל:
(13) וְכִי יִשְׁאַל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בְּעַלְיוֹ אֵין עַמּוֹ. אִם בְּעַלְיוֹ שֶׁל שׂוֹר אֵינוֹ עִם הַשּׂוֹאֵל צִמְלֵאֲכֵהוּ (צצא מִזֵּיעָא שֶׁס):

(14) אִם בְּעַלְיוֹ עַמּוֹ. צִין שֶׁהוּא צֹאֲתָה מִלֵּאכָה צִין שֶׁהוּא צִמְלֵאכָה אַחֲרָת, הִיָּה עַמּוֹ צִשְׁעָת שֶׁאֵלֶּה, אֵינוֹ צִרִין לִהְיוֹת עַמּוֹ צִשְׁעָת שְׂצוּרָה וּמַתָּה (שֶׁסֶזָּה): אִם שֹׁכֵר הוּא. אִם הַשּׂוֹר אֵינוֹ שֹׂאֵל אֵלֶּה שְׂכֹר, צֹא צִשְׁכְּרוֹ לִיד הַשּׂוֹכֵר הַזֶּה וְלֹא צִשְׁאֵלֶּה, וְאֵין כָּל הַגָּאָה שְׁלוֹ, שֶׁהִרִי עַל יְדֵי שְׂכֹר נִשְׁתַּמֵּשׁ, וְאֵין לוֹ מִשְׁפֵּט שֹׂאֵל לְהַתְחַיֵּב צֹאֲנִסִין. וְלֹא פִירֵשׁ מִה דִּינוֹ אִם כְּשׁוֹמֵר חֲנָס אוֹ כְּשׁוֹמֵר שְׂכֹר, לְפִיכָךְ נִחְלָקוּ צוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שׂוֹכֵר כִּינֵד מִשְׁלֵם, רָצִי מֵאִיר אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר חֲנָס, רָצִי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר שְׂכֹר:

(15) וְכִי יִפְתָּה. מְדַבֵּר עַל לִצֵּה עַד שְׁשׁוּמַעַת לוֹ, וְכֵן תַּרְגוּמוֹ וְאִרִי יִשְׁדִּיל. שְׂדוּל צִלְשׁוֹן אֲרָמִי כִפְתוּי צִלְשׁוֹן עֲבָרִי: מְהֵרָ יִמְהַרְנֶה. יִפְסֹק לֵה מוֹהֵר כִּמְשַׁפֵּט אִישׁ לֹאשְׁתּוֹ, שְׂכּוּתָא לֵה כְּתוּבָה וְיִשְׁאֵנָה:

(16) כְּמִהָרָה הַבְּתוּלוֹת. שֶׁהוּא קְצוֹץ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף אֲלֵל הַתּוֹפֵס אֶת הַבְּתוּלָה וְשׂוֹכֵב עִמָּה צֹאֲנִס, שְׁנֵאֲמֵר וְקָטָן רָאִישׁ הַשְּׂכָב עִמָּה לְאִצִּי הַנֶּעְרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף (דְּצִרִים כָּז, כט):

(17) מְכַשְׁפָּה לֹא תַחֲיֶה. אֵלֶּה תּוֹמַת צִצִּית דִּין, וְאֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת, אֵלֶּה שְׂדֵבֵר הַכְּתוּב צְהוּוּה, שֶׁהַנָּשִׁים מְזוּיוֹת מִכְשָׁפוֹת (סְנֵהֲדִרִין סז):

19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	19 זָבַח לֵאלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי יִתְקַטֵּל אֱלֹהֵיךָ לְשֵׁמָא דִּי בְּלַחֲדוּהִי:
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	20 וְגֵר לֹא-תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	21 כָּל-אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן: תַּעֲנוּן:
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	22 אִם-עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם- צַעַק יֵצֵעַק אֵלַי שְׁמִעַ אֲשָׁמַע צַעַקְתּוֹ:
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	23 וַיִּחַר אַפִּי וַיִּהְרָגְתִּי אֹתְכֶם בַּחֶרֶב וַיְהִיו נָשִׁיכֶם אֲלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְּמוּ: (פ)

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. נסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צם):
(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צז"ר), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות בראש הציצה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד בענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ס דקדוקי רש"י יעויין צו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוהרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין קמוף צל"הים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לנקד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמר צו מיתה במקום אחר והוצאק את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, באופיירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות פנים, וחייבין עליהם לכל עבודת אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרצץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזהרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר בלע"ז (הענהען) כמו והאכלתי את מוניך את צָרָם (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הונתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שזך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדצר הכתוב צהוה, לפי שהם תשושי כח ודצר מנזי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם נעוק יעק, אבל באם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לכן קל הרג קין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם נעק יעק אולי וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שהיו הנשים כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והבנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשזו:

<p>24 If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.</p>	<p>אם-כִּסְפָּךְ תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׂה לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ:</p>	<p>24</p>
<p>25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;</p>	<p>אם-חָבַל תִּחְבֹּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ:</p>	<p>25</p>
<p>26 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.</p>	<p>כִּי הוּא כְּסוּתוֹ לְבָדָהּ הוּא שְׁמָלְתוֹ לְעָרוֹ בְּמָה יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי-יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי-חַנּוּן אֲנִי: (ס)</p>	<p>26</p>
<p>27 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.</p>	<p>אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל וְנָשִׂיא בְּעַמָּךְ לֹא תֹאָר:</p>	<p>רביעי 27</p>
<p>28 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.</p>	<p>מִלֵּאָתְךָ וּדְמָעָךְ לֹא תֵאָחֵר בְּכֹר בְּנֶיךָ תִּתֶּן-לִי:</p>	<p>28</p>

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצמורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (צבא מנעא עא.). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעווד גילולים, ולאיה מעמי, את העני, ולאיה עני, לאותו שעמד. (ד"א את העני, שלא תנהג בו מנהג ציון בהלוואה שהוא עמי. את העני עמד. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תצבענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רביט, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה דרגלו ואינו מרגיש, ופחאוס הוא מצנצן וגופח עד קדקדו, כך רביט, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרביט עולה ומחסרו ממנו הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלוואה, אלא שממשכנין את הלוה כשמיגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד צא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא צקר של מחר, ובכקות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צליה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לזכרת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאכתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא תצואתך להנצשל, והם זכורים: ודמעת. התרומה, ואינו יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו בחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזהר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה בכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו מִן חֶדֶשׁ תִּפְדֶּה (צמדבר יח, טז), אף בכור בהמה דקה מטפל צו לי יום, ואחר כך נותנו לכהן:

<p>29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.</p>	<p>כִּן־תַּעֲשֶׂה לְשֹׂרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בְּיוֹמָא תְּמִינָא תִּפְרֹשְׁנֶיהָ קִדְמִי:</p>	<p>29 כִּן־תַּעֲשֶׂה לְשֹׂרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בְּיוֹמָא תְּמִינָא תִּפְרֹשְׁנֶיהָ קִדְמִי:</p>
<p>30 And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.</p>	<p>וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשָּׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶף לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)</p>	<p>30 וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשָּׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶף לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>XXIII Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.</p>	<p>לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשְׁנִי יָדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהְרֵי לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:</p>	<p>XXIII לֹא תִשָּׂא שִׁמְעַ שָׁוְא אֶל־תָּשֶׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לְהוֹיָת עֵד חָמָס:</p>
<p>2 Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;</p>	<p>לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיָא לְאַבְשָׁא וְלֹא תִתְּמַנַּע מִלְּאַלְפָּא מָא דְּבַעֲיָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיָא שְׁלִים דִּינָא:</p>	<p>2 לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לָרַעַת וְלֹא־תִעֲנֶה עַל־רַב לְנִטָּת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטָּת:</p>

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למחר את קרבנו, לא ימחר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לבו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וְהָלָא גִּיּוֹנָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וביום השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקולי נצלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי צִשְׂדָּה מִקְלָה (דברים כב, כז), וכן אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְיָלָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דחליש מן חיוא חיתא, צשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (אז) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צבייה: לכלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמתרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלָכֵל צִנִּי יִשְׁרָאֵל לֹא יִתְּרֵן פֶּלֶצַב לְשָׁנוּ (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמוע שוא. כתרגמו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיצא בעל דין חזירו: אל תשית ירך עם רשע. הטוען את חזירו מציעת שקר, שהצטייחו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בזה על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ג. ד.), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, ובדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין דיני נפשות מן הזד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיטה צביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו בו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאמה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תחמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לזד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר לישבו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא

3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ: (ס) וְעַל מִסְכִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָיָה:	3
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׂוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תֵּעָה הָשֵׁב וְהִשְׁבֵּנוּ לוֹ: (ס) אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיָּה דְטַעֲי אֶתְבָּא תְּחִיבְנִיה לֵיה:	4
5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךְ רִבֶּךָ תַּחַת מִשָּׂאוֹ וְחָדְלָתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס) אֲרִי תַּחְוִי חֲמֹרָא דְשִׁנְאָךְ רִבִּיעַ תַּחֲוֹת טוּעְנִיָּה וְתַחֲמַנְעַ מִלְּמַשְׁקַל לֵיה מִשְׁבַּק תִּשְׁבּוּק מָא דְבִלְבָּד עֲלוּחֵי וְתַפְרִיק עִמִּיה:	5
6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט אֲבִינֶךָ לֹא תַצְלִי דִין מִסְכִּינֶךָ בְּדִינָיָה:	חמישי 6
7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִדְּבַר־שָׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תַּהַרֵּג כִּי לֹא־אֶצְדִּיק רָשָׁע: מִפְתָּגְמָא דְשָׁקֶרָא הָוִי רַחֵיק וְדוֹכִי וְדוֹפֵק דְּכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטוּל אֲרִי לֹא אֶזְכִּי חֲיִיבָא:	7
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֶר פְּקֻחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שׁוּחָדָא מַעֲוֶר עֵינֵי חֲכִימִין וּמְקַלְקִיל פְּתָגְמִין תִּרְצִין:	8

תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריצ דבר הנטוה אחרי אותו רצו להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בזה הרצו: (3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו: (5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזבה זו לשון עזרה, וכן עָזַר וְעָזַב (מלכים"א יד, י), וכן וַיַּעֲזֹבוּ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחוּמָה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, פי תאמר בְּלָצְבָד רָצִים הָיוּ הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, בתמיה, לא תיקרא מָהֶם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (צא מניעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו: (6) אבינך. לשון אוצה, שהוא מדולדל ותאצ לכל טובה (שם קיא:): (7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרוג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צבית שנתחייב זה: (8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין גאמר כבר לא מטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם בתורה ונוטל שוחד, סוף שמתרף דעמו עליו, וישתכח תלמודו, ויכה מאור עיניו (מכילתא פ"ב): ויסלף. כתרוממו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המאודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים:

9 And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְלֹגִיזְרָא לֹא תַעֲיִקוּן וְאַתּוֹן יַדְעַתּוֹן יֵת נַפְשָׁא דִּגִּיזְרָא אֲרִי דִּינִירִין הֵוִיתּוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	9 וְגַר לֹא תִלְחֹץ וְאַתֶּם יָדַעְתֶּם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:
10 And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע יֵת אֲרָעָךְ וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לֶתֶה:	10 וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:
11 but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמַטְנָה וְנִשְׁמָתָה וְתִרְטַשְׁנָה וְיִיכָלוּן מִסְכִּינֵי עִמָּךְ וְשֹׂאֲרֵהוֹן תִּיכּוֹל חֵית הַבָּרָא בֵּן תַּעֲבִיד לְכַרְמְךָ לְזֵיתָךְ:	11 וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמַטְנָה וְנִשְׁמָתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עִמָּךְ וְיִתְרֵם תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה בֶּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתָךְ:
12 Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּעֲבִיד עֹבְדְךָ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָא תַּגְנוּחַ בְּדִיל דִּינִיחַ תוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְיִשְׁקוּשׁ בֶּר אַמְתָּךְ וְגִיזְרָא:	12 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבַּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׁ בֶּן־אַמְתָּךְ וְהַגֵּר:
13 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .	וּבְכָל אֲשֶׁר־אִמַּרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:	13 וּבְכָל אֲשֶׁר־אִמַּרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:
14 Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחֲגֹל לִי בַשָּׁנָה:	14 שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחֲגֹל לִי בַשָּׁנָה:

(9) וגר לא תלחץ. בהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מלעא נט:). את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:
(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לזית, כמו ואספלו אל תוך ביתך (דברים כב, ז):
(11) תשמטנה. מעזבה. ונשטתה. מאכילה אחר זמן הדיעור. דבר אחר תשמטנה, מעזבה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשה, מלזבל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אביון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): בן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזב, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:
(12) וביום השביעי תשבט. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שם), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא חולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחצטנו בחור הדיח, אמרת, אין זה נייח אלא זעיר: בן אמתך. צעזד הערל הכחוז מדבר (שם): והגר. זה גר חושב:
(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצוות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צדד עזודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עזודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עזודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנהגה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעזודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:
(14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקני זה שלש רגלים (צמדבר כב, כח):

<p>The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;</p>	<p>יֵת חֲגֵא דְפִטִּירִיא תִטֵּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּכּוּל פִּטִּירָא כְּמָא דְפִקִּידְתָּךְ לְזִמְנָא יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אַרְיָ בִּיהַ נִפְקִתָא מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִתְחַזֵּן קֳדָמִי רִיקָנִין:</p>	<p>אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בּוֹ יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם וְלֹא־ יָרְאוּ פָנַי רִיקִים:</p>
<p>and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.</p>	<p>וְחֲגֵא דְחֻצְרָא בְּכוּרֵי עוֹבְדֵךְ דְּתִזְרַע בְּחֻקְלָא וְחֲגֵא דְכֻנְשָׁא בְּמִפְקָה דְּשִׁתָּא בְּמִכְנָשְׁךָ יֵת עוֹבְדֵךְ מִן חֻקְלָא:</p>	<p>וְחֵג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחֵג הָאָסֵף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֹּךְ אֶת־ מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.</p>	<p>תִּלַּת זְמָנִין בְּשִׁתָּא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרְךָ קֳדָם רַבּוֹן עֲלֵמָא יֵי:</p>	<p>שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶל־פָּנַי הָאֵלֶּה יְהוָה:</p>
<p>Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.</p>	<p>לֹא תִבּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחֵי וְלֹא יִבִּיתוּן בֵּר מִמֶּדְבָּחָא תִרְבִּי נִכְסֵת חֲגֵא עַד צִפְרָא:</p>	<p>לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמֵץ דָּם־ זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:</p>
<p>The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see a kid in its mother's milk.</p>	<p>רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרְעֶךָ תִּבְרִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי־יֵי אֱלֹהֶךָ לֹא תִכְלוֹן בֶּשֶׂר בַּחֲלָב: אָמוּ: (פ)</p>	<p>רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גִּדִּי בַחֲלָב אָמוּ: (פ)</p>

(15) חֹדֶשׁ הָאָבִיב. שהתצווה מתמלאת בו באביב. אביב לשון אב, זכור וראשון לבשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני צבגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ו).

(16) וְחֵג הַקִּצִּיר. הוא חג שזעזע: בכורי מעשיך. שהוא זמן הצאת זכורים, ששתי הלחם הבאין בעזרת, היו מחיין החדש למנחות ולהציא זכורים למקדש, שנאמר וצִיּוֹם הַבְּכוּרִים וגו' (צמדבר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצווה מתייצבת בשדות, ובחג אספים אותה אל הבית מפני הגשמים:

(17) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב): כל זכורך. הזכרים שצד:

(18) לֹא תִזְבַּח עַל חֲמֵץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד בניסן עד שחזער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מזבחה על המזבח קָל הַלֵּילָה (ויקרא ו, ז): ולא ילין. אין לינה אלא בעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אצל כל הלילה יכול להעלותו מן הרפה למזבח:

(19) רֵאשִׁית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בזכורים, לכך נאמר אף כאן זכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שזכרה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין זכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא אֶרֶץ חֲטָה וְשִׁעָה וגו' (דברים ח, ט): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאמה מולא זכמה מקומות צחורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון קִנְזִי לֶשֶׁל גְּדִי עִזִּים (בראשית לח, יז), אֶת־גְּדֵי הָעִזִּים (שם כ, ט), אֶת־גְּדֵי עִזִּים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש זמשמע. ובג' מקומות נכתב צחורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול (חולין קטו):

20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מִלְאָךְ לִפְנֵיךָ לְשֹׁמְרֶךָ בַּדֶּרֶךְ וּלְהַבִּיאֲךָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנֵתִי: הָאֱלֹהִים אֲנִי שֹׁלַח מִלְאָךְ לְשֹׁמְרֶךָ בַּדֶּרֶךְ וּלְהַבִּיאֲךָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנֵתִי:	שטי
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	הִשָּׁמַר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל-תִּמְרָבּוּ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ: אֶתְּהַדָּר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל-תִּמְרָבּוּ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:	21
22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִי־בִתִּי אֶת-אֹיְבֶיךָ וְצָרְתִּי אֶת-צָרֶיךָ: כִּי אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִי־בִתִּי אֶת-אֹיְבֶיךָ וְצָרְתִּי אֶת-צָרֶיךָ:	22
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי-יֵלֶךְ מִלְאָכִי לִפְנֵיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל-הָאֱמֹרִי וְתַחְתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי כִּי-יֵלֶךְ מִלְאָכִי לִפְנֵיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל-הָאֱמֹרִי וְתַחְתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי וְהַיִּבְּוֹסִי	23
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשֵׂיהֶם כִּי הֵרֵס תִּהְרָסֻם וְשִׁבְרָם תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם: לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשֵׂיהֶם כִּי הֵרֵס תִּהְרָסֻם וְשִׁבְרָם תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם:	24
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ אֶת-לֶחְמְךָ וְאֶת- מִימֶיךָ וְתִסְרֹתִי מִחֻלָּה מִקִּרְבְּךָ: (ס) וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ אֶת-לֶחְמְךָ וְאֶת- מִימֶיךָ וְתִסְרֹתִי מִחֻלָּה מִקִּרְבְּךָ:	25
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא: לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא:	שזיעי

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נחזקו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא תעלה בקרבך (שמות לג, א): אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוט. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שזית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:
(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אשר ימרה את פיו (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד בן, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף לו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן צגימטריא שזי:

(22) וצרת. כחרגומו ואעיק;

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אנשים שהם מצינן להשתחוות להם:

27	I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.	אֶת־אִמְתִּי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תִּבָּא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְפָּה: קִדְמָךְ אֲשַׁלַּח אִמְתִּי וְאֲשַׁגְּשֵׁךְ יְתָ כָּל־עַמָּא דְּאֵת אֲתִי לְאַנְחָא בְּהוֹן קִרְבִּי וְאֲמַסֵּר יְתָ כָּל־בְּעָלֵי דְּבִבְךָ קִדְמָךְ מַחֲזִירֵי קִדְלָ:	27
28	And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.	וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ: וְאֲשַׁלַּח יְתָ עֲרֵישְׁתָּא קִדְמָךְ וְהִתְרִידִי יְתָ חֲנָאִי יְתָ כְּנַעֲנָאִי וְיְתָ חִתָּאִי מִן קִדְמָךְ:	28
29	I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.	לֹא אֲגִרְשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמָמָה וְרִבְבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה: לֹא אֲגִרְשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת חֲדָא דְלִמָּא תִּהְיִי אֶרְעָא צִדְיָא וְתַסְגִּי עֲלֶיךָ חַיַּת בְּרָא:	29
30	By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.	מְעֻט מְעֻט אֲגִרְשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ וְנִחַלְתָּ אֶת־הָאָרֶץ: זְעִיר זְעִיר אֲתִרְכֶּנּוּ מִן קִדְמָךְ עַד דְּתַסְגִּי וְתַחֲסִין יְתָ אֶרְעָא:	30
31	And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.	וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי־אֶתֵּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשַׁתְמוּ מִפְּנֶיךָ: וְאֲשִׁיר יְתָ תַּחוּמָךְ מִיָּמָא דְסוּף וְעַד יָמָא דְפְלִשְׁתָּאִי וּמִמִּדְבָּרָא עַד פְּרַת אֲרִי אֲמַסֵּר בְּיָדְכוֹן יְתָ יְתַבִּי אֶרְעָא וְתִתְרִכְנוּן מִן קִדְמָךְ:	31
32	Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	לֹא־תִכְרַת לָהֶם וְלֹא־לֵהֳיֹהִם בְּרִית: לֹא תַגְזֵר לָהוֹן וְלִטְעוֹתָהוֹן קִיָּם:	32

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה: (27) והמותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה בכפל אות אחרונה, כשההפוך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפ"ס, כגון והמותי, מגזרת וְקָמַס גִּלְגַּל עָלָהוּ (ישעיה כח, כח). וְקָמַסְתִּי, מגזרת וְקָמַס בֵּית אֵל (שמואל-א ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דָּלָלוּ וְקָרְבוּ (ישעיה יט, ו). עַל פְּסִיס וְקָמַסְתִּי (שם מט, טו), מגזרת וְקָמַס לָב (שופטים ה, טו). אֶת מִי רָצוֹתִי (שמואל-א יב, ג), מגזרת רָצַץ עֹזב דְּלִים (איוב כ, יט). והמתרגם והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפ"ס. אלא וְהַמַּתִּי (צנירי) כגון וְהַמַּסָּה אֶת הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והתי"ו מודגשת לפי שחבא במקום ב' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשייתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא באה במקום שחיס, לפי שהיה צריך שלשה תוי"ן, שחיס ליסוד כמו צִיּוֹס אֶת ה' (יהושע י, יב), מַסַּח וְלֹהִים הִיא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפם: (28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אוחס בעיניהם, ומטילה בהם ארס והם מתים. והלרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שם), על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה: (29) שממה. ריקנית מבני אדם, לפי שאתם מעט ואין בכם כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ומרבה עליך: (30) עד אשר תפרה. תרבה, לשון פרי, כמו פרו ורבו: (31) ושתי. לשון השמה, והתי"ו מודגשת מפני שצאה תחת שחיס, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרת: וגרשתמו. ותגרשם:

<p>They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־ יַחְטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֱת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: (פ)</p>	<p>33</p>
<p>And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וּלְמֹשֶׁה אָמַר סָק לְקֶדֶם יְיָ אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מֵרָחֹק:</p>	<p>XXIV</p>
<p>and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'</p>	<p>וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה לְקֶדֶם יְיָ וְאֲנֹחַ לֹא יִתְקַרְבוּ וְעַמָּא לֹא יִסְקֹון עִמּוֹ:</p>	<p>2</p>
<p>And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעֲן כָּל־ הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:</p>	<p>3</p>
<p>And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִּי וְאַקְדָּיִם בְּצִפְרָא וּבָנָא מִדְּבָחָא בְּשִׁפּוּלֵי טוֹרָא וְתַרְתָּא עֲשָׂרִי קִמָּא לְתַר־ עֲשָׂר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>4</p>
<p>And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:</p>	<p>5</p>

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן צממה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהם משמש, וגם מצינו בהרבה מקומות אס משמש בלשון אשר, כמו ואס סקריב מנסת צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

- (1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, וצד' בסיון נאמרה לו עלה:
- (2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:
- (3) ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ו' מלות שנלשו בני נח, ושבת, וכבוד אצ ואס, ופרה אדומה, ודינין, שניחנו להם צממה (מכילתא צדש פ"ג):
- (4) ויכתוב משה. מצראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלשו צממה (סס): וישכם בבקר. צממה בסיון:
- (5) את נערי. הצבורות:

<p>6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂים בַּלְגוֹת דָּמָא בְּאֵגְנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂים בַּלְגוֹת דָּמָא בְּאֵגְנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'</p>	<p>וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:</p>	<p>7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:</p>
<p>8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרַק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָם הַבְרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>	<p>8 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרַק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָם הַבְרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.</p>	<p>וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֶׂה לְבִנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:</p>	<p>10 וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֶׂה לְבִנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:</p>
<p>11 And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.</p>	<p>וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזִי אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)</p>	<p>11 וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזִי אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)</p>

(6) ויקח משה חצי הדם. מיחלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שתי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מצרעית ועד מתן תורה, ומאות שננטו צמרה:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרומתו וזרק על מדבחה לכפרה על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והצינו ונחיינו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערעב שמחת התורה, והמתין לנדב ואזיהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי קצם קמתאקנים וגו' ויבדעו קם אש ה' ויחלל בקצה המענה, בקצינים צממחה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו צמעת השעצור, לזכור צמתן של ישראל שהיו משועצדים צמעה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור וסודה לפניו: וכעצם כתרומת לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואזיהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא מרגס כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיה (ישעיה מא, ט), ויאלל מן קרוח (במדבר יא, כה), שם אמות אצילה (יחזקאל מא, ח):

<p>And the LORD said unto Moses: ¹² 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִנֵּה־שָׁם וְאֶתְנֶה לְךָ אֶת־לַחַת הָאָבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לַהֲוֹרָתָם:</p>	<p>¹²</p>
<p>And Moses rose up, and Joshua ¹³ his minister; and Moses went up into the mount of God.</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מְשִׁימָשְׁנֵיהּ וּסְלִיק מֹשֶׁה לַטּוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:</p>	<p>¹³</p>
<p>And unto the elders he said: ¹⁴ 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'</p>	<p>וְאֶל־הַזְקֵנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בְּזֹה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אַהֲרֹן וְחֹור עִמָּכֶם מִי־ בָּעַל דְּבָרִים יָגֵשׁ אֲלֵהֶם: לְקַדְמֵיהוֹן:</p>	<p>¹⁴</p>
<p>And Moses went up into the ¹⁵ mount, and the cloud covered the mount.</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־הָהָר:</p>	<p>מפטיח ¹⁵</p>
<p>And the glory of the LORD ¹⁶ abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.</p>	<p>וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָהָר וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:</p>	<p>¹⁶</p>
<p>And the appearance of the glory ¹⁷ of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.</p>	<p>וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>¹⁷</p>

(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה. עלה אלי ההרה והיה שם. מ' יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש באזהרות שיקד, לכל דבור ודבור מאות המלויות זו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לדדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מציינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(14) ואל הזקנים אמר. נצאנו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריצו: חור. צנה של מרים היה, ואציו כלצ צן יפנה, שנאמר ויפקו לו קלצ את אפרת ופלד לו את חור (דברי הימים א' ז, יט), אפרת זו מרים, כדאיתא בסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסוהו הענן. רצותינו חולקים בדבר (יומא ד. ט), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י שם): ויכסוהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסוהו הענן למשה וימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו בחלל מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

18 And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָנָא וְסָלַק וַיַּעַל אֶל-הַהָר וַיְהִי מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַהֲוָה מֹשֶׁה בְּטוֹרָא בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)

קית פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34: 8 – 34: 22 ש' 33: 25 – 33: 26 on page 224. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30: 11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 239. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 239. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 242

XXV And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאָמֹר:

תרומה

2 'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: מִלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרְשׁוּן קִדְמִי אֶפְרָשׁוּתָא מִן כָּל גִּבֹּר דִּיתְרַעֵי לִבִּיהּ תִּסְבִּיּוּן יֵת אֶפְרָשׁוּתִי:

2

3 And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת: וְדָא אֶפְרָשׁוּתָא דְתִּסְבִּיּוּן מִנְהוֹן דְּהָבָא וְכֶסֶף וְנְחָשָׁא:

3

4 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

וְתִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵה וְהוֹרִי וּבִיץ וּמַעֲזִי:

4

5 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;

וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרִי מְסוּמָרִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּתָא וְאַעֲזִי שִׁטִּין:

5

(18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שזיל (נ"א חופה) צמוכו:
(2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונס נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבנות כזור, ואחת תרומת המשכן, נדבה כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים בענין, כולם הורכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה כשתדקדק בהם:
(3) זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם באו בנדבה איש איש מה שנדדו לצו, חוץ מן הכסף שצא בשוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מנינו בכל מלאכת המשכן שהורכר שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקֻדֵי רֶעֱדָה וגו' צקע לגלגלת וגו' (שמות לה, כוכז), ושאר הכסף הבא שם בנדבה, עשאוה לכלי שרת:
(4) ותכלת. אמר צבוע דם חלזון (מנחות מד.), וצבעו ירוק: וארגמן. אמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד:). ועזים. נוטה של עזים, לכך תרגם אונקלוס ומעזי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמן, שתרגום של עזים עזיאל:
(5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודן: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגוּתָא, שש ומתפאר בגוונין שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו כפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן במדבר, והביא ארזים למזרים ונטעם, ואזה לצניו ליטלם עמהם כשיצאו ממזרים:

6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	מִשְׁחָא לְאַהֲרֹנָה בִּוּסְמִיא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בִּוּסְמִיא:	שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	לוי
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִי-שֹׁהֶם וְאֲבִי מִלְאִים אֲשֶׁלְמוּתָא בְּאִפּוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	אֲבִי-שֹׁהֶם וְאֲבִי מִלְאִים לְאֶפֶד וּלְחֹשֶׁן:	7
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַיַּעֲבֲדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאֲשָׁרֵי שְׂכִינָתִי בִּיְהוֹנָן:	וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:	8
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכָל דְּאָנָא מַחֲזִי יְתֵד יֵת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּהֵי וְכֵן תַּעֲבֲדוּן:	כָּכָל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	9
10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֲדוּן אֲרוֹנָא דְּאֲעִי שְׁטִין תְּרֵיתִין אַמּוּן וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמְיֵיהּ:	וַיַּעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחֻצֵי אֲרְכּוֹ וְאַמָּה וְחֻצֵי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֻצֵי קִמְתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יִתִּיהּ דְּהַב דְּכִי מְגִי וּמִבְּרָא תַחֲפִינֶיהּ וְתַעֲבִיד עֲלוּהִי זִיר דְּדֶהַב סָחוּר סָחוּר:	וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:	11

(6) שמן למאור. שמן זה נזקק להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוא נזקק לו בשמים, כמו שמפורש בזה: וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים. שהיו מקטירין ככל ערב וזקק, כמו שמפורש בזה: וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים. ולשון קטרת, העלאת קטור ותמרות עשן:

(7) אבני שוהם. שמים הושרו שם, לזרז האפוד האמור בזה: מלאים. על שם שעושים להם צוהב מושב כמין גומא, ונותנין האפוד שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות: לאפוד ולחושן. אבני השם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בזה: וְהָיָה מִיָּמִינֶיךָ:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז.), שבועות יד), אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כחבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכלי:

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן (שריין שראנק) יושב על שוליו:

(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בלאהל, ב' של זהב וא' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתחים למעלה, נתן של עץ בחוף של זהב, ושל זהב בחוף של עץ, וחסה שפתו העליונה בזהב, נמצא מנזפה מצית ומחוך: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גזרה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וַיִּצְקֶתָ לָזָה אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַנִּתְּתֶהָ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית: וְתַחֲבִיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָרֹת וְתַחֲבִיד עַל אַרְבַּע זְוִיֹּתֶיהָ וְתַרְתִּין עֲזָרֹת עַל סְטֵרֶיהָ חֶד וְתַרְתִּין עֲזָרֹת עַל סְטֵרֶיהָ הַשֵּׁנִית:
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַצִּפִּיתָ אֹתָם זָהָב: וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דָאֵשׁ שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּחוּן דְּהָבָא:
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם: וְתַעֲלֵל יָת אֲרִיחֵיָא בְּעֲזָרֹתָא עַל סְטֵרֵי אֲרֹנָא לְמַטֵּל יָת אֲרֹנָא בְּהוֹן:
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בַּטַּבַּעֲתֵי הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: בְּעֲזָרֹת אֲרֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחֵיָא לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהָ:
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרֹן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתַחֲבִיד בְּאֲרֹנָא יָת סִהְדוּתָא דְאֶתֵּן לָךְ:
17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַעֲשִׂיתָ כִּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְבָּה וְאַמָּה וַחֲצִי רֹחְבֶיהָ: וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אֹרְבָה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פּוּתִיָה:
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מְשֻׁנִּי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת: וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַעֲבִיד יִתְּחוּן מִתְרִין סְטֵרֵי כְּפֹרֶתָא:

(12) ויצקת. לשון תכנה כמרגומו: פעמיותיו. כמרגומו וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נמונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחצו של ארון, והזדים נמונים זהם, וארכו של ארון מפסיק בין הזדים אמתים וחצי בין בד לדד, שהיו שני זני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח): בפרק שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שנתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו זו יתירה היא, ופירושו כמו שתי טבעות, ויש לך לישזה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. נדע: (13) בד"י. מוטות: (15) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עז).

(16) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדת. המורה, שהיא לעדות זיני וזיניכם שזויותי אתכם מלות הכתובות בה: (17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחצו של ארון, ומנוחת על עוצי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה).

(18) כרבים. דמות פרקוף חינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה בפני עצמם ותחזרם בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה זורפים שקורין שולדירי"ך, אלא הטיל זה הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה בפטיש ובקורנס באמנע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרובים בצליטת קלמיו: מקשה. בטרד"ך צלע"ו כמו דף לך נקשן (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

<p>19 And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.</p>	<p>וַעֲשֵׂה כְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִקָּא וּכְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִקָּא מִן כְּפֹרֶתָא תַּעֲבֹדוּן ית כְּרוּבֵיאַ עַל תְּרִין סְטֹרֵהִי:</p>	<p>19 וְעָשָׂה כְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכְּפֹרֶת תַּעֲשִׂי אֶת־הַכְּרֻבִּים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:</p>
<p>20 And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.</p>	<p>וַיִּהְיוּ כְרוּבֵיאַ פְּרִיסִין גִּדְּפִיהוֹן לְעִילָא מְטִלֵן בְּגִדְּפִיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא יְהוֹן אִפִּי כְרוּבֵיאַ:</p>	<p>20 וַהֲיוּ הַכְּרֻבִּים פֹּרְשֵׁי כְנָפֵים לְמַעַל סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפֹרֶת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִּים:</p>
<p>21 And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.</p>	<p>וְתָתִין ית כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מְלַעִילָא וּבְאֲרוֹנָא תָתִין ית סְהֻדָּתָא דְאֵתִין לָךְ:</p>	<p>21 וְנָתַתָּ אֶת־הַכְּפֹרֶת עַל־הָאֲרוֹן מְלַמְעָלָה וְאֶל־תָּאֲרוֹן תָּתִין אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:</p>
<p>22 And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.</p>	<p>וְאֶנְאִמִּין מִמִּירֵי לָךְ תִּמְנֵן וְאֶמְלִיל עִמָּךְ מִעֲלֵי כְּפֹרֶתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרוּבֵיאַ דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסְהֻדָּתָא ית כָּל דְּאַפְקִיד יתָךְ לִוְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22 וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכְּפֹרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>
<p>23 And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פְּתִירָא דְּאֵעִי שְׁטִין תְּרֵיתִין אַמִּין אוּרְכֵיהָ וְאַמְתָּא פּוּתֵייהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמֵיהָ:</p>	<p>23 וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אֲרָכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קָמָתּוֹ:</p>

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרוזים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוז אחד מקצה מזה: מן הכפורת. ענמה תעשה את הכרוזים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם צפני ענמם ותחזרם לכפרת:

(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכצים, אלא פרושים וגזוהים למעלה אלל ראשיהם, שיהא י' טפחים בחלל שבין הכנפים לכפורת, כדאיחא צסוכה (ה):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכלל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שזאל ללמד שזעודו ארון לצד זאל כפורת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר וישן את דעדת קל הקלן (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפורת על הקלן מלמעלה:

(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאזא שם לדבר אליך: ודברתי איתך מעל הכפורת. וצמקום אחר הוא לומר, וידצרה' אליו מלחל מועד לומר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כרוזים מכחישים זה את זה, זא הכחוצ השלישי והכריע ציניהם, וצצא משה קל אהל מועד וישמע את הקול מדצרה אליו מעל הכפורת וגו' (צמדצר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שזא צחוך הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרוזים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. אל הרי וי"ו זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרצה צמקרא, וכה תפתר, ואת אשר אדצרה עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל צני ישראל הוא:

(23) קומתו. גוצה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: וצחוס' שם ד"ה אמתחא):

<p>24 And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחֲפִי יִתִּיהָ דָּהָב דָּבִי וְתַעֲבִיד לִיהָ זִיר דָּהָב סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>24 וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:</p>
<p>25 And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיהָ גְדִנְפָא רִימִיָּה פּוֹשְׁפָא סָחֹר סָחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דָּהָב לְגְדִנְפִיה סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
<p>26 And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָקוֹן דָּהָב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָּא עַל אַרְבַּע זַוּיָתָא דְלֹאֲרַבַּע רַגְלֹהִי:</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:</p>
<p>27 Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יִתְּוִין עֲזָקְתָּא אַתְרָא לְאַרְיִחְתָּא לְמַטְלָיָת פְּתוּרָא:</p>	<p>27 לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּתְּוִין הַטַּבַּעֲת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>
<p>28 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יָת אַרְיִחְתָּא דְאַעֲצֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּוִין דְּהִבָּא וִידְוִין נָטְלִין בְּהוֹן יָת פְּתוּרָא:</p>	<p>28 וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַעֲשִׂיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֵבָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>
<p>29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד מִגִּסְוָהּ וּבִזְכוּתֶיהָ וּמִכִּילָתֶיהָ דִּיתְנַסְדָּ בְּהוֹן דָּהָב דָּבִי תַעֲבִיד יִתְּוִין:</p>	<p>29 וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וּכְפֹתָיו וּקְשׁוּתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשולחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:
 (25) מסגרת. כתר גומו גִּדְנָפָא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היטה סביב לשולחן, כמו לצבזבין ששפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היטה תקועה, מרגל לרגל צארבע רוחות השולחן, ודק השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היטה:
 (27) לעמדת המסגרת תהיון הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתר גומו לְאַרְיִחְתָּא:
 (28) ונשא בהם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:
 (29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין חיבה פרושה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס צרזל, צשל צרזל הוא נאפה, וכשמוציא מן התנור נותנו צשל זהב עד למחר צשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן צזיכין שנותנין צהם לצונה, ושמים היו לשני קומני לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָסַף עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְצִנָּה וְצָה (ויקרא כד, ז): הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שיש צל לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ציניהם ולא יתעפשו, וצלשון ערצי כל דצר חלול קרוי קסו"א: ומנקיותיו. תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין צארך, וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ס גורם חמשה) פוצלים זה למעלה מזה, וראשי הקנים צצין לחם ללחם סמוכין על אותן פוצלין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מכילתיה, סובלותיו, כמו נְלֵאִיתִי דְקִיל

30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים וְתָתִין עַל פֶּתוּרָא לְחִים אַפִּיָא קָדְמִי תִדְרֶא:	30 וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים וְתָתִין עַל פֶּתוּרָא לְחִים אַפִּיָא קָדְמִי תִדְרֶא: (פ) לְפָנַי תָּמִיד:
31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.	וְתַעֲבִיד מְנֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי נִגִּיד תַּתְעֲבִיד מְנֹרֶתָא שְׂדָה וְקִנָּה כְּלִידָהּ חֲזִירָהָא וְשׁוֹשְׁנָהָא מִנָּה יְהִיוּ:	שְׁלִישִׁי מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְנוֹרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ:
32 And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;	וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וְתֵלְתָא קְנֵי מְנֹרֶתָא מִסְטָרָהּ חֶד וְתֵלְתָא קְנֵי מְנֹרֶתָא מִסְטָרָהּ תִּנְיָנָא:	32 וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וְתֵלְתָא קְנֵי מְנֹרָה מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וְשֵׁשׁ קְנֵי מְנֹרָה מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי:
33 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.	וְתֵלְתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּא חֶד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן וְתֵלְתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּא חֶד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁשׁ קְנֵי דְנִפְקִין מִן מְנֹרֶתָא:	33 שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפְרָח וְשֵׁשׁ גְּבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוּ מִן־הַמְנוֹרָה:

(ירמיה ו, יא). אצל לשון מנקות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות לו), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אצל אונקלוס שתרגם מְכִילָתָהּ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַקֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזה וזה, יוסך והנסך, לשון סך וכסוי הם:

(30) לֶחֶם פָּנִים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים: (31) מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה הַמְנוֹרָה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה וגרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה צאה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים איך ואיך: מְקֻשָּׁה. מרגמו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, בטד"ץ בלע"ז כמו דא לְדָא נֶקֶץ (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאלה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט), אמר לו הקד"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא ס): יִרְכָּה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאים הימנה ולמטה: וְקִנָּה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין זוק, לזוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גְבִיעֶיהָ. הן כמין כוסות שעושין מזוככות, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשוין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי: כַּפֹּתֶיהָ. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פִּימֶל"ש, ומנין שלהם כתוב צפרסה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: וּפְרָחֶיהָ. ציורין עשויין זה כמין פרחין: מִמֶּנָּה יִהְיוּ. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לצדם וידביקם:

(32) יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שזה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

<p>34 And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>34 וּבַמִּנְרָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקְדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: וּבַמִּנְרָתָא אַרְבַּעַא כְּלִידִין מְצִירִין חֲזִירָהָא וְשֹׁשְׁנָהָא:</p>
<p>35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>35 וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה: וְחֲזִיר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנָּה וְחֲזִיר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנָּה וְחֲזִיר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנָּה לְשֵׁשֶׁת דְּנִפְקִין מִן מִנְרָתָא:</p>
<p>36 Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.</p>	<p>36 כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כָּלָהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: חֲזִירֵיהֶן וּקְנֵיהֶן מִנָּה יִהְיוּ כּוֹלָהּ נִגִּידָא חֲדָא דְדָהֵב דְכִי:</p>
<p>37 And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהָעֵלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ: וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וַיְהִי מְנַהֲרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:</p>
<p>38 And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.</p>	<p>38 וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתֹתֶיהָ זָהָב וּמַחֲתֹתֶיהָ וְדָהֵב דְכִי:</p>

(33) משקדים. כתרומתו, מציירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף זהב שקורין ניל"ר: ושלשה גבעים.

זולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. גופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד זולטן זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מזדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גבעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילן ואילן. כך שנינו במלכות המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד ירכה עד שְׁקָהָ (במדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גבעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכם, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילן ואילן נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שבהם ג' גבעים וכפתור ופרח, נמצאו גבעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגבעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' בששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת בהעלותך, עד ירכה עד פרח. ואם חדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש במקומו: (37) את נרותיה. כמין ציכין שנותנין בתוכן השמן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מזדיה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל זד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצנחים העשויין ליקח בהם הפחילה מתוך השמן, ליצטן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קריוס מלקחים. וְצִיִּקְהָא שתרגס אונקלוס, לשון צבא, טוליי"ש בלע"ז ומחצותיה. הם כמין ציכין קטנים, שחומה בהן את האפר שזנר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וככו,

39 Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כָּכָר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּכָר דִּדְהָבָא דְכִיָּא יַעֲבִיד יְתֵה יָת כָּל מְנִיא הָאֱלִיָּן:	כָּכָר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:
40 And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וַיַּרְאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־ יִתְּחִי וַעֲבִיד בְּדַמּוּתֵהוֹן דָּאֵת מִתְּחִי בְּטוּרָא:	וַיַּרְאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־ אֹתָהּ מֵרָאָה בְּהָר: (ס)
XXVI Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְיָת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּנָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבֵעַ זְהוּרִי צִוְּרָת כְּרוּבִין עוֹבֵד אִימָן תַעֲבִיד יְתֵהוֹן:	XXVI וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעֶת שְׁנֵי כָרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֵׁב תַעֲשֶׂה אֹתָם:
2 The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.	אִרְבָּע דִּירְעֵתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְּוִתָּא אַרְבַּע אַמִּין חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:	2 אִרְבָּע הִירְעֵה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאַמָּה הִירְעֵה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הִירְעֵת:
3 Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.	חֲמִישׁ יִרְעֵן יִהְיוּן מִלְפָּנַי חֲדָא עִם חֲדָא וְחִמִּישׁ יִרְעֵן מִלְפָּנַי חֲדָא עִם חֲדָא:	3 חֲמִשׁ הִירְעֵת תִּהְיוּן חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחִמִּשׁ יִרְעֵת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:
4 And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירְעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַעֲבִיד בְּסַפְתָּא דִּירְעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:	4 וַעֲשִׂיתָ לְלֹאֵת תַּכְלֶת עַל שַׁפֹּת הִירְעֵה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַעֲשֶׂה בְּשַׁפֹּת הִירְעֵה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:

ולשון מחתה פוייט"א בלע"ז כמו לקחות אש מיקוד (ישעיה ל, יד):
 (39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים:
 (40) וראה ועשה. ראה כאן זהב תצנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעה המנורה, עד שהראה לו הקד"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרומתו דאש מקטני צטורא, אילו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתורו אחר מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורו דאש מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסות: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (ברייטא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מזויירין בהם באריגתן, ולא ברוקמה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה בשני כותלים, פרטוף אחד מכאן ופרטוף אחד מכאן, ארי מזד זה וגשר מזד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין בלע"ז פייטש"א

(3) תהיינן חוברות. תופרין צמחט זו צדד זו, חמט לצד וחמט לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, ודבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכתובים, ופגיהם איש אל אחיו (שמות כה, כ):

<p>5 Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בְּקַצֵּה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָה:</p>	<p>5 חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בְּקַצֵּה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָה:</p>
<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וַחֲבַרְתָּ אֶת-הִירֵיעֹת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָה בְּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וַחֲבַרְתָּ אֶת-הִירֵיעֹת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָה בְּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>
<p>7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לָאֶהֱל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי-עָשָׂרָה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>	<p>7 וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לָאֶהֱל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי-עָשָׂרָה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֶרְבָּע דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרִי יְרִיעָן:</p>	<p>8 אֶרְבָּע דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרִי יְרִיעָן:</p>

(4) לולאות. לז"ל של צלע"ז וכן תרגם אונקלוס ענובין, לשון עניצה: מקצה בחוברת. צאות היריעה שצנן החצור. קצות חמשת היריעות קרויה חוצרת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאותה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוצרת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא צמצמתה, כשתפרוש חוצרת אלל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, והול לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה חימנה, וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שבצדדים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזרח, שלא היו קרשים צמזרח אלל ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאכת צברייתא דמסכת מדות, אלל צמסכת שבת (פרק הזורק חטא), אינן היריעות מכסות את עמודי המזרח, ופי' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה: (6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצמזרח זו, וראשן אחד צלולאות שצמזרח זו, ומחברן צהן:

(7) יריעות עזים. מנוחה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות: (8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחתונה צנן האדן, שהאדנים גבהן אמה:

9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וְהִלַּפִּיף יָת חֲמִישׁ יְרִיעֵן לְחוּד וְיָת שֵׁת יְרִיעֵן לְחוּד וְתִיעוֹף יָת יְרִיעֶתָא שְׁתִּיתָא לְקָבִיל אָפִי מִשְׁכָּנָא:	9 וְחִבְרָתָ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבְדּוֹ וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבְדּוֹ וְכִפְלַת אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:
10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעֶתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעֶתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנָּנָא:	10 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עַל שִׁפְתַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצְנָה בַּחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עַל שִׁפְתַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרַת הַשְּׁנִית:
11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין דִּנְחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יָת פּוֹרְפִיא בְּעֲנֻבֵיא וְתִלְפִיף יָת מִשְׁכָּנָא וַיְהִי חֵד:	11 וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלִלְאֹת וְחִבְרָתָ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:
12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסִרְחָא דִּיתִיר בִּירִיעֶת מִשְׁכָּנָא פְּלִגּוֹת יְרִיעֶתָא דִּיתִרָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא:	12 וְסִרְחַת הָעֲדָף בִּירִיעֶת הָאֹהֶל תִּצִּי הַיְרִיעָה הָעֲדָפַת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:
13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.	וְאַמְתָּא מְכָא וְאַמְתָּא מְכָא בְּדִיתִיר בְּאֲרָךְ יְרִיעֶת מִשְׁכָּנָא וַיְהִי סְרִיחַ עַל סִטְרֵי מִשְׁכָּנָא מְכָא וּמְכָא לְכִסּוֹיָתֶיהָ:	13 וְהָאֲמָה מִזָּה וְהָאֲמָה מִזָּה בְּעֲדָף בְּאֲרָךְ יְרִיעֶת הָאֹהֶל וַיְהִי סְרוּחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסְתּוֹ:
14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.	וְתַעֲבִיד חוּפָּאָה לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁפִּי דְּכָרִי מְסוּמָקִי וְחוּפָּאָה דְּמִשְׁפִּי סִסְגוּנָא מִלְּעֵילָא:	14 וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים מִלְּמַעְלָה: (פ)

(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן המחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחצה היה חלוי, וכפול על המסך שנמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה בצעיף על פניה:
(12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בזה לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בזה אינו אלא לשון גג, שמא הילות ומסככות על המחתונות, והן היו עודפות על המחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה, עודף על רוחב המחתונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח צמורח שהן פניו, ופון ודרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה

15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֵעִי שְׁטִין קְיָמִין:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	רביעי
16 Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶכָּא וְדַפָּא וְאַמָּתָא וּפְלָגוֹת אַמָּתָא פּוֹתִיָּא דְּדַפָּא חַד:	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֻמָּה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	16
17 Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	תְּרִין צִירִין לְדַפָּא חַד מְשֻׁלָּבִין חַד לְקַבִּיל חַד בֵּין תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:	שְׁתֵּי יָדוֹת לְקְרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ בֵּין תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	17
18 And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוֹמָא:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרֶשׁ לַפָּאת נִגְבָּה תִּימְנָה:	18
19 And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבַּעִין סְמְכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחְתֹּת עֶשְׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמְכִין תַּחְתֹּת דְּפָא חַד לְתְּרִין צִירֵיהִי וְתְּרִין סְמְכִין תַּחְתֹּת דְּפָא חַד לְתְּרִין צִירֵיהִי:	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	19

ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים: (15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים במדבר, וכשמת, היה לבניו להעלותם עמהם כשיאלו ממזרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה ללוות אותן לעשות משכן במדבר מעני שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שיסד הצבלי בפיוט שלו, טס מטע מזון קרשים קורות בחינו ארזים, שנזכרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכזים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש: (16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גובהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן ל' קרשים שיהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב, ל' אמה: (17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחרי שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בזה"ל צ"ח ה'זורק (שבת דף כ"ח): שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, וישבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשה צדיהן, רוחב החריץ כעובי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר והיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיחברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליבות סולם, מובדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ כעובי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות צירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן: (18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיבר דרומא:

20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶשְׂרִין דְּפִין:	20	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶשְׂרִין דְּפִין:
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:	21	וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכֵתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשׁ קֶרֶשִׁים:	22	וְלִירְכֵתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשׁ קֶרֶשִׁים:
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:	23	וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:
24	And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וַיְהִיו מְכֻנָּוִין מִלְּרַע וּכְחֵדָא יִהְיוּ מְכֻנָּוִין עַל רִישֵׁיהוֹן הַטְּבַעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לַשְּׁנֵי הַמִּקְצַעַת יִהְיוּ:	24	וַיְהִיו תַּמִּים עַל-רֵאשֻׁוֹ אֶל-הַטְּבַעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לַשְּׁנֵי הַמִּקְצַעַת יִהְיוּ:
25	Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וַיְהִיו תַּנְיָנָא דְּפִין וְסְמִכֵּיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סְמִכִין תְּרִין סְמִכִין תַּחֲתֵי דְּפָא חֵד וּתְרִין סְמִכִין תַּחֲתֵי דְּפָא חֵד:	25	וַיְהִיו שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשׁ עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(22) ולירכתי. לשון סוף, כתרמו וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶשְׂרִין דְּפִין. ולפי שהפתח צמורח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב: (23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמנה קרשים צסדר אחד הן, אלא שאלו השמים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, בלות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הנפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שזה: (24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאכלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שצסדר המערב, חרוץ לרחבו צעציו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין צשני צדיו כמו עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאכלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. וצקש שצמקצוע היה טבעת צעוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לחוכו, ומה שכתב היה טבעת צעוצי קרש, רואה לומר צעוצי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שצסדר מערב כננס לחוכו, נמצאו שני הכחלים מחוצרים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שצמקצוע, לקרש שצסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות: (25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים צסדר מערבי. כך שנויה צמשנה מעשה סדר הקרשים צמלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים,

<p>26 And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן חֶמֶשׁ לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חֶדֶד:</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן חֶמֶשׁ לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חֶדֶד:</p>
<p>27 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;</p>	<p>וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְ�כָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לִיִּרְכְּתֵימָה:</p>	<p>27 וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לִיִּרְכְּתֵימָה:</p>
<p>28 and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.</p>	<p>וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:</p>	<p>28 וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:</p>
<p>29 And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.</p>	<p>וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחִים וְצִפִּיתָ אֶת־הַבָּרִיחִים זָהָב:</p>	<p>29 וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחִים וְצִפִּיתָ אֶת־הַבָּרִיחִים זָהָב:</p>
<p>30 And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.</p>	<p>וְהִקְמַתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּמִּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר־ (ס) וְהִקְמַתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּהֲתִיחָהּ בְּטוֹרָא:</p>	<p>30 וְהִקְמַתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּמִּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר־ (ס) וְהִקְמַתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּהֲתִיחָהּ בְּטוֹרָא:</p>

והורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המוּבְדָלוֹת זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), והורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו חואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרגומו עֲצֵרִין, וצלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה' ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מזד זה וזה נכנס בטבעת מזד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, והוא שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שנצפון ושצדרוס, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת כח:):

(29) בתים לבריחים. הטבעות שמעשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריחים וזהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובעין אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מזופים והב כשהן תחובין בקרשים, והצריחים הללו במחוץ היו צולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים: (30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך

<p>31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד פָּרוּכָתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבֹיץ שִׁזִּיר עֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יִתָּה צוֹרֵת פְּרוּכִין:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חָשֵׁב אֹתָהּ כָּרָבִים:</p>
<p>32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.</p>	<p>וַתִּתֵּן יָתָה עַל אַרְבָּעָא עַמּוּדֵי שִׁטִּין מְחוּפִין דְּהָבָא וְיִיהֶן דְּהָבָא עַל אַרְבָּעָא סְמִכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>32 וַנִּתְּנָה אֹתָהּ עַל-אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְיִוְיָהֶם זָהָב עַל-אַרְבָּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף:</p>
<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וַתִּתֵּן יָת פָּרוּכָתָא תַּחַת פּוֹרְפִיא וְתַעֲלִיל לְתַמָּן מִגִּיּו לְפָרוּכָתָא יָת אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וְתַפְרִישׁ פָּרוּכָתָא לְכוּן בֵּין קוֹדֶשׁא וּבֵין קֹדֶשׁ קוֹדֶשׁא:</p>	<p>33 וַנִּתְּנָה אֶת-הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים:</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וַתִּתֵּן יָת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא בְּקֹדֶשׁ קוֹדֶשׁא:</p>	<p>34 וַנִּתְּן אֶת-הַכְּפֹרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים:</p>
<p>35 And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְתַשִּׁי יָת פְּתוּרָא מִבְּרָא לְפָרוּכָתָא וְיָת מְנִרְתָּא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל סֵטֵר מִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא וּפְתוּרָא תִּתֵּן עַל סֵטֵר צְפוֹנָא:</p>	<p>35 וְשַׁמֶּת אֶת-הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת-הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תֵּתֵן עַל-צֵלַע צָפוֹן:</p>
<p>36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד פָּרֹסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבֹיץ שִׁזִּיר עֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>36 וַעֲשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם:</p>

סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, וכלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל בין המלך וצידו העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, כלל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. דבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצורין שמעני עצריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צורין של צריה יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים חקועים צחור ד' אדנים, ואונקליות קצועין זהן, עקומין למעלה להשיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך זה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגזנה של קרשים, פרוסה צלשיל של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר ונתתה את הפלגת פסח הקרשים, המחברים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה צגני שלשי המשכן, והחוצרת השנית נסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

(35) ושמות את השלחן. שלחן צנפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה דדרוס, משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שצין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שֹׁטִין וְתַחְפֵּי יִתְּהוֹן דְּהָבָא וְנִיְהוֹן דְּהָבָא וְתַחְפֵּי דְהוֹן חֲמִשָּׁה סְמָכִין דְּנָחֶשָׁא:</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִיְהוֹם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>XXVII And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת מִדְּבָחָא דְאֶצִי שֹׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אִירְכָא וְחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹחֵינָא מְרֻבָּע יהי מִדְּבָחָא וְתִלְתַּת אַמִּין רֹמֵיָה:</p>	<p>שטי ועָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֶרְבֶּה וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רֹחֵב רְבֹוע יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתּוֹ:</p>
<p>2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד קַרְנוֹתָיָהּ עַל אַרְבַּע זְוִיִּתִּיהָ מִנִּיהָ יִהְיוּ קַרְנוֹתָיָהּ וְתַחְפֵּי יִתִּיהָ נְחֹשֶׁא:</p>	<p>2 וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹה תִהְיוּ קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>
<p>3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פִּסְכֵּיתֵיהּ וְלִמְסַפֵּי קְטָמִיָּהּ וּמִגְרוּפֵיתִיהּ וּמִזְרָקוֹתֶיהּ וּצְנוּרֵיתִיהּ וּמִחֲתָתִיהּ לְכָל מְנוֹהֵי תַעֲבִיד נְחֹשֶׁא:</p>	<p>3 וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדִשְׁנוֹ וְיַעֲיוּ וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמִחֲתָתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיהָ סְרָדָא עֹבֵד מְצַדָּתָא דְנְחֹשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מְצַדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דְּנְחֹשָׁא עַל אַרְבַּע סְטְרוֹתֶיהּ:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לָּהּ מִכְבָּר מַעֲשָׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טְבַעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שִׁכְסָה בְּעָלוֹ (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות זו מעשה מחט, כפרטוף של עזר זה כך פרטוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹצֵד צִיֵּיר, ולא עוֹצֵד צִיֵּיר. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (וזכרים נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשה לדס ויחזרם זו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עוונות מצח, שנאמר ומִלְחָף נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, ד):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם אונקלום לַמְסַפֵּי קְטָמִיָּהּ, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בצמרון, לשמש בנין וסמירה כמו וַאֲשֶׁרֶשׁ שְׂרָשִׁיָּהּ (תהלים פ, י), וְאִיל מִשְׁרִישׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וְכָל צְבוּאֹתֵי שְׂרָשׁ (שם לא, יז). וכמוהו צִסְעָפִיָּהּ פְּרִיָּהּ (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פְּרִיָּהּ (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֶסְרוֹן עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שצר עֲלָמוֹ. וכמוהו וַיִּסְקְלֵהוּ צִחְצִינִים (מלכים א, יג), וחלופו סָקְלוּ מֵאֲנָן (ישע' סז, י), הסירו אֲזַנִּיהָ, וכן וַיַּעֲזֹקוּהָ וַיִּסְקְלֵהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדֵּר־יִיר ויעיו. כתרגומו, מגרפות שנטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו צית יד, ובלע"ז ויד"ל ומזרקותיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בצצר ונחמדים זו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממנה שריפתן, ובלע"ז קְרוֹצִינִי"ש ובלשון חכמים נזירות: ומזחיותיו. צית קבול יש להם, לטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחמות, כמו לְקַחֹת אֵשׁ מִיָּקוֹד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּסְפָּה אֵשׁ אֵשׁ צִחִיקוֹ (משלי ו, כז): לכל כליו. כמו כל כליו:

5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.	וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְתָתִין יְתֵה תַּחְתֹּת סוּבִיבָא דְמִדְבָּחָא מִלְרַע וְתִהִי מִצְדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מִדְבָּחָא:	5 וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:
6 And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.	וְתַעֲבִיד אַרְיֵחַיָּא לְמִדְבָּחָא אַרְיֵחַי דְּאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתֵהוּן נְחֹשָׁא:	6 וְעָשִׂיתָ בָּדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:
7 And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וְיַעֲיֵל יְת אַרְיֵחוֹהִי בְעֻמָּתָא וְיִהְיוּ אַרְיֵחַיָּא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמַטֵּל יְתִיה:	7 וְהוֹבֵא אֶת-בָּדָיו בַּטְּבָעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ:
8 Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	נְבוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ חֲלִיל לִוְחִין תַּעֲבִיד יְתִיה כְּמָא דְאַחֲזִי יְתָךְ בְּטוֹרָא כֹּן יַעֲבִדוּן:	8 נְבוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּמָא דְאַחֲזִי יְתָךְ בְּטוֹרָא כֹּן יַעֲשִׂיוּ: (ס)
9 And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וְתַעֲבִיד יְת דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא לְרוּת עֵיבֵר דְּרוּמָא סְרָדִי לְדֶרֶתָא דְּבוּיָן שְׁזִיר מְאָה אַמִּין אוּרְכָא לְרוּחָא חֲדָא:	9 וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לְפָנֶיךָ נֶגְב־תֵּימָנָה קִלְעִים לְחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מְאָה בָּאֲמָה אַרְךָ לַפָּנֶה הָאֶחָת:

(4) מכבר. לשון כזרה שקורין קריב"ש (זיעצ) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתגמו, ועשית לו מכבר נחושת מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סוצ, כל דבר המקיף סביב צעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכלל שוחטין (חולין כה.), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצ ולמעלה, אבל סוצ להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפני מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב.), איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, ותיצן המתרץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מוצח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות ככש שלו אלא ככש חלק, למדנו שהיה לו ככש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכש היה בדרום המזבח, מוצדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכש אלא י' אמות, כך מלאתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מוצדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב:) למדנוה מן המקרא:

(7) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

(8) נבוב לוחות. כתרומו קליל לוחין, לוחות עצי שטים מכל זד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עצי ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומו סדן כתרומו של מכבר המתורגס סדן לפי שהן מנוקבין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

<p>10 And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.</p>	<p>וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִשְׁקִיהֶם כֶּסֶף:</p>	<p>10 וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִשְׁקִיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>11 And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וְכֵן לָרֹחַ צְפוֹן בְּאֶרֶץ קִלְעִים מֵאָה אַרְבָּע וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִשְׁקִיהֶם כֶּסֶף:</p>	<p>11 וְכֵן לָפֶאֱת צְפוֹן בְּאֶרֶץ קִלְעִים מֵאָה אַרְבָּע וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִשְׁקִיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>12 And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.</p>	<p>וּרְחֵב הַחֲצֵר לָפֶאֱת יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:</p>	<p>12 וּרְחֵב הַחֲצֵר לָפֶאֱת יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:</p>
<p>13 And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.</p>	<p>וּרְחֵב הַחֲצֵר לָפֶאֱת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:</p>	<p>13 וּרְחֵב הַחֲצֵר לָפֶאֱת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:</p>
<p>14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קִלְעִים לְפֶתַח עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>	<p>14 וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קִלְעִים לְפֶתַח עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וְלִפְתָּהּ הַשְּׂנִית חֲמִשׁ עֲשָׂרָה קִלְעִים עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>	<p>15 וְלִפְתָּהּ הַשְּׂנִית חֲמִשׁ עֲשָׂרָה קִלְעִים עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות צין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גוניז"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו צפילגש בגבעה, ועמנו קמד קמורים קבוצים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

(13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחור, לשון אחורים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחור, כמו דתרגם אונקלוס הים האתלון (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמושים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנייה, נשאר רחב חלל הפתח צנתיים כ' אמה, והוא שנאמר ולשער הקצר קסך עשרים אמה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמדיהם שלשה. חמש אמות צין עמוד לעמוד, צין עמוד שצראש הדרום העמוד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנייה, וארבעה עמודים למסך, הרי י"ע עמודים למזרח כנגד י" למערב:

- 16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.
- 16 וְלִשְׁעַר הַחֹצֵר מָסָךְ עֲשִׂים אֹמֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁת מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקֵם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעַה:
- 17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.
- 17 כָּל-עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מִחֲשָׁקִים כָּסֶף וְנִיְהָם כָּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
- 18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.
- 18 אֶרֶץ הַחֹצֵר מֵאָה בְּאֹמֶת וּרְחִבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְרֹמְאָה חֲמִישׁ אֲמִין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסֻמְכֵיהֶן דְּנְחָשָׁא:
- 19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.
- 19 לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדֹתָיו וְכָל-סְכֵי דֶרְתָּא דְנְחָשָׁא:
- The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 226. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 239. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 246. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 239.*
- 20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.
- 20 וְאַתָּה תְּצַוֶּהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָקִחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכן בא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הלפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שצמורה היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו קלי חמשים הפנימים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחריו בין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צאמנע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה צעני שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחזין בארץ, או קשורין ותלויין וכוזבן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכן נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אהל כל יקען כל ישע יתדקו לנצח (ישעיה לג, כ):

(20) זך. כלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פ.), מגרגרו בראש הזית וכו': כתי. הזיתים היה כותש

21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.

4 And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.

בְּאֶהֱל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא מִבְּרָא אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲגַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

XXVIII וְאֹתָהּ הִקְרַב אֵלָיךְ אֶת־אֶהְרֹן אֶחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֱלֻעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

2 וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: וְלַתִּשְׁבָּחָא:

3 וְאֹתָהּ תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֵתִי רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁ לְכַהֲנוֹ־לִי:

4 וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד' וּמַעִיל וּכְתָנֶת תִּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי: וְאֵלֶּין לְבוּשֵׁיָא דִּי־עֲבָדוּן חוּשָׁנָא וְאַפֻּדָא וּמַעִילָא וּכְתוּנָא וְהַמִּינִי וְיַעֲבָדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחִיךָ וּלְבָנָיו לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי:

זמכתשת ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שמהא שלהצת עולה מאליה (שבת כא:). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת קמיד (במדבר כה, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן זמנחת חציתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מתקייסה צִפְקָר ומתקייסה צִפְקָר, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדה שמהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין זכך כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שהגמור מלאכת המשכן:

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא,

שנמריא"ה בלע"ז

(4) חושן. מכשיט כנגד הלצ: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מנאחי צברייתא פירוש תצניתו, ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוצב גז איש, כמין סינר שקורין פורזי"נט שחגורות השָׁרוֹת כשרוכבות על

- וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־
הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן
וְאֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־
הַשֵּׁשׁ: (פ)
- 5 And they shall take the gold,
and the blue, and the purple, and
the scarlet, and the fine linen.
- וְעָשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן תוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב:
- 6 And they shall make the ephod
of gold, of blue, and purple,
scarlet, and fine twined linen,
the work of the skilful workman.

הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדָד קָגור אֶפֶד דָּד (שמואל-ב, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּשָּׂן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד (ויקרא ח, י) ואחר כך וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ צִנְחָה אֶפֶד (ס), ותרגום אונקלוס צָהָמִין אֶפֶדָּא, למדנו שהחשש הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והחשש שם לבד. לכן אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו בו, כמו שנאמר ויאשר לו בו (ס), והחשש הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לצי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שחרגס יונתן ודוד חגור אפוד ד, פְּרָדוּט דְּצוּךְ, ותרגום כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, צמעשה תמר אחות אבשלום, פִּי כֵן פִּלְצָשָׁן צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַצִּחֹלֶת מַעֲלִים (שמואל-ב יג, יח): ומועיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לזשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: חשבין. עשוין משצננות לנוי, והמשצננות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת צננים טובות ומרגליות, כמו שנאמר בצנני האפוד מַסָּחַת מַסָּחֹת וְקָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוֹצְעִין (עיין יומא כה:). ואבבש. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן, וַיִּשָּׂן עָלָיו אֶת הַפָּתָה וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִי וַיִּשָּׂן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) וְהֵם יִקְחוּ. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים:

(6) וְעָשׂוּ אֶת הָאֶפֶד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בנרופן, לכן אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכצות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאליהו, רחצו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשש מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשב, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלא לאורו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכחפיו מעט, ואבני הששה קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצננות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצננות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצננות שכתף שמאל, נמצא החשן חלוי במשצננות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפחית תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזר את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.), ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בחור התכלת ובחור הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזר עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין נורת שני עבריהם דומות זו לזו:

7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.	תָּרִין כְּתָפִין מִלְּפָנָי יְהוֹן לִיהָ עַל תָּרִין סְטֹרְהִי וַיִּתְּלָפָהּ:	7 שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֲבֵרֹת יִהְיֶה-לָּהּ אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְרָה:
8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וְהָמָן תְּקוּנִיהָ דְעֻלּוּהִי כְעוֹבְדִיהָ מִנִּיהָ יְהִי דְחֶבֶא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבּוּץ שָׁזִיר:	8 וַחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹי יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:
9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:	וְתִסֵּב יֵת תְּרֵתִין אֲבְנֵי בּוֹרְלָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֵהֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	9 וְלִקְחָתָהּ אֶת-שְׁתֵּי אֲבְנֵי-שֹהֶם וּפְתַחְתָּהּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.	שְׁשֶׁה מִשְׁמֹתֵהֶם עַל אֶבְנָא חֲדָא וְיֵת שְׁמֵהֶן שְׁשֶׁה דְאַשְׁתָּארוּ עַל אֶבְנָא תַנְיִתָא כְּתוּלְדָתְהוֹן:	10 שְׁשֶׁה מִשְׁמֹתֵם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשְּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:
11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.	עוֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתֵב מִפְּרֵשׁ בְּגִלְף דְּעֻזְקָא תִּגְלֹף יֵת תְּרֵתִין אֲבְנֵי עַל שְׁמֵהֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצֵן דְּדֶהֱבָא תַעֲבִיד יְתֵהוֹן:	11 מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חֲתֹם תִּפְתַּח אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

(7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה, ולמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשב שמי חסיכות כמין שמי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לצו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כחפיו, ושתי אבני שהם קצועות זהב, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האזניים שקורין קוד"ש, שנאמר לא יקשרו צִיָּע (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אזליהם: וחבר. האפוד עם אותן שמי כתפות האפוד יחבר אותם בחשט למטה בחשב, ולא יארגס עמו, אלא אורגם לצד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר וזבולן יוסף, ובנימין מלך, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קֶרֶשׁ עֲצִים נָטָה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עצים. וכן קֶרֶשׁ צִדְקָה מְעֻדָּה (שם יב), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כתרומתו קֶסֶב מְקֻשָּׁשׁ בְּגִלְף דְּעֻזְקָא, חרוצות האותיות בתוכן, כמו שחורטין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב ניכר ומפורש: על שמות. כמו בשמות: מסבות משבצות. מוקפות האבנים במשבצות זהב, עשושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה במשבצות, נמנעת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחבר המשבצות בכתפות האפוד:

<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וַתִּשֵׂי יָת תַּרְתִּין אֲבִנֵיָּא עַל כַּתְּפֵי אֵיפֻדָּא אֲבִנֵי דְיוֹכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשׁוּל אֶהְרֹן יָת שְׁמֵהֶם לְפָנֵי יְהוָה עַל-תְּרִין כַּתְּפוּהֵי לְדְיוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 וְשָׂמֶתְּ אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כַּתְּפֹת הָאֵפֹד אֲבִנֵי זָכָרֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂא אֶהְרֹן אֶת-שְׁמוֹתֵם לִפְנֵי יְהוָה עַל-שְׁתֵּי כַתְּפָיו לְזָכָרֹן: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמְצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>שני וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת זָהָב:</p>
<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וְתַרְתִּין תַּכְיִן דְּדָהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבִיד יְתַהוֹן עוֹבֵד גְּדִילֵו וְתַתִּין יָת תַּכְיֵי גְדִילָתָא עַל מְרֻמְצָתָא:</p>	<p>14 וְשְׁתֵּי שָׁרְשָׁרֹת זָהָב שְׁהוֹר מְגֻבְּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת-שָׁרְשָׁרֹת הָעֶבֶת עַל-הַמִּשְׁבְּצֹת: (ס)</p>
<p>15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲשֵׁן דִּינָא עוֹבֵד אוּמָן כְּעוֹבֵד אֵיפֻדָּא תַּעֲבִידָנִיה דְּהָבָא תַּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצַבֵּעַ זָהוּרִי וּבִיז שִׁיר תַּעֲבִיד יְתִיהָ:</p>	<p>15 וְעָשִׂיתָ חֲשֵׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תַּכְלֹלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>
<p>16 Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.</p>	<p>מְרֻבַּע יְהִי עִירָא זֶרֶתָא אֲרֻרְפִּיה וְזֶרֶתָא פּוֹתִינִיהָ:</p>	<p>16 רָבִועַ יִהְיֶה כְּפֹל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:</p>
<p>17 And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;</p>	<p>וְתַשְׁלִים בֵּיה אֲשֻׁלָּמוֹת אֲבִנָּא אֲרַבְּעָא סְדָרִין דְּאָבֹן טָבָא סְדָרָא קַדְמָאָה סִמְקָן יֶרֶקֶן וּבְרָקֶן סְדָרָא חַד:</p>	<p>17 וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אָבֹן אֲרַבְּעָה טוּרִים אָבֹן טוּר אָדָם פְּטָדָה וּבְרָקֶת הַטּוּר הָאֶחָד:</p>

(12) לזכרון. שיהא רואה הקב"ה את השצטים כמוזים לפניו, ויזכור לדקתם:
(13) ועשית משבצות. מיעוט משבצות שמים, ולא פירש לך עתה צפרשה זו אלא מקצת לרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:
(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אוחס: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטיין, ולא מעשה נקזים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לְעִרְדָּקָאֹת שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צילה כז:). ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עבות על משבצות הללו. ולא זה הוא מקום לוואת עשייתן של שרשרות ולא לוואת קציעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זוי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זוי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהו על עשייתן ועל קציעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשבצות שזו לעשות עס האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשבצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנם על המשבצות הללו:
(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דצר אחר משפט, שמצבר דצריין והצטחתו אמם, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דצרי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכוח אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דצרים, שמפרש ומצבר דצריין: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:
(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְ אֶהְרֹן, תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וְסַדְרָא תַנְיָנָא אִזְמַרְגָּדִין וַיְהִי־לָהֶם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְסַדְרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעֵין עֵגֻלָּא:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וַיִּשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב וְסַדְרָא רַב־עֲאָה כְרוּם יָמָא וַיְהִי בְמִלּוֹאֲתָם: וּבִזְרָא וּפְנִתִירִי מְרַמְצִין בְּדָהָב יַחֲוֹן בְּאַשְׁלֻמוֹתָהוֹן:	20
21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינָן עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פְּתִיחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תְּהִיֶּינָן לִשְׁנֵי עֶשֶׂר שִׁבְטֹת:	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֹת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֹת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַתִּין יֵת תְּרִתִּין גְּדִילָן דְּדָהָב עַל תְּרִתִּין עֲזָקְתָא בְּסַטְרֵי חוֹשְׁנָא:	24

(17) ומלאות בו. על שם שהאצנים ממלאות גומות המשצות המתוקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים:
 (20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משצות זהב בעומק שיעור שיחמלא בעוצי האבן, זהו
 לשון במלואותם, כשיעור מלוי עציץ של אצנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר:
 (21) איש על שמו. כסדר מולדותם סדר האצנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
 (22) על החושן. ששזיל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי
 אילן, המאחיזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחיזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות
 האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פחד מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יחירה, כמו מ"ס
 שצשלשום, ומ"ס שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא
 מגבלות האמור למעלה, שמתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז מעשה עבות.
 מעשה קליעה:
 (23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם בו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא
 שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נמנים בו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן
 שתי טבעות זהב, ואף ששרשרות צריך אמה לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד האזר לימנית
 ולשמאלית הצאים מול כחפות האפוד:
 (24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן,

- 25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.
- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן תַּרְתִּין גְּדִילָן דָּעַל תְּרִין תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצוֹת מִרְמְצָתָא וְתִתֵּן עַל כְּתָפֵי אֶל-מוֹל פָּנָיו:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסַּפְרֵי סִפְרָא וְאִשְׁכְּנוּ הָאֶפֶד) בִּיתָהּ:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנִתְּתָהּ אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחֲבֵרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
- וְנִתְּדוּן יָת חוֹשְׁנָא מֵעֲזָקְתִּיהּ לַעֲזָקַת אֶפֶדָא בְּחוּטָא דְּחִכִּילָתָא לְמַדְהֵי עַל הַמֶּנֶן אֶפֶדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשְׁנָא מֵעֲלָיו אֶפֶדָא:
- וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעָיו אֶל-טַבָּעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:

עכשיו מפרש לך שיהא תוחז אומן בטבעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי צפרשת אלה פקודי לא הוכפלו: (25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה צין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע צהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל האזר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע צמשצות של ימין, וכן צשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמאלו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול וצהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דצוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות צעצר הכתפות שכלפי המעיל, אלא צעצר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו צעצר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחמונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס צשני קצות של תחיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מחניו, ועוד נתן סימן, שלא יקצעם צעצר החושן שכלפי החוץ, אלא צעצר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצר הוא לצד האפוד, שחצב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מחניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכצין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נחונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צוה ליתן צראשן השני שהוא מחוצר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצרתו, סמוך למקום חצורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט צגוצה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחצב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונתן פחיל תכלת צאותן הטבעות וצטבעות החשן, ורוכסן צאותו פחיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמאל מיוצב על המעיל יפה: ממוול פניו. צעצר החיזון:

<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבּוֹ בַּבָּאֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי-יְהוָה תָּמִיד:</p>	<p>29 וַיִּנָּשָׂא אֶהָרֹן אֶת-שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל-לִבּוֹ בַּבָּאֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי-יְהוָה תָּמִיד:</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וַתִּתֵּן בַּחֹשֶׁן דִּינָא יֵת אוּרִים וְתֻמִּימִים וְהָיוּ עַל-לִבּוֹ אֶהָרֹן בַּבָּאֹ לִפְנֵי יְהוָה וַיִּנָּשָׂא אֶהָרֹן אֶת-מִשְׁפָּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>	<p>30 וַנִּתֵּן אֶל-חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתֻּמִּימִים וְהָיוּ עַל-לִבּוֹ אֶהָרֹן בַּבָּאֹ לִפְנֵי יְהוָה וַיִּנָּשָׂא אֶהָרֹן אֶת-מִשְׁפָּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת מְעִיל אֵיפֹדָא גָמִיר תַּכְלָא:</p>	<p>שלישי וַעֲשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֵפֹד כָּלִיל תַּכְלֵת:</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וְהָיָה פִּוְמִיָּה כַּפִּיל לְגִוְיָהּ תִּיָּרָא יְחִי מִקֶּרֶף לְפִוְמִיָּה סָחֹר סָחֹר עֹבֵד מַחִי כְּפֹם שְׂרִינְן יְחִי לִיָּה דְלָא יִתְבָּזַע:</p>	<p>32 וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שֹׁפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֶׂה אֲרָג כָּפִי תַּחֲרָא יִהְיֶה-לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>
<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וַתַּעֲבִיד עַל שְׁפֹלְזֵיהִי רְמוֹנֵי תַּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה וְזָהָרִי עַל שְׁפֹלְזֵיהִי סָחֹר סָחֹר וְזָגִין דְּדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>33 וַעֲשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיוֹ רְמוֹנֵי תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:</p>

(28) וירכסו. לשון חזור, וכן מִקְרָאֵי אֵישׁ (תהלים לא, כא), חזורי חזרי רשעים. וכן וְהִקְדָּשִׁים לְזִכָּרוֹן (ישעיהו, 7), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שזיניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לזקקת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותן בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְשֵׁט הָאוּרִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוותי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל בגזרה, הוא פתיחת בית הוואר: בתוכו. כתר גומו פְּפִיל לְגִוְיָהּ, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפולתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכן: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עוצר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמורה, וכן לא יִחַשְׁשׁוּ, וכן לא יִקְרַעו מִמֶּנּוּ (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנח תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענָלִין שצמחוס: בתוכם סביב. ציניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

- 34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about. פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל-שׁוּלֵי הַמָּעִיל מְעִילָא סְחוּר סְחוּר: סָבִיב:
- 35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not. וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וּבְמִפְקֵיהָ וְלֹא יָמוּת: (ס)
- 36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD. וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּתְעַבִּיד צִיצָא דְדָהָב דְּכִי וּתְגַלֹּף עָלָיו כְּתָב מִפָּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:
- 37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be. וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהוָה:
- 38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD. וְהָיָה עַל-מִצְחַת אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת-עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצְחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:

(34) פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אכלו:

(35) ולא ימות. מכלל לאו אחת שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המצח מאזן לאזן (סוכה ה:):

(37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, ויִתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו בנקבים, ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מצחו ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבן צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה.), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: ויהיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודו על מצחו מכפר ומרצה, ואם

<p>39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְשִׁבְצָתָהּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רֶקֶם:</p> <p>וְתַרְמִיץ כִּתּוּנָא דְבוּצָא וְתַעֲבִיד מִצְנֶפֶת דְבוּצָא וְהִמְיֵן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:</p>
<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כִּתְנֹת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אֲבָנִיִּים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p> <p>וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כִּתְנֹת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אֲבָנִיִּים וְקוֹבְעֵין תַּעֲבִיד לָהֶן לִיקָר וּלְתִישְׁבָּחָא:</p>
<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיד וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשְׁחָתָה אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹוּ לִי:</p> <p>וְתַלְבִּישׁ יְתָהוֹן יֵת אַהֲרֹן אֶחָיד וְיֵת בְּנוֹהֵי עִמִּיה וְתַרְבִּי יְתָהוֹן וְתַקְרִיב יֵת קוֹרְבָנֵהוֹן וְתַקְדִּישׁ יְתָהוֹן וַיִּשְׁמְשׁוּן קָדְמִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־כָד לְכַסּוֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ מִמְתָּנִים וְעַד־יָרְכִים יִהְיוּ:</p> <p>וַעֲבִיד לָהֶן מְכַנְסִין דְבוּץ לְכַסָּאָה בָּשָׂר עֲרִיא מִחֲרָצִין וְעַד יָרְכָן יִהְיוּ:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בִּקְדָשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹן וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p> <p>וַיִּהְיוּ עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנוֹהֵי בְּמִיעֵלְהוֹן לְמִשְׁכָּן זִמְנָא אֹו בְּמִקְרִבָהוֹן לְמִדְּבָחָא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשָׁא וְלֹא יִקְבְּלוּן חוּבָא וְלֹא יָמוּתוּן קִיָּם עָלֶם לִיָּה וְלִבְנוֹהֵי בְּתָרוּהֵי:</p>

לאו אינו מרצה, נדרש על מנחו תמיד, מלמד שממשמש בו צעודו על מנחו, שלא יסיה דעתו ממנו:

(39) ושבצת. עשה אותם משצצות משצצות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כהנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כהונת, ואבנט, ומגצעות היא מנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרשה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשצן, מנפת, ואבנט, וציץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כולס: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, וצלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"טטיר, והוא מלוי ידים:

(42) ועשה להם. לאהרן ולצניו: מכנסי בד. הרי ח' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין צהס: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיטה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצו:

XXIX	<p>And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה וְדִין פִּתְגָמָא דְתַעֲבִיד לַהוֹן לַחֶם לְקֹדֶשׁ אַתֶּם לַכֹּהֵן קִדְמִי סֵב תֹּרֶד חֵד בֶּר תֹּרִי וְדִכְרִין תִּרִין שְׁלָמִין:</p>	<p>רביעי וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לַחֶם לְקֹדֶשׁ אַתֶּם לַכֹּהֵן לִי לֶקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>
2	<p>and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וְלֶחֱם פַּטִּיר וּגְרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָ וְאַסְפּוּגִין פַּטִּירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָ סֵלֶת דְּחִטִּין תַּעֲבִיד יְתָהוֹן:</p>	<p>וְלֶחֱם מִצּוֹת וַחֲלֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁתִּים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
3	<p>And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.</p>	<p>וְתַתִּין יְתָהוֹן עַל סֵלָא חֵד וְתַקְרִיב יְתָהוֹן בְּסֵלָא וְתָ תֹרֶא וְתָ תִרִין דְּכָרִין:</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:</p>
4	<p>And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.</p>	<p>וְיָת אַהֲרֹן וְיָת אֶחָדָן וְיָת בְּנוֹהֵי תַקְרִיב לְתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתַסְחִי יְתָהוֹן בְּמִיָּא:</p>	<p>וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תַקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחִצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:</p>
5	<p>And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְתַסֵּב יָת לְבוּשֵׁיָא וְתַלְבִּישׁ יָת אַהֲרֹן יָת כְּתוֹנָא וְיָת מְעִיל אֵיפֹדָא וְיָת אֵיפֹדָא וְיָת חוּשָׁנָא וְתַתְּקִין לֵיהּ בְּהַמָּנִן אֵיפֹדָא:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֹּתֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:</p>
6	<p>And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.</p>	<p>וְתַשִּׁי מִצְנֶפֶתָא עַל רִישֵׁיהּ וְתַתִּין יָת כְּלִילָא דְקֹדֶשָׁא עַל מִצְנֶפֶתָא:</p>	<p>וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:</p>
7	<p>Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.</p>	<p>וְתַסֵּב יָת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְתַרִיק עַל רִישֵׁיהּ וְתַרְבִּי יְתִיהָ:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ:</p>

- (1) לֶקַח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פֶּר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פֶּר:
- (2) ולחם מצות וחלות מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רבוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה זענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן דרבוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו). בשמן. כשהן קמת, יולק צהן שמן וצוללן (שם עה). משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יוגית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):
- (3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמתו:
- (4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
- (5) ואפדת. קשט ותקן הסגורה והסינר סביבותיו:
- (6) גזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שזראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כוזב:
- (7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יוגית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצרן באמצעו:

8 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְיָת בְּנוֹתָי תִּקְרִיב וְתִלְבִּישֵׁנָם בְּתוּנִיִּם:	8 וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:
9 And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְתַזְרִיז יִתְּהוֹן הַמִּינִין אֶהָרֹן וּבְנוֹתָי וְתַתְּקִין לָהֶן קוֹבְעִין וְתַחֲי לָהֶן כְּהוֹנָתָא לְקָם עַל־ם וְתִקְרִיב קוֹרְבָנָא דְאֶהָרֹן וְקוֹרְבָנָא דְבְנוֹתָי:	9 וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָטָא אֶהָרֹן וּבְנָיו וְחִבְשֵׁת לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיתָה לָהֶם כְּהֹנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֹּאֲתָ יַד־אֶהָרֹן וְיַד־בְּנָיו:
10 And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקָדָם מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמֹד אֶהָרֹן וּבְנוֹתָי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ תּוֹרָא:	10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַד אֶהָרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:
11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתַכּוֹס יֵת תּוֹרָא קָדָם יי בְּתַרְע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	11 וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
12 And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתַסֵּב מִדְּמָא דְתּוֹרָא וְתַתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאֶצְבָּעְךָ וְיֵת כָּל דְּמָא תַשְׁפּוֹד לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:	12 וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְּתָה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תַשְׁפּוֹד אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:
13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְתַסֵּב יֵת כָּל תַּרְבָּא דְחָפִי יֵת גִּזָּא וְיֵת חֲצָרָא דְעַל כִּבְדָּא וְיֵת תַּרְתִּין כּוֹלִין וְיֵת תַּרְבָּא דְעַלִּיהֶן וְתַסִּיק לְמִדְּבָחָא:	13 וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־הַכִּבֶּד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְיֵת בָּשָׂר תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁכִּיָּה וְיֵת אוֹכְלִיָּה תוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:	14 וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹ וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:
15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְיֵת דְּכָרָא חַד תַּסֵּב וְיִסְמְכוּן אֶהָרֹן וּבְנוֹתָי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:	15 וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְיִסְמְכוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

(9) והיתה להם. מלוי ידיים זה לכהונת עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמיליו ופקודת הכהונה:

(11) פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:

(12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצמיס נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין צליטת צית קצול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):

(13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרף שאף דכדקא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ ג, ד):

(14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חילונו נשרפת אלא זו:

- 16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.
- 17 And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.
- 18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.
- 19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.
- 20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.
- 21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.
- וְשַׁחֲטָה אֶת-הָאֵילַן וְלָקַחְתָּ אֶת-דַּמָּהּ וְנָתַתָּה עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
- וְאֶת-הָאֵילַן תִּנְתָּח לְנִתְחָיו וְרָחֲצָה קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנָתַתָּה עַל-נִתְחָיו וְעַל-רָאשָׁיו:
- וְהִקְטַרְתָּ אֶת-כָּל-הָאֵילַן הַמִּזְבֵּחַ עֲלָהּ הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:
- וְלָקַחְתָּ אֶת-הָאֵילַן הַשֵּׁנִי וְסָמְדוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הָאֵילַן:
- וְשַׁחֲטָה אֶת-הָאֵילַן וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-תֵּימַן אוֹזְנוֹ אֹהֲרָן וְעַל-תֵּימַן אוֹזְנוֹ בְּנָיו הַיְּמָנִית וְעַל-בֶּהֱן יָדָם הַיְּמָנִית וְעַל-בֶּהֱן רַגְלָם הַיְּמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
- וְלָקַחְתָּ מִן-הַדָּם אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל-אֹהֲרָן וְעַל-בְּגָדָיו וְעַל-בְּנָיו וְעַל-בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:
- וְתָסַב מִן דָּמָא דְעַל מִדְּבָחָא וּמִמִּשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתִדִּי עַל אֹהֲרָן וְעַל לְבוּשׁוֹ וְעַל בְּנֵי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנֵיהֶם עִמֵּיהֶם וְיִתְקַדֵּשׁ הוּא וּלְבוּשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּלְבוּשֵׁי בְנֵיהֶם עִמֵּיהֶם:

(16) וזרקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באמצע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אמצע, שמתן דמם מחזיק המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית ז', והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית כשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכן קרוי סביב:

(17) על נתחיו. עם נתחיו, וסוף על שאר הנתחים:

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:

(20) תנוד. הוא הקסום (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבתוך האוזן, שקורין טנדרוס: בהן ידם. הגדול, ובפרק האמצעי:

- 22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;
- 23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.
- 24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.
- 25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.
- 26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.
- וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֶב וְהָאֵלִיָּה וְאֶת־הַחֹלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא׃
- וְכֹכֵר לֶחֶם אֶחָת וְחֹלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה׃
- וְשַׁמֶּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃
- וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה׃
- וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לַמִּנְחָה׃
- וְתֹסֵב יֵת חֲדָיָא מִדְּבַר קוֹרְבָנָיָא דְּלֹאֲהֲרֹן וְתָרִים יִתִּיָּה אֲרָמָא קָדָם יְיָ וְהָיָה לְךָ לְחֶלֶק׃

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֵת הָעֶזְהָ יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יועצות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא בכבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכחוש שהמלואים שלמים, שמימים שלום למוצא, ולעוד העבודה, ולצעלים לכך אני מזריכו החזה, להיות לו לעודד העבודה למנה, וזה משה ששימש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הצא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

(24) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן ובניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבדת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבדת טללים רעים (מנחות סג:):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

<p>And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.</p>	<p>וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֻזֵּה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנָף וְאֶת־הוֹרֶם מֵאֵלֶּי הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃</p>	<p>27 וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֻזֵּה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנָף וְאֶת־הוֹרֶם מֵאֵלֶּי הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃</p>
<p>And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.</p>	<p>וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃</p>	<p>28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃</p>
<p>And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.</p>	<p>וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם׃</p>	<p>29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם׃</p>
<p>Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֵׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיהֶם מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ׃</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֵׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיהֶם מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ׃</p>
<p>And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.</p>	<p>וְאֶת־אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ׃</p>	<p>31 וְאֶת־אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ׃</p>
<p>And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת־חֶלְקֵם אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃</p>	<p>32 וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת־חֶלְקֵם אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃</p>

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם צהור ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטל"ר צלע"ו: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שצא צגדולה אחרייו: למשחה. להסגל צהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נפתים למשחה (צמד צר יח, ח), אל תגעו צמשי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה:

(30) שבעת ימים. רשפי: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציום הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עבודת ציום הכפורים כשרה אלא צו (יוםא עג): תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (פ"ו, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עובד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. צחזר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

<p>33 And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.</p>	<p>וַיֵּכְלוּן יְתֵהוֹן דָּאֲתַכְפֹּר בְּהוֹן לְקַרְבָּא יֵת קוֹרְבָּנֵהוֹן לְקֹדֶשׁא יְתֵהוֹן וְחִילוּנִי לֹא יִיכּוֹל אַרִי קוֹדֶשׁא אֲנוּן:</p>	<p>33 וְאָכְלוּ אַתֶּם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יְדֵם לְקֹדֶשׁ אַתֶּם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:</p>
<p>34 And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.</p>	<p>וְאִם יִשְׁתָּאֵר מִבֶּשֶׂר קוֹרְבָּנִיא וּמִן לֶחֶמָא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דָּאֲשָׁתָאֵר בְּנוּרָא לֹא יִתְאַכִּיל אַרִי קוֹדֶשׁא הוּא:</p>	<p>34 וְאִם־יִוָּתֵר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֵּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשִׂרְפֹת אֶת־הַנוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:</p>
<p>35 And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּדִין כָּל דְּפִקִּידַת יְתָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קוֹרְבָּנֵהוֹן:</p>	<p>35 וַעֲשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כִּכָּה כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יְדֵם:</p>
<p>36 And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.</p>	<p>וְתוֹרָא דְחֲטָאָתָא תַעֲבִיד לְיוֹמָא עַל כְּפוּרִיא וְתַדְכִּי עַל מִדְּבָחָא בְּכַפְּרִיתָךְ עֲלוּהִי וְתַרְבִּי יִתִּיה לְקֹדֶשׁוּתִיה:</p>	<p>36 וּפַר חֲטָאָת תַעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפּוּרִים וְחֲטָאָת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפְּרָךְ עָלָיו וּמִשַּׁחֲתָ אוֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ:</p>
<p>37 Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין תַּכְפֹּר עַל מִדְּבָחָא וְתַקְדִּישׁ יִתִּיה וְהִי מִדְּבָחָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּמִדְּבָחָא יִתְקַדֵּשׁ:</p>	<p>37 שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקֹדֶשְׁתָּ אוֹתוֹ וְהִי הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)</p>

(32) פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:
(33) ואכלו אתם. אהרן וצניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוּב: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוּאִים הללו נחמללו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם: (35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל לעכז, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נחמללו ידיהם להיות כהנים, ועצודתם פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגו'. צענין הזה וצקצנות הללו בכל יום:
(36) על הכפורים. בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ומיעוּב, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה החגדז איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדִּי, לשון מתנת דמים הנחונים בצלצב קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:
(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעזז, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראויה אף כל ראויה (ת"כ ו, צ. וצחיס פג:), שנראה לו כצר ונפסל משצא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

<p>Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ יְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבָחָא אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לְיוֹמָא תְּדִירָא:</p>	<p>שְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנָיִם לְיוֹם תַּמִּיד:</p>
<p>The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.</p>	<p>אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה יֵת אֲמָרָא חַד תַּעֲבִיד בְּצַפְרָא וְיֵת אֲמָרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין הָעֶרְבִים:</p>	<p>39 אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:</p>
<p>And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.</p>	<p>וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת בְּשֶׁמֶן בְּמִשְׁחָא כְּתִישָׁא רְבַעוֹת הִינָא וְנִסְכָּא רְבַעוֹת הִינָא חֲמֶרָא לְאֲמָרָא חַד:</p>	<p>40 וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת בְּלֹל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רְבַע הַחֵין וְנִסְךְ רְבִיעֵת הַחֵין יַיִן לִכְבֵּשׂ הָאֶחָד:</p>
<p>And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְיֵת אֲמָרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשִׁיא כְּמִנְחַת צַפְרָא וּכְנִסְכָּה תַעֲבִיד לָהּ לְאֲתַקְבְּלָא בְּרַעְיָא קוֹרְבָנָא קָדֶם יי:</p>	<p>41 וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וּכְנִסְכָּה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לִרְיִחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:</p>
<p>It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.</p>	<p>עֹלֶת תַּמִּיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:</p>	<p>42 עֹלֶת תַּמִּיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:</p>
<p>And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.</p>	<p>וְאֲנִיעַמִּין מִימְרֵי תַמָּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲתַקְדֵּשׁ בִּיקְרִי:</p>	<p>43 וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי:</p>

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציאים וחומש ציאה: בשמן בתית. לא לחוצה נאמר כתיב, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתיב למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתיב, ולא נאמר כתיב למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתיב, שאף הטוחן צרחים כשר בהן (מנחות פו.): רבע הדיון. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנוקצים כמין שני חוטמין דקים, ונתן היין לחוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיטין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עלה ומנקה (ויקרא כג, לז):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנחיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לזכר. ויש מרבותיו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקדש מדבר עם משה משהוהקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודברתי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אנועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשבה שכינתו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכודי אלא צמכודי, צמכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ציום הקמתו, וזהו שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לאמר צְקֹלְצִי אֶקְדֵּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש צכודי:

<p>44 And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.</p>	<p>וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי: קִדְמִי:</p>	<p>44 וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי: קִדְמִי:</p>
<p>45 And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.</p>	<p>וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:</p>	<p>45 וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:</p>
<p>46 And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.</p>	<p>וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)</p>	<p>46 וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)</p>
<p>XXX And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטֹרֶת קֹטֵר עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעֲבִיד מִדְּבָחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהֵי קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵשִׁי שִׁטִּין תַּעֲבִיד יְתִיה:</p>	<p>סזיעי וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטֹרֶת קֹטֵר עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעֲבִיד מִדְּבָחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהֵי קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵשִׁי שִׁטִּין תַּעֲבִיד יְתִיה:</p>
<p>2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.</p>	<p>אֹמָה אָרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאַמְתָּיִם קַמְתּוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: אֹמָתָא אֹמָתָא אֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא פּוֹתִייהָ מְרֻבָּעַ יְהִי וְתַרְתִּין אֲמִין רֹמִייה מְנִייה קַרְנֹתָיו:</p>	<p>2 אֹמָה אָרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאַמְתָּיִם קַמְתּוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו:</p>
<p>3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.</p>	<p>וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶז סָבִיב: וְתַחְפִּי יְתִיה דְּהַב דְּכִי יְתִי אֲגָרִייה וְיִתְּ כּוֹתְלוֹהִי סָחֹר סָחֹר וְיִתְּ קַרְנֹתָיו וְתַעֲבִיד לִיה זֶרֶז דְּדָהָב סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>3 וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶז סָבִיב:</p>
<p>4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וְתַרְתִּין עֲזָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד לִיה מְלָרַע לְזִירִייה עַל תַּרְתִּין זְוִיִּייה תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סְטְרוֹתָיו וְיְהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יְתִיה בְּהוֹן:</p>	<p>4 וְשְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּן מִתַּחַת לְזֶרֶז עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צַדָּיו וְיְהִי לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:</p>
<p>5 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:</p>	<p>5 וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:</p>

- (46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני צחוכס:
(1) מקטר קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:
(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכמר כהונה:
(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זויות כמרגומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זויותיו שצשני צדיו: והיה. מעשה המצעות האלה: לבתים לבדים. לכל צית מהיה המצעות לצד:

- 6 And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee. וַתִּתֵּן אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן דִּסְהוּתָא קְדָם דְּעַל אֲרוֹנָא דְסְהוּתָא קְדָם הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הַעֲדוּת אֲשֶׁר אֹנֶעַד לָךְ שָׁמָּה:
- 7 And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it. וַיִּקְטֹר עָלָיו אֶהָרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בַּצֹּפֹר בַּצֹּפֹר בְּאֶתְקֻנֹתֶיהָ יֵת בּוֹצִינִיא וַיִּקְטֹרֶנָּה: וַהֲקִטִּיר עָלָיו אֶהָרֹן קִטְרֶת סִמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת-הַנֵּרֹת וַיִּקְטֹרֶנָּה:
- 8 And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations. וּבְהַעֲלֹת אֶהָרֹן אֶת-הַנֵּרֹת בֵּין הָעֶרְבִים וַיִּקְטֹרֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְאֶדְלָקוֹת אֶהָרֹן יֵת בּוֹצִינִיא בֵּין שְׁמֵשֵׁיא וַיִּקְטֹרֶנָּה קִטְרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קְדָם יְיָ לְדֹרִיכֹן:
- 9 Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon. לֹא-תַעֲלֹ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו: לֹא תִסְקֹן עָלֹהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין נּוֹכְרֵאִין וְעֹלָתָא וּמִנְחָתָא וְנֶסֶכָא לֹא תִנְסְכוּן עָלֹהֵי:
- 10 And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD. וַיִּכַּפֵּר אֶהָרֹן עַל-קַרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה וַיִּכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לַיהוָה: (פ) וַיִּכַּפֵּר אֶהָרֹן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֲדָא בְּשֵׁתָא מִדָּם חַטָּאת כַּפּוּרִיא חֲדָא בְּשֵׁתָא וַיִּכַּפֵּר עָלֹהֵי לְדֹרִיכֹן קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הוּא קְדָם יְיָ:
- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה: כִּי תִשָּׁא: וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה:

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 228. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 246.

- (6) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לזפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכיון כנגד הארון מצחוץ:
- (7) בהיטיבו. לשון נקוי הצידי של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר: הנרות. לז"ש צלע"ז, וכן כל נרות האמורות צמורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:
- (8) ובהעלות. כשדליקס להעלות להצתן: יקטרנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
- (9) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:
- (10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. זיום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וינא קל המנצח אשר לפני ה' וקצר עליו (ויקרא טו, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

<p>12 When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.</p>	<p>כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אֹתָם:</p>
<p>13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.</p>	<p>זֶהוּ יִתְּנוּ כָל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:</p>
<p>14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.</p>	<p>כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן אֶפְרָשִׁית קָדָם יי:</p>
<p>15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לַתֶּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:</p>

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומה, כשתחפז לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אשר יעצר פסח השבט (ויקרא כז, לב), וכן תעצורנה הצאן על ידי מונה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. צמסקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושהם אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) יצא להשפחות לו לגארות פסוף וכפר לקס: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזו מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יואל לצבא, ונמנה בכלל אנשים: (15) לכפר על נפשותיכם. שלא חנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמזו להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וקסף פקודי העדה מאת פֶּךָר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר ויהי מאת פֶּךָר הקסף וגו' (שם שס, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, בְּאֶתֶד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁנִי (צמדצ א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר כָּל מְרִיס תְּרוּמַת פֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שזה זה, אלא איש איש מה שנדבו לכו:

- And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.' וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)
- 16 And the LORD spoke unto Moses, saying: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמֵלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לַלַּיְלָה: (פ)
- 17 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, wherewith to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein. וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכָנּוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:
- 18 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat; וְרַחֲצוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְרַחֲצוּ אֶת-רַגְלֵיהֶם: (פ)
- 19 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD; בְּבָאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ אֹרְחֵיהֶם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשַׁרֵּת לְהִקְטִיר אֲשֶׁה לַיהוָה:
- 20

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר ויגף ה' את העם (שמות לב, לה), משל ללאן החציבה על בעליה שנפל בה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה בדקקה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חציבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו צֶאֱסָד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן צֶאֱסָד לַחֲדָשׁ שָׁנָה וְגו' (שמות מ, ב), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר ויהי מִלֵּא פֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקֶּת וְגו' (שם לב, כז), הא למדת, ששטים היו, אחת בתחלת נדבתו אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שבשנייה היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות וי', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן, ויהיו פל הפקודים שש מאות אלף ושלש מאות אלפים ותמם מאות ותמשים (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב, ב), ונזנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנתחדשה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מונין למנין שנות עולם המתחילין מתשע, נמלאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשע ליל יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיה מים: וכנו. כתרומתו צִקִּיָּה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מושב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעה, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, מושך קמעה כלפי הדורס, כך שנויה בזבחים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יט), כיצד קדוש ידיים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

21	so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'	וַיִּקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶון וְרַגְלֵיהֶון וְלֹא יָמוּתוּן וַתְּהִי לְהֶון קֵים עַלְם לִיה וּלְבְנֵיהִי לְדָרֵיהֶון:	וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמוּתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ)	ע"כ צחול
22	Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה:	22
23	'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,	וְאַתָּה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִנָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וְקִנְמָן בְּשֵׁם פְּלִגְוִיתָהּ מִתְקַל מָאתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מָאתָן וְחֲמִשִּׁין:	וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִישָׁ מִרְ־דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן־בְּשֵׁם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וְקִנְהָ־בְשֵׁם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם:	23
24	and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	וְקִצְיֶעֱתָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְשֵׁי קוּדְשָׁא וּמִשְׁחָ זֵיתָא מְלִי הֵינָא:	וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֻׁקְלָ הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הֵין:	24
25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וְתַעֲבִיד יְתִיה מִשְׁחָ רַבּוּת קוּדְשָׁא בּוֹסְם מְבוֹסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ מִשְׁחָ רַבּוּת קוּדְשָׁא יְהִי:	וְעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקַח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יְהִיה:	25
26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וְתִרְבִּי בֵיה יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְּטִעְדוּתָא:	וּמִשְׁחָתָ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת:	26

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערצים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצמורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיזין, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא צחצר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמזמח ואינו רחוך ידיס ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חשובים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן בשם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו מהם חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר בו חציין, גזרת הכתוב היא להציאו לחציין, להרבות בו' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריתות (ה). וקנה בושם. קנה של בשם, לפי שיש קנים שאינם של בשם, הוצרך לומר בשם: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדדה. שם שורש עשז, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"צ לוגין, ומחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לטוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציץ עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דצר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו רוקע הָאָרֶץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורר צחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רוקח מרקחת. רוקח העשוי על ידי אומנות ומערוצות: מעשה רוקח. שם האומן צדצר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יוגית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

27 and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת מְנֻחֵתָא וְיֵת מְנֻחֵתָא וְיֵת מִדְּבַחַת דְּקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא:	27 וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְּנֻחָה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת־מִזְבַּח הַקֶּטֶרֶת:
28 and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְיֵת מִדְּבַחַת דְּעֻלְתָּא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת פִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:	28 וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:
29 And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְתִקְדִּישׁ יְתִהוֹן וְיִהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדְשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן וְתִקְדֹּשׁ:	29 וְקִדְשֶׁת אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:
30 And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְיֵת אֶהְרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תַרְבִּי וְתִקְדִּישׁ יְתִהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:	30 וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדְשֶׁת אֹתָם לְכַהֵן לִי:
31 And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר מִשַׁח רַבּוֹת קוֹדְשָׁא יְהִי דִין קֹדְמִי לְדִרְיָכוֹן:	31 וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:
32 Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כְּמָהוּ תַעֲבִדוֹן כְּנֻתִיָּה קוֹדְשָׁא הוּא קוֹדְשָׁא יְהִי לְכוֹן:	32 עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כְּמָהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:
33 Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.	גָּבֵר דִּיבְסִים דִּכְנֻתִיָּה וְדִיתִין מְנִיָּה עַל חִילּוּנִי וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיָּה:	33 אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמָהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס למוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל זיוא, ולינה, וטבול יום, ואינו נפדה לזאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אלא מוצח, מחוך שנאמר כל הנגע צמץ יקדש (שמות כט, לו), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כזשים, מה כזשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתו אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקיין משוחין וראשית שמים ימָשֶׁחוּ (עמוס ו, ו), לשון ארמית צהן כלשון עברית: (31) לדרתִיכֶם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא (הוריות יא:). זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו:

(32) לא ייסך. צניי יודיין, לשון לא יפעל, כמו לַמַּעַן יִיטַע לָךְ (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עֲמָנוּ: ובמתכנתו לא תַעֲשֶׂוּ כְּמָהוּ. צמכוס סממניו, לא תַעֲשֶׂוּ אַחֵר כְּמָהוּ צמסקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רצה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מחכנת הלצנים, וכן במתכונתה, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות:

<p>And the LORD said unto Moses: 34 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־ לָךְ סַמִּים נְטִיף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבֵּנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בְּדָבָר יִהְיֶה:</p>	<p>34</p>
<p>And thou shalt make of it 35 incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רֶקֶח מַעֲשֶׂה רוֹקֵחַ מִמְּלַח טָהוֹר קָדֹשׁ:</p>	<p>35</p>
<p>And thou shalt beat some of it 36 very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy. .</p>	<p>וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה דֶּרֶק וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה קָדַשׁ קִדְשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:</p>	<p>36</p>
<p>And the incense which thou 37 shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.</p>	<p>וְהַקִּטְרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קִדְשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:</p>	<p>37</p>
<p>Whosoever shall make like unto 38 that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'</p>	<p>אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כִּמּוֹהָ לַחֲרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּ: (ס)</p>	<p>38</p>
<p>XXXI And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:</p>	<p>XXXI</p>

(34) נשף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, וצלע "גומ"א (גוממיא), והצרי קורין לו טרי"אקה (טעריאק): ושחלת. שורש צסס, חלק ומאהיר כצפורן, וצלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שחרגס אונקלוס וטופקא: וחילבנה. צסס שריחו רע, וקורין לו גלצ"א (גאלצאן) ומנחה הכחוצ צין סממי הקטורת, ללמדנו שלא יקל צעינינו לזרף עמנו צאגודת חעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו): "לא סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הצרי, והצפורן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שכולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשכולת ונרד אחד שהנרד דומה לשכולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הצפורן ללבוש שההא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל צמסקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד צאחד יהיה, זה כמו זה: (35) ממלח. כתרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויךאז הפלגים (יונה א, ה), מלחין וחלץ: (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמשוטות כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך צקף ציזים טרופות לערצון עם המים, וכל דצר שאדם רוצה לערצ יפה יפה, מהפכו צאצצע או צצון: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה: (36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שצכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דבור שאקצע לך, אני קוצעם לאותו מקום: (37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשה אלא לשמי: (38) להריח בה. אצל עושה אחת צמתכנתה משלך כדי למכרה ללצור:

<p>2 'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;</p>	<p>2 רָאָה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹוּרִי בֶן־חֹור לְמִטָּה בֶּן־חֹור לְשִׁבְטָא יְהוּדָה: דִּיהוּדָה:</p>
<p>3 and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,</p>	<p>3 וְאִמַּלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וְאֶשְׁלִימִית עֲמִיה רוּחַ מִן בְּחֻמָּה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת קֳדָם יְיָ בְּחֻמָּה וּבְסוּכְלָתָנוּ וּבְכָל־מְלָאכָה: וּבְמַדַּע וּבְכָל עֲבִידָא:</p>
<p>4 to devise skillful works, to work in gold, and in silver, and in brass,</p>	<p>4 לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכַסֵּף וּבְנָחָשֶׁת: בְּזָהָב וּבְכַסֵּף וּבְנָחָשֶׁת: לְמַעֲבֹד לְמַעֲבֹד לְמַעֲבֹד</p>
<p>5 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.</p>	<p>5 וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמַלְאָת וּבְאֻמָּנוּת אֲבָן טָבָא וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־ לְאֶשְׁלָמָא וּבְנִגְרוֹת אֶעָא לְמַעֲבֹד בְּכָל עֲבִידָא: לְמַעֲבֹד בְּכָל עֲבִידָא:</p>
<p>6 And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:</p>	<p>6 וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אֹתוֹ אֶת אֹהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ וְאֶת־אֲחִיסָמָךְ יֵת אֹהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן וּבִלְבָב כָּל־חָכֶם־ לְשִׁבְטָא דָּדָן וּבִלְבָב כָּל־ לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוֹ אֶת וְיַעֲבֹדוּן יֵת כָּל דְּפִשְׁדִּיתָךְ: כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ:</p>
<p>7 the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;</p>	<p>7 אֹתוֹ אֶהְל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן לְעֹדֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל: יֵת מִשְׁכַּן וְיֵת אֹרְנָא לְסִדְרוּתָא וְיֵת כְּפֹרֶתָא דְעֹלֹהֵי וְיֵת כָּל מְנִי מִשְׁכָּנָא: מִשְׁכָּנָא:</p>
<p>8 and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;</p>	<p>8 וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־ הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה וְאֶת־כָּל־ כְּלָיָהּ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקֶּטֶרֶת: יֵת פִּתְיוֹרָא וְיֵת מְנֹחֵי וְיֵת מְנֹרָתָא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנֹחֵי וְיֵת מְדַבְּחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיא: מְנֹרָתָא:</p>
<p>9 and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;</p>	<p>9 וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־ כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כְּנֹוֹ: יֵת מְדַבְּחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנֹחֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ: בְּסִיסָהּ:</p>

- (2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:
(3) בחכמה. מה שאלם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצינ דצר מלצו מתוך דברים שלמד: וברעת. רוח הקדש:
(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:
(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קלש קלס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אבנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאת. להשיצה צמצמות שלה צמלואה, לעשות המצנצת למדת מושב האבן ועוציה:
(6) ובלב כל חכם לב וגוי. ועוד שאר חכמי לצ צנכס, וכל אשר נחמי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:
(7) ואת הארון לעדות. לצורך ליחות העדות:
(8) המהורה. על שם זה מורה:

<p>10 and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;</p>	<p>10 וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֵת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא וְיֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן קָהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:</p>
<p>11 and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'</p>	<p>11 וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת־קִטְרֹת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ) וְיֵת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְיֵת קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא לְקֹדֶשׁא כָּכָל דְּפַקִּידְתִּךָ יַעֲבֹדוּן:</p>
<p>12 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימָר: לְאֹמֶר:</p>
<p>13 'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.</p>	<p>13 וְאַתָּה דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: וְאַתָּה מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר בְּרַם יֵת יוֹמֵי שְׂבִיָּא דִּילִי תִטְּרוּן אֲרִי אֵת הִיא בֵּין מִימָרִי וּבֵינֵיכֹן לְדִרְיֹכֹן לְמַדַּע אֲרִי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשְׁכֹן:</p>
<p>14 Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.</p>	<p>14 וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מַחְלָלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: וְחִטְּרוּן יֵת שַׁבְּתָא אֲרִי קֹדֶשׁא הִיא לְכֹן דִּי־חֲלָלָהּ אִתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל אֲרִי כָל דִּי־עֲבִיד בָּהּ עֲבִידְתָּא וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמִּיהָ:</p>

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד הם, בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונתנו עליו צגד סכלת (במדבר ד, יז), ונתנו עליו צגד סכלת (שם יג), ונתנו עליהם צגד תולעת שני (שם ח), ונראה דברי, שנאמר ומן הסכלת והסרגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשבת צקדש (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמהם, ואם בבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרגומו לבושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרגום של קלעים ותרגום של מכזר, שהיו ארונים במחט, עשויים נקבים נקבים, לזידין בלע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לצורך הקטרת ההיכל שהוא קדש: (13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך לזוהרם על מלאכת המשכן, אלי יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שתהיו רדופין וזריון זוריון המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אחין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שבחרתי בכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:

(14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחלליה. הנוהג זה חול בקדושתה:

- 15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.
- 16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.
- 17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.
- 18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.
- 15 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שְׁבָתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָהּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מוֹת יוּמָת:
- 16 וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:
- 17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)
- 18 וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֹל־אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ בְּתֹר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים:
- 15 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שְׁבָתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָהּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מוֹת יוּמָת:
- 16 וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:
- 17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)
- 18 וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֹל־אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ בְּתֹר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים:

(15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שַׁבָּת שְׁבָתוֹן הוא לָכֵס (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אֵסוּר הָרָשׁוֹן שְׁבָתוֹן וְצִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁבָתוֹן (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש: קדש לה'. שמירת קדושתה לשמי וצמאות:

(17) וינפש. כמרגומו ונח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לַשָּׁבֶר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:

(18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזוי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צִיָּא נחמוז נשתצרו הלוחות, וצִיּוֹם הכפורים נחמה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (5"עטובא, דילמא הכל כסדר, ואזי הקצ"ה למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא בהדיא בזוהר ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גם ערצ רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צוויי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רב, לפי שהם גרמו בזקין וק"ל): ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי בכ"ד ספרים: לדבר אתו. החקים והמשפטים שצוה להם המשפטים: לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושובין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שתיין שוות:

XXXII And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

2 And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

3 And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

4 And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמָה עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מִזֶּה־הָיָה לוֹ:

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

וַיִּתְּפְּרוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֹל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(1) כי בשש משה. כתרגמו לשון איחור, וכן צ"ש רכצו (שופטים ה, כח), ויִסְּלוּ עד צו"ש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני כאן ו' שעות, כסצורים הם שאורו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו" בציין עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בחמוז, צ"ו צא השטן וערצב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוביאל, לומר ודאי מת משה לכך צא ערצוביאל לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא צא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן, בין קודם חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישִׁפְּמוּ מִמָּטְרָת וַיַּעֲלוּ עָלוֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איוו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה זה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן בלצו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יצא משה, והם לא המחנינו ופרקו מעל ענמון: פרקו. לשון זיווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו מגזרת ברך:

(3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלוס מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמיהם, דיסקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנזמי, כמו קִלְאֲתִי אֶת־רָעִיר (שמות ט, כט), מן העיר:

(4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו וְהִמָּטְפוֹת וְהִתְרִיטִים (ישעיה ג, כב), וַיַּצַּר פְּרָרִים פֶּסֶף בְּעֵגְי תְּרִיטִים (מלכים"ב, כג). והצ"ו ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות האורפין שחורטין בו אורות זוהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וְכָתַב עָלָיו צִקְרָט אֱלֹהִים (ישעיה ח, א), וזהו שחרגס אונקלוס וְצָר יִתִּיה צִיפָא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורטין בו זוהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ניי"ל (גראבשטיבל), ומזייפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור פפור, באו מכשפי ערצ רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיא מתוך דמוסי בנין שנחמער בו במזרים (סנהדרין קא:), והיה צידו שם וטם, שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס,

- 5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'
- 6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.
- 7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly; they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'
- 9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.
- 5 וַיֵּרָא אֶהֱרֹן נִיבֵן מִזִּבְחַת לִפְנָיו וַיִּבְנֶה אֶהֱרֹן וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:
- 6 וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחֳרַת וַיַּעֲלוּ וַאֲקִדִּימוּ בַיּוֹמָא דְּבִתְרוֹהֵי עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב נֶכְסָן וַאֲסַחֵר עָמָא לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וַקְמוּ לְחִיכָא:
- 7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר יֵרֵד כִּי שִׁתָּה עַמֶּךָ אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 8 סֵרוּ מַחֲרָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֹל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לָוּ וַיִּזְבְּחוּ־לָוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּהָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עָם־קָשֶׁה־עֹרֶף הוּא:

והשליכו לתוך הפור, וינא העגל: מסכה. לשון מחכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין והז היו זו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממזרים הם שנקאלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(5) וירא אהרן. שהיה בור רוח חיים, שנאמר צִבְיָת שׁוֹר אֲכָל עֵשָׂב (תהלים קו, כ), וראה שהנליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבח. לדחותם: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמה יצא משה קודם שיעבדוהו, זה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא זהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא לרור וזה מביא אבן וגמלאות מלאכתן עשויה בצבת אחת, מתוך שאני בונה אותם ומתעצל במלאכתי, צין כך וצין כך משה צא: חג לה'. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעבדו את המקום:

(6) וישכימו. השטן זרם כדי שיחטאו: לצחק. יש צמסמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לִצְחָק צִי (בראשית לט, יז), ושפיות דמים, כמו שנאמר יָקוּמוּ יָהּ הַנְּעָרִים וַיִּשְׁקְחוּ לְפָנָיו (שמואל-ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור: (7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹר אֶפְסָס קָשׁוֹת (בראשית מב, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם (ברכות לב). באותה שעה נתנדה משה מפי צית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעטמך וגירסתם, ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

Now therefore let Me alone, that
10 My wrath may wax hot against
them, and that I may consume
them; and I will make of thee a
great nation.'

And Moses besought the LORD
11 his God, and said: 'LORD, why
doth Thy wrath wax hot against
Thy people, that Thou hast
brought forth out of the land of
Egypt with great power and with
a mighty hand?

Wherefore should the Egyptians
speak, saying: For evil did He
12 bring them forth, to slay them
in the mountains, and to
consume them from the face of
the earth? Turn from Thy fierce
wrath, and repent of this evil
against Thy people.

Remember Abraham, Isaac, and
Israel, Thy servants, to whom
13 Thou didst swear by Thine own
self, and saidst unto them: I will
multiply your seed as the stars of
heaven, and all this land that I
have spoken of will I give unto
your seed, and they shall inherit
it for ever.'

And the LORD repented of the
14 evil which He said He would do
unto His people.

וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחֲרֵאֲפִי
10 בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאָעַשֶׂה אוֹתָךְ
לְגוֹי גָּדוֹל:

וַיַּחֲלֵ מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה
11 אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה יְהוָה
יַחֲרִי אִפְךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח
גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:

לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר
12 בְּרָעָה הוֹצִיאֵם לְהַרְגֵם אֹתָם
בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרֹן אַפְּךָ
וְהִנָּחֵם עַל־הַרָעָה לְעַמֶּךָ:

זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
13 וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר
אֱלֹהִים אֲרֻבָּה אֶת־זֶרְעֶכֶם
כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתֵן
לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעָלָם:

וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרָעָה אֲשֶׁר
14 דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):

(11) למה די יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:

(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדברות, אזרהם אזיהם נמנעו בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, מנהו לו ויאלו עשר זעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפשט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (זכרות לב). אשר נשבעת להם בכך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא בהרים ולא בגבעות, אלא בכך, שאתה קיים ושצועתך קיימת לעולם, שנאמר ב'נשבעתי נאם ה' (זכרשית כב, טז), וליצחק נאמר, וְהַקִּימוֹתִי אִתְּ הַשְּׁצֵפָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פָרָה וְרֹבֶה (שם לה, יא), נשבע לו באל שדי:

- 15 And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.
- 16 And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.
- 17 And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'
- 18 And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'
- 19 And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.
- 20 And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.
- וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּבְיָדָיו שְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת בְּיָדָיו לַחֹת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:
- וְהַלָּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחֹת:
- וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בֹּרֵעַ וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:
- וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוּת אֲנָכִי שֹׁמֵעַ:
- וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֶל וּמַחֲלֵת נִיחָר־אָפַי מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלָּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:
- וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטָּחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֶר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- וַיֹּחֲזֵק מֹשֶׁה יְתֵּד וַיִּהְיֶה כָּל־מִיבְבִּין וְאָמַר לְמֹשֶׁה קָל קָרָא בְּמִשְׁרִיתָא:
- וַיֹּאמֶר לֹא קָל גְּבוּרִין דְּנִצְחִין בְּקָרְבָּא וְאָפַי לֹא קָל חִלְשִׁין דְּמַתְּבָרִין קָל דְּמַחְזִיבִין אֲנָא שֹׁמֵעַ:
- וַיְהִי כַּד קָרַב לְמִשְׁרִיתָא וַיִּחַזַּק יְתֵּד עָגֹלָא וַיַּחְגִּין וַיִּתְקִיף רִגְזָא דְּמֹשֶׁה וַדְּמָא מִיָּדוּהִי יְתֵּד לִיחִיָּא וַתִּבְרִי יְתֵּהוּן בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא:
- וַיִּסֵּב יְתֵּד עָגֹלָא דְּעַבְדוּ וַאֲזִיקִיד בְּנוּרָא וַיִּשֹׁף עַד דְּתִנָּה דְּקִיק וַדְּרָא עַל אִפִּי מִזָּא וַאֲשִׁקִי יְתֵּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

- (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד.).
- (16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא בכבודו עשאו. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני במלאכה פלונית, כך כל שעשעיו של הקצ"ה צמורה: חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר צלע"ז (איינשניידען):
- (17) ברעה. זהרעו, שהיו מריעים ושמהים ולוחקים:
- (18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הלועקים נחמן, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשנאמרין לו:
- (19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתנה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:
- (20) ויזר. לשון נפוך, וכן יזרה על נוה גפרית (איז יז, טו), וכן כי חָסַם מְזִיחַ הַקָּשָׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נמכוין לזדקס כסוטות, שלש מיתות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרוזין, עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שזדקס המים ולבו צטניהם:

<p>And Moses said unto Aaron: 21 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מֶה־ עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־ הֵבֵאתָ עָלֶיךָ חַטָּאת גְּדוֹלָה: עָלוּהִי חוֹבָא רַבָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מֶה־ עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־ הֵבֵאתָ עָלֶיךָ חַטָּאת גְּדוֹלָה: עָלוּהִי חוֹבָא רַבָּא:</p>
<p>And Aaron said: 'Let not the 22 anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף רוּחִי דְּרַבּוֹנִי אֶת יָדְעֵת יְת עָמָא אַרִי בְּבִישׁ הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יְיָ אֵלֹהִים אֲדֹנָי אֲתָה יֹדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי־ בָרַע הוּא:</p>
<p>So they said unto me: Make us a 23 god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דְּחָלָן דִּיהֲכֹן קִדְמָנָא אַרִי דִּין מֹשֶׁה גּוֹבְרָא דְאַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לֹא יָדַעְנָא מָה הָיָה לוֹ:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־ הָיָה לוֹ:</p>
<p>And I said unto them: 24 Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'</p>	<p>וַאֲמַרְתִּי לְהוֹן לְמֹן דִּהָבָא פְּרִיקוּ וַיִּהְיוּ לִי וַיִּמְיִיתִיהָ בְּגוֹרָא וַיִּפֹּק עֵגֶלֹא הָדִין:</p>	<p>וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהָב הִתְפָּרְקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וַאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:</p>
<p>And when Moses saw that the 25 people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַחֲזָא מֹשֶׁה יְת עָמָא אַרִי בְּטִיל הוּא אַרִי בְּטִילָנוּ אַהֲרֹן לְאַסְבוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדַרְיָהוֹן:</p>	<p>וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי־ פָּרַע הוּא כִּי־פָרַעְתָּ אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p>
<p>then Moses stood in the gate of 26 the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וְקָם מֹשֶׁה בַּתְּרַע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מִן דְּחָלָא דִּי יִיתוֹן לְיָתִי וַאֲתַכְנִישׁוּ לְיָתִיָּה כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p>	<p>וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:</p>
<p>And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of 27 Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַאֲמַר לְהוֹן בְּדִנָּן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שׁוּ גְּבַר חֲרַבְיָה עַל יָרְכִיָּה עִיבְרוּ וְתוֹבוּ מִתְּרַע לְתַרַע בְּמִשְׁרִיתָא וְקִטּוּלוּ גְּבַר יְת אֲחוּהִי וְגְּבַר יְת חֲבֵרְיָה וְאִנְשׁ יְת קְרִיבִיָּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁיִמּוּ אִישׁ־חֶרֶב עַל־יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבֹּן:</p>

(21) מזה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:

(22) כי ברע הוא. צדק רע הם הולכין תמיד, וצנסינות לפני המקום:

(24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה לצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי

שלא העגל הזה, ויאל:

(25) פרוע. מגולה, נמגלה שמנו וקלוננו, כמו ופרע קט ראש קאשה (צמדצרה, יח): לשמצה בקמיהם.

להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:

(26) מי ליה אלי. יצא אל: בני לוי. מכאן שכל השבט כשר (יומא שס):

<p>28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־עַמָּא בְּיוֹמָא הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>	<p>28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>
<p>29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ וַיִּכֹּן יוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יי אֲדִי גִבֹר בְּבָרִיָּה וּבְאַחֻיָּהּ וּלְאַתָּאָה עֲלִיכֹן יוֹמָא דִּין בְּרַכָּה:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאן יִדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאַחֻי וּלְתַת עֲלִיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה:</p>
<p>30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי מָחָרְתָּ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא אַתֹּן חֲבֹתֹן חוֹבָא רַבָּא וְכַעַן אֶסֶק לְקָדָם יי מָאָם אֲכַפֵּר עַל חוֹבֵיכֹן:</p>	<p>30 וַיְהִי מָחָרְתָּ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וַעֲתָה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֶּרָה בְּעַד חֲטֵאתֵכֶם:</p>
<p>31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'</p>	<p>וַתֵּב מֹשֶׁה לְקָדָם יי וַיֹּאמֶר בָּכְעוּ חֵב עַמָּא הָדִין חוֹבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ לָהּ דְחָלָן דְדָהָב:</p>	<p>31 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>
<p>32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	<p>וְכַעַן אִם שְׁבַקְתָּ לְחוֹבֵיהֶן וְאִם לֹא מַחֲיִינִי כַעַן מִסְפָּרְךָ דְכְתִיבָתָא:</p>	<p>32 וַעֲתָה אִם־תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם וְאִם־אֵין מַחֲיִינִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כְּתִיבָתָּ:</p>
<p>33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה מִן דְחָב קָדָמִי אֲמַחֲיִיבָהּ מִסְפָּרִי:</p>	<p>33 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֲמַחֲנֶה מִסְפָּרִי:</p>
<p>34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיזִיל דְּבֵר יְת עַמָּא לְאַתְרָא דְמַלְלִית לָךְ הָא מֵלָאכִי יְהִי קֳדָמְךָ וּבְיוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדָּתִי עֲלֵהֶם חוֹבֵיהֶן:</p>	<p>34 וַעֲתָה לֵךְ נִתַּח אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מֵלָאכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדָּתִי עֲלֵהֶם חֲטֵאתֶם:</p>

(27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, וַיֵּצֵא לְלֵאלֹהִים יִצְחָק (שמות כז, יט), כך שנויה במכילתא (פסחא פ"ז): אחריו.

מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, בדצד זה תתחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכם ימלא ידו בצנו וצאחיו:

(30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להבדיל צייניכם וצין החטא:

(31) אלהי זהב. אלה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לז.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צוארו ומעמידו בפפת צית זונות, מה יעשה הַצֵּן שלא יחטא (ברכות שס):

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוֹב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לזקש עליהם רחמים:

35	And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.	וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶרֶן: (ס)	35
XXXIII	And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה:	XXXIII
2	and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—	וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:	2
3	unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'	אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קָשָׁה־עֲרֹף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ:	3
4	And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.	וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:	4

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ב, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיתה צידי שמים, לעדים בלא התראה: (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך: (2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו: (3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון:

(4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כתרים שניתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח.):

- And the LORD said unto Moses:
'Say unto the children of Israel:
5 Ye are a stiffnecked people; if I go
up into the midst of thee for one
moment, I shall consume thee;
therefore now put off thy
ornaments from thee, that I may
know what to do unto thee.'
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר
אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־
5 קָשָׁה־עֲרָף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה
בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיִיךָ וְעַתָּה
הוֹרֵד עִדְיֶיךָ מֵעָלֶיךָ וְאִדְעָה
מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
- And the children of Israel
6 stripped themselves of their
ornaments from mount Horeb
onward.
- וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
6 עֲדִים מֵהָר חוֹרֵב:
- Now Moses used to take the tent
and to pitch it without the camp,
7 afar off from the camp; and he
called it The tent of meeting.
And it came to pass, that every
one that sought the LORD went
out unto the tent of meeting,
which was without the camp.
- וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת מִשְׁכָּנָא
וּפָרְסִיהָ לִיה מִבְּרָא
7 לְמִשְׁרִיתָא אֲרֻחִיק מִן
מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיה מִשְׁכַּן
בֵּית אוֹלְפָנָא וְהָיוּ כָל
דְּתַבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי
נָפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא
דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:
- And it came to pass, when Moses
8 went out unto the Tent, that all
the people rose up, and stood,
every man at his tent door, and
looked after Moses, until he was
gone into the Tent.
- וְהָיָה כַּצֵּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל
8 יָקוּמוּ כָל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ
פֶּתַח אֹהֱלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי
מֹשֶׁה עַד־בְּאוֹ הָאֹהֶל:
- And it came to pass, when Moses
9 entered into the Tent, the pillar
of cloud descended, and stood at
the door of the Tent; and [the
LORD] spoke with Moses.
- וְהָיָה כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֹהֶל
9 יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעַמּוּד פֶּתַח
הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:

(5) רגע אחד אעלה בקרבתך וכליתיך. אם אעלה בקרבתך ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם, אזעוס עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר תִּבְּרִי קִמַּעַט קָרַע עַד יַעֲרָר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלת מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שחורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מזה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצדצי לעשות לך:

(6) את עדים מהר חורב. את הקעדי שהיה צידם מהר חורב:

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטוהו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֵךְ לְחוּק יִהְיֶה צִיגִיכָם וַיִּצְנֻן קָלָלָפִים אִמָּה צִמָּדָה (יהושע ג, 7): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למצקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למצקש פני וקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנחכסו מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכן מוצטת שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו:

(9) ודבר עם משה. כמו ומדַּבֵּר עִם מֹשֶׁה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וַיִּשְׁמַע אֶת

10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.

וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עֹמֵד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁיחוּ אִישׁ אֶת פְּתַח אֹהֶלוֹ:

10 וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עֹמֵד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁיחוּ אִישׁ אֶת פְּתַח אֹהֶלוֹ:

11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.

וּמִמֶּלֶל יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמֶּלֶל עִם מִמֶּלֶל כְּמֵא דִּמְלִיל גּוֹבֵרָא עִם חֲבֵרִיָּה וְתָאִיב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשׁוּמְשֻׁנִּיָּה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי מְגוּ מִשְׁכְּנָא:

11 וַדְּבַר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)

12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲוִי דְאַתָּה אָמַר לִי אֲסִיק ית עֲמָא הָדִין וְאַתָּה לֹא אוֹדְעָתָנִי ית דְּתַשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ רַבִּיתִּיךָ בְּשׁוֹם וְאַף אֲשַׁכְּחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת-הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר-תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי:

שלישי

13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'

וְכַעֲנֵן אִם כְּעֵן אֲשַׁכְּחִיתָ רַחֲמִין קְדָמֶךָ אוֹדְעֵנִי כְעֵן ית אוֹרַח טוֹבָךָ וְאַדְעֵ רַחֲמֶךָ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמֶךָ וְגַלִּי קְדָמֶךָ אֲרִי עֲמֶךָ עֲמָא הָדִין:

13 וְעַתָּה אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעֲנִי נָא אֵת-דְּרָכְךָ וְאַדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצָּא-חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עַמֶּךָ הִנְּנוּ יְהוָה:

13

הקול מדבר אלי (במדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אלי, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיט שומע מאלי, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיט: (10) והשתחויו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשצעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וז"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, וז"ט עלה, שנאמר וַיְהִי מִמָּחֳקֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו' (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר וְאֶתְּנַפֵּל לְפָנֶיךָ וְגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר כֹּהֵן וְאֶנְכִּי עִמָּדְתִּי צָהָר פְּנִימִים קְרָאֲשׁוֹנִים וְגו' (שם י, ו), מה הראשונים צרפון אף האחרונים צרפון, אמור מעתה, אמצעיים היו צבעם. צ"ב בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה וצלצל שלם, ואמר לו למשה קְלַחְתִּי כְּדָצְרִיךְ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לזוותן על מלכות המשכן, ועשאוהו עד אחד צניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וְסָב לְמַעְרִיקָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצבו וקיימין. והציטו, ומסתכלין. והשתחויו, וְסָבְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, חן עיניך ולצך על דצריך, אתה אומר אלי וְגו' ואתה לא הודעתני וְגו', ואשר אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי שְׁלֵמָה מְלָאָךְ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי צָא אֵלַיךָ צֵעֵב הָעָן וְגו' וגם צָד יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמת שמלאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך

- 14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.' וַיֹּאמֶר פָּנֵי יְלֹכֹוֹ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: וַיֹּאמֶר שְׂכִינָתִי תִהְיֶה וְאַנִּיחָהּ לָךְ:
- 15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.' וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אִל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: וַיֹּאמֶר שְׂכִינָתְךָ מִהֲלָכָא בֵּינָנָא לָא תִסְקַנָּא מִכָּא:
- 16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth? וּבִמָּה וַיִּדְעַ אִפּוּא כִּי-מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אָנִי וְעַמִּי הַלֹּא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אָנִי וְעַמִּי מִכָּל-הָעַם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ: (פ)
- 17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.' וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פְּתִיגְמָא הָדִין דְּמִלִּילָתָא אַעֲבִיד אֲרִי אֲשַׁכְחָא רַחֲמִין קֳדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוּם: רַחֲמִין יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פְּתִיגְמָא הָדִין דְּמִלִּילָתָא אַעֲבִיד אֲרִי אֲשַׁכְחָא רַחֲמִין קֳדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוּם:
- 18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.' וַיֹּאמֶר הִרְאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ: וַיֹּאמֶר אַחֲזִינוּ כְּעַן יֵת יִקְרֶךְ:
- 19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.' וַיֹּאמֶר אָנִי אַעֲבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחִין וְרַחֲמֵתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם: וַיֹּאמֶר אָנִי אַעֲבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחִין וְרַחֲמֵתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

למען אמצא חן בעיניך. ואדע צו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שזכר מציאת חן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת חלה תעזוב, ראה כי עמך הס מקדם, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי צעם הזה תודיעני. ורצותינו דרשוהו במסכת זרכות (ז), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו וקניך הלכים בקרב (שמואל-ב ז, יא):

(15) ויאמר אליו. צו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת חן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מוצדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישקלל וגו' (שמות ט, ד):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתך עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של צלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דבר יגב (איז ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה כבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה ונריך ללמדך סדר תפלה, כשנזכרת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנזר, ואתה נפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעטף וקורא יג מדות (ראש השנה יז), הוי

<p>20 And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִרְאוֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי: וַאֲמַר לֹא תִכּוֹל לִמְחֹזֵי יָת אִפִּי שְׁכִינָתִי אֲרִי לֹא יִחְיֶינִי אֲנִשָּׂא וְיִתְקַיֵּים:</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִרְאוֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי: וַאֲמַר לֹא תִכּוֹל לִמְחֹזֵי יָת אִפִּי שְׁכִינָתִי אֲרִי לֹא יִחְיֶינִי אֲנִשָּׂא וְיִתְקַיֵּים:</p>
<p>21 And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּקָן קִדְמִי וְתִתְעַתֵּד עַל טֶנֶּרָא:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:</p>
<p>22 And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.</p>	<p>וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּמַעַרְתַּי יְקָרִי וְאֲשַׁוֶּיְךָ בְּמַעַרְתַּי טֶנֶּרָא וְאֶזְיִן בְּמִימְרֵי עֲלֶיךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:</p>	<p>22 וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּמַעַרְתַּי יְקָרִי וְאֲשַׁוֶּיְךָ בְּמַעַרְתַּי טֶנֶּרָא וְאֶזְיִן בְּמִימְרֵי עֲלֶיךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:</p>
<p>23 And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'</p>	<p>וְאֶעְדִּי יָת דְּבִרְתַּי יְקָרִי וְתִחְזִי יָת דְּבִתְרִי וְדִקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּין:</p>	<p>23 וְהִסַּרְתִּי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת-אֲחֶרַי וּפָנַי לֹא יִרְאוּ: (פ) (ספֿק פֿרשָׁה סְתוּמָה בְּכֶתֶר אֲרִם צוּבָה)</p>
<p>XXXIV And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ תִּרְיִן לוֹחֵי אֲבָנִיָּא קִדְמָאִי וְאֶכְתוּב עַל לוֹחֵיָא יָת פִּתְגָמֵיָא דִּהּוּ עַל לוֹחֵיָא קִדְמָאִי דִּתְבִּרְתָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לֶחֶת אֲבָנִים כְּרָאשִׁימִים וְכִתְבֹתֵי עַל-הַלֶּחֶת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֶּחֶת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:</p>

מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים: ורחמי את אשר אחון. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפוץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אֶנְכִּי פֶּתַח צְרִית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקס (שם): (20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טוֹבִי עַל פִּנִּיךְ, איני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך ממיד, יש מקום מוכן לי לזרִיךְ שֶׁאֲטַמִּינְךָ שֶׁשֶׁל תִּזְוֶק, ומשם תראה מה שמראה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהכנינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו: (22) בעבור כבודי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני הַאֲנִשָּׂאִים הָהֵם תִּנְקֶר (במדבר טז, יד), יְקָרִי עֲרִצִּי נֶסֶל (משלי ל, יז). הִנֵּי קִרְתִּי וְשִׁתִּי מִיָּם (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הצור: ושכותי כפי. מכאן שנחנה רשות למחזלים לחבל (פ"כ פ' ויקרא), ומרגומו וְאֶזְיִן בְּמִימְרֵי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בזק ממש: (23) וחסרותי את כפי. וְאֶעְדִּי יָת דְּבִרְתַּי יְקָרִי, כשמתחלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך: וראית את אחורי. הראהו קשר של מפילין: (1) פסל לך. הראהו מחזק סנפיריניון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה: פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקדע כתוצאה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, דק המלך ומאז שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה בכח ידי, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיָה נִכּוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָהָר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:</p> <p>וְהָיָה זְמַן לְצַפְרָא וְתַסְק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְסִינַי וְתַתַּעֲדָה קֳדָמִי תַּמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p>	<p>2 וְהָיָה נִכּוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָהָר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא יֵעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִרְאָה בְּכָל־הָהָר וְגַם־הַצֹּאן וְהַבְּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מוֹל הָהָר הַהוּא:</p> <p>וְאִישׁ לֹא יֵעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִרְאָה בְּכָל־הָהָר וְגַם־הַצֹּאן וְהַבְּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מוֹל הָהָר הַהוּא:</p>	<p>3 וְאִישׁ לֹא יֵעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִרְאָה בְּכָל־הָהָר וְגַם־הַצֹּאן וְהַבְּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מוֹל הָהָר הַהוּא:</p>
<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיַּסֵּל תְּרִין לוחֵי אבִּנִיָּא כְּקִדְמָאִי וְאֶקְדִּים מֹשֶׁה בְּצַפְרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְסִינַי כְּמָא דְפָקִיד יְיָ וַתְּהִי וְנָסִיב בִּידֵיהּ תְּרִין לוחֵי אבִּנִיָּא:</p> <p>וַיַּסֵּל תְּרִין לוחֵי אבִּנִיָּא כְּקִדְמָאִי וְאֶקְדִּים מֹשֶׁה בְּצַפְרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְסִינַי כְּמָא דְפָקִיד יְיָ וַתְּהִי וְנָסִיב בִּידֵיהּ תְּרִין לוחֵי אבִּנִיָּא:</p>	<p>4 וַיַּסֵּל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרֵאשִׁימִים וַיִּשָּׁכֶם מֹשֶׁה בִּבְקָרְךָ וַיַּעַל אֶל־הָהָר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַתִּהְיֶה עֲמִידָה יְיָ בַּעֲנָנָא וְאֶתַּעֲתַד עֲמִידָה תַּמָּן וַקְרָא בְּשֵׁמָא דִּי:</p> <p>וַתִּהְיֶה עֲמִידָה יְיָ בַּעֲנָנָא וְאֶתַּעֲתַד עֲמִידָה תַּמָּן וַקְרָא בְּשֵׁמָא דִּי:</p>	<p>5 וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְיָ שְׁכִינְתִּיהּ עַל אִפּוּהִי וַקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵם רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:</p> <p>וַיַּעֲבֹר יְיָ שְׁכִינְתִּיהּ עַל אִפּוּהִי וַקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵם רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה אֶל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהֵי רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נָטִיר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיק לְעוֹן וּלְמִרּוֹד וּלְחֻבִּין סָלַח לְדִתִּיבִין לְאֻרְיִתִּיהּ וּלְדָלָא תִּיבִין לֹא מְזַכֵּי מִסַּעַר חֻבֵּי אֲבָהֵן עַל בְּנֵין וְעַל בְּנֵי בְנֵין מְרַדִּין עַל דֶּר תְּלִיתָאִי וְעַל דֶּר רַב־עָאִי:</p> <p>נָטִיר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיק לְעוֹן וּלְמִרּוֹד וּלְחֻבִּין סָלַח לְדִתִּיבִין לְאֻרְיִתִּיהּ וּלְדָלָא תִּיבִין לֹא מְזַכֵּי מִסַּעַר חֻבֵּי אֲבָהֵן עַל בְּנֵין וְעַל בְּנֵי בְנֵין מְרַדִּין עַל דֶּר תְּלִיתָאִי וְעַל דֶּר רַב־עָאִי:</p>	<p>7 נָצַר (בספרי תימן נצר בנוין רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נִשָּׂא עוֹן וּפִשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פִקְדוֹ עוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים:</p>

- (2) נכון. מזומן:
- (3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות:
- (5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין וקרא בְּשֵׁמָא דֵּה:
- (6) יי. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לְמַעַן עֲזָבְסָנִי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מלאכי צמחילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר לפרע, שמה יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:
- (7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקח לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע

<p>8 And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּף אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>	<p>8 וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּף אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם כֵּעַן אֶשְׁכַּחִית רַחֲמִין קִדְמָךְ יְיָ תְּהִיָּה כֵּעַן שְׂכִינְתָּא דִּי בִּינָנָא אֲרִי עִם קָשִׁי קָדָל הוּא וְתִשְׁבּוּק לַחֲבוּבָא וְלַחֲטָאָנָא וְתִחַסְנָנָא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְדֵּנָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קָשָׁה-עֲרָף הוּא וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנוֹ וְלַחֲטָאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:</p>
<p>And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָאֵל אֲנִי גִזֵּר קִיָּם קִדְמָךְ כָּל עַמֻּד אֶעֱבִיד פְּרִישָׁן דְּלֹא אֶתְבָּרְאוּ בְּכָל אֶרְעָא וּבְכָל עַמְמִיָּא וַיַּחֲזִי כָל עַמָּא דְּאֵת בִּינְיָהוֹן יְתַּ עֻבְדָּא דִּי אֲרִי דְחִיל הוּא דְּאֵנָּה עֲבִיד עַמֻּד:</p>	<p>שש וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי בֹרִית גָּדוֹל כָּל-עַמֻּד אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְכָּרָה הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עַמֻּד:</p>
<p>Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>טו טר לָךְ יְתַ דְּאֵנָּה מִפְּקֻדָּה יֻמָּא דִּין הָאֵנָּה מִתְּרִידָה מִן קִדְמָךְ יְתַ אַמּוֹרָאִי וּכְנַעֲנָאִי וְחִתִּי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וַיְבוּסָאִי:</p>	<p>טו שְׁמַר-לָךְ אֵת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם הַנִּגְזֵר מִפְּנֵיךְ אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:</p>
<p>Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.</p>	<p>אסְתַּמַּר לָךְ דְּלִמָּא תִּגְזֵר קִיָּם לִיתִּיב אֶרְעָא דְּאֵת עֲלִיל עֲלִה דְּלִמָּא יְהִי לְתַקְלָא בִּינְךָ:</p>	<p>טז הַשְׁמַר לָךְ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לִישָׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה בָּא עָלֶיךָ פֶּן-יְהִיָּה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:</p>
<p>But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.</p>	<p>אֲרִי יְתַ אִיגֻרִיהוֹן תִּתְּרֵעוּן וַיְתַ קְמַתְהוֹן תִּתְּבִרוּן וַיְתַ אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצוּן:</p>	<p>טז כִּי אֶת-מִזְבְּחֹתָם תִּתְּצוּן וְאֶת-מַצְבְּחֹתָם תִּשְׁבִּרוּן וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:</p>

ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשצים ולא ינקה לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחרים מעשה אבותיהם צדיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונא: ועל רבעים. דור רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שמדה טובה הוא אומר נוזר חסד לאלפים: (8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוצרת ושמע קול הקריאה, מיד וישמחו: (9) ילך נא ד' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אכלך בדרכך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלתנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים: (10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצלים בזו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם: (11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

- 14 For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God; 14 כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵי אֲחֵרִי עִמָּמֶיָּא אֲרִי יְיָ קִנְאָה שְׁמִיָּהּ יְהוָה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא: אֵל קִנְאָה הוּא:
- 15 lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice; 15 פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹם: דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לִיְתִיב אֲרַעָא וְיִשְׁעוּן בְּתַר טַעֲוִתְהוֹן וְיִדְבְּחוּן לְטַעֲוִתְהוֹן וְיִקְרוּן לָךְ וְתִיכּוֹל מִדְּבַחֵיהוֹן:
- 16 and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods. 16 וְלָקַחְתָּ מִבָּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בָנֹתָיו אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנִי אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: וְתִסַּב מִבָּנֹתְהוֹן לְבָנֶךָ וְיִשְׁעוּן בְּנֹתְהוֹן בְּתַר טַעֲוִתְהוֹן וְיִסְעוּן יְת בָּנֶךָ בְּתַר טַעֲוִתְהוֹן:
- 17 Thou shalt make thee no molten gods. 17 אֱלֹהֵי מַסֶּכֶה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: דַּחֲלֹן דְּמִתְכָּא לֹא תַעֲבִיד לָךְ:
- 18 The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt. 18 אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם: יְת חַגָא דְּפִטִּירִיא תִּטַּר שְׁבַעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִקִּידְתָּךְ לְזִמֵּן יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא נִפְקַתָּא מִמִּצְרַיִם:
- 19 All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep. 19 כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה: כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירְךָ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאַמֵּר:
- 20 And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty. 20 וּפֶטֶר חֲמוֹר תַּפְדָּה בִּשְׂהָ וְאִם־לֹא תַפְדָּה וַעֲרַפְתּוּ כָל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַּפְדָּה וְלֹא־יֵרָא פָנָי רִיקִים: וּבּוֹכְרָא דְּחִמְרָא תַּפְרוֹק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַפְרוֹק וְתַקְפִּיה כָּל בּוֹכְרָא דְּבָנֶךָ תַּפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזֵּן קֳדָמִי רִיקָנִין:

(13) אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנלחנו ופורע מעוזציו:

(15) ואכלת מזבח. כסבור אתה שאין עונש צאכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה צא ולוקח מבנותיו לבניך (עבודה זרה טז):

(18) חדש האביב. חדש הצפור, שהתצואה מתצברת בציולה:

(19) כל פטר רחם לי. צאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פתיחה, וכן פוטר מים ראשית מלון (משלי יז, ד). תי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשדה. נותן שה לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לזעלים: וערפתו. עורפו צקופין, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממנו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קצוב, שנאמר ופדיון מִן חֶדֶשׁ תַּפְדָּה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עזמו הוא, ואינו מוסב על הבכור, שאין צמזמת בכור ראיית פנים, אלא

<p>21 Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.</p>	<p>21 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת: שְׁתֵּא יוֹמִין תַּפְלֹחַ וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָא תַנּוּחַ בְּזִרְעָא וּבַקְצִיר תַנּוּחַ:</p>
<p>22 And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.</p>	<p>22 וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרִי וְחַג קְצִיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה: וְחַג דְּשִׁבְעִיא תַעֲבִיד לָךְ בַּכּוֹרִי חֲצִד חֲטִיִּין וְחַג דְּכַנְשָׂא בְּמַפְקָה דְּשִׁתָּא:</p>
<p>23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.</p>	<p>23 שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנָי הָאֵלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: תֵּלֵת זְמַנִּין בְּשִׁתָּא יִתְחַזֵּין כָּל דְּכוּרְךָ קֳדָם רַבּוֹן עֲלֵמָא יי אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל:</p>
<p>24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.</p>	<p>24 כִּי־אֶרְשֶׁה גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבוּלְךָ וְלֹא־יִחַמַּד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לָרְאוֹת אֶת־פָּנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה: אֲרִי אֶתְרִיד עַמּוּיִן מִן קְדָמְךָ וְאַפְתִּי יֵת תַּחֲוֹמְךָ וְלֹא יִחַמִּיד אָנָּשׁ יֵת אֶרְעָךָ בְּמַסְקָךָ לְאַתְחַזָּא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ תֵּלֵת זְמַנִּין בְּשִׁתָּא:</p>
<p>25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.</p>	<p>25 לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפֶּסַח: לֹא תִפּוֹס עַל חֶמֶץ דָּם־פֶּסַחִי וְלֹא יִבִּיתוּן לְצִפְרָא תִרְבִּי נִכְסֵת חֲגָא דְּפֶסַחֵא:</p>

אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקס, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש צריימא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שזה, ללמד על הענקתו של עזר עזרי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון זכור, במסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששת ימים תעבוד וציוס השביעית תשבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שָׁדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יאז קציר העומר שהוא מזה, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מביא זו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה בפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. בזמן שאתה אוסף תצואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו וְאַסְפֹּחֻ אֶל תּוֹךְ צִיטָךָ (דברים כב, ז): תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצד. הרבה מזות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם, ועל מנין עשה שבהם:

(24) אורי. כתרומתו אֶתְרִיד, וכן קָחֵלֶךָ (דברים ז, לא), וכן וַיִּזְרַע אֶת הָאֶמְרִי (במדבר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מצית הצחירה, ואיך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.). ולא ילין. כתרומתו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

<p>26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not see a kid in its mother's milk.'</p>	<p>26 רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ רֵישׁ בְּכוּרֵי אֶרֶץְךָ תִּיתִי תָבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶךָ לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב לֹא תִכְלוּן בֶּשֶׂר בַּחֲלָב: אָמֵן: (פ)</p>
<p>27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב-לְךָ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת-יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>28 וַיְהִי-שָׁם עִם-יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל-הַלָּחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:</p>
<p>29 And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>29 וַיְהִי בִרְדַּת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לָחָת הָעֵדֻת בְּיַד-מֹשֶׁה בִּרְדָּתוֹ מִן-הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>
<p>30 And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>30 וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה וַהֲנֶה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהֵי:</p>

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים בשבח ארצך, ארץ חטה ושערה וגפן וגו' (דברים ח, ח), ודבש, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לשבח וחלב, ושלשה פעמים כתוב בתורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור ציטוט (חולין קטו:): גדי. כל וולד רך צממע, ואף עגל וכבש, ממה שהורף לפרש בכמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צממע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים:

(27) את הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה: (29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מצהיק וכולו כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנאמר וישפתי כפי (שמות לג, כז):

(30) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעצירה מהו אומר, ומחלה צדוד ה' קאש אקלת צראש דהר לעיני צני ישראל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:

And Moses called unto them;
31 and Aaron and all the rulers of
the congregation returned unto
him; and Moses spoke to them.

וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ
אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים
בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:
וַיִּקְרָא לָהֶוּן מֹשֶׁה וַתָּבוּ
לִפְנֵיהֶם אַהֲרֹן וְכָל־רִבְרֵי־אֵל
בְּכִנְשֹׁתָא וּמַלִּיל מֹשֶׁה
עִמָּהוֹן:

And afterward all the children of
32 Israel came nigh, and he gave
them in commandment all that
the LORD had spoken with him
in mount Sinai.

וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּצְּוֵם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר־סִינַי:
וַיָּבֹאוּ כָּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמָעוּ
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וַיֵּצֵאוּ מִן־הַר־סִינַי:

And when Moses had done
33 speaking with them, he put a veil
on his face.

וַיְכַל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אִתָּם וַיָּתֵן
עַל־פָּנָיו מִסָּוָה:
וּשְׂמֵי מֹשֶׁה מְלַמְלָא
עִמָּהוֹן וַיָּהֲב עַל־אִפְּהֵי בֵּית
אָפִי:

But when Moses went in before
34 the LORD that He might speak
with him, he took the veil off,
until he came out; and he came
out; and spoke unto the children
of Israel that which he was
commanded.

וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה
לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסָוָה
עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־אֲשֶׁר יִצְוָה:
וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה לִקְדָּם יְיָ
לְמַלְלָא עִמָּהּ מַעֲדֵי יֵת
בֵּית אָפִי עַד מִפְקִיָּה וְנִפְיָק
וּמִמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת
דְּמִתְפַּקֵּד:

And the children of Israel saw
35 the face of Moses, that the skin
of Moses' face sent forth beams;
and Moses put the veil back upon
his face, until he went in to speak
with Him.

וַרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו
מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה
וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָוָה
עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוֹ לְדַבֵּר
אִתּוֹ: (ס)

קלט
פסוקים

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 230. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250.

And Moses assembled all the
XXXV congregation of the children of
Israel, and said unto them:
'These are the words which the
LORD hath commanded, that ye
should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדָּת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:
וּכְנֹש מֹשֶׁה יֵת כָּל־כְּנִשְׁתָּא
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לָהֶוּן
אֵלִין פְּתִיגְמִיָּא דְּפִקִּיד יְיָ
לְמַעֲבַד יְתַהוֹן:

ויקהל

(31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המונה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרוק, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרוק, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרוק, נסתלקו זקנים ישבו ללדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרוק, נמלא ביד כל העם א', ביד הזקנים ב', ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתר גומו צית אפי, לשון ארמי הוא צגמרא סוי לָצָא (כחוצות סב:), ועוד בכחוצות (ס.), הוא קא מסוה לאפה, לשון הצטעה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, צגד הניתן כנגד הפרוץ וצית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו צשעה שהיה מדבר עם ישראל, וצשעה שהמקום נדבר עמו עד לאחור, וצאחו ילא צלא מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

<p>2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: תַּתְּעַבִּיד עֲבִידְתָּא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְהִי לְכוֹן קוּדְשָׁא שַׁבָּא שַׁבְּתָא קָדֶם יִּ כָּל דִּיעַבִּיד בֵּיה עֲבִידְתָּא יִתְקַטִּיל:</p>	<p>2 וְשֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:</p>
<p>3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'</p>	<p>לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹתְבְּנֵיכֶם בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:</p>	<p>3 לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם הַשַּׁבָּת: (פ)</p>
<p>4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנֻשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתֻגְמָא דְפִקִּיד יִּ לְמִימַר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:</p>
<p>5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;</p>	<p>סִבּוּ מִנְכוֹן אֶפְרָשׁוּתָא קָדֶם יִּ כָּל דִּיתְרַשִׁי לְבִיה יִתִּי יִתְּ אֶפְרָשׁוּתָא קָדֶם יִּ דִּהֲבָא וְכֶסֶף וְנְחֹשָׁא:</p>	<p>5 קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וּבִיאָה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת:</p>
<p>6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;</p>	<p>וְתַכְלָא וְאַדְמֻנָא וְצִבְעָ וְחֹרִי וּבֹיץ וּמַעֲזִי:</p>	<p>6 וְתַכְלֵת וְאַדְמֻנִן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:</p>
<p>7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;</p>	<p>וּמִשְׁכֵּי דְדִדְכְּרִי מְסֻמְקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגֻנָא וְאַעֲזֵי שִׁטִּין:</p>	<p>7 וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:</p>
<p>8 and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;</p>	<p>וּמִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבּוֹסְמִיָּא לְמִשַׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>8 וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:</p>
<p>9 and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.</p>	<p>וְאַבְנֵי בּוֹרְלָא וְאַבְנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחוּשְׁנָא:</p>	<p>9 וְאַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאִפּוֹד וְלַחֹשֶׁן:</p>
<p>10 And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:</p>	<p>וְכָל חֲכִימֵי לֵבָא דְבָכוֹן יִתּוּן וַיַּעֲבִדוּן יִתְּ כָּל דְּפִקִּיד יִּ:</p>	<p>10 וְכָל־חֲכָם־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:</p>

- (1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגומו ואקגש:
- (2) ששת ימים. הקדים להם אזכרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:
- (3) לא תבערו אש. יש מברותינו אומרים, הצערה ללאו יאלת, ויש אומרים לחלק יאלת (כנהדרין לה: יצמות (ו:)
- (4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:
- (5) נדיב לבו. על שם שלצו גדנו קרוי נדיב לב. כזר פירשתי נדנת המשכן ומלאכתו במקום נוראתם:

<p>the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;</p>	<p>יֵת מִשְׁכְּנָא יֵת פְּרָסִיָּה וְיֵת חוּפְאִיָּה פּוֹרְפוּהִי דְּפוּהִי עֲבֻדוּהִי עֲמוּדוּהִי וְסִמְכוּהִי:</p>	<p>אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־מִכְסְּהוֹ וְאֶת־קַרְסָיו וְאֶת־בְּרִיחָיו וְאֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:</p>	<p>ישראל</p>
<p>the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;</p>	<p>יֵת אֲרוֹנָא וְיֵת אֲרִיחוֹהִי יֵת כְּפֹרֶתָא וְיֵת פְּרוּכְתָּא דְּפָרְסָא:</p>	<p>אֶת־הָאָרֶן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת־פֶּלֶאֶת הַמָּסָךְ:</p>	<p>12</p>
<p>the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;</p>	<p>יֵת פִּתּוּרָא וְיֵת אֲרִיחוֹהִי וְכָל מְנוּהִי וְיֵת לֶחֶם אֲפִיא:</p>	<p>אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־לֶחֶם הַפָּנִים:</p>	<p>13</p>
<p>the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;</p>	<p>וְיֵת מְנִרְתָּא דְּאֲנְהוּרִי וְיֵת מְנִהָא וְיֵת בּוֹצִינְהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּאֲנְהוּרִיתָא:</p>	<p>וְאֶת־מְנֵרֶת הַמָּאֹר וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>	<p>14</p>
<p>and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;</p>	<p>וְיֵת מִדְּבָחָא דְּקִטְרֶת בּוֹסְמִיא וְיֵת אֲרִיחוֹהִי וְיֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּחָא וְיֵת קִטְרֶת בּוֹסְמִיא וְיֵת פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְתַרְעָא מִשְׁכְּנָא:</p>	<p>וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:</p>	<p>15</p>
<p>the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;</p>	<p>יֵת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא וְיֵת סִרְדָּא דְּנִחְשָׁא דִּילִיָּה וְיֵת אֲרִיחוֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָה:</p>	<p>אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנִּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:</p>	<p>16</p>
<p>the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;</p>	<p>יֵת סִרְדֵּי דְּרִתָּא וְיֵת עֲמוּדוּהִי וְיֵת סִמְכָהָ וְיֵת פְּרָסָא דְּתַרְעָא דְּרִתָּא:</p>	<p>אֶת־קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:</p>	<p>17</p>
<p>the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;</p>	<p>יֵת סִכֵּי מִשְׁכְּנָא וְיֵת סִכֵּי דְּרִתָּא וְיֵת אֲטוּנֵיהוֹן:</p>	<p>אֶת־יִתְדֵי הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:</p>	<p>18</p>

(11) את המשכן. יריעות המחמונות הנראות צמכו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והתחשים:

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחיצה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שִׁכָּף צִלְעוֹ (איוב א, 1), הִנֵּי שָׁךְ אֵת דְּרָכָךְ (הושע ב, ח):

(13) לַחֵם הַפָּנִים. כֹּזֶר פִּירְשֵׁתִי, עַל שֶׁסָּהִיו לוֹ פָּנִים לִכְאֵן וּלְכֹאן, שֶׁהִיא עֲשׂוּי כַּמִּין תִּצְבָּה פְּרוּחָה:

(14) ואת כליה. מלקחים ומחמות: נרותיה. לֹוִינִי"ש צִלְע"ז, צִיכִים שֶׁהִשְׁמָן וְהַפְּחִילוֹת נְחוּשִׁין בָּהֶן: ואת שמן המאור. אֵף הוּא לְרִיךְ חֲכָמֵי לֵב, שֶׁהוּא מְשׁוּנָה מִשְׁאֵר שְׂמָנִים, כְּמוֹ שֶׁמֶן פֶּרוֹשׁ בְּמִנְחוֹת (פ), מִגִּרְגְּרוֹ צִרָאֵשׁ הַזֵּית, וְהוּא כְּחֵית וּרֵךְ:

(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסמומין הימנו לצד צפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וְתָמַשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה קִלְעִים לַפֶּתַח (שמות כז, יד):

<p>the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.¹⁹</p>	<p>19 אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרֵד לְשָׂרֵת יֵת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:</p>
<p>And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.²⁰</p>	<p>20 וַיֵּצְאוּ כָל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:</p>
<p>And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .²¹</p>	<p>21 וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁעָא לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל־עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְּדֵי הַקֹּדֶשׁ:</p>
<p>And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.²²</p>	<p>22 וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ תָח וְנָגִים וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:</p>
<p>And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.²³</p>	<p>23 וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ:</p>
<p>Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.²⁴</p>	<p>24 כָּל־מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מַלְאכֶת הָעֹבֶדָה הֵבִיאוּ:</p>

- (18) יתדות. לתקוע ולקשור זהם סופי היריעות צאֵרֶךְ, שלא ינעו צרות: מיתריהם. חצלים לקשור:
 (19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות:
 (22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְאִתּוֹ גְּזֵרָא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיָּקָן, ורצה לומר שהציאו חס ונוס בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו"ו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הצמיד: וכומוז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אומתו מקום לאשה, ורצותינו פירשו שם כומוז, כאן מקום זמה:
 (23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הציאו:

<p>25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְכָל־אִשָּׁה חֲכַמַת־לֵב בִּידָהָ וְכָל אֶתְהָא חֲכִימַת לְבָא טוֹו וַיָּבִיאוּ מִטּוֹה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:</p>	<p>25</p>
<p>26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.</p>	<p>וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בַּחֲכֻמָּה טוֹו אֶת־הָעֵזִים:</p>	<p>26</p>
<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וְהַנָּשָׂאִם הָבִיאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבָנֵי הַמָּלְאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:</p>	<p>27</p>
<p>28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.</p>	<p>וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:</p>	<p>28</p>
<p>29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.</p>	<p>כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־מְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)</p>	<p>29</p>
<p>30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בִּשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֲוִירִי בֶן־חֹור לְמַטֵּה יְהוּדָה:</p>	<p>שלישי (שני)</p>
<p>31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in all manner of workmanship.</p>	<p>וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וַיַּמְלֵא בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>	<p>31</p>
<p>32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,</p>	<p>וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:</p>	<p>32</p>

(26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שצת כט).
(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להסתנדז צחנוכת המזבח צתחלה, וצמלאכת המשכן לא התנדזו צתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדזו צבור מה שמחנדיזים, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר והמלאכה היתה דים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדזו צחנוכת המזבח צתחלה, ולפי שנחנעלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:
(30) חור. צנה של מרים היה:

<p>and in cutting of stones for 33 setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.</p>	<p>וּבְחֶרֶשֶׁת אֶבֶן לְמַלְאֶת וּבְחֶרֶשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־ מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֶת: וּבְאוֹמָנוּת אֶבֶן לְאֲשִׁלָּמָה וּבִנְגֵרוֹת אֶעָא לְמַעֲבֹד בְּכָל עֲבִידַת אוֹמָנוּן:</p>	<p>33 וּבְחֶרֶשֶׁת אֶבֶן לְמַלְאֶת וּבְחֶרֶשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־ מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֶת:</p>
<p>And He hath put in his heart 34 that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.</p>	<p>וְהָאֱלֹפָא יְהִי בְלִבִּיהּ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן:</p>	<p>34 וְהָאֱלֹהִים נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטְהֶדֶן:</p>
<p>Them hath He filled with wisdom of heart, to work all 35 manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.</p>	<p>אֲשֵׁלִים עֲמַהוֹן חֲכִימוֹת לְבָא לְמַעֲבֹד כָּל עֲבִידַת נָגֵד וְאוֹמָן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְבוֹצָא וּמַחֵי עֲבָדֵי כָל עֲבִידָא וּמִלְפֵי אוֹמָנוּן:</p>	<p>35 מִלֵּא אֲתָם חֲכֵמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכֶת חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֵם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְבוֹצָא וְאַרְגַּם עֲשִׂי כָל־ מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֶת:</p>
<p>And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted XXXVI man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'</p>	<p>וְיַעֲבִיד בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל גֹּבֵר חָכִים לְבָא דִּיהִיב יְיָ חֲכֵמָתָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעֲבֹד ית כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפָקִיד יְיָ:</p>	<p>XXXVI וְעָשָׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֵמָה וּתְבוּנָה בְּחֵמָה לַדַּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־ כָּל־מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:</p>
<p>And Moses called Bezalel and 2 Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.</p>	<p>וּקְרָא מֹשֶׁה לְבְּצִלְאֵל וְלְאַהֲלִיאֵב וְלְכָל גֹּבֵר חָכִים לְבָא דִּיהִיב יְיָ חֲכֵמָתָא בְּלִבִּיהּ כָּל דְּאִתְרַעֵי לִבִּיהּ לְמַקְרַב לַעֲבִידָתָא לְמַעֲבֹד יתָהּ:</p>	<p>2 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצִלְאֵל וְאֶל־אַהֲלִיאֵב וְאֶל כָּל־אִישׁ חָכֵם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֵמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאוֹ לְבּוֹ לְקִרְבָּה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>And they received of Moses all the offering, which the children 3 of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.</p>	<p>וְנִסְיָבוּ מִן קָדָם מֹשֶׁה ית כָּל אִפְרָשׁוּתָא דְּאִיתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְמַעֲבֹד יתָהּ וְאַנְוִן מִיתָן לִיהּ עוֹד נְדָבָתָא בְּצִפּוֹר בְּצִפּוֹר:</p>	<p>3 וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבִקְרָר בְּבִקְרָר:</p>

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצללל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שֶׁ לִפְנֵי דָל (איזו לז, יט):

And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.

וַיָּבֹאוּ כָּל-תַּחֲכָמִים הָעֹשִׂים
אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-
אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-תָּמָה
עֲשִׂים: 4

And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר
מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי
הָעֲבֹדָה לְמְלָאכֶה אֲשֶׁר-צִוָּה
יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: 5

And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.

וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל
בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה
אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד
לְתֹרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלָה הָעָם
מִהָבִיא: 6

For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.

וְהַמְּלָאכֶה הֵיטָה דִּים לְכָל-
הַמְּלָאכֶה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ
וְהוֹתֵר: (ס) 7

And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.

וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמִים לֵב בַּעֲשֵׂי
הַמְּלָאכֶה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂה
יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְחִכְלֹת
וְאַדְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים
מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם: 7

The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.

אֶרְבַּע הַיְרִיעֹת הָאֶחָת שְׁמֹנֶה
וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה וְרֹחֵב אַרְבַּע
בְּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה
אֶחָת לְכָל-הַיְרִיעֹת: 9

And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.

וַיַּחֲבֹר אֶת-חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת
אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת
חֲבֹר אֶחָת אֶל-אֶחָת: 10

(5) מדי העבודה. יוסר מכדי לזכך העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר: והותר. כמו והקצד קט לזו (שמות ח, יא), והפוט קט מוזק (מלכים-ג, כד):

<p>And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּ עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עָבַד בְּסִפְתָּא דִּירֵיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תְּנִינָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֶת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֵה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בַּשֵּׁפֶת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בִּירֵיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בְּסִטְרָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִינָא מִכֹּנֵן עֲנוּבֵיָא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקִצֵּה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מִקַּבִּילֹת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל-אֶחָת:</p>
<p>And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.</p>	<p>וַעֲבַד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדָהֵב וּלְפִירָ יֵת יְרֵיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוֹרְפֵיָא וְהָיָה מִשְׁכָּנָא חֵד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)</p>
<p>And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.</p>	<p>וַעֲבַד יְרִיעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֵן עָבַד יְתֵהוֹן:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי-עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:</p>
<p>The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתֵיָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֵן:</p>	<p>אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּבָה אֶחָת לְעֶשְׂתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:</p>
<p>And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.</p>	<p>וּלְפִירָ יֵת חֲמִישׁ יְרִיעֵן לְחֹד וְיֵת שִׁית יְרִיעֵן לְחֹד:</p>	<p>וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת לִבְד וְאֶת-שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבְד:</p>
<p>And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.</p>	<p>וַעֲבַד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סִפְתָּא דִּירֵיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד עַל סִפְתָּא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִינָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל-שִׁפְת הַיְרִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.</p>	<p>וַעֲבַד פּוֹרְפִין דְּנָחַשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְּפָא יֵת מִשְׁכָּנָא לְמַהֲוֵי חֵד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ קְרָסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת-הָאֹהֶל לָהֵיִת אֶחָד:</p>

19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵ עֹרֹת דְּמִשְׁכֵּי דִּקְרִי מְסֻמָּקִי וְחוּפֵאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגֹּנָא מִלְּעֵילָא:	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵ עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְּמַעְלָה: (ס)	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַבְדׇּ יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּא דְּאַעִי שְׁטִין קִימִין:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	חמישי
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמָּת אֹרְכָא דִּדְפָא וְחֻצִי הָאֻמָּה רֹחֵב תִּקְרֹשׁ הָאֶחָד:	עֶשֶׂר אַמָּת אֹרְךָ הַקְּרֹשׁ וְאַמָּהּ וְחֻצִי הָאֻמָּה רֹחֵב תִּקְרֹשׁ הָאֶחָד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	תְּרִין צִירִין לְדְפָא חַד מְשֻׁלְבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֵּן עֲבַד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּא:	שְׁתֵּי יָדָת לְקְרֹשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְבָת אַחַת אֶל־אַחַת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַבְדׇּ יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִין סְמֻכִּין דְּכֶסֶף עֲבַד תַּחֲת עֶשְׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמֻכִּין תַּחֲת דְּפָא חַד לְתִרְיָן צִירוּהִי וְתִרְיָן סְמֻכִּין תַּחֲת דְּפָא חַד לְתִרְיָן צִירוּהִי:	וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־תִּקְרֹשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־תִּקְרֹשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	24
25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּא תִנְיָנָא לְרוּחַ צְפוּנָא עֲבַד עֶשְׂרִין דְּפִין:	וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צְפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קְרָשִׁים:	25
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִין סְמֻכִּיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמֻכִּין תַּחֲת דְּפָא חַד וְתִרְיָן סְמֻכִּין תַּחֲת דְּפָא חַד:	וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת תִּקְרֹשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת תִּקְרֹשׁ הָאֶחָד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִסְפִי מִשְׁכָּא מַעֲרֵבָא עֲבַד שֵׁטָא דְּפִין:	וְלִירְכֵתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קְרָשִׁים:	27
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וְתִרְיָן דְּפִין עֲבַד לְזוּיָת מִשְׁכָּא בְּסוּפְהוֹן:	וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עָשָׂה לְמִקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכֵתָיִם:	28

<p>that they might be double beneath, and in like manner 29 they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.</p>	<p>וַיְהִי תוֹאמָם מִלְמָטָה וַיַּחֲדּוּ וַיְהִי תַמִּים אֶל-רָאשָׁיו אֶל- הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֵּין עֲשֶׂה לְשֵׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת:</p>	<p>29 וַיְהִי תוֹאמָם מִלְמָטָה וַיַּחֲדּוּ וַיְהִי תַמִּים אֶל-רָאשָׁיו אֶל- הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֵּין עֲשֶׂה לְשֵׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת:</p>
<p>And there were eight boards, 30 and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.</p>	<p>וַיְהִי תַמְנֵיָּה דְּפִין וְסֻמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סֻמְכִין תְּרִין סֻמְכִין תְּרִין סֻמְכִין תַּחֲתֵיהֶם דְּפִין חָד:</p>	<p>30 וַיְהִי שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>And he made bars of 31 acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p>	<p>וַעֲבַד עֲבְרֵי דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁה לְדָפִי סֵטֶר מִשְׁכָּנָא חָד:</p>	<p>31 וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקֶרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:</p>
<p>and five bars for the boards of 32 the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.</p>	<p>וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפִי סֵטֶר מִשְׁכָּנָא תַּנְנָא וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפִי מִשְׁכָּנָא לְסוּפָהוֹן מִעֶרְבָא:</p>	<p>32 וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקֶרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִי וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקֶרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יָמָה:</p>
<p>And he made the middle bar to 33 pass through in the midst of the boards from the one end to the other.</p>	<p>וַעֲבַד ית עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֶעְבְּרָא בְּגוּ דְּפִין מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:</p>	<p>33 וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכֹן לְבִרְתֹּת בְּתוֹךְ הַקֶּרֶשִׁים מִן-הַקְצָה אֶל-הַקְצָה:</p>
<p>And he overlaid the boards with 34 gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.</p>	<p>וַיִּת דְּפִין חֲפָא דְּהָבָא וַיִּת עֲזָקְתָּהוֹן עֲבַד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיָּה וְחֲפָא ית עֲבָרֵיָּה דְּהָבָא:</p>	<p>34 וְאֶת-הַקֶּרֶשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טְבַעֲתָם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיִּצָּר אֶת- הַבָּרִיחִם זָהָב:</p>
<p>And he made the veil of blue, 35 and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.</p>	<p>וַעֲבַד ית פְּרוֹכְתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבַע זָהָב וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד אוֹמֵן עֲבַד יתָּה צִוְרַת כְּרוּבִין:</p>	<p>35 וַיַּעַשׂ אֶת-הַפְּרֹכֶת תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:</p>
<p>And he made thereunto four 36 pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.</p>	<p>וַעֲבַד לָהּ אַרְבַּעַת עַמּוּדֵי שְׁטִין וְחֲפִנּוֹן דְּהָבָא וַיַּחֲדּוּ דְּהָבָא וְאֶתִידָּהּ לָהֶן אַרְבַּעַת סֻמְכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>36 וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַת עַמּוּדֵי שִׁטִּים וַיִּצָּפֵם זָהָב וַיַּחֲדּוּ זָהָב וַיִּצָּק לָהֶם אַרְבַּעַת אֲדָנִי- כֶּסֶף:</p>
<p>And he made a screen for the 37 door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;</p>	<p>וַעֲבַד פֶּרֶסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבַע זָהָב וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד צִוְרִי:</p>	<p>37 וַיַּעַשׂ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֻקַּם:</p>

<p>38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.</p>	<p>וַיֵּת עֲמֻדָּוָהִי חֲמִשָּׁא וַיֵּת וְנִידָוֹן וְחִפֵּי רִישֵׁיהֶן וּכְבוֹשֵׁיהֶן דְּהָבָא וְסִמְכֵיהֶן חֲמִשָּׁא דְנִחָשָׁא:</p>	<p>38 וְאֶת־עֲמֻדָּיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וְנִידָם וְצִפָּה רָאשֵ�יהֶם וְחִשְׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)</p>
<p>XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.</p>	<p>וַעֲבַד בְּצִלְאֵל יֵת אַרְוֵא דְאָעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמֵיהּ:</p>	<p>XXXVII וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים וְחִצֵּי אַרְכוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי קָמָתּוֹ:</p>
<p>2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.</p>	<p>וְנִחְפָּהִי דְהָב דְּכִי מְגִי וּמִבְרָא וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>2 וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:</p>
<p>3 And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וְאִתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֵיהּ וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סַטְרֵיהּ חַד וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סַטְרֵיהּ תַּנְיָנָא:</p>	<p>3 וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>
<p>4 And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַעֲבַד אֲרִיחֵי דְאָעִי שְׁטִין וְנִחְפָּא יְתֵהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>4 וַיַּעַשׂ בָּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:</p>
<p>5 And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.</p>	<p>וְאָעִיל יֵת אֲרִיחֵיא בְּעֲזָקְתָּא עַל סַטְרֵי אַרְוֵא לְמַטֵּל יֵת אַרְוֵא:</p>	<p>5 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן:</p>
<p>6 And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַעֲבַד כְּפֻרְתָּא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֵיהּ:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ כְּפֻרֶת זָהָב טָהוֹר אַמְתִּים וְחִצֵּי אַרְכָּהּ וְאַמָּה וְחִצֵּי רָחְבֶּיהּ:</p>
<p>7 And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:</p>	<p>וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יְתֵהוֹן מִתַּרְיִן סַטְרֵי כְּפֻרְתָּא:</p>	<p>7 וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֻרֶת:</p>
<p>8 one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.</p>	<p>כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֻרְתָּא עֲבַד יֵת כְּרוּבָא מִתַּרְיִן סַטְרֵיהּ:</p>	<p>8 כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכְּפֻרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ' קְצוֹתוֹ) ק' קְצוֹתָיו :</p>

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

9 And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.	וַיִּתְּנוּ הַכְּרוּבִים פְּרִסִּין לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכִּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכִּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרוּבִים: (פ)	9 וַיִּתְּנוּ הַכְּרוּבִים פְּרִשֵׁי כְנָפֵם לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכִּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכִּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרוּבִים: (פ)
10 And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַעֲבַד יָת פִּתּוּרָא דְאֵשִׁי שְׁטִין תְּרֵמִין אַמּוֹן אוּרְכֵיהָ וְאַמְתָּא פּוּתֵיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמֵיהָ:	10 וַיַּעַשׂ אֶת-הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אֶרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קֹמָתוֹ:
11 And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.	וַחֲפָא יְתִיה דְּהַב דְּכִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהַב סְחֹר סְחֹר:	11 וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:
12 And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.	וַעֲבַד לִיה גְּדִנְפָא רּוּמֵיהָ פּוּשְׁקָא סְחֹר סְחֹר וַעֲבַד זִיר דְּדָהַב לְגְדִנְפֵיהָ סְחֹר סְחֹר:	12 וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶר זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:
13 And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.	וְאַתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהַב וַיַּהֲב יָת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלֹאֲרַבַּע רְגְלוֹהִי:	13 וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת-הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רְגְלָיו:
14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדִנְפָא הַנּוֹאָה עֲזָקְתָא אֲתִירָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יָת פִּתּוּרָא:	14 לְעֹמֵת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת-הַשֻּׁלְחָן:
15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.	וַעֲבַד יָת אַרְיִחָא דְאֵשִׁי שְׁטִין וַחֲפָא יְתֵהוֹן דְּהַבָּא לְמַטֵּל יָת פִּתּוּרָא:	15 וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת-הַשֻּׁלְחָן:
16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.	וַעֲבַד יָת מִנְיָא דְּעַל פִּתּוּרָא יָת מְגִסְוָהִי וַיִּתֵּן בְּזִכְוָהִי וַיִּתֵּן מְכִילְתֵּיהָ וַיִּתֵּן קְסוּתָא דִּיתְנַסְדָּ בְּהוֹן דְּדָהַב דְּכִי:	16 וַיַּעַשׂ אֶת-הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל-הַשֻּׁלְחָן אֶת-קְעֻרָתָיו וְאֶת-כַּפְתָּיו וְאֶת מְנִקְיָתָיו וְאֶת-הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: (פ)
17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.	וַעֲבַד יָת מְנִרְתָּא דְּדָהַב דְּכִי נְגִיד עֲבַד יָת מְנִרְתָּא שְׂדָה וּקְנָה כְּלִידְהָ תְּזוּרְהָא וְשׁוֹשְׁנָהּ מִנְּהָ הָיוּ:	17 וַיַּעַשׂ אֶת-הַמְּנִרָה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשָׂה אֶת-הַמְּנִרָה יִרְכָּה וּקְנָה גְּבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה הָיוּ: (שְׁלִישִׁי)

18	<p>And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;</p>	<p>וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁהוּ קָנֵי מִנְּחָה מִצְדֵּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי: וּשְׁתֵּא קָנִין נִפְקִין מִסְּטֵרְהָ תִּלְתָּא קָנֵי מִנְּרֵתָא מִסְּטֵרְהָ חַד וּתִלְתָּא קָנֵי מִנְּרֵתָא מִסְּטֵרְהָ תְּנִינָא:</p>	18
19	<p>three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>תִּלְתָּא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנְיָא חַד חֲזוּר וְשׁוּשַׁן וּתִלְתָּא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנְיָא חַד חֲזוּר וְשׁוּשַׁן כֵּן לְשֵׁתָא קָנִין דְּנִפְקִין מִן מִנְּרֵתָא:</p>	19
20	<p>And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;</p>	<p>וּבִמְנִרְהָ אַרְבַּעָה גִבְעִים מִשְׁקָדִים כְּפִתְרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: וּבִמְנִרְהָ אַרְבַּעָה גִבְעִים מִצִּירִין חֲזוּרְהָא וְשׁוּשְׁנֶהָ:</p>	20
21	<p>and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.</p>	<p>וְחֲזוּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנְהָ לְשֵׁתָא קָנִין דְּנִפְקִין מִנְּהָ:</p>	21
22	<p>Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.</p>	<p>חֲזוּרֵיהֶון וּקְנֵיהֶון מִנְּהָ הֵו כּוּלָּהּ נִגְדָּא חֲדָא דְדָהֶב דְּכִי:</p>	22
23	<p>And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָה וְצִיבְתָּהָא וּמַחְתֵּיתָהָא דְדָהֶב דְּכִי:</p>	23
24	<p>Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.</p>	<p>כְּכֹרָא דְדָהֶבָא דְכִיָּא עֲבַד יֵתָהּ וְיֵתָהּ כָּל מִנְּהָא:</p>	24
25	<p>And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְאַעִי שְׁטִין אֲמָתָא אוּרְבִיָּה וְאַמָּתָא פּוּתִיָּה מִרְבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רוּמִיָּה מִנְּהָ תְּנֹאֶה קִרְנֹתֶיהָ:</p>	25

<p>26 And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.</p>	<p>וַיִּצָף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּזּוֹ וְאֶת־קִרְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנָתָיו יַעֲשֶׂה לוֹ זָהָב סָבִיב:</p>	<p>26 וַיִּצָף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּזּוֹ וְאֶת־קִרְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנָתָיו יַעֲשֶׂה לוֹ זָהָב סָבִיב:</p>
<p>27 And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וַתַּרְתִּין עֲזָקָן דָּהָב עֲבָד לִיה מִלָּרַע לְזִירֶיהָ עַל תַּרְתִּין סְטֻרוֹתָיו לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יָתִיה בְּהוֹן:</p>	<p>27 וַשְׁתִּי טַבַּעַת זָהָב עֲשֶׂה־לָּהּ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:</p>
<p>28 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וְעֲבָד יָת אַרְיִחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפֹא יִתְהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>28 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָף אֹתָם זָהָב:</p>
<p>29 And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.</p>	<p>וְעֲבָד יָת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא קוֹדֶשָׁא וְיָת קִטְרֵת בּוֹסְמָא דְּכִי עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ:</p>	<p>29 וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֶׂה רֶקֶת: (ס)</p>
<p>XXXVIII And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.</p>	<p>וְעֲבָד יָת מִדְּבַחָא דְעֹלָתָא דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אֹרְכֶיהָ וַחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתֶיהָ מִרְבַּע וּתְלַת אַמִּין רֹמְיָהּ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אֹרְכוֹ וַחֲמִשׁ אַמּוֹת רָחְבוֹ רְבֹועַ וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ: שְׂצִיעִי (רְצִיעִי)</p>
<p>2 And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.</p>	<p>וְעֲבָד קַרְנוֹתָיו עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ מִנִּיהָ הַנָּאָה קַרְנוֹתָיו וַחֲפֹא יָתִיה נְחָשָׁא:</p>	<p>2 וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּנוּ הֵיוּ קַרְנֵתָיו וַיִּצָף אֹתוֹ נְחָשֶׁת:</p>
<p>3 And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.</p>	<p>וְעֲבָד יָת כָּל מִנֵּי מִדְּבַחָא יָת פִּסְכֵּי־רִוְתָא וְיָת מְגִרּוּפִיתָא וְיָת מִזְרְקֵיָא יָת צִנּוּרִיתָא וְיָת מַחְתֵּיתָא כָּל מְנוּחֵי עֲבָד נְחָשָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזֻרְקֹת אֶת־הַמְזֻלָּגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחָשֶׁת:</p>
<p>4 And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.</p>	<p>וְעֲבָד לְמִדְּבַחָא סְרָדָא עוֹבֵד מְצֻדָּתָא דְנְחָשָׁא תַּחוֹת סוּבִיבִיָּה מִלָּרַע עַד פְּלָגֶיהָ:</p>	<p>4 וַיַּעַשׂ לְמִזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחָשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבוֹ מִלְמָטָה עַד־חֻצָּיו:</p>
<p>5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.</p>	<p>וְאִתִּיד אַרְבַּע עֲזָקָן בְּאַרְבַּע זְוִיתָא לְסְרָדָא דְנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחָא:</p>	<p>5 וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבַּעֲת בְּאַרְבַּע הַקְּצֻזֹת לְמִכְבָּר הַנְּחָשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים:</p>

6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַיַּעֲבֹד יֵת אַרְיֵחַיָּא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפֵא יִתְהוֹן נְחָשָׁא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצְקֶה אֹתָם נְחֹשֶׁת:
7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.	וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבְעֹת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אוֹתוֹ בָּהֶם נְכוּב לְחֹת עֲשֶׂה יְתִיה בְּהוֹן חֲלִיל לִיְהוֹן עֲבַד יְתִיה:	וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבְעֹת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אוֹתוֹ בָּהֶם נְכוּב לְחֹת עֲשֶׂה יְתִיה בְּהוֹן חֲלִיל לִיְהוֹן עֲבַד יְתִיה: (ס)
8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.	וַיַּעֲבֹד יֵת כִּיּוֹרָא דְנְחָשָׁא וְיֵת בְּסִיסָהּ דְנְחָשָׁא בְּמַחֲזִית נְשִׂיא דְאֵתְנָן לְצִלָּהּ בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:	וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצֹּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)
9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעֲבֹד יֵת דְרֵתָא לְרוּחַ עִיבֵר דְרוּמָא סְרְדֵי דְרֵתָא דְבוּץ שְׁזִיר מֵאָה אַמִּין:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לְפָאֵתוֹ נֶגֶב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֲמָה:
10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנְחָשָׁא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ צְפוֹנָא מֵאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנְחָשָׁא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	וְלְפָאֵת צְפוֹן מֵאָה בָּאֲמָה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ מַעֲרָבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	וְלְפָאֵת־זֶם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֲמָה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרָה וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(7) גבוב לוחות. גבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע ארבעות גבוב (ירמיה נב, כא): גבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. גנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקד"ה קבל, כי אלזו חציבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצאות רבות צמנרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם צעלה במראה, ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לצעליהם לידי תאוה, וזקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פתח הפתח עורקתיו (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הנוצאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שצרכו למי שקנא לה צעלה ונסתרה, ומדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכנו לא הזכירו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אוניקלוס צמקנית נשיא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיגעל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), והג' לנים, מתרגמין ומקוץא: אשר צבאו. להביא נדבתן:

13 And for the east side eastward fifteen cubits.	וּלְפָאֵת קִדְמָה מִזְרְחָה וּלְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנָחָא חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13 וּלְפָאֵת קִדְמָה מִזְרְחָה וּלְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנָחָא חֲמִשִּׁים אַמָּה:
14 The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	14 קִלְעִים חֲמִשֶּׁעֶשְׂרֵה אַמָּה סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין לְעֵבְרָא עֲמוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶן תְּלָתָא:	14 קִלְעִים חֲמִשֶּׁעֶשְׂרֵה אַמָּה סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין לְעֵבְרָא עֲמוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶן תְּלָתָא:
15 And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	15 וְלַעֲבָרָא תַּנְיָנָא מְכָא וּמְכָא לְתַרְע דְּרִתָּא סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין עֲמוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶן תְּלָתָא:	15 וְלַעֲבָרָא תַּנְיָנָא מְכָא וּמְכָא לְתַרְע דְּרִתָּא סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין עֲמוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶן תְּלָתָא:
16 All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	16 כָּל-קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ כְּסָפִיר דְּבִיז שִׁזִּיר:	16 כָּל-קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ כְּסָפִיר דְּבִיז שִׁזִּיר:
17 And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	17 וְהָאֲדָנִים לְעֻמָּדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֻמָּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֻמָּדֵי הַחֲצֵר:	17 וְהָאֲדָנִים לְעֻמָּדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֻמָּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֻמָּדֵי הַחֲצֵר:
18 And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	18 וּמִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֶרֶץ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעֻמַּת קִלְעֵי הַחֲצֵר:	18 וּמִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֶרֶץ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעֻמַּת קִלְעֵי הַחֲצֵר:
19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	19 וְעֻמּוּדֵיהֶן אַרְבַּעָא וְסֻמְכֵיהֶן אַרְבַּעָא דְּנָחֳשָׁא וְוִיהֶן כֶּסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהֶן וְכַבּוּשֵׁיהֶן כֶּסֶף:	19 וְעֻמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיָּתָם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	20 וְכָל-הַיְתִדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)	20 וְכָל-הַיְתִדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50 on page 234. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 254.

(18) לעמדת קלעי החצר. כמדת קלעי הסלר:

<p>These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.</p>	<p>אלֹהֵי פָקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן מִיָּנִי מִשְׁכַּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:</p>	<p>פקודי</p>
<p>And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.</p>	<p>וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹרִי לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:</p>	<p>22</p>
<p>And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—</p>	<p>וְאֵתוֹ אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חֹרֵשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשָּׁשׁ: (ס)</p>	<p>23</p>
<p>All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כָּל־הַזָּהָב הַעָשׂוִי לַמְּלָאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תָּשַׁע וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>	<p>לוי</p>

(21) אלה פקודי. צפרשה 12 נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שיותר להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללוים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמר צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקצ"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיידי לענין ציווי לפועל איך יפעל כסדר, ותמצא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שהיה צריכון, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק הרוחה (זכרות נה). ואם תאמר מנלן שצפרשת רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאז וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם בהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקצ"ה, אמר משה, צלאל היית, כיו דאין כך צוה לי הקצ"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין במנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

<p>And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>25 וַכֶּסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: וְכֶסֶף מִנִּינֵי כְּנֻשָּׁתָא מֵאָה כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִישָׁה וּשְׁבַעִין וְחִמִּישׁ סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא:</p>
<p>a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>26 בָּקַע לַגִּלְגָּלֹת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל-הַפָּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְנֹמְעָלָה לְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אָלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: תִּקְלָא לַגִּילְגוּלֹתָא פִּלְגוּת סִלְעָא בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא לְכָל דְּעֵבֵר עַל מִנִּינָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלַעִילָא לְשִׁית מֵאָה וַתִּלְתָּא אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:</p>
<p>And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>27 וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקֹּת אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדָנֵי הַפֶּרֶכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן: וַהֲוָה מֵאָה כֶּכֶרִי כֶּסֶף לְאַתְקָא יֵת סְמְכֵי קוּדְשָׁא וַיֵּת סְמְכֵי פְרוּכְתָּא מֵאָה סְמְכִין לְמֵאָה כֶּכֶרִין כֶּכֶרָא לְסְמְכָא:</p>
<p>And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>28 וְאֶת-הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עֶשֶׂה וָוִין לְעַמּוּדִים וַצִּפָּה רְאֲשֵׁיהֶם וַחֲשַׁק אֹתָם: וַיֵּת אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ עֶבֶד וָוִין לְעַמּוּדָא וַחֲפֵי רִישֵׁיהוֹן וְכִבִּישׁ יִתְהוֹן:</p>
<p>And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>29 וַנְחָשׁ אֶרְמוּתָא שְׁבַעִין כֶּכֶרִין וַתִּרְוִין אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה סָלְעִין: וַנְחָשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע-מֵאוֹת שֶׁקֶל:</p>
<p>And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>30 וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹא וְאֶת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.</p>	<p>31 וְאֶת-אֲדָנֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת-אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֶת כָּל-יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-יִתְדֹת הַחֲצֵר סָבִיב: וַיֵּת סְמְכֵי דִרְתָּא סְחוּר סְחוּר וַיֵּת סְמְכֵי תִרְעָה דִרְתָּא וַיֵּת כָּל סְכֵי מִשְׁכְּנָא וַיֵּת כָּל סְכֵי דִרְתָּא סְחוּר סְחוּר:</p>

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגור. כך היו ישראל, וכך עלה מניסם אחר שהוקם המשכן בצמר צמר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין חלצי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלצין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלצין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(27) לצקת. כתרנומו לאַקְקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצולן כתיב ופפה ראשיהם ושוקיהם כסף:

XXXIX	<p>And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְהַצָּבֵעַ וְהָזָהָרִי עָבְדוּ לְבוּשֵׁי שְׂמֹנֶשֶׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁא וְעָבְדוּ יֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא דְּלֹא־הָרָן כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְהַצָּבֵעַ וְהָזָהָרִי עָבְדוּ לְבוּשֵׁי שְׂמֹנֶשֶׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	XXXIX
2	<p>And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת אֵיפֹדא דְּהָבָא תְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְהַצָּבֵעַ וְהָזָהָרִי וּבֹיץ שְׁזִיר:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְהַצָּבֵעַ וְהָזָהָרִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>	שני (חמישי)
3	<p>And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַיִּרְדּוּ יֵת טַסִּי דְּדִהָבָא וַיַּצִּיצוּ חוּטִין לְמַעַבְד בְּגוֹ תְּכֵלֶת וּבְגוֹ אֶרְגָּמָא וּבְגוֹ צָבֵעַ וְהָזָהָרִי וּבְגוֹ בּוּצָא עוֹבֵד אוּמָן:</p>	<p>וַיִּרְקְעוּ אֶת־פִּתְי הַזָּהָב וַיַּצִּיץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֶרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשִׁב:</p>	3
4	<p>They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.</p>	<p>כַּתְּפִין עָבְדוּ לִיה מְלַפְּפָן עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלַפְּפָ:</p>	<p>כַּתְּפֹת עָשׂוּ־לֹ חִבְרֹת עַל־שְׁנֵי (כ' קצוותיו) [ק' קצותיו] חִבְר:</p>	4
5	<p>And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְהַמָּנָה הַקְּוֻנִיָּה דְּעֵלֻוָּהִי מְנִיָּה הוּא כְּעוֹבְדוֹהִי דְּהָבָא תְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָא וְהַצָּבֵעַ וְהָזָהָרִי וּבֹיץ שְׁזִיר כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַחֲשִׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מְמָנָה הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְהַצָּבֵעַ וְהָזָהָרִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	5
6	<p>And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.</p>	<p>וַעֲבְדוּ יֵת אֲבְנֵי בּוֹרְלָא מְשֻׁקָּעִין מְרֻמָּצִין בְּדִהָב גְּלִיפִין כְּתָב מְפָרֵשׁ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבָּצֹת זָהָב מְפֻתָּחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	6

(1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה, שזבגדי כהונה היה שש, אלא הם זבגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה זהם שש: (2) וירקעו. כמו לרקע הקרץ (תהלים קלו, ו), כתרגמו וירדדו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא בלע"ז (אויזעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוללין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שציעי עם כל אחד ואחד:

<p>7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת וְשׁוֹי יִתְּהוּן עַל כְּתָפֵי הָאֶפֶד אֲבָנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>7 וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת וְשׁוֹי יִתְּהוּן עַל כְּתָפֵי הָאֶפֶד אֲבָנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>8 And he made the breastplate, the work of the skilful workman, of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יֵת חוֹשֶׁנָּא עוֹבֵד אֱמֻן כְּעוֹבֵד אֶפֶדָּא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה וְחֹרִי וּבֹיץ שֵׁזִיר:</p>	<p>8 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשָׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>9 It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.</p>	<p>מְרַבֵּעַ הָיָה עֵיף עֲבָדוֹ יֵת חוֹשֶׁנָּא זֵרְתָא אֹרְכֶיהָ וְזֵרְתָא פּוֹתִייהָ עֵיף:</p>	<p>9 רְבֹועַ הָיָה כְּפֹול עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֵרֶת אֶרְכּוֹ וְזֵרֶת רָחְבּוֹ כְּפֹול:</p>
<p>10 And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.</p>	<p>וַאֲשִׁלִּמוֹ בֵּיהָ אַרְבַּעַ סֹדְרִין דְּאֲבָן טָבָא סֹדְרָא קִדְמָאָה סִמְקֹן יֶרְקֹן וּבִרְקֹן סֹדְרָא חֹד:</p>	<p>10 וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַ טֹרֵי אֲבָן טֹרֵי אָדָם פִּטְדָה וּבִרְקַת הַטֹּרֵי הָאֶחָד:</p>
<p>11 And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.</p>	<p>וּסֹדְרָא תַנְנִינָא אִזְמַרְגָּדִין שְׁבִיזִי וְסַבְהָלוּם:</p>	<p>11 וְהַטֹּרֵי הַשְּׁנִי נִפְדַּי סַפִּיר וְיִתְלָם:</p>
<p>12 And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.</p>	<p>וּסֹדְרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִירִי טַרְקִיָּא וְעֵין עֲגֻלָּא:</p>	<p>12 וְהַטֹּרֵי הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:</p>
<p>13 And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.</p>	<p>וּסֹדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יִמָּא וּבוּרְלָא וּפְנִיתִירִי מִשְׁקַעֲן מְרַמְצֹן בְּדָהָב בְּאִשְׁלֵמוֹתֵהוּן:</p>	<p>13 וְהַטֹּרֵי הָרְבִיעִי תְּרִישֵׁי שֵׁהֶם וַיִּשְׁפָּה מִזֹּסְכַת מִשְׁבְּצַת זָהָב בְּמִלְאָתָם:</p>
<p>14 And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.</p>	<p>וְאֲבָנֵיָא עַל שְׁמֹתַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינִין תְּרִיתָא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתֵהוּן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֻלָּה דְּעִזְקָא גִבֵּר עַל שְׁמִיהָ לְתַרֵּי עֲשָׂר שְׁבִטִין:</p>	<p>14 וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשִׁנִּים עֲשָׂר שְׁבִט:</p>
<p>15 And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.</p>	<p>וְעֲבָדוֹ עַל חוֹשֶׁנָּא תְּכִין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:</p>	<p>15 וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>16 And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.</p>	<p>וְעֲבָדוֹ תְּרִיתִין מְרַמְצֹן דְּדָהָב וְתְרִיתִין עִזְקֹן דְּדָהָב וַיִּתְּבוּ יֵת תְּרִיתִין עִזְקָתָא עַל תְּרִין סִטְרֵי חוֹשֶׁנָּא:</p>	<p>16 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבְּצַת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתֵי עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>

<p>17 And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.</p>	<p>וַיִּהְיוּ תַרְתֵּינִי גְדִילֵן דָּהָב עַל תַּרְתֵּינִי עֲזָקָתָא עַל סְטְרֵי חֹשֶׁנָּא:</p>	<p>17 וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטְּבַעֲתֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>
<p>18 And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forefront thereof.</p>	<p>וַיִּתְּ תַרְתֵּינִי גְדִילֵן דָּעַל תַּרְתֵּינִי סְטְרוֹהֵי יִהְיוּ עַל תַּרְתֵּינִי מִרְמֻצָּתָא וַיִּהְיוּ עַל כַּתְּפֵי אֵיפֹדָא לְקַבִּיל אֶפֶדָּהּ:</p>	<p>18 וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּשַׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כַּתְּפֹת הָאֶפֶד אֶל־מוֹל פָּנָיו:</p>
<p>19 And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.</p>	<p>וַעֲבְדוּ תַרְתֵּינִי עֲזָקֵן דָּהָב וַשְׁוִיאוּ עַל תַּרְתֵּינִי סְטְרֵי חֹשֶׁנָּא עַל סִפְתֵּיהֶּ דְלַעֲבָרָא דְאֵיפֹדָא לָּנָיו:</p>	<p>19 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טְבַעֲתֹת זָהָב וַיִּשְׁמְנוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בִּיְתֵּהּ:</p>
<p>20 And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forefront thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וַעֲבְדוּ תַרְתֵּינִי עֲזָקֵן דָּהָב וַיִּהְיוּ עַל תַּרְתֵּינִי כַּתְּפֵי אֵיפֹדָא מִלְרַע מִלְקַבִּיל אֶפֶדָּהּ לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי מֵעֲלֵי לְהַמְּנִן אֵיפֹדָא:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טְבַעֲתֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כַתְּפֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעֻמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>
<p>21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַאֲחֲדוּ יָת חֹשֶׁנָּא מֵעֲזָקְתֵּיהֶּ לְעֲזָקַת אֵיפֹדָא בְּחוּטָא דְתַכִּילְתָּא לְמַהֲנֵי עַל הַמְּנִן אֵיפֹדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חֹשֶׁנָּא מֵעֲלֵי אֵיפֹדָא כְּמָא דְפָקִיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:</p>	<p>21 וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעֲתָיו אֶל־טְבַעֲתֹת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיָּת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>22 And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;</p>	<p>וַעֲבַד יָת מְעִיל אֵיפֹדָא עֹבֵד מַחֵי גְמִיר תְּכֵלֵא:</p>	<p>22 וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֶפֶד מַעֲשֶׂה אֶרֶג כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>
<p>23 and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.</p>	<p>וּפּוּמִיָּה דְמְעִילָא כְּפִיל לְגֻיָּה כְּפֹם שְׂרָן תִּוְרָא מִקְרָא לְפּוּמִיָּה סְחֹר סְחֹר לֹא יִתְבָּע:</p>	<p>23 וּפִי־הַמְעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַּחֲרָא שִׁפָּה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:</p>
<p>24 And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.</p>	<p>וַעֲבְדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מְעִילָא רְמוֹנֵי תְּכֵלֵא וְאַדְמֹנָא וְצַבְעָה זָהָרִי שִׁזִּיר:</p>	<p>24 וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַדְמֹנִן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:</p>

<p>25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:</p>	<p>25 וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנִי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת הַפַּעֲמָנִים בֵּתוֹךְ הָרִמָּנִים עַל-שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב בֵּתוֹךְ הָרִמָּנִים: וַיַּעֲבְדוּ זָגִין דָּדָהָב דְּכִי וַיִּתְּבוּ יָת זָגִיא בָּגוּ רִמּוֹנִיאַ עַל שְׁפּוּלֵי מַעִילָ סָחוֹר סָחוֹר בָּגוּ רִמּוֹנִיאַ:</p>
<p>26 a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>26 פַּעֲמָן וְרִמֹּן פַּעֲמָן וְרִמֹּן עַל-שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב לְשֵׁרֶת כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס) זָגֵא וְרִמּוֹנָא זָגֵא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפּוּלֵי מַעִילָ סָחוֹר סָחוֹר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:</p>
<p>27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>27 וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכֹּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֶׂה אֲרָג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: וַיַּעֲבְדוּ יֵת כְּתוּנִין דְּבוּצָא עוֹבֵד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָוֵי:</p>
<p>28 and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>28 וְאֵת הַמְצַנְפֹּת שֵׁשׁ וְאֵת פְּאָרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֵת מִכְנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר: וְיֵת מְצַנְפָּתָא דְּבוּצָא וְיֵת שְׂבָח קוֹבְעָא דְּבוּצָא וְיֵת מִכְנְסֵי בּוּצָא דְּבוּץ שְׁזִיר:</p>
<p>29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>29 וְאֶת-הָאֵבֶנֶת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רָקֵם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס) וְיֵת הַמִּינָא דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְע וְחֹרֵי עוֹבֵד צִיִּיר כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:</p>
<p>30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>30 וַיַּעֲשׂוּ אֶת-צִיץ נֹזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וַיַּעֲבְדוּ יֵת צִיצָא כְּלִילָ דְּקוֹדֶשָׁא דָּדָהָב דְּכִי וַיִּכְתְּבוּ עָלֻהֵי כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לֵי:</p>
<p>31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת וַיִּתְּבוּ עָלֵהּ דְּתַכְלֵתָא לְמַתָּן עַל מְצַנְפָּתָא מְלַעֲלָה אֶת-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס) חוּטָא בְּלוּי וַיִּתְּבוּ עָלֻהֵי דְּתַכְלֵתָא לְמַתָּן עַל מְצַנְפָּתָא מְלַעֲלָה כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:</p>

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות: (31) לחת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושיבין על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט.), שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נחון על המצח, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיחי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הנווה הוא אומר ושמם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן וצמה יקשרנו בצמחו, והיו קצועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו וצאמנעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא צראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן צאמנעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרוצין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד ויִקְרְסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וגו', ועל כרחך פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו ב' טבעות החשן, ובצ' כפתות האפוד היו ב' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך

<p>Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>
<p>And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדָנָיו:</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדָנָיו:</p>
<p>and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְיֵת חוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי מְסֻמָּקִי וְיֵת חוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגֻנָּא וְיֵת פְּרוּכְתָּא דְּפָרְסָא:</p>	<p>וְאֶת-מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:</p>
<p>the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;</p>	<p>יֵת אֲרוֹנָא דְּסִתְדוּתָא וְיֵת אֲרִיחֻהִי וְיֵת קְפוּרְתָּא:</p>	<p>אֶת-אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת הַכְּפֹרֶת:</p>
<p>the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>יֵת פִּתְיוֹרָא יֵת כָּל מְנוּחֵי יֵת לֶחֶם אֲפִי:</p>	<p>אֶת-הַשֻּׁלְחָן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>
<p>the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;</p>	<p>יֵת מְנִרְתָּא דְּכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיֵת כָּל מְנִהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּאִנְהֻרְתָּא:</p>	<p>אֶת-הַמְּנֹרֶה הַטְּהוֹרָה אֶת-נִרְתֶּיהָ נִרְתֵּי הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת-כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>
<p>and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;</p>	<p>יֵת מִדְּבָחָא דְּדָהָבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת פְּרָסָא דְּתֹרַע מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>
<p>the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;</p>	<p>יֵת מִדְּבָחָא דְּנַחֲשָׁא וְיֵת סִרְדָּא דְּנַחֲשָׁא דִּילִיָּהּ יֵת אֲרִיחֻהִי וְיֵת כָּל מְנוּחֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָהּ:</p>	<p>אֶתוּ מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹא אֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כְּנוֹ:</p>

רביעי

34

35

36

37

38

39

קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כווצד הקרשים שאין כח בזה להקמתו, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אמה בידך, נראה כמקימו והוא נזקק וקם מאליו, וזה שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

<p>the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;</p>	<p>את קלעי החצר את-עמדיה ואת-אדניה ואת-המסד לשער החצר את-מיתריו ויתדתיה ואת כל-כלי עבדת המשכן לאהל מועד:</p>	<p>40</p>
<p>the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.</p>	<p>את-בגדי השרד לשרת בקדש את-בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת-בגדי בניו לכהן:</p>	<p>41</p>
<p>According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.</p>	<p>ככל אשר-צוה יהוה את משה בן עשו בני ישראל את כל-העבודה:</p>	<p>42</p>
<p>And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.</p>	<p>ויראה משה את-כל-המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה יהוה בן עשו ויברך אותם משה: (פ)</p>	<p>43</p>
<p>XL And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>ויברך יהוה אל-משה ומליל יי עם משה למימר:</p>	<p>חמישי (שביעי)</p>
<p>2 'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.</p>	<p>ביום-החדש הראשון באחד לחדש תקים את-משכן אהל מועד:</p>	<p>2</p>
<p>3 And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.</p>	<p>ושמת שם את ארון העדות וספת על-הארון את-הפרכת:</p>	<p>3</p>
<p>4 And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.</p>	<p>והבאת את-השלחן וערכת את-ערכו והבאת את-המנרה והעלית את-נרתיה:</p>	<p>4</p>

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' ללחניהו עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מ"א מזמורים שצמפלה למשה:
(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:
(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

<p>And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.</p>	<p>וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהָבִי לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשָׂמְתָה אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:</p>	<p>5 וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהָבִי לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשָׂמְתָה אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.</p>	<p>וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ דְּעֹלָתָא קֹדֶם תָּרַע מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זִמְנָא:</p>	<p>6 וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:</p>
<p>And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.</p>	<p>וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁם מַיִם:</p>	<p>7 וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁם מַיִם:</p>
<p>And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.</p>	<p>וְשָׂמְתָה אֶת־הַחֲצָר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצָר:</p>	<p>8 וְשָׂמְתָה אֶת־הַחֲצָר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצָר:</p>
<p>And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:</p>	<p>9 וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:</p>
<p>And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.</p>	<p>וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:</p>	<p>10 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:</p>
<p>And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.</p>	<p>וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ:</p>	<p>11 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ:</p>
<p>And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.</p>	<p>וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו בְּנֵיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:</p>	<p>12 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו בְּנֵיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:</p>
<p>And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:</p>	<p>13 וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:</p>
<p>And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.</p>	<p>וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתוֹנֹת:</p>	<p>14 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתוֹנֹת:</p>

- 15 And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.
- 16 Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.
- 17 And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.
- 18 And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.
- 19 And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.
- 20 And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.
- 21 And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.
- 22 And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.
- וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ יֵת אֲבֹתָהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קִדְמִי וְהָיְתָה לָהֶם מִשְׁחָתָם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
- וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס)
- וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאַתֶּר לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן:
- וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת-הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת-אַדְנָיו וַיִּשֶׁם אֶת-קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת-בְּרִיחָיו וַיִּקַּם אֶת-עַמּוּדָיו:
- וַיִּפְרֹשׂ אֶת-הָאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם אֶת-מַכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)
- וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת-הָעֵדוּת אֶל-הָאָרֶן וַיִּשֶׁם אֶת-הַבָּדִים עַל-הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת-הַכַּפֹּרֶת עַל-הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:
- וַיָּבֵא אֶת-הָאָרֶן אֶל-הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם אֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ וַיִּסָּךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)
- וַיִּתֵּן אֶת-הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפְּרֻכָּת:
- וַתִּרְבִּי יִתְּחוּן כְּמָא דְרַבִּיתָא יֵת אֲבֹתָהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קִדְמִי וְהָיְתָה לָהֶם לְמַהֲנִי לְהוֹן רַבִּיתָהוֹן לְכַהֲנֵת עֹלָם לְדֹרֵיהוֹן:
- וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל דְּפַקִּיד יי וַיְהִי כֵן עָבַד:
- וַתְּהִי בִּירְחָא קִדְמָא בְּשַׁתָּא תַנְיִיתָא בְּחַד לִירְחָא אֲתָקַם מִשְׁכָּנָא:
- וַאֲקִים מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וַיְהִיב יֵת סְמֻכּוֹתָי וּשְׁוֵי יֵת דְּפּוֹתָי וַיְהִיב יֵת עֲבֹרוֹתָי וַאֲקִים יֵת עַמּוּדוֹתָי:
- וַפָּרַס יֵת פָּרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא וּשְׁוֵי יֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכָּנָא עֲלוֹהֵי מַלְעִילָא כְּמָא דְּפַקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:
- וַנְסִיב וַיְהִיב יֵת סְהַדוּתָא בְּאַרְוֹנָא וּשְׁוֵי יֵת אֲרִיחָא עַל אֲרֹנָא וַיְהִיב יֵת כְּפּוֹרֶתָא עַל אֲרֹנָא מִלְעִילָא:
- וַאֲעִיל יֵת אֲרֹנָא לְמִשְׁכָּנָא וּשְׁוֵי יֵת פְּרוּכָתָא דְּפָרְסָא וַאֲעִיל עַל אֲרֹנָא דְּסְהַדוּתָא כְּמָא דְּפַקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:
- וַיְהִיב יֵת פְּתוּרָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא עַל שַׂדָּא דְּמִשְׁכָּנָא צָפֹנָא מִבְּרָא לְפְרוּכָתָא:

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחצ הצית (יומא לג:): ירך. כמרגומו לָדָא, כירך הזה שהוא צלדו של אדם:

23 And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	23
24 And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה׃ וַיּוֹשִׁי יְת מְנֹרֶתָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא׃	24
25 And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וַאֲדָלִיק בּוֹצִינְיָא קֳדָם יְיָ כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה׃	25
26 And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת׃ וַיּוֹשִׁי יְת מִדְּבָחָא דְּדִהָבָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא קֳדָם פְּרוֹכֶתָא׃	26
27 and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קִטְרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וַיִּקְטֹר עֲלוֹהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה׃	27
28 And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן׃ וַיּוֹשִׁי יְת פְּרָסָא דְּתִרְעָא לְמִשְׁכָּנָא׃	28 עזי
29 And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וַיִּת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא שׁוּי בְּתִרְעָא מִשְׁכָּנָא זְמָנָא וַאֲסִיק עֲלוֹהֵי יְת עֹלָתָא וַיִּת מִנְחָתָא כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה׃	29
30 And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחֻצָּה׃ וַיּוֹשִׁי יְת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וַיִּתֵּן תַּמָּן מֵיָא לְקִדּוּשׁ׃	30
31 that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַיִּרְחֻצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם׃ וּמִקְדָּשֵׁין מִנִּיה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָהוּ יְת יְדֵיהוֹן וַיִּת רַגְלֵיהוֹן׃	31

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר וְהִיטִיבֻּ אֶת הַנֵּרוֹת וגו' (שמות ל, ז);
 (29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריז קרצנות לצור, חוץ מאותן שננטוה אהרן צו ציוס, שנאמר קרצ קרצ קרצ קרצ וְהִיטִיבֻּ אֶת הַנֵּרוֹת וגו' (ויקרא ט, ז); את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נכסים של תמיד, כמו שנאמר וְעָשְׂלֵן סֶלֶת צֶלֶל דְּשֶׁמֶן וגו' (שמות כט, מ);
 (31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה, ותרומתו ויקדשון מִנִּיה, צו ציוס קדש משה עמהם:

<p>when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>בבָּאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד בְּמִיַּעַלְהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא וּבִקְרִבְתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וְיִרְחֲצוּ כַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>32</p>
<p>And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.</p>	<p>וַיָּקָם אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת-מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת-הַמְּלָאכָה: (פ)</p>	<p>33</p>
<p>Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.</p>	<p>וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן: וַחֲפֹא עָנָא יֵת מִשְׁכָּן זִמְנָא וַיִּקְרָא דִּי אֶתְמְלִי יֵת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>מפטיר 34</p>
<p>And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—</p>	<p>וְלֹא-יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד כִּי-שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּן זִמְנָא אֲרִי שָׂרָא עֲלוּהִי עָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֶתְמְלִי יֵת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>35</p>
<p>And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.</p>	<p>וּבַהֲעֹלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן וּבַאֲסֻתְלָקוֹת עָנָא מֵעָלָיו יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: מִשְׁכָּנָא נְטָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִיָּהוֹן:</p>	<p>36</p>
<p>But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.</p>	<p>וְאִם-לֹא יַעֲלֶה הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד-יוֹם הָעֹלָתוֹ: וְאִם לֹא מִסְתַּלֵּק עָנָא וְלֹא נְטָלִין עַד יוֹם אֲסֻתְלָקוּתִיהָ:</p>	<p>37</p>
<p>For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—</p>	<p>כִּי עָנָן יְהוָה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מַסְעֵיהֶם: אֲרִי עָנָן יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בַּיּוֹמָא וְחִיּוֹ אִשְׁתָּא הָנִי בַּלַּיְלָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִיָּהוֹן:</p>	<p>38 פסוקים</p>

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 236. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 254.

(32) ובקרבתם. כמו וזקרבכם, כשקרבנו:
(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמוז אחד אומר, וצא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), צא הכמוז השלישי והכריע צנייהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה ל"ח):
(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. כלל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן ויִלָּךְ לְמַסְעֵי (זרעית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (במדבר לג, א), לפי שמקום החנייה חזרו ונסעו, לכן נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד:

ו

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקָרְבוּ וּכְרַעְיוּ יָרֵתָיו בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכְּשָׁשִׁים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

וישראל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ii

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וַנִּתֵּחַ אֹתוֹ לַנִּתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ
וְאֶת־פָּדְרוֹ וְעֶרְךָ הַכֹּהֵן אֹתָם
עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִב וְהִכְרִיעַ יָרֵחַן בְּמַיִם
וְהִקְלִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עָלָהּ הוּא אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי וְשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֹה גָאֹה סוֹס
וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיָם: עָזִי וְזִמְרַתִּי יְהִי נִיחִי־לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוָהוּ אֱלֹהֵי
אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שָׁמֹ: מִרְכַּבֹּת פָּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם
וּמִבְחָר שְׁלֹשִׁי טָבָעוּ בַיָּם־סוּף: תַּהֲמֹת יִכְסִימוּ יִרְדּוּ בַמְצוֹלֹת כְּמוֹ־
אָבִן: יִמִּינֶךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַכֶּחַ יִמִּינֶךָ
יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: וְכָרַב גָּאוֹנֶךָ תִּתְרַס
קַמְיֶךָ תִּשְׁלַח תַּרְנֶנֶךָ יֹאכְלֶמוּ פִקֹּשׁ: וּבְרוּחַ
אֲפִידֶךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִזְלִים נֶעְרְמוּ מַיִם
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נַפְשִׁי
בְּרוּיַחֶךָ כִּסְמוֹ יָם אֲדִירִים: מִי־כִמְכָּה בָּאֵלִם יְהוָה
כִּמְכָּה נֶאֱדָר בִּקְדֹשׁ כִּמְכָּה נֶאֱדָר בִּקְדֹשׁ
פָּלֵא: נִטִּיתָ יִמִּינֶךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: נִטִּיתָ
בַּחֲסִדֶּךָ עַם־נֹו גָאֹלָתָ קִדְשֶׁךָ: נִשְׁמָעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן
אֶחָז יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי: אֶחָז יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:
אֲדוֹם כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: אֲדוֹם כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:
וּפָחַד בְּגִדְלֵי זְרוּעֶךָ יִדְּמוּ כְאָבִן וּפָחַד
יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה

קִנִּיתִי: תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָרִי נִחְלָתִי
 לְשִׁבְתִּי פָּעִלְתִּי יְהוָה: מִקֶּדֶשׁ אֲדֹנִי בּוֹנְנִי
 יִדִּי: יְהוָה וְיִמְלִיךְ לְעֵלָם וָעֶד: כִּי
 בָּא סוֹס פָּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמְעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ
 מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאֶרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֹון אָבֹת עַל־בְּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לִשְׁנֵאֵי וְעֹשֶׂה חֶסֶד
 לְאֲלֹפִים לֹא־הָבִי וְלִשְׁמֹרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא
 יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)
 זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתֶךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שָׁבַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וּבְהֵמָתֶךָ
 וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)
 כִּבֹּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף: (ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ
 עַד שֹׁקֶר: (ס) לֹא תַחְמֹד בֵּית רַעִיךָ לֹא־תַחְמֹד אִשְׁתִּי רַעִיךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרֹו
 וְחֻמֹּרוֹ וְכָל־אֲשֶׁר לְרַעִיךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23.

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרַח
יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ בְּנֵי-תֵבֶל תְּנוּבָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֵּהוּ הִכָּהוּ אִם-כִּתְּרֵג הִרְגִּיו
הִרְגִּ:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיֶבְנָה הָגָה
בְּרוּחוֹ תִקְשֶׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לֵכֵן בִּזְאֵת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ כָּל-אֲבִנֵי
מִזְבֵּחַ כַּאֲבֵי-גֹר מִנִּפְצוֹת לֹא-יִקְמוּ
אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מְשֻׁלַּח וְנִעֲזָב
כַּמְדָּבָר שֶׁם יִרְעָה עֵגֹל וְשֶׁם יִרְבֵּץ
וְכָלָה סַעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמְנֵנוּ עֲשֵׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְּנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבֵּלֹת
הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ
לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבְאוּ הָאֲבָדִים בְּאַרְצֵי אַשּׁוּר וְהַנְּדָחִים
בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטָרַת גְּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְיִצְיָן
נִבֵּל צִבִּי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא־
שְׁמָנִים תְּלִימֵי יַיִן:

XXVIII:11

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזָק וְאַמִּץ לְאֶרְצִי כְּזֶרֶם בָּרָד
שֶׁעַר קָטָב כְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים
הַנִּיחַ לָאָרֶץ בָּיֶד:

2 Behold, the Lord hath a mighty and strong one,
As a storm of hail, a tempest of destruction, As a
storm of mighty waters overflowing, That casteth
down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמָסְנָה עֵטְרַת גִּאוֹת שְׂכֹנֵי
אֶפְרַיִם:

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim
Shall be trodden under foot;

וְהַיִּתָּה צִיצֵת נָבֶל צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ גִּיא שְׂמָנִים כְּבִכּוּרָה בְּטָרֶם
קִיץ אֲשֶׁר יֵרָאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה
בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: (ס)

4 And the fading flower of his glorious beauty,
Which is on the head of the fat valley, Shall be as
the first-ripe fig before the summer, Which when
one looketh upon it, While it is yet in his hand
he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת
לְעֵטְרַת צָבִי וְלַצִּפּוֹרֶת תִּפְאֶרֶת
לְשֹׂאֵר עַמּוֹ:

5 In that day shall the LORD of hosts be For a
crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto
the residue of His people;

וְלָרוּחַ מִשְׁפָּט לְיוֹשֵׁב עַל־
הַמִּשְׁפָּט וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה
שְׁעָרָה: (ס)

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth
in judgment, And for strength to them that turn
back the battle at the gate.

וְגַם־אֱלֹהִי בִנְיָן שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹּהֵן
וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן־הַנִּזֹּן תָּעוּ
מִן־הַשְׁכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקוּ פְּלִילִיָּה:

7 But these also reel through wine, And stagger
through strong drink; The priest and the prophet
reel through strong drink, They are confused
because of wine, They stagger because of strong
drink; They reel in vision, they totter in
judgment.

כִּי כָל־שֻׁלְחָנוֹת מְלֵאוֹ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מְקוֹם: (פ)

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place
is clean.

אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׂמוּעָה
גְּמוּלִי מִחֶלֶב עִתִּיקִי מִשְׁדֵּיִם:

9 Whom shall one teach knowledge? And whom
shall one make to understand the message? Them
that are weaned from the milk, Them that are
drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר
שָׁם זְעִיר שָׁם:

10 For it is precept by precept, precept by precept,
Line by line, line by line; Here a little, there a
little.

כִּי בִלְעָגִי שֹׁפָה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרַת יִדְבָּר
אֶל־הָעָם הַזֶּה:

11 For with stammering lips and with a strange
tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת תִּמְנוּחַח הַנִּיחוּ
לְעוֹף וְזֹאת תִּמְרָגֶעַה וְלֹא אָבוּא שְׂמוּעָה:

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest
to the weary; And this is the refreshing'; Yet they
would not hear.

וְהִיָּה לָהֶם דִּבְרֵי־יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ
לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שָׁם זְעִיר
שָׁם לְמַעַן יִלְכּוּ וְכָשְׁלוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁבְּרוּ
וְנִקְשּׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)

13 And so the word of the LORD is unto them
Precept by precept, precept by precept, Line by
line, line by line; Here a little, there a little; That
they may go, and fall backward, and be broken,
And snared, and taken.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־בֵּית יַעֲקֹב
אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָתָם לֹא־עֲתָה יִבוֹשׁ
יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאוֹתָו יִלְדְּוּ מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּקִרְבּוֹ
יִקְדְּשׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 239.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּקִבְּצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם
וְנִקְדְּשָׁתִי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לַעֲבָדֵי לַיַּעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכֹל הַשְּׂאֲטִים אֲתֵם מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִשְׁנַיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁם פָּנֶיךָ עַל־פָּרַעְהַ מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם
כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה
הִנְנִי עָלֶיךָ פָּרַעְהַ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים
הַגְּדֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יְאֲרָיו אֲשֶׁר אָמַר
לִי יְאֲרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִיִּים] בְּלַחְתֶּיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דָגַת־יְאֲרֶיךָ בְּמִשְׁקַשְׁתֶּיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת
יְאֲרֶיךָ בְּמִשְׁקַשְׁתֶּיךָ תִּדְבֵּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־
דָּגַת יַאֲרִיד עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא
תֵאסַּף וְלֹא תִקְבֹּץ לַחַיֵּית הָאָרֶץ וְלָעוֹף
הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ לְאֹכְלָהּ:

5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and
all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the
open field; Thou shalt not be brought together,
nor gathered; To the beasts of the earth and to the
fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה
יַעַן הָיוּתָם מִשְׁעַנְת קֶנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6 And all the inhabitants of Egypt shall know That
I am the LORD, Because they have been a staff of
reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בַּכַּפָּד) [ק' בַּכַּף]
תִּרְוֹץ וּבִקְעָתָם לָהֶם כָּל־כֶּתֶף
וּבִהֲשָׁעָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהָעַמִּדָתָם
לָהֶם כָּל־מִתְנָה: (ס)

7 When they take hold of thee with the hand, thou
dost break, And rend all their shoulders; And
when they lean upon thee, thou breakest, And
makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יְהוָה הִנְנִי
מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם
וּבְהִמָּה:

8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will
bring a sword upon thee, and will cut off from
thee man and beast.

וְהִיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׂמָמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

9 And the land of Egypt shall be desolate and waste,
and they shall know that I am the LORD; because
he hath said: The river is mine, and I have made
it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יַאֲרִיד וְנִתְּתִי אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמָמָה
מִמִּגְדֹּל סֻנָּה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10 Therefore, behold, I am against thee, and against
thy rivers, and I will make the land of Egypt
utterly waste and desolate, from Migdol to Syene
even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה
לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אֲרֻבַּעַיִם
שָׁנָה:

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of
beast shall pass through it, neither shall it be
inhabited forty years.

וְנִתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמָמָה בְּתוֹךְ
אֲרָצוֹת נִשְׁמֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מְחֻרְבוֹת תִּהְיוּ שְׂמָמָה אֲרֻבַּעַיִם שָׁנָה
וְהִפְצַלְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וּזְרִיתִים
בְּאֲרָצוֹת: (ס)

12 And I will make the land of Egypt desolate in the
midst of the countries that are desolate, and her
cities among the cities that are laid waste shall be
desolate forty years; and I will scatter the
Egyptians among the nations, and will disperse
them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֱדַנִּי יְהוָה מִקֵּץ אֲרֻבַּעַיִם
שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים
אֲשֶׁר־נִפְצְצוּ שָׁמָּה:

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty
years will I gather the Egyptians from the peoples
whither they were scattered;

וְשִׁבַּתִּי אֶת־שִׁבּוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי
אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוּרְתָם
וְהָיוּ שֵׁם מַמְלָכָהּ שְׁפִלָּה:

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will
cause them to return into the land of Pathros,
into the land of their origin; and they shall be
there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפֵלָה וְלֹא־
תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים
לְבִלְתִּי רְדוֹת בְּגוֹיִם:

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזְכִּיר עוֹן בְּפָנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי
אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord God.'

וַיְהִי בַעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר:

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הֶעֱבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָּה
אֶל־צֹר כָּל־רֹאשׁ מִקְרָח וְכָל־
כַּתֵּף מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ
וּלְחֵילוֹ מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אַרְץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבְזָז
בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתּוֹ אֲשֶׁר־עָבַד כֹּה נָתַתִּי לוֹ אֶת־
אַרְץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם אֲדֹנָי
יְהוָה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְיִלְךְ אִתָּן פֶּתַח־פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־
אֲנִי יְהוָה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אַרְץ מִצְרַיִם:

XLVI:13

The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וּבְשָׁמִיעַי בְּמִגְדוֹל
וּבְשָׁמִיעַי בְּנֹף וּבְתַחְפָּנֶחֶס אָמְרוּ
הַתִּיַצֵּב וְהִכֵּן לָךְ כִּי־אֲכָלָה חֶרֶב
סְבִיבֶיךָ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol,
And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye:
'Stand forth, and prepare thee, For the sword
hath devoured round about thee.'

מָדוּעַ נִסְתָּה אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה
הִדְפּוּ:

15 Why is thy strong one overthrown? He stood not,
because the LORD did thrust him down.

הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמָּנוּ וְאֶל־
אֶרֶץ מוֹלֶדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

16 He made many to stumble; Yea, they fell one
upon another, And said: 'Arise, and let us return
to our own people, And to the land of our birth,
From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שָׁם פִּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שָׁאוֹן
הַעֲבִיר הַמוֹעֵד:

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a
noise; He hath let the appointed time pass by.'

חִי־אֲנִי נֶאֱמַר־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צָבָאוֹת שְׁמוֹ
כִּי כְתוּבָה בְּהָרִים וּכְכַרְמֵל בָּיִם
יָבוֹא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD
of hosts, Surely like Tabor among the mountains,
And like Carmel by the sea, so shall he come.

כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בֵּת־מִצְרַיִם
כִּי־נָף לְשָׁמָּה תִהְיֶה וְנִצְתָה מֵאֵין
יּוֹשֵׁב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish
thyself to go into captivity; For Noph shall
become a desolation, And shall be laid waste,
without inhabitant.

עֲלֶיךָ יִפְהַ־פִּיָּה מִצְרַיִם קֶרֶן מִצְפּוֹן
בָּא בָּא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of
the north is come, it is come.

גַּם־שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרְפָּה פִּעְגָּלִי מִרֶבֶק כִּי־
גַם־הִמָּה הִפְנוּ גִסּוֹ יַחְדָּיו לֹא עָמְדוּ כִּי
יוֹם אִיָּדָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like
calves of the stall, For they also are turned back,
they are fled away together, They did not stand;
For the day of their calamity is come upon them,
The time of their visitation.

קוֹלָהּ כַּנְחֹשׁ יִלָּךְ כִּי־בִתּוּל יִלְכוּ
וּבְקֶרֶד מוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֲצִים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For
they march with an army, And come against her
with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעְרָהּ נֶאֱמַר־יְהוָה כִּי לֹא יִתְקַר
כִּי רַבּוֹ מֵאַרְבֶּה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר:

23 They cut down her forest, saith the LORD,
Though it cannot be searched; Because they are
more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בֵּת־מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם־
צָפוֹן:

24 The daughter of Egypt is put to shame; She is
delivered into the hand of the people of the
north.

אָמַר יְהוָה צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל־אֱמֹן מִנָּא וְעַל־פִּרְעָה
וְעַל־מִצְרַיִם וְעַל־אֱלֹהֵיהֶם וְעַל־מַלְכֶיהָ
וְעַל־פִּרְעָה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ:

25 The LORD of hosts, the God of Israel, saith:
Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh,
and Egypt, with her gods, and her kings; even
Pharaoh, and them that trust in him;

וַיִּנְתְּנֵם בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶעֶצַר מֶלֶךְ-בָּבֶל וּבְיַד-עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי-קֶדֶם נֶאֱמַר-
יְהוָה: (פ)

26 and I will deliver them into the hand of those
that seek their lives, and into the hand of
Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the
hand of his servants; and afterwards it shall be
inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֵל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל-
תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק
וְאֶת-זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבוִים וְשָׁב יַעֲקֹב
וְשָׁקֵט וְשָׁאֲבֵן וְאִין מִחֲרִיד:

27 But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be
dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from
afar, And thy seed from the land of their
captivity; And Jacob shall again be quiet and at
ease, And none shall make him afraid.

אֲתָהּ אֵל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נֶאֱמַר-יְהוָה
כִּי אִתָּךְ אָנִי כִּי אַעֲשֶׂה כָלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם וְאַשֶׁר הִדְחַתִּיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא-
אַעֲשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְחָה
לֹא אֲנִקֶּךָ: (פ)

28 Fear not thou, O Jacob My servant, saith the
LORD, For I am with thee; For I will make a full
end of all the nations whither I have driven thee,
But I will not make a full end of thee; And I will
correct thee in measure, But will not utterly
destroy thee.

הפטרת בשלח

The Haftarah is Judges 4: 4 – 5: 31.

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לְפִיגְדוֹת
הִיא שִׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא:

IV:4 Now Deborah, a prophetess, the wife of
Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תְּמָר דִּבּוּרָה בֵּין
רָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם
וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5 And she sat under the palm-tree of Deborah
between Ramah and Beth-el in the hill-country
of Ephraim; and the children of Israel came up to
her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינֵעַם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּהוּ
יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּתַר
תָּבוֹר וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ
מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6 And she sent and called Barak the son of
Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto
him: 'Hath not the LORD, the God of Israel,
commanded, saying: Go and draw toward mount
Tabor, and take with thee ten thousand men of
the children of Naphtali and of the children of
Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישּׁוֹן אֶת-
סִיסְרָא שֶׁר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רֶכְבּוֹ וְאֶת-
הַמּוֹנֵה וַיִּנְתְּנֵהוּ בְיָדְךָ:

7 And I will draw unto thee to the brook Kishon
Sisera, the captain of Jabin's army, with his
chariots and his multitude; and I will deliver him
into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכְנִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם-לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:

8 And Barak said unto her: 'If thou wilt go with
me, then I will go; but if thou wilt not go with
me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הַלֹּךְ אִלַּי עִמָּךְ אֶפְסִי כִּי לֹא
תִהְיֶה תַפְאֲרֶתְךָ עַל-חַדְרֶךָ אֲשֶׁר אַתָּה
הוֹלֵךְ כִּי בִיד-אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת-
סִיסְרָא וַתָּקָם דְּבוֹרָה וַתֵּלֶךְ עִם-בָּרַק
קְדָשָׁה:

9 And she said: 'I will surely go with thee;
notwithstanding the journey that thou takest
shall not be for thy honour; for the LORD will
give Sisera over into the hand of a woman.' And
Deborah arose, and went with Barak to Kadesh.

וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת-זְבוּלֹן וְאֶת-נַפְתָּלִי
קְדָשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ
וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה:

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together
to Kadesh; and there went up ten thousand men
at his feet; and Deborah went up with him.

וַחֲבֵר הַקֵּינִי נִפְרָד מִלְּוִן מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מִשָּׁה נִיִּט אַחֲלֹי עַד-אֵילֹן (כ)
בְּצַעֲנִים] (ק) בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת-
קְדָשׁ:

11 Now Heber the Kenite had severed himself from
the Kenites, even from the children of Hobab the
father-in-law of Moses, and had pitched his tent
as far as Elon-bezaanannim, which is by Kadesh.

וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן-
אֲבִינוֹעַם הַר-תַּבּוֹר:

12 And they told Sisera that Barak the son of
Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת-כָּל-רֶכֶבּוֹ תִשָּׁע
מֵאוֹת רֶכֶב בְּרֹזָל וְאֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר
אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל-נַחַל קִישׁוֹן:

13 And Sisera gathered together all his chariots,
even nine hundred chariots of iron, and all the
people that were with him, from
Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דְּבוֹרָה אֶל-בָּרַק כּוֹס כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת-סִיסְרָא בְיָדְךָ
הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לִפְנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרַק מֵהַר
תַּבּוֹר וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the
day in which the LORD hath delivered Sisera into
thy hand; is not the LORD gone out before thee?'
So Barak went down from mount Tabor, and ten
thousand men after him.

וַיִּהְיֶה יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וְאֶת-כָּל-
הָרֶכֶב וְאֶת-כָּל-הַמַּחֲנֶה לְפִי-חֶרֶב
לִפְנֵי בָרַק וַיִּרֶד סִיסְרָא מֵעַל
הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס בְּרִגְלָיו:

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his
chariots, and all his host, with the edge of the
sword before Barak; and Sisera alighted from his
chariot, and fled away on his feet.

וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל-
מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי-חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר
עַד-אַחַד:

16 But Barak pursued after the chariots, and after the
host, unto Harosheth-goiim; and all the host of
Sisera fell by the edge of the sword; there was not
a man left.

וּסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל-אַהֲלֵי יַעֲלֵ אִשָּׁת
חֲבֵר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ-
חֲצֹר וּבֵין בֵּית חֲבֵר הַקֵּינִי:

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of
Jael the wife of Heber the Kenite; for there was
peace between Jabin the king of Hazor and the
house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעֲלִי לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר
אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל-
תִּירָא וַיָּסֹר אֵלָיָהּ הָאֹהֶלָה וַתִּכְסֶּהוּ
בְּשִׁמְכָהּ:

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ הַשְׁקִינִי נָא מֵעֵט-מַיִם
כִּי צָמָאתִי וַתִּפְתָּח אֶת-נְאוֹד הַחֹלֶב
וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ:

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה
אִם-אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲיֵשׁ-כָּה
אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלִי אֶשֶׁת-חֶבֶר אֶת-יָתֵד הָאֹהֶל
וַתִּשֶׂם אֶת-הַמַּקְשֶׁכֶּת בִּידָהּ וַתִּכּוּא אֵלָיו
בַּלָּאט וַתִּתְקַע אֶת-הַיָּתֵד בְּרִקְתּוֹ
וַתִּצָּנַח בְּאָרֶץ וְהוּא-נֹרָדִים וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲגֵה בָרַק רֹדֵף אֶת-סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלִי
לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאֶרְאֶךָ אֶת-
הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלָיָהּ
וַהֲגֵה סִיסְרָא נָפֹל מֵת וְהַיָּתֵד בְּרִקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
מֶלֶךְ-כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יַד בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל תִּלְוֹד וְקָשָׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂא דְבוֹרָה וּבָרַק בֶּן-אֲבִינָעַם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בְּפָרַע פָּרַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס)
בְּהַתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שְׁמְעוּ מְלָכִים הִאֲזִינוּ רֹאשִׁים (ס) אֲנֹכִי
לִיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר
לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בְּצֵאתָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדָךְ
מִשְׁבָּה אֲדֹם (ס) אָרֶץ רָעָשָׁה גַם-
שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם-עָבִים נָטְפוּ
מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינַי
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שָׁמְגָר בֶּן-אַנָּח (ס) בִּימֵי יֵעֹל
חָדְלוּ אֲרָחוֹת (ס) וְהָלְכֵי נְתִיבוֹת
יָלְכוּ אֲרָחוֹת עַקְלָלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חָדְלוּ פְּרוֹזֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שֶׁקָּמְתִי דְּבוֹרָה שְׁקָמְתִי אִם
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזִי לָחֶם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם-יִרְאֶה
וְרִמַּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?

לְבִי לַחֲזַקְתִּי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדָּבִים
בָּעָם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צַהֲלוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל-
מִדְּיָן וְהָלְכֵי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מַחְצִצִּים בֵּין מִשְׁאֲבִים (ס) שֵׁם
יִתְנוּ צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרוֹזֹן
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזִי יֵרְדוּ לְשְׁעָרִים עִם-
יְהוָה: (ס)

11 Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבָרֵי-שִׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וְשִׁבְה
שְׁבִיחַ בֶּן-אֲבִינוֹם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.

אֲזִי יָרַד שְׁלִיד לְאֲדִירִים עִם (ס)
יְהוָה יִרְד־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרָשָׁם בְּעַמְלֹק (ס)
אַחֲרֵיהֶם בְּנִימִין בְּעַמְמִיד (ס) מִנִּי
מִכִּיר יֵרְדוּ מִחֻקָּיִם (ס) וּמִזְבוֹלָן
מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט סֹפֵר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.

וְשָׁרֵי בִישְׁשָׁכָר עִם-דְּבָרָה (ס)
וְיִשְׁשָׁכָר כֵּן בָּרַק בְּעַמֶּם שְׁלַח
בְּרַגְלָיו (ס) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדָלִים
חֻקֵּי-לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יִשְׁבֹּתָ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס)
לִשְׁמֹעַ שִׁרְקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת
רְאוּבֵן וְגִדּוֹלִים חֲקָרֵי-לֵב: (ס)

16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear
the pipings for the flocks? At the divisions of
Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכָן (ס) וְדָן
לָמָּה יִגֹּר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why
doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the
shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבֻלֹן עִם חֲרָף נַפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת
וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18 Zebulun is a people that jeopardded their lives unto
the death, And Naphtali, upon the high places of
the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אַז נִלְחָמוּ
מֶלֶכֵי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל-מִי
מָגִדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the
kings of Canaan, In Taanach by the waters of
Megiddo; They took no gain of money.

מִן-שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם-סִיסְרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their
courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמִים
נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֵי נַפְשִׁי
עַז: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That
ancient brook, the brook Kishon. O my soul,
tread them down with strength.

אִז הִלְמּוּ עֲקֵבֵי-סוּס (ס) מִדְּהָרוֹת
דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the
prancings, the prancings of their mighty ones.

אֹרֹו מְרוֹז אָמַר מֶלֶאכָה יְהוָה אֹרֹו
אָרוּר יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא-בָאוּ
לְעֹזֶרְתָּ יְהוָה (ס) לְעֹזֶרְתָּ יְהוָה
בְּגִבּוֹרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD,
'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because
they came not to the help of the LORD, To the
help of the LORD against the mighty.'

תְּבָרַךְ מִנְּשִׁים יֵעַל אִשֶּׁת חֵבֶר
הַקֵּינִי (ס) מִנְּשִׁים בְּאֶהֱל
תְּבָרַךְ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of
Heber the Kenite, Above women in the tent shall
she be blessed.

מִים שָׁאַל חֵלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפֶּל
אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly
bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵּד תִּשְׁלַחֲנָהּ (ס) וַיִּמְיֶנָה
לְהִלְמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא
מִחֶקֶה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחֻצָּה וַחֲלָפָה
רָקִתּוֹ: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right
hand to the workmen's hammer; And with the
hammer she smote Sisera, she smote through his
head, Yea, she pierced and struck through his
temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he
sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down
dead.

בְּעֵד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִיסְרָא בְּעֵד הָאֲשָׁנָב (ס) מְדֹוע בִּשְׁשׁ
רָכְבוֹ לָבוֹא (ס) מְדֹוע אַחֲרָיו פַּעֲמֵי
מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)

28

Through the window she looked forth, and
peered, The mother of Sisera, through the lattice:
'Why is his chariot so long in coming? Why tarry
the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׁרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא
תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)

29

The wisest of her princesses answer her, Yea, she
returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמָּצְאוּ יַחֲלָקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבֹּר (ס) שָׁלָל
צָבָעִים לְסִיסְרָא (ס) שָׁלָל צָבָעִים
רַקְמָה (ס) צָבַע רַקְמָתִים לְצוּאֵרֵי
שָׁלָל: (ס)

30

'Are they not finding, are they not dividing the
spoil? A damsel, two damsels to every man; To
Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed
garments of embroidery, Two dyed garments of
broiery for the neck of every spoiler?'

כֵּן יֵאָבְדוּ כָּל־אֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיֶה
כְּצֹאת הַשֶּׁשֶׁשׁ בְּגִבְרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

31

So perish all Thine enemies, O LORD; But they
that love Him be as the sun when he goeth forth
in his might. And the land had rest forty years.

הפטרת יתרו

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6.

בְּשָׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת־
אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו
מְלֵאִים אֶת־הַהֵיכָל:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord
sitting upon a throne high and lifted up, and His
train filled the temple.

שֶׁרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשִׁתִּים | יְכֶסֶה פָּנָיו
וּבְשִׁתִּים יְכֶסֶה רַגְלָיו וּבְשִׁתִּים יַעֲוֹפֶה:

2

Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with
twain he covered his feet, and with twain he did
fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאֶרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3

And one called unto another, and said: Holy,
holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth
is full of His glory.

וַיָּנֻעַל אֲמֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא
וַהֲבִית יִמְלֵא עָשָׁן:

4

And the posts of the door were moved at the voice
of them that called, and the house was filled with
smoke.

וַאֲמַר אוֹי־לִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי־אִישׁ טָמֵא־
שְׁפָתַי אֲנִי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא שְׁפָתַי
אֲנִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
רָאוּ עֵינָי:

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because
I am a man of unclean lips, And I dwell in the
midst of a people of unclean lips; For mine eyes
have seen the King, The LORD of hosts.

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשְּׂרָפִים וּבְיָדוֹ
רֶצֶפֶה בְּמִלְקָחַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

וַיִּגַע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה עַל־
שְׂפָתַיִךְ וְסֵר עֲוֹנֶיךָ וְחַטֹּאתֶיךָ תִּכַּפֵּר:

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

וַאֲשַׁמְעֵ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֹמֵר אֶת־
מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ־לָנוּ וַאֲמַר הִנְנִי
שְׁלָחְנִי:

8

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לִּי וַאֲמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ
שְׁמוּעַ וְאַל־תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל־
תִּדְעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשָּׁמֶן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאֶזְנוֹי הַכֶּבֶד
וְעֵינָיו הַשֹּׁעַ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבִזְנוֹי
יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְנֹשֵׁב וְרֹפֵא לֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד־מָתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין
אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהֶ עֲשָׂרָה וְשִׁבְעָה וְהִיתָה לְבָעֵר
כָּאֵלֶּה וּכְאֵלוֹן אֲשֶׁר בִּשְׁלֹכְתָּ מִצִּבְתָּ
בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּה: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחָז בֶּן־יֹזָבָב בֶּן־עֲזַרְיָהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רְצִין מֶלֶךְ־אַרָּם
וּפֶקַח בֶּן־רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
יְרוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה עָלָיָהּ וְלֹא יָכַל
לְהִלָּחֵם עָלָיָהּ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגַד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם עַל־
אֶפְרַיִם וַיִּגַע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוּעַ
עֲצֵי־יָעַר מִפְּנֵי־רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֵא־נָא
לִקְרֹאת אָחָז אֶתָּה וְשָׂאָר וַיָּשׁוּב בְּנֵךְ
אֶל־קֶצֶה תַּעֲלֵת הַבֵּרֶכֶה הָעֲלִיזָה
אֶל־מִסְלַת שְׂדֵה כֹּבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט אֶל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אֶל-יָדְךָ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּרִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחַר־אָרֶץ רָצִין וְאַרְם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4 and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי-יַעַן עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5 Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה
אֵלֵינוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן-
טַבְּאֵל: (פ)

6 Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי-יֵלֵד יֶלֶד-לָנוּ בֶן נִתֵּן-לָנוּ וְנִתְּחִי
הַמְּשָׁרָה עַל-שִׁכְמוֹ וְיִקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא
יֹועֵץ אֵל גִּבּוֹר אָבִי-עַד שֶׁר-שָׁלוֹם:

IX:5 For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמַּרְבֵּה] הַמְּשָׁרָה
וְלִשְׁלוֹם אֵין-קֵץ עַל-כִּסֵּא דָוִד
וְעַל-מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ
בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם
קִנְיַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה-זֹאת: (פ)

6 That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34: 8 – 34:22 & 33:25 – 33:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 239. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 239. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 242

הַדָּבָר אֲשֶׁר-הִנִּיחָה אֶל-יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרַי כְּרַת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ
בְּרִית אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר:

XXXIV:8 The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשֵׁלַח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-
שִׁפְחָתוֹ הָעֵבֶרִי וְהָעֵבֶרִיָּה חֲפָשִׁים
לְבִלְתִּי עֲבֹד-בָּם בִּיהוּדָה אֲחִיהוּ אִישׁ:

9 that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־
בָּאוּ בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ
וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבָלְתִּי
עַבְד־בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלָחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened,
that had entered into the covenant to let every
one his man-servant, and every one his
maid-servant, go free, and not to make bondmen
of them any more; they hearkened, and let them
go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיָּשִׁבוּ אֶת־הָעַבְדִּים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפְשִׁים
(כ' ויכבשו) [ק' ויכבשו] לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the
servants and the handmaids, whom they had let
go free, to return, and brought them into
subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to
Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
כָּרַתִּי בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם
הוּצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עַבְדִּים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
covenant with your fathers in the day that I
brought them forth out of the land of Egypt, out
of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת־אָחִיו
הָעַבְדִּי אֲשֶׁר־יִמְכַּר לְךָ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפְשִׁי מֵעִמָּךְ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם:

14

'At the end of seven years ye shall let go every
man his brother that is a Hebrew, that hath been
sold unto thee, and hath served thee six years,
thou shalt let him go free from thee'; but your
fathers hearkened not unto Me, neither inclined
their ear.

וַתָּשׁוּבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיִּשָּׁר
בְּעֵינֵי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ
וַתַּכְרֶתוּ בְרִית לִפְנֵי בִּבְיַת אֲשֶׁר־נִקְרָא
שְׁמִי עָלָיו:

15

And ye were now turned, and had done that
which is right in Mine eyes, in proclaiming
liberty every man to his neighbour; and ye had
made a covenant before Me in the house whereon
My name is called;

וַתָּשׁוּבוּ וַתַּחֲלִלּוּ אֶת־שְׁמִי וַתָּשׁוּבוּ אִישׁ
אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־
שָׁלַחְתֶּם חֲפְשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבִּשׁוּ אוֹתָם
לְהִנּוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחֹת: (ס)

16

but ye turned and profaned My name, and caused
every man his servant, and every man his
handmaid, whom ye had let go free at their
pleasure, to return; and ye brought them into
subjection, to be unto you for servants and for
handmaids.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱתֶם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ
לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נֹאֵם־
יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־
הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ' לזועה) [ק'
לזועה] לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17

Therefore thus saith the LORD: Ye have not
hearkened unto Me, to proclaim liberty, every
man to his brother, and every man to his
neighbour; behold, I proclaim for you a liberty,
saith the LORD, unto the sword, unto the
pestilence, and unto the famine; and I will make
you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־
בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־הִקְיֵמוּ אֶת־דְּבָרֵי
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתִי לִפְנֵי הָעֹלָם אֲשֶׁר
כָּרְתִי לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18

And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֹלָם:

19

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf;

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֶאֱכָל
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמַת הָאָרֶץ:

20

I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מְצַוָּה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ
וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֲתֵן
שְׁמָמָה מֵאֵין יֹשֵׁב: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֵם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם
וּלְיָלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שִׁמְתִּי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אִמָּאֵס
מִקַּחַת מִזְרַעוֹ מִשְׁלִים אֶל־זָרַע
אַבְרָהָם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב בִּי־
(אֲשׁוּב) [ק' אָשִׁיב] אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמָתִים: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 239. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 246. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 239.

וַיְהִי־הוּא נָתַן חֶכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין
שֹׁלֹמֹה וַיַּכְרִתוּ בְּרִית שְׁנִיָּהם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסּוּמְלֵי־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמִּסְ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ׃	27	And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.
וַיִּשְׁלְחֵם לְבַנוֹנָה עֶשְׂרֵת אֲלָפִים בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנָיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־ הַמִּס׃ (ס)	28	And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.
וַיְהִי לְשְׁלֹמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סִבָּל וּשְׁמָנִים אֶלֶף חֹצֵב בְּהָר׃	29	And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;
לְבַד מִשְׁלֵי הַנֹּצְצִים לְשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרִדִּים בָּעֵם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה׃ (ס)	30	besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.
וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעֻּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת אַבְנִים יְקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית׃	31	And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.
וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם וְהַגְּבָלִים וַיַּכְנוּ הָעֵצִים וְהָאַבְנִים לְבִנוֹת הַבַּיִת׃ (פ)	32	And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.
וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זֹה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה׃	VI:1	And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.
וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃	2	And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.
וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת׃	3	And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.
וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׂקָפִים אֲטוּמִים׃	4	And for the house he made windows broad within, and narrow without.
וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) [ק' יָצִיעַ] סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב׃	5	And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' היצוע) [ק' היציע] תתחתנה חמש
באמה רחבה ותתיכנה שש באמה
רחבה והשלישית שבע באמה רחבה
כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה
לבית אחז בקירות הבית:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

והבית בהבנתו אבן-שלמה מסע נבנה
ומקבות ותגרזון כל-כלי ברזל לא-
נשמע בבית בהבנתו:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פתח הצלע התיכנה אל-כתף הבית
הימנית וכלולים יעלו על-התיכנה
ומן-התיכנה אל-השלישית:

8

The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

ויבן את-הבית ויכלהו ויספן את-
הבית גבים ושדרת פארוזים:

9

So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.

ויבן את- (כ' היצוע) [ק' היציע] על-
כל-הבית חמש אמות קומתו ויאחז
את-הבית בעצי ארזים: (פ)

10

And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.

ויחי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר:

11

And the word of the LORD came to Solomon, saying:

הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך
בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת
את-כל-מצותי ללכת בהם והקמתי
את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד
אביך:

12

'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;

ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב
את-עמי ישראל: (פ)

13

in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 246.

אתה בן-אדם הגד את-בית-ישראל
את-הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו
את-תקניהם:

XLIII:10

Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.

וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל־אֲשֶׁר־עָשׂוּ צִוֵּת
הַבַּיִת וְתִכּוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבָאָיו
וְכָל־צִוְּרָתוֹ וְאֵת־כָּל־חֻקָּתָיו וְכָל־
צִוְּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הַיּוֹדֵעַ אוֹתָם וְכָתַב
לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צִוְּרָתוֹ
וְאֵת־כָּל־חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

זֹאת תִּזְכֹּר תִּזְכֹּר הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־
גְּבֻלּוֹ סָבִיב | סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים הַנֶּהֱדָה־
זֹאת תִּזְכֹּר תִּזְכֹּר הַבַּיִת:

וְאֵלֶּה מִדְּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה אִמָּה
וְטַפַּח וְחִיק הָאִמָּה וְאַמָּה־רֹחַב וּגְבוּלָהּ
אֶל־שִׁפְתָּהּ סָבִיב זֵרֶת הָאֲחֹד וְזֶה גֹב
הַמִּזְבֵּחַ:

וּמִחִיק הָאֲרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה
שְׁתֵּי אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת
וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה
הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאִמָּה:

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ')
וּמִהָאֲרָאֵל (ק') וּמִהָאֲרִיאֵל וְלִמְעָלָה
הַקֶּרְנוֹת אַרְבַּע:

(כ') וְהָאֲרָאֵל (ק') וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּי
עֶשְׂרֵה אֲרָךְ בְּשֵׁתִים עֶשְׂרֵה רֹחַב
רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִי:

וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֲרָךְ בְּאַרְבַּע
עֶשְׂרֵה רֹחַב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִי
וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאִמָּה
וְהַחִיק־לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנֹת
קָדִים:

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם
הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק
עָלָיו דָּם:

And if they be ashamed of all that they have done,
make known unto them the form of the house,
and the fashion thereof, and the goings out
thereof, and the comings in thereof, and all the
forms thereof, and all the ordinances thereof,
and all the forms thereof, and all the laws thereof,
and write it in their sight; that they may keep the
whole form thereof, and all the ordinances
thereof, and do them.

This is the law of the house: upon the top of the
mountain the whole limit thereof round about
shall be most holy. Behold, this is the law of the
house.

And these are the measures of the altar by
cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth:
the bottom shall be a cubit, and the breadth a
cubit, and the border thereof by the edge thereof
round about a span; and this shall be the base of
the altar.

And from the bottom upon the ground to the
lower settle shall be two cubits, and the breadth
one cubit; and from the lesser settle to the greater
settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

And the hearth shall be four cubits; and from the
hearth and upward there shall be four horns.

And the hearth shall be twelve cubits long by
twelve broad, square in the four sides thereof.

And the settle shall be fourteen cubits long by
fourteen broad in the four sides thereof; and the
border about it shall be half a cubit; and the
bottom thereof shall be a cubit about; and the
steps thereof shall look toward the east.

And He said unto me: 'Son of man, thus saith the
Lord GOD: These are the ordinances of the altar
in the day when they shall make it, to offer
burnt-offerings thereon, and to dash blood
against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר־הֵם
מִזֶּרַע צָדוֹק הַקָּרְבִּים אֵלַי נֹאֵם אֲדֹנָי
יְהוָה לְשִׁרְתָּנִי כֹר בֶּן־בְּקָר לְחַטָּאת:

וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע
קִרְנֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֲזוּזָה
וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחָטַטְתָּ אוֹתוֹ
וְכִפַּרְתָּהוּ:

וְלָקַחְתָּ אֶת הַכֹּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפּוּ
בַּמִּקְדָּשׁ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׂעִיר־עִזִּים תָּמִיד
לְחַטָּאת וְחָטְאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר
חָטְאוּ בַּכֹּר:

בְּכֹל־יְמֵי מַחֲטָא תִקְרִיב כֹּר בֶּן־בְּקָר
תָּמִיד וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִיד:

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ
הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם
עֹלָה לַיהוָה:

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׂעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם
וּכֹר בֶּן־בְּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִיד
יַעֲשׂוּ:

שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁתְּרוּ
אֹתוֹ וּמָלְאוּ יָדָיו:

וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וְהָיָה בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם
וְרָצָאתִי אֲתֶכֶם נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוָה: (ס)

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are
of the seed of Zadok, who are near unto Me, to
minister unto Me, saith the Lord GOD, a young
bullock for a sin-offering.

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put
it on the four horns of it, and on the four corners
of the settle, and upon the border round about;
thus shalt thou purify it and make atonement for
it.

21 Thou shalt also take the bullock of the
sin-offering, and it shall be burnt in the
appointed place of the house, without the
sanctuary.

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat
without blemish for a sin-offering; and they shall
purify the altar, as they did purify it with the
bullock.

23 When thou hast made an end of purifying it,
thou shalt offer a young bullock without blemish,
and a ram out of the flock without blemish.

24 And thou shalt present them before the LORD,
and the priests shall cast salt upon them, and they
shall offer them up for a burnt-offering unto the
LORD.

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for
a sin-offering; they shall also prepare a young
bullock, and a ram out of the flock, without
blemish.

26 Seven days shall they make atonement for the
altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

27 And when they have accomplished the days, it
shall be that upon the eighth day, and forward,
the priests shall make your burnt-offerings upon
the altar, and your peace-offerings; and I will
accept you, saith the Lord GOD.'

הַפְטָרָה כִּי תִשָּׂא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר-יְהוָה הָיָה אֶל-
אֱלִיָּהוּ בִּשְׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ
הִרְאֵה אֶל-אַחָאֵב וְאַתָּנָה מָטָר עַל-פְּנֵי
הָאָדָמָה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלִיָּהוּ לְהִרְאוֹת אֶל-אַחָאֵב
וְהָרֶעֱב חֲזָק בְּשָׁמְרוֹן:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אַחָאֵב אֶל-עֲבַדָּיהוּ אֲשֶׁר עַל-
הַבַּיִת וְעֲבַדָּיהוּ הָיָה יָרָא אֶת-יְהוָה
מְאֹד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּהֲכָרִית אֵיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה
וַיִּקַּח עֲבַדָּיהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיְחַבֵּי־אֵם
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָפָלֶם לֶחֶם
וּמַיִם:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אַחָאֵב אֶל-עֲבַדָּיהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל-כָּל-מַעֲיְנֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל-הַנָּחָלִים
אוֹלִי נִמְצָא חֲצִיר וְנַחֲיָה סוֹס וְפָרָד
וְלֹא נִכְרִית מִהַבָּהָמָה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת-הָאָרֶץ לַעֲבַד-בָּהּ
אַחָאֵב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ
וְעֲבַדָּיהוּ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ-אַחַד לְבָדּוֹ:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֲבַדָּיהוּ בַּדֶּרֶךְ וַהֲגָה אֱלִיָּהוּ
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרָהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הַאֲתָה זֶה אֲדֹנָי אֱלֹהִים:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֹמֵר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלֵיךָ:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מַה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֹת-
עֲבָדֶיךָ בְּיַד-אַחָאֵב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

תֵּן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנָי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ
וְאָמְרוּ אֵין וַהֲשִׁבֵעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה
וְאֶת-הַגֹּוי כִּי לֹא יִמָּצָאָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וַעֲתָה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֹמֵר לַאֲדֹנֶיךָ
הִנֵּה אֵלֵיךָ:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אֶלֶף מֵאֶתְךָ וְרוּחַ יְהוָה
וְיִשְׁאַף עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבֵאתִי
לְהִגִּיד לְאַחָאָב וְלֹא יִמְצָאָךְ וְהִרְגֵנִי
וְעִבְדְּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה מִנְעָרִי:

12 And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא-הִגַּדְתִּי לְאֲדֹנִי אֵת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי
בְּהִרְגִי אִיזָבֵל אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב
מִנְבִּיאֵי יְהוָה מֵאָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִים לֶחֶם
וּמַיִם:

13 Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וַעֲתָה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֲמַר לְאֲדֹנִיךָ
הִנֵּה אֵלָיָהוּ וְהִרְגֵנִי: (ס)

14 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלָיָהוּ חֵי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

15 And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עֲבַדְיָהוּ לִקְרֹאת אַחָאָב וַיִּגְדֵּל
וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרֹאת אֵלָיָהוּ:

16 So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת-אֵלָיָהוּ וַיֹּאמֶר
אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹכֵר יִשְׂרָאֵל:

17 And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עֲכָרְתִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-
אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם אֶת-מִצְוֹת
יְהוָה וְתִלְךְ אַחֲרֵי הַבָּעַלִּים:

18 And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וַעֲתָה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל
אֶל-הָרִ הַכַּרְמֶל וְאֶת-נְבִיאֵי הַבָּעַל
אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה
אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכָלִי שְׁלֹחַן אִיזָבֵל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאָב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הָרִ הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיֵּגֶשׁ אֵלָיָהוּ אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-
מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי הַסְּעָפִים
אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם-
הַבָּעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא-עָנוּ הָעָם אֹתוֹ
דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָהוּ אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי
נְבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבָּעַל
אַרְבַּע-מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם
הַפֶּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיְשִׁימוּ עַל־
הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׂמוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂהוּ
אֶת־הַפֶּר הָאֶחָד וְנִתַּתִּי עַל־הָעֵצִים
וְאֵשׁ לֹא אֲשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לִבְיָאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ
לָכֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשְׁוֹנָה כִּי
אַתֶּם הַרְבֵּימ וּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִבֹּקֶר וְעַד־
הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר
עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלֵיהֶם
וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים
הוּא כִּי שִׁיחַ וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־צָרָה לוֹ
אוֹלֵי יָשָׁן הוּא וַיִּקְרָץ:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרִבּוֹת וּבִרְמָחִים עַד־שִׁפְךָ־דָם
עֲלֵיהֶם:

28 And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַּעֲבַר הַצֹּהָרִים וַיִּתְּנִבְּאוּ עַד
לַעֲלֹת הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה
וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְכָל־הָעָם גִּשְׁוּ אֵלַי
וַיִּגִּשְׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ
יְהוָה הַתְּרוֹס:

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים
כַּמִּסְפָּר שְׁבָטַי בְּנֵי־יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי
שְׁמִךְ:

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזֶּבֶחַ בְּשֵׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבִית סָאתִים זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחַ:

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר
וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים:

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מִלֹּא אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל־הָעֵלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו
וַיִּשְׁנֹו וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכּוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם אֶת־
הַתַּעֲלָה מִלֹּא־מַיִם:

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בְעֵלֹת הַמִּנְחָה וַיֵּלֶשׂ אֱלִיָּהוּ
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִדָּע כִּי־אַתָּה
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ')
וּבְדַבְרִיךָ [ק'] וּבְדָבְרֶךָ עָשִׂיתִי אֶת־
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־
אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּבְתָּ אֶת־
לִבָּם אַחֲרָנִית:

37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֵלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר
וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתַּעֲלָה לַחֲכָה:

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים:

39 And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 254.

וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת־הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיַּכֵּל חִירָם לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלִילֹת הַכַּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְלוֹת הַכַּתְרֹת אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשְׂבָכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְלוֹת הַכַּתְרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכָנּוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּרוֹת
עֲשָׂרָה עַל־הַמְּכָנּוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־
עֲשָׂר תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵל כָּל־הַכֵּלִים (כ')
הָאֵחָד [ק' הָאֵלֶּה] אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת
מְרִט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכַפֵּר הַיַּרְדֵּן יָצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה
הָאֲדָמָה בֵּין סְכוֹת וּבֵין צָרְתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנֶחַ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרַב
מְאֹד מְאֹד לֹא נִתְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן
אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48

And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת חֲמִשׁ מִיְמִין וְחֲמִשׁ
מִשְׁמָאוֹל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר
וְהַפָּרָח וְהַנֶּחֱרֵת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסָּפוֹת וְהַמִּזְמָרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת
וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחֲתוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפִּתּוֹת
לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ
הַקֹּדֶשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִכָּל
זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and
the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the
hinges, both for the doors of the inner house, the
most holy place, and for the doors of the house,
that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 244. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 254.

וְתִשְׁלֹם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה
אֶת-קֹדְשֵׁי דָוִד אָבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-
הַזָּהָב וְאֶת-הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצִרוֹת בֵּית
יְהוָה: (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in
the house of the LORD was finished. And
Solomon brought in the things which David his
father had dedicated, the silver, and the gold, and
the vessels, and put them in the treasuries of the
house of the LORD.

אֲזַי יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-
כָּל-רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם
לְהַעֲלוֹת אֶת-אֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה מֵעִיר
דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and
all the heads of the tribes, the princes of the
fathers' houses of the children of Israel, unto
king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark
of the covenant of the LORD out of the city of
David, which is Zion.

וַיִּקְהָלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל-אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בִּיְרֵחַ הָאֶתָנִים בַּחֹג הוּא
הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

2

And all the men of Israel assembled themselves
unto king Solomon at the feast, in the month
Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-הָאֲרוֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests
took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת-אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת-כָּל-כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and
the tent of meeting, and all the holy vessels that
were in the Tent; even these did the priests and
the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאֲרוֹן
מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא-יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנוּ מֵרֹב:

5

And king Solomon and all the congregation of
Israel, that were assembled unto him, were with
him before the ark, sacrificing sheep and oxen,
that could not be told nor numbered for
multitude.

וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה
אֶל-מְקוֹמוֹ אֶל-דִּבְרֵי הַבַּיִת אֶל-קֹדֶשׁ
הַקִּדְשִׁים אֶל-תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6 And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵים אֶל-
מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל-
הָאֲרוֹן וְעַל-בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה:

7 For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָכְזוּ הַבַּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבַּדִּים
מִן-הַקֹּדֶשׁ עַל-פְּנֵי הַדִּבְרִי וְלֹא יָרְאוּ
הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8 And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאֲרוֹן דָּבָר שֶׁנִּלְחָט הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּתַב
יְהוָה עִם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם:

9 There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן-הַקֹּדֶשׁ וַהֲעִנָּן
מָלֵא אֶת-בֵּית יְהוָה:

10 And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא-יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעֲנָן כִּי-מָלֵא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-בֵּית
יְהוָה: (פ)

11 so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אֱמַר לְשָׁפָן
בְּעֶרְפָּל:

12 Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבֹל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ
עוֹלָמִים:

13 I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסֹּב הַמֶּלֶךְ אֶת-פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל-
קָהָל יִשְׂרָאֵל וְכָל-קָהָל יִשְׂרָאֵל עָמָד:

14 And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וַבְּיָדוֹ מָלֵא
לֵאמֹר:

15 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת-עַמִּי אֶת-
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא-בִחַרְתִּי בְעִיר
מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבִנוֹת בֵּית לַהֲיוֹת
שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַהֲיוֹת עַל-עַמִּי
יִשְׂרָאֵל:

16 Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי זֶעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לִבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁמִי
הַטִּיבָתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְּךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כָּךְ אַתָּה לֹא תִבְנֶה תְּבִית כִּי אִם־
בְּנֶה תֵּצֵא מִחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה תְּבִית
לְשֵׁמִי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיִּנָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקֹם
תָּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשַׁבּוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה תְּבִית לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַאֲשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאֹזֶן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנֹסֶכָו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנֹסֶכָה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל
אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ
אֲשֶׁה לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנֹסְפֵיהֶם חֲצִי הַהֵין וְהֵין לַפָּר
וּשְׁלִישֵׁת הַהֵין לְאַיִל וּרְבִיעֵת הַהֵין
לַכֶּבֶשׂ יֵין זֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ
לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה
עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנֹסֶכָו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ
הַדָּם רִגְלִי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי
וְאֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֶת-כָּל-אַלֹּהִי יָדִי עָשָׂתָה וַיְהִי
כָל-אַלֹּהִי נֶאֱמַר יְהוָה וְאֶל-זֶה אֲבִישׁ
אֶל-עֲנִי וְנִכְחַל-רוּחַ וְחָרַד עַל-דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה
עֹרָף כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דֵם-חֲזִיר
מִזְכִּיר לְבָנָה מְבָרֵךְ אֹן גַּם-הֵמָּה
בְּחָרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקִיצֵיהֶם נִפְשָׁם
חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה
דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי
וּבְאָשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בְּחָרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה תַּחֲרִידִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן
שָׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם
וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׂאוֹן מַעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרִם תַּחֲוִל יִלְדָה בְּטָרִם יָבוֹא תֶּכֶל
לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה
הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם-יּוֹלֵד גּוֹי
פַּעַם אַחַת כִּי-תֵלֵךְ גַּם-יִלְדָה צִיּוֹן
אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר
יְהוָה אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרְתִּי אָמַר
אֶל-הָיֹד: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ
כָּל-אַהֲבֵיהָ שִׂישׂוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ
כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמְיָהּ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְגֶתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶיָּהּ
כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וַיִּנְקֶתֶם עַל-צִד תִּנְשָׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים
תִּשְׁעָשְׂעוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he
that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's
neck; He that offereth a meal-offering, as if he
offered swine's blood; he that maketh a
memorial-offering of frankincense, as if he
blessed an idol; according as they have chosen
their own ways, and their soul delighteth in their
abominations;

Even so I will choose their mockings, And will
bring their fears upon them; Because when I
called, none did answer; When I spoke, they did
not hear, But they did that which was evil in Mine
eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at
His word: Your brethren that hate you, that cast
you out for My name's sake, have said: 'Let the
LORD be glorified, That we may gaze upon your
joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh
from the temple, Hark! the LORD rendereth
recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before
her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen
such things? Is a land born in one day? Is a nation
brought forth at once? For as soon as Zion
travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring
forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring
forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her,
all ye that love her; Rejoice for joy with her, All
ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast
of her consolations; That ye may drink deeply
with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend
peace to her like a river. And the wealth of the
nations like an overflowing stream, and ye shall
suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and
shall be dandled upon the knees.

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִנְחַמֶּנּוּ כֵן אֲנֹכִי
אֲנַחֲמֶכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

13 As one whom his mother comforteth, So will I
comfort you; and ye shall be comforted in
Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וַעֲצְמוֹתֵיכֶם
כִּדְשָׁא תִפְרָחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה
אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and
your bones shall flourish like young grass; and the
hand of the LORD shall be known toward His
servants, and He will have indignation against
His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
מִרְפָּכֶתוֹ לְהָשִׁיב בְּחֵמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His
chariots shall be like the whirlwind; to render His
anger with fury, And His rebuke with flames of
fire.

כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבֹו חַלְלֵי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His
sword with all flesh; And the slain of the LORD
shall be many.

הַמְתַּקְּדִּים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת
אַחֵר (כ' אַחֲד) וְאֶחָת בְּתוֹךְ אֲכָלִי
בָּשָׂר חֲזוֹר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבָּר יַחְדָּו
יִסָּפוּ נֶאֱמַר יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify
themselves to go unto the gardens, behind one in
the midst, Eating swine's flesh, and the detestable
thing, and the mouse, Shall be consumed
together, saith the LORD.

וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לִקְבֹּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ
וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the
time] cometh, that I will gather all nations and
tongues; and they shall come, and shall see My
glory.

וְשִׁמַּתִּי בָהֶם אוֹת וּשְׁלַחְתִּי מֵהֶם
פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד
מִזְכֵּי קֶשֶׁת תִּבְל וַיֹּן הָאִיִּים הָרְחֻקִּים
אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִעִי וְלֹא־רָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will
send such as escape of them unto the nations, to
Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to
Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not
heard My fame, neither have seen My glory; and
they shall declare My glory among the nations.

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב
וּבַצִּלִּים וּבַפָּרָדִים וּבַכַּרְפּוֹת עַל
הַר קְדָשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כְּאֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי
טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all
the nations for an offering unto the LORD, upon
horses, and in chariots, and in fitters, and upon
mules, and upon swift beasts, to My holy
mountain Jerusalem, saith the LORD, as the
children of Israel bring their offering in a clean
vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and
for the Levites, saith the LORD.

כִּי כְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נֶאֱמַר יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זֵרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which
I will make, shall remain before Me, saith the
LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדֵּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
בִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
תִכָּפֵּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה
מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ
יָבֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Mahār Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מִתָּר חֹדֶשׁ וּנְפֻקֶּדֶת
כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶּךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשָׁלַשְׁתָּ תִּתְּרָה מָאֹד וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה
וַיִּשְׁבֶּתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתִּי חֲצִיצִים צָדָה אוֹרֶה
לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִיצִים אִם-אָמַרְ אֲמֹר לְנָעַר
הִנֵּה הַחֲצִיצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבִאָה
כִּי-שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דָּבָר תִּירֶה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִיצִים
מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) אֶל-לֶאכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם כַּפְּעַם
אֶל-מוֹשֵׁב תְּקוּר וַיָּקֶם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב
אֲבִנֶר מֵצֵד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמָה בַּיּוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקִּרְבָּהּ הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא
כִּי־לֹא טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day;
for he thought: 'Something hath befallen him,
he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָר הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל
אֶל־יְהוֹנָתָן בֶּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי
גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new
moon, which was the second day, that David's
place was empty; and Saul said unto Jonathan his
son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to
the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל
דָּוִד מֵעַמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly
asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זִבְחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צְנוּה־לִּי אָחִי וְעֵתָה
אִם־מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא
וְאֶרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא
אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family
hath a sacrifice in the city; and my brother, he
hath commanded me; and now, if I have found
favour in thine eyes, let me get away, I pray thee,
and see my brethren. Therefore he is not come
unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לוֹ בֶן־נִעְוֹת חַמְדּוֹת תִּלְוָא יָד־עֲתִי
כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבִשְׁתֶּךָ
וּלְבִשֶׁת עֲרוֹת אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan,
and he said unto him: 'Thou son of perverse
rebellion, do not I know that thou hast chosen
the son of Jesse to thine own shame, and unto the
shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעֵתָה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מוֹת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the
earth, thou shalt not be established, nor thy
kingdom. Wherefore now send and fetch him
unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said
unto him: 'Wherefore should he be put to death?
what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְחַמִּית אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him;
whereby Jonathan knew that it was determined
of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשֻּׁלְחָן בְּחָרִי־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger,
and did eat no food the second day of the month;
for he was grieved for David, and because his
father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that
Jonathan went out into the field at the time
appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ לֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר לֵץ וְהוּא־יִרֶה
הַחֲצִי לַהֶעֱבָרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יִרֶה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר
וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנָּה וְהִלָּאֵה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה
חֲשָׁשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן
אֶת־[כ] (הַחֲצִי) [ק] תַּחֲצִים וַיָּבֹא
אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעַר לֹא־יָדָע מְאוֹמָה אֶדְי יְהוֹנָתָן
וְדָוִד יָדָעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעַר
אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הֲבִיא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל
לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין זֵרְעֵי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם
אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הוֹלִיחֵהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל כסף
הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף
עובר איש כסף נפשות ערכו כל־כסף
אשר יעלה על לב־איש להביא בית
יהוה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מפרו
והם יחזקו את־בדק הבית לכל
אשר־ימצא שם בדק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בדק
הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהוידע
הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע
אינכם מחזקים את־בדק הבית
ועתה אל־תקחו־כסף מאת מקריכם
כי־לבדק הבית תתנוהו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כסף
מאת העם ולבלתי חזק את־בדק
הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב
חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) [ק' מימין] בבוא־איש בית
יהוה ונתנו־שמה הכהנים שמרי הסף
את־כל־הכסף המובא בית־יהוה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רב הכסף בארון
ויעל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו
וימנו את־הכסף הנמצא בית־יהוה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הכסף המתכן על־כ' (כ'
יד) [ק' יד] עשי המלאכה (כ'
הפקדים) [ק' המפקדים] בית יהוה
ויציאהו לחרשי העץ ולבנים העשים
בית יהוה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגִדְרֵי־וְלִחְצָבֵי הָאֶבֶן וְלִקְנֹת
עֲצִים וְאֶבְנֵי מִחְצָב לְחַזֵּק אֶת־בֵּרֶךְ
בֵּית־יְהוָה וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־נִצָּא עַל־הַבָּיִת
לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלִי
זָהָב וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא
בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנָהוּ וַחֲזָקוּ־בּוֹ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחְשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לָתֵת לַעֲשֵׂי
הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יֵבֵא בֵּית
יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

פרשת זכור

The Maftir for Shabbat Zakhor is Deuteronomy 25:17 – 19.

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְלֶךְ בְּדֶרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנְּחָשִׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ
מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶךְ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
תִשְׁכַּח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

The Haftarah for Shabbat Zakhor is I Samuel 15:2 – 34.

כֹּה אָמַר יְהוָה זָכַרְתִּי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם
לוֹ בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרַיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ
וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא
תַחֲמַל עָלָיו וְהַמֹּתָה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה
מֵעֵלֶל וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׂה מִגִּמְלָה
וְעַד-חֲמֹר: (ו)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass. .

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם
בְּטָלָאִים מֵאַתִּים אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת
אַלְפִים אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיַּרְב
בְּנַחַל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-חֲקִינֵי לָכֹו סֹרוּ רְדּוּ
מִתּוֹךְ עִמָּלְכִי פֶן-אֶסְבֹּךְ עִמּוֹ וְאַתָּה
עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר חֲקִינֵי מִתּוֹךְ
עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחֲוִילָה בּוֹאֵנָה
שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חַי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחַמֵּל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטְבַּ
הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנֵים וְעַל-הַכִּרִּים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְבָּזָה וְנִמְסָה אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (ז)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הָקִים
וַיַּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה
כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגְדּוּ לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל
הַכְרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וְנִסָּב
וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ
שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִּי
אֶת-דְּבַר יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֹּקֶר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מַעֲמַלְקֵי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל-מִיטַב הַצֹּאן וְהַבֹּקֶר
לְמַעַן זִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ וְאֵת-הַיּוֹתֵר
הִחְרַמְנוּ: (פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאֲנִידָה
לְךָ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה
(כ) וַיֹּאמְרוּ [ק'] וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל תְּלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינַיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה
וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהִחְרַמְתָּה אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֵק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאַלֶּךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי
יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק
וְאֵת-עַמְלֵק הִחְרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית
הַחֲרָם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּגִלְגָּל:
(ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִיץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הֲנֵה שְׁמֹעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קֶסֶם מְרִי וְאָנָן וּתְרָפִים
הַפְּצָר יַעַן מֵאִסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה
וַיִּמְאַסֶּה מִמֶּלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ
כִּי יֵרֵאתִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא
אֶשׁוּב עִמָּךְ כִּי מֵאִסְתָּה אֶת־דְּבַר
יְהוָה וַיִּמְאַסֶּה יְהוָה מִהַיּוֹת מֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֹק
בִּכְנָף־מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה
אֶת־מַמְלָכְוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם
וַנִּתְּנָה לְרַעְיָךְ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם
כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי עָתָה כִּפַּרְתִּי נָא נִגַּד
זִקְנִי־עִמִּי וְנִגַּד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
שָׁאוּל לַיהוָה: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגָּג
מֶלֶךְ עַמְלָק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגָּג מֵעַדְנָת
וַיֹּאמֶר אַגָּג אֲכֹן סָר מִרְ־הַמּוֹת: (ס)

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great
delight in burnt-offerings and sacrifices, As in
hearkening to the voice of the LORD? Behold, to
obey is better than sacrifice, And to hearken than
the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And
stubbornness is as idolatry and teraphim. Because
thou hast rejected the word of the LORD, He hath
also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I
have transgressed the commandment of the
LORD, and thy words; because I feared the people,
and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and
return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with
thee; for thou hast rejected the word of the LORD,
and the LORD hath rejected thee from being
king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid
hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent
the kingdom of Israel from thee this day, and
hath given it to a neighbour of thine, that is
better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor
repent; for He is not a man, that He should
repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now,
I pray thee, before the elders of my people, and
before Israel, and return with me, that I may
worship the LORD thy God.'

31 So Samuel returned after Saul; and Saul
worshipped the LORD.

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag
the king of the Amalekites.' And Agag came
unto him in chains. And Agag said: 'Surely the
bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים
חֲרִיבָה בֶן-תִּשְׁבָּל מִנָּשִׁים אִמָּה וַיִּשְׁסֶף
שְׁמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל:
(ס)

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל חֲרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה
אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34 Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

פרשת פרה

The Maftir for Shabbat Parah is Numbers 19:1 – 22.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן
לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה
לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ
אֵלֵיהֶם פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר
אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עַל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתְּנָהּ אֵתָּה אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיאָהּ
אֵתָּה אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחָהּ אֵתָּה
לִפְנָיו:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ
וְהִזָּה אֶל-נֹכַח פָּנָיו אֶחָל-מוֹעֵד מִדָּמָהּ
שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ
וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרָשָׁה
יִשְׂרָף:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אָרְזִי וְאִזְבִּיב וּשְׁנִי
תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ הַשִּׁרְפָּה
הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחֲרָיָהּ יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד-הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשָּׂרֵף אֵתָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִשׁ טָהוֹר אֵת אֲפֵר הַפָּרָה
וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר
וְהִיטָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת
לְמִי נֹדֶה חֲטָאת הוּא׃

9 And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֶּס הָאִסָּף אֶת־אֲפֵר הַפָּרָה
אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיטָה
לְבָנִי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר הָגֵר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת
עוֹלָם׃

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים׃

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטָּהֵר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטָּהֵר׃

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכַּן
יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נֹדֶה לֹא־זָרַק עָלָיו
טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ׃

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל
כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶהֱל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱל
יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים׃

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל־כֵּל פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פְּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא׃

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל־אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בְּחִלְל־חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם
אוֹ בְּקִבְרֵי יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים׃

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֵפֶר שְׂרָפַת הַחֲטָאת
וְנָתַן עָלָיו מֵי־חַיִּים אֶל־כָּלִי׃

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזְזֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
וְהִטָּה עַל־הָאֶהֱל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים
וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ
בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלְל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקִבְרֵי׃

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

והִתְהַרְטֹהֵר עַל־הַטֹּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַחֲטָאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַכִּבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעֶרְב׃

19 And the clean person shall sprinkle upon the
unclean on the third day, and on the seventh day;
and on the seventh day he shall purify him; and
he shall wash his clothes, and bathe himself in
water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקְהָל
כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טִמָּא מִי נִדָּה
לֹא־זָרַק עָלָיו טִמָּא הוּא׃

20 But the man that shall be unclean, and shall not
purify himself, that soul shall be cut off from the
midst of the assembly, because he hath defiled the
sanctuary of the LORD; the water of sprinkling
hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִנָּה
מִי־הִנִּידָה וַיִּכָּבֵס בְּגָדָיו וַחֲנֹגַל בְּמִי
הַנִּידָה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב׃

21 And it shall be a perpetual statute unto them; and
he that sprinkleth the water of sprinkling shall
wash his clothes; and he that toucheth the water
of sprinkling shall be unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר־יַגֵּעַ־בּוֹ הַטֹּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגָּעַת הַטֹּמֵא עַד־הָעֶרֶב׃ (פ)

22 And whatsoever the unclean person toucheth
shall be unclean; and the soul that toucheth him
shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

The Haftarah for Shabbat Parah is Ezekiel 36:16 – 38.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me,
saying:

בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
עַל־אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם
וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנִּידָה הָיְתָה
דַּרְכָּם לִפְנֵי׃

17 'Son of man, when the house of Israel dwelt in
their own land, they defiled it by their way and by
their doings; their way before Me was as the
uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֶשְׁפָּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־חַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ׃

18 Wherefore I poured out My fury upon them for
the blood which they had shed upon the land,
and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בָּאֲרָצוֹת
כְּדַרְכָּם וַיַּעֲלִילוּתָם שְׁפָטָתִים׃

19 and I scattered them among the nations, and
they were dispersed through the countries;
according to their way and according to their
doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם
וַיִּחַלְלוּ אֶת־שְׁמִי קֹדֶשׁ קִדְשִׁי בְּאָמַר לָהֶם
עַם־יְהוָה אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יָצְאוּ׃

20 And when they came unto the nations, whither
they came, they profaned My holy name; in that
men said of them: These are the people of the
LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחֱמַל עַל־שְׁמִי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה׃ (פ)

21 But I had pity for My holy name, which the house
of Israel had profaned among the nations,
whither they came.

לֵכֵן אֲמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
אֲדַנִּי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה
בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קֹדֶשׁ אֲשֶׁר
חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

22 Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל
בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ
הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נֹאֵם אֲדַנִּי יְהוָה
בְּהַקְדִּשְׁי בְכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֲדֹמַתְכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם
אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן
מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בָּחָקִי תֵלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם
וְקָרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ
וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֲרַפַּת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וַיִּזְכְּרֶתֶם אֶת־דְּרֹכֵיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים
וְנָקַטְתֶּם בְּפִנְיֶיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם
וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוֹה
יִיָּדַע לָכֶם בְּשׁוֹי וְהִכְלָמוּ מִדְּרָכֵיכֶם
בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD,
be it known unto you; be ashamed and
confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בַּיּוֹם שִׁחַרְי אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I
cleanse you from all your iniquities, I will cause
the cities to be inhabited, and the waste places
shall be built.

וְהָאָרֶץ הַנְּשֻׁמָּה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר
הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינַי כֹּל־עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled,
whereas it was a desolation in the sight of all that
passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלְלוּ הַנְּשֻׁמָּה הָיְתָה
כְּגֹן־עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנְּשֻׁמּוֹת
וְהַנְּהָרְסוֹת בְּצִיּוּרוֹת יִשָּׁבוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is
become like the garden of Eden; and the waste
and desolate and ruined cities are fortified and
inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרְוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם
כִּי אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנְּהָרְסוֹת נִטְעֵתִי
הַנְּשֻׁמָּה אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:
(ס)

36 Then the nations that are left round about you
shall know that I the LORD have builded the
ruined places, and planted that which was
desolate; I the LORD have spoken it, and I will do
it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד נָאֵת אֶדְרָשׁ
לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה
אֲתֶם כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be
inquired of by the house of Israel, to do it for
them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם
בְּמוֹעֲדֶיהָ בֵּן תַּהֲיִינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת
מִלְאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוֹה:
(פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem
in her appointed seasons, so shall the waste cities
be filled with flocks of men; and they shall know
that I am the LORD.

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Shabbat HaHodesh is Exodus 12:1 – 20. The Haftarah is Ezekiel 45:16 – 46:18.

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה
הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering
for the prince in Israel.

וְעַל־הַנְּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׂבָבוֹת
בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־יַעֲשֶׂה
אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה
וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֹד
בֵּית־יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the
burnt-offerings, and the meal-offerings, and the
drink-offerings, in the feasts, and in the new
moons, and in the sabbaths, in all the appointed
seasons of the house of Israel; he shall prepare the
sin-offering, and the meal-offering, and the
burnt-offering, and the peace-offerings, to make
atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בֶּקָר תָּמִים
וְחִטַּאת אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָם תַּחֲטִיאת וְנָתַן
אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת
הָעֹזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל-מְזוֹזֹת שַׁעַר
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:

19 And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שִׁגָּה
וּמִפְּתִי וּכְפָרָתָם אֶת-הַבַּיִת:

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים
מִצּוֹת יֹאכֵל:

21 In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וְעָשָׂה הַנָּשִׂא בְיָוֶם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי
כָל-עַם הָאָרֶץ פֶּרֶךְ חֲטָאת:

22 And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעַת יְמֵי-הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם
לְיוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחֲטָאת שְׂעִיר
עִזִּים לְיוֹם:

23 And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאַיִל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן חֵין לְאֵיפָה:

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בְּשִׁבְעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת
כַּעֲלֹה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה שַׁעַר הַחֲצֵר
הַפְּנִימִית הַפְּנִיָה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפְתָּח וּבַיּוֹם
הַחֲדָשׁ יִפְתָּח:

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂא דְרָךְ אֹהֶלם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל-מְזוֹזֹת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-עֹלֹתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל-מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעַר
לֹא-יִסָּגֵר עַד-הָעֶרֶב:

2 And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

והשתחוו עם-הארץ פתח השער
ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה:

והעלה אשר-יקרב הנשיא ליהוה
ביום השבת ששה כבשים תמימים
ואיל תמים:

ומנחה אֵיפה לאיל ולכבשים מנחה
מתת ידו ושמן הין לאֵיפה: (ס)

וביום החדש פה בן-בקר תמימים
וששת כבשים ואיל תמימים יהיו:

ואֵיפה לפה ואֵיפה לאיל יעשה מנחה
ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין
לאֵיפה:

ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא
ובדרך יצא:

ובבוא עם-הארץ לפני יהוה
במועדים הֵבא דרך-שער צפון
להשתחות יצא דרך-שער נֶגֶב והבא
דרך-שער נֶגֶב יצא דרך-שער צפונה
לא ישוב דרך השער אשר-בא בו כי
נִכְחוּ (כ' יצאו) [ק' יצא]:

והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם
יצאו:

ובחגים ובמועדים תהיה המנחה
אֵיפה לפה ואֵיפה לאיל ולכבשים
מתת ידו ושמן הין לאֵיפה: (פ)

וכי-יעשה הנשיא נִדְבָה עולה
או-שלמים נִדְבָה ליהוה ופתח
לו את-השער הפנה קדים ועשה
את-עלתו ואת-שלמיו כאשר יעשה
ביום השבת ויצא וסגר את-השער
אחרי צאתו:

וכבש בן-שנתו תמים תעשה עולה
ליום ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו:

3 Likewise the people of the land shall worship at
the door of that gate before the LORD in the
sabbaths and in the new moons.

4 And the burnt-offering that the prince shall offer
unto the LORD shall be in the sabbath day six
lambs without blemish and a ram without
blemish;

5 and the meal-offering shall be an ephah for the
ram, and the meal-offering for the lambs as he is
able to give, and a hin of oil to an ephah.

6 And in the day of the new moon it shall be a
young bullock without blemish; and six lambs,
and a ram; they shall be without blemish;

7 and he shall prepare a meal-offering, an ephah
for the bullock, and an ephah for the ram, and
for the lambs according as his means suffice, and
a hin of oil to an ephah.

8 And when the prince shall enter, he shall go in by
the way of the porch of the gate, and he shall go
forth by the way thereof.

9 But when the people of the land shall come before
the LORD in the appointed seasons, he that
entereth by the way of the north gate to worship
shall go forth by the way of the south gate; and he
that entereth by the way of the south gate shall
go forth by the way of the north gate; he shall
not return by the way of the gate whereby he
came in, but shall go forth straight before him.

10 And the prince, when they go in, shall go in in
the midst of them; and when they go forth, they
shall go forth together.

11 And in the feasts and in the appointed seasons the
meal-offering shall be an ephah for a bullock,
and an ephah for a ram, and for the lambs as he is
able to give, and a hin of oil to an ephah.

12 And when the prince shall prepare a
freewill-offering, a burnt-offering or
peace-offerings as a freewill-offering unto the
LORD, one shall open for him the gate that
looketh toward the east, and he shall prepare his
burnt-offering and his peace-offerings, as he
doth on the sabbath day; then he shall go forth;
and after his going forth one shall shut the gate.

13 And thou shalt prepare a lamb of the first year
without blemish for a burnt-offering unto the
LORD daily; morning by morning shalt thou
prepare it.

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הֶהָיִן
לָרֶס אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת
עוֹלָם תָּמִיד:

14

And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' ועשו) [ק' יעשו] אֶת־הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

15

Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נָחֳלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנְחָלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת
לְנָשִׂא אֲדָ נָחֳלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

17

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂא מִנְחָלַת הָעָם לְהוֹנֶתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עָמִי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'